

DREPTURILE PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

GHID PRACTIC PENTRU PARAJURIȘTI ȘI ALȚI PRESTATORI
DE ASISTENȚĂ JURIDICĂ PRIMARĂ

CHIȘINĂU, 2022

Ghidul practic „Drepturile persoanelor cu dizabilități” a fost realizat în cadrul proiectului „Suport în dezvoltarea și implementarea politicilor privind accesul la justiție a persoanelor cu dizabilități”, implementat de Centrul pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (AO CDPD), în parteneriat cu Consiliul Național de Asistență Juridică Garantată de Stat și Asociația Națională a Para-Juriștilor din Moldova.

Lucrarea a fost elaborată de către Elena STAJILA, jurista și directoare de program în cadrul Asociației Obștești Centrul pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (A.O. CDPD).

Acest ghid a fost realizat grație suportului generos al poporului american prin intermediul Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID). Conținutul acestui ghid este responsabilitatea Centrului pentru Drepturile Persoanelor cu Dizabilități și nu reflectă neapărat opinia USAID sau a Guvernului Statelor Unite ale Americii.

CUPRINS

Introducere 4

Acronime 5

Capitolul I: DREPTUL LA PETIȚIONARE.....

1.1. Depunerea petiției

- Ce este o petiție?
- Care sunt termenele de depunere a petiției?
- Cum poate proceda petiționarul, dacă nu a reușit să depună petiția în termenul legal?
- Ce trebuie să conțină o petiție?
- Care sunt modalitățile de depunere a o petiției?
- Cum are loc primirea spre examinare a petiției?
- Ce se întâmplă dacă petiționarul a depus o petiție la o autoritate publică incompetentă?
- În ce cazuri petiția nu va fi examinată?
- Sfaturi practice

1.2. Procedura administrativă

- Ce urmează după depunerea petiției?
- Ce este procedura administrativă?
- Care sunt termenele în procedura administrativă?
- Care sunt etapele în procedura administrativă?
- Inițierea procedurii administrative
- Cercetarea stării de fapt
- Soluționarea petiției
- Finalizarea procedurii administrative
- Informarea petiționarului despre rezultatele examinării petiției
- Reluarea procedurii administrative
- Cum poate proceda petiționarul în cazul existenței unor erori în actul administrativ?
- Sfaturi practice

1.3. Procedura prealabilă

- Ce este procedura prealabilă?

- În ce cazuri poate fi depusă cererea prealabilă?
.....
- În ce cazuri examinarea cererii prelabile nu se efectuează?
.....
- Care este scopul cererii prelabile?
.....
- Cum are loc depunerea cererii prelabile?
- Care sunt termenele de depunere a cererii prelabile?
- Cum poate proceda petiționarul, dacă nu a reușit să depună cererea prealabilă în termenul legal?
- Cum are loc soluționarea cererii prelabile?
- Care este rolul autorității publice ierarhic superioare în procedura prealabilă?
- Care este termenul de examinare a cererii prelabile și a cererii de suspendare a executării actului administrativ contestat?
- 🚦 Sfaturi practice

1.4. Procedura contenciosului administrativ

- Ce este procedura contenciosului administrativ?
.....
- Care acte administrative nu pot fi contestate în ordinea contenciosului administrativ?
.....
- Care sunt felurile acțiunii în contencios administrativ?
.....
- Care sunt termenele de înaintare a acțiunii în contencios administrativ?
.....
- Cum poate proceda petiționarul, dacă nu a reușit să înainteze în termenul legal acțiunea în contencios administrativ?
- Ce trebuie să cuprindă cererea de chemare în judecată în ordinea contenciosului administrativ?
.....
- Unde trebuie să fie depusă cererea de chemare în judecată în ordinea contenciosului administrativ?
- cum poate fi solicitată suspendarea executării actului administrativ individual contestat?
- Ce este ordonanța provizorie?
- În ce cazuri acțiunea în contencios administrativ se declară ca fiind inadmisibilă?
...
- Cum are loc examinarea litigiului în contenciosul administrativ?
.....
- ce soluții poate adopta instanța de contencios administrativ?

- Cum pot fi contestate hotărârile instanțelor de contencios administrativ?
.....
- 📌 Sfaturi practice
.....

Capitolul II: PROCEDURA DE DETERMINARE A DIZABILITĂȚII

- Ce este dizabilitatea?
- Care autoritate publică este competentă pentru determinarea dizabilității?
.....
- Cum are loc inițierea procedurii de determinare a dizabilității?
.....
- Ce cuprinde dosarul de determinare a dizabilității?
- Cum are loc inițierea procedurii de determinare a dizabilității a persoanelor imobilizate?
- Cum are loc inițierea procedurii de determinare a dizabilității a persoanelor aflate în detenție?
.....
- Cum are loc depunerea dosarului de determinare a dizabilității?
.....
- Cum are loc determinarea dizabilității la copii?
- Cum are loc determinarea dizabilității la persoanele adulte?
.....
- Care sunt cauzele dizabilității?
.....
- De ce legislația reglementează cauzele dizabilității?
.....
- Care este termenul de examinare a dosarului de determinare a dizabilității?
.....
- Ce acte urmează a fi eliberate petiționarului în cazul încadrării în grad de dizabilitate?
- Ce acte urmează a fi eliberate petiționarului în caz de neîncadrare în grad de dizabilitate?
- Cum poate să procedeze petiționarul în cazul pierderii sau deteriorării actelor eliberate de Consiliu?
.....
- Care este data stabilirii gradului de dizabilitate?
.....
- Pe ce termen se stabilește gradul de dizabilitate?
- În ce cazuri gradul de dizabilitate se stabilește fără indicarea termenului?
.....
- Care este procedura de contestare a deciziilor de încadrare / neîncadrare în gradul de dizabilitate?
.....

- Cum are loc examinarea contestației de către serviciul de control?
- Car este procedura de contestare a deciziei serviciului de control?
- În ce cazuri petiționarul poate solicita repetat determinarea gradului de dizabilitate?

📌 Sfaturi practice

.....

Actele normative care reglementează procedura de determinare a dizabilității
.....

Capitolul III: PROTECȚIA SOCIALĂ A PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

3.1. Prestațiile sociale standard pentru persoanele dizabilități

.....

3.1.1. Pensile

- Ce tipuri de pensii se acordă persoanelor cu dizabilități?
- Ce este stagiul de cotizare? Care este rolul lui?
- Cum se determină baza de calcul a pensiei?
- Ce este perioada asimilată stagiului de cotizare? Care este rolul ei?
- Care este termenul de solicitare a pensiei?
- Din ce dată se acordă dreptul la pensie?
- În ce termen se decide asupra acordării pensiei?
- Ce este pensie minimă și care este rolul ei?
- Cum are loc plata pensiei?
- În ce cazuri pot fi efectuate rețineri la pensie?
- Cum pot fi contestate deciziile organului teritorial de asigurări sociale?
- Ce este indexarea pensiilor și cum are loc?
- Ce este majorarea pensiilor și cum are loc?
- Ce este reexaminarea drepturilor la pensie și în ce cazuri poate fi solicitată?
- Cum are loc reexaminarea pensiilor în caz de transferare la altă categorie de pensie?
- Cum are loc reexaminarea pensiilor pentru persoanele care continuă să activeze după realizarea dreptului la pensie pentru limită de vârstă?
- Cum are loc reexaminarea pensiilor pentru persoanele care continuă să activeze după realizarea dreptului la pensie pentru dizabilitate?

🚦 Sfaturi practice

Tabelul nr. 1 – Pensia pentru limită de vârstă

Tabelul nr. 2 – Pensia de dizabilitate ca urmare a unei afecțiuni generale

Tabelul nr. 3 – Pensia de urmaș

3.1.2. Alocațiile sociale de stat

- Ce este o alocație socială de stat?
.....

- Cine poate beneficia de alocații sociale de stat?
.....

- Ce categorii de alocații se acordă în Republica Moldova?
.....

- Unde urmează să vă adresați pentru stabilirea dreptului la alocație socială?
.....

- Care este termenul de solicitare a alocației?

- Din ce dată se acordă alocația?

- În ce termen se decide asupra acordării alocației?
.....

- Cum are loc plata alocațiilor sociale?

- Care este termenul de plată a alocației solicitate și stabilite, dar
neîncasate la timp?
.....

- Ce urmează în cazul în care alocația a fost plătită persoanei necuvenite
sau în plus?
.....

🚦 Sfaturi practice

Tabelul nr. 4 – Alocația de dizabilitate

Tabelul nr. 5 – Alocația pentru îngrijire, însoțire și supraveghere

Tabelul nr. 6 – Alocația pentru pierderea întreținătorului

Tabelul nr. 7 – Alocația pentru persoane vârstnice

3.1.3.

Indemnizațiile

.....
- Ce este o indemnizație?

- Ce tipuri de indemnizații se acordă în Republica Moldova?
.....

- Unde urmează să vă adresați pentru stabilirea și calcularea indemnizațiilor?
.....

- Care sunt condițiile de acordare a indemnizațiilor?
.....

- Cum se determină baza de calcul al indemnizațiilor acordate persoanelor care au calitate de „asigurat” în sistemul public de asigurări sociale?
.....
- Care este termenul de solicitare a indemnizațiilor?
.....
- Care este termenul de examinare a cererii privind stabilirea și plata indemnizației?
- Care este termenul de plată a indemnizațiilor stabilite, dar neîncasate la timp?
- Care sunt autoritățile publice cu competența de a soluționa litigiile privind stabilirea, calcularea și plata prestațiilor de asigurări sociale?
.....

 Sfaturi practice
.....

Tabelul nr. 8 – Indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă cauzată de boli obișnuite sau de accidente nelegate de muncă
.....

Tabelul nr. 9 – Indemnizația pentru îngrijirea copilului bolnav

Tabelul nr. 10 – Indemnizația pentru prevenirea îmbolnăvirilor (carantină)

Tabelul nr. 11 – Indemnizația pentru recuperarea capacității de muncă în legătură cu protezare ortopedică

Tabelul nr. 12 – Indemnizația de maternitate

Tabelul nr. 13 – Indemnizația unică la nașterea copilului

Tabelul nr. 14 – Indemnizația paternală

Tabelul nr. 15 – Indemnizația lunară pentru creșterea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani (pentru persoanele asigurate)

Tabelul nr. 16 – Indemnizația lunară pentru îngrijirea copilului până la împlinirea vârstei de 2 ani (pentru persoanele neasigurate)

Tabelul nr. 17 – Indemnizația lunară de suport pentru creșterea până la vârsta de 3 ani a copiilor gemeni sau a mai mulți copii născuți dintr-o singură sarcină

3.1.4. Ajutor de șomaj

- Ce este ajutorul de șomaj?
- Cum are loc acordarea ajutorului de șomaj?
.....

3.1.5. Suportul financiar de stat

- Ce este suportul financiar de stat?
.....

- Cine are dreptul la stabilirea suportului financiar de stat?
.....
- Care este cuantumul suportului financiar de stat?
.....
- Cum are loc acordarea suportului financiar de stat?
.....

3.1.6. Prestațiile de asistență socială

- Ce este asistență socială?
- Care sunt formele de asistență socială?
.....
- Care sunt modalitățile de accesare a asistenței sociale?
.....
- Cum are loc acordarea prestațiilor și serviciilor sociale?
.....
- Ce tipuri de prestații de asistență socială se acordă persoanelor cu dizabilități?
.....
- Ce tipuri de servicii sociale se acordă persoanelor cu dizabilități?
.....

Tabelul nr. 18 – Ajutorul social.....

Tabelul nr. 19 – Ajutorul pentru perioada rece a anului
.....

Tabelul nr. 20 – Compensația pentru serviciile de transport
.....

Tabelul nr. 21 – Facilități fiscale și vamale la importul unui mijloc de transport, destinat pentru transportarea persoanelor cu dizabilități ale aparatului locomotor, în schimbul compensației de transport
.....

Tabelul nr. 22 – Serviciul de protezare și ortopedie

Tabelul nr. 23 – Suport monetar adresat familiilor / persoanelor defavorizate

Tabelul nr. 24 – Îngrijire socială la domiciliu

Tabelul nr. 25 – Asistența personală
.....

Tabelul nr. 26 – Cantina de ajutor social

Tabelul nr. 27 – Intervenție timpurie

Tabelul nr. 28 – Echipa mobilă
.....

Tabelul nr. 29 – Centrul de zi pentru persoane cu dizabilități

Tabelul nr. 30 – Serviciile de plasament pentru persoane cu dizabilități
.....

3.1.7. Biletele de tratament sanatorial

- Tabelul nr. 31 – Bilete de tratament balneosanatorial pentru persoanele asigurate
- Tabelul nr. 32 – Bilete de tratament sanatorial pentru beneficiarii de pensii și alocații sociale
- Tabelul nr. 33 – Bilete de tratament sanatorial pentru veteranii muncii, persoane cu dizabilități

3.1.8. Locuința socială

- Ce este locuința socială?
- Care sunt condițiile de obținere a locuinței sociale?
- Ce categorii de persoane dispun de dreptul prioritar de a primi locuința socială?
- Care este procedura de solicitare și de atribuire a locuințelor sociale?
- Cum se repartizează locuințele sociale între diferite categorii de persoane eligibile?
- Care sunt cerințele tehnice față de locuințele sociale atribuite?
- Cum are loc folosirea locuințelor sociale?

3.1.9. Înlesniri la prestarea unor categorii de servicii publice

- Serviciile de stare civilă
- Serviciile de eliberare a buletinului de identitate a cetățeanului Republicii Moldova (inclusiv a celui provizoriu)
- Serviciile de eliberare a pașaportului cetățeanului Republicii Moldova
- Serviciul de deplasare a oficiului mobil
- Serviciile de eliberare a permisului de conducere (inclusiv a celui provizoriu)
- Serviciile de eliberare a certificatului de înmatriculare pentru vehicul (inclusiv a celui provizoriu)
- Serviciile de eliberare a extraselor din resursele informaționale ale Agenției Servicii Publice

3.2. Prestațiile sociale specifice pentru unele categorii de persoane cu dizabilități
.....

**3.2.1. Prestațiile sociale specifice pentru persoanele cu dizabilități ca urmare a unui
accident de muncă sau unei boli profesionale**

Tabelul nr. 34 – Pensia de dizabilitate ca urmare a unui accident de muncă sau a unei
boli profesionale

Tabelul nr. 35 – Indemnizația pentru incapacitate temporară de muncă cauzată de
un accident de muncă sau de o boală profesională
.....

Tabelul nr. 36 – Asigurarea cursurilor de restabilire a calificării sau de recalificare și
plata indemnizației pe durata cursurilor de restabilire a calificării sau
de recalificare
.....

Tabelul nr. 37 – Indemnizația pentru transferarea temporară la o altă muncă din
cauza unui accident de muncă sau unei boli profesionale
.....

Tabelul nr. 38 – Indemnizația de dizabilitate ca urmare a unui accident de muncă sau
a unei boli profesionale
.....

Tabelul nr. 39 – Indemnizația de deces ca urmare a unui accident de muncă sau a
unei boli profesionale
.....

**3.2.2. Prestațiile sociale specifice pentru persoanele cu dizabilități ca urmare a
serviciului militar sau a celui special**
.....

Tabelul nr. 40 – Pensia de dizabilitate survenită din cauza unei afecțiuni legate de
serviciul militar sau cel special

Tabelul nr. 41 – Ajutor material anual pentru persoanele cu dizabilități ca urmare a
serviciului militar sau a celui special
.....

Tabelul nr. 42 – Biletele de tratament sanatorial pentru persoanele cu dizabilități de
pe urma războiului

Tabelul nr. 43 – Compensația bănească în locul biletelor de tratament sanatorial
gratuit persoanelor cu dizabilități de pe urma războiului

**3.2.3. Prestațiile sociale specifice pentru persoanele cu dizabilități ca urmare a
participării la lichidarea avariei de la CAE Cernobîl sau alte accidente
atomice**

Tabelul nr. 44 – Pensie de dizabilitate ca urmare a avariei de la CAE Cernobîl sau a
altor accidente atomice

- Tabelul nr. 45 – Alocația pentru îngrijire, însoțire și supraveghere
- Tabelul nr. 46 – Compensația unică pentru prejudiciul adus sănătății
- Tabelul nr. 47 – Ajutor material anual unic pentru însănătoșire
- Tabelul nr. 48 – Ajutor material anual din fondul de susținere a populației
- Tabelul nr. 49 – Asigurarea cu produse și suplimente alimentare care contribuie la eliminarea din organism a radionuclizilor, sau plata compensației bănești lunare în locul produselor și suplimentelor alimentare respective
- Tabelul nr. 50 – Biletul de tratament sanatorial pentru persoanele care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl
- Tabelul nr. 51 – Compensație bănească în schimbul biletului de tratament sanatorial pentru persoanele care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl
- Tabelul nr. 52 - Compensație unică familiilor care și-au pierdut întreținătorul în urma catastrofei de la C.A.E. Cernobîl

Actele normative care reglementează protecția socială a persoanelor cu dizabilități.....

Capitolul IV: DREPTUL PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI LA MUNCĂ

- Care sunt formele de angajare a persoanelor cu dizabilități?
- Încadrarea în muncă a persoanelor cu dizabilități La întreprinderi, instituții și organizații în condiții obișnuite
- Munca la domiciliu a persoanelor cu dizabilități
- Încadrarea în muncă a persoanelor cu dizabilități la întreprinderi specializate și întreprinderi sociale de inserție
- Care sunt garanțiile legale pentru asigurarea dreptului la muncă a persoanelor cu dizabilități și familiilor lor?
- Unde urmează să vă adresați în caz de încălcare a dreptului la muncă?

4.1. Garanțiile privind exercitarea dreptului la muncă pentru persoanele cu dizabilități

4.1.1. Măsurile de ocupare a forței de muncă

- Ce reprezintă măsurile de ocupare a forței de muncă?
- Ce categorii de persoane pot obține statut de șomer?
- Pe ce termen se acordă statutul de șomer și în ce cazuri încetează?
- Care sunt obligațiile șomerului?
- Ce măsuri de ocupare a forței de muncă se prestează populației?

A) Serviciile de ocupare a forței de muncă:

- Informarea privind piața muncii
- Ghidarea în carieră
- Intermedierea muncii
- Reabilitarea profesională a persoanelor cu dizabilități
- Angajarea asistată

B) Măsurile active pentru ocupare a forței de muncă:

- Formarea profesională a persoanelor cu dizabilități:
 - o Cursuri de calificare, recalificare, perfecționare și specializare
 - o Instruirea la locul de muncă în cadrul unității
 - o Stagiul profesional
- Crearea și/sau rezervarea locurilor de muncă pentru persoanele cu dizabilități
- Suportul pentru crearea sau adaptarea locului de muncă
- Subvenționarea locurilor de muncă
- Stimularea mobilității forței de muncă
- Subvenționarea cheltuielilor de transport pentru persoanele cu dizabilități severe și accentuate

C) Asigurarea de șomaj (ajutor de șomaj)

- Ce categorii de persoane pot beneficia de ajutor de șomaj?
- Cum are loc stabilirea și plata ajutorului de șomaj?
- Care este cuantumul ajutorului de șomaj?
- Cum se determină baza de calcul al ajutorului de șomaj?
- Care este perioada de plată a ajutorului de șomaj?
- Care sunt obligațiile șomerului pe perioada acordării ajutorului de șomaj?
- În ce cazuri are loc suspendarea plății ajutorului de șomaj?

- Cum are loc restabilirea plății ajutorului de șomaj după suspendarea dispusă?
- În ce cazuri are loc încetarea plății ajutorului de șomaj?

4.1.2. Garanții oferite persoanelor cu dizabilități în caz de reducere sau lichidare a statelor de personal

-
- Dreptul preferențial al persoanelor cu dizabilități de a fi lăsați la lucru.....
- Servicii de preconcediere

4.1.3. Garanții oferite persoanelor cu dizabilități în caz de boală profesională sau accident de muncă

- Obligațiile angajatorului privind plata indemnizației unice
- Obligațiile angajatorului privind plasarea în câmpul muncii a persoanelor care și-au pierdut capacitatea de muncă

4.2. Garanțiile privind exercitarea dreptului la muncă pentru salariații care îngrijesc de un copil/copii cu dizabilități

- A) Facilități privind prestarea unor categorii de muncă
- B) Facilități privind timpul de odihnă
- Acordarea de zile libere
- Facilități privind acordarea concediilor anuale
- Acordarea concediilor neplătite

 Sfaturi practice

Actele normative care reglementează dreptul la muncă a persoanelor cu dizabilități

MODELELE DE CERERI PENTRU ACORDAREA ASISTENȚEI JURIDICE PENTRU PERSOANELE CU DIZABILITĂȚI

- Anexa nr. 1 – Petiție / Cerere
- Anexa nr. 2 – Cerere prealabilă
- Anexa nr. 3 – Cerere privind suspendarea executării actului administrativ
- Anexa nr. 4 – Cerere de chemare în judecată în ordinea contenciosului administrativ
- Anexa nr. 5 – Cerere privind emiterea ordonanței provizorii
- Anexa nr. 6 – Cerere de apel
- Anexa nr. 7 – Cerere de recurs

- Anexa nr. 8 – Contestație asupra deciziei de încadrare/neîncadrare în grad de dizabilitate
- Anexa nr. 9 – Cerere prealabilă asupra deciziei de acordare/ neacordare a ajutorului social și/sau a ajutorului pentru perioada rece a anului
- Anexa nr. 10 – Plângere privind prestațiile necorespunzătoare ale persoanelor responsabile pentru oferirea serviciilor sociale.....
- Anexa nr. 11 – Cerere privind acomodarea rezonabilă a locului de muncă
- Anexa nr. 12 – Plângere către Inspekția teritorială a muncii privind încălcarea de către angajator a legislației muncii
- Anexa nr. 13 – Sesizare către Inspekția teritorială a muncii privind cercetarea accidentului de muncă
- Anexa nr. 14 – Cerere către Centrul Republican de boli profesionale privind stabilirea diagnosticului de boala profesională

INTRODUCERE

Prezenta lucrare are scopul de a dezvolta și consolida cunoștințele prestatorilor de asistență juridică primară, în special a para-juriștilor și reprezentanților asociațiilor obștești, în vederea furnizării asistenței juridice primare de calitate către persoanele cu dizabilități.

Ghidul abordează patru teme, selectate de către comunitatea para-juriștilor ca fiind cele care necesită mai multă instruire pentru acordarea asistenței juridice pentru persoanele cu dizabilități. Aceste teme sunt: dreptul la petiționare, procedura de determinare a dizabilității, protecția socială a persoanelor cu dizabilități și dreptul la muncă a persoanelor cu dizabilități.

Lucrarea conține informații structurate, bazate pe textele autentice din legislația Republicii Moldova, cu privire la modalitățile disponibile de exercitare a drepturilor persoanelor cu dizabilități, autoritățile competente pentru soluționarea problemelor privind drepturile persoanelor cu dizabilități, termenul limită de depunere a cererilor și de luare a deciziilor, precum și modalitățile de contestare a deciziilor luate.

Ghidul oferă modele de diverse cereri/contestații în cele patru domenii, care vor ajuta prestatorilor de servicii de asistență juridică primară să dezvolte sau să consolideze abilitățile privind întocmirea cererilor, contestațiilor, sesizărilor sau plângerilor.

Ținând cont de diversitatea actelor normative (care uneori și se contrazic) și complexitatea domeniilor abordate, ghidul prezintă un instrument util pentru prestatorii serviciilor de asistență juridică, oferind acestora informația structurată necesară, prezentată clar și concis, pentru acordarea asistenței juridice de calitate pentru persoanele cu dizabilități.

ACRONIME

- n.a.** - nota autorului
- ș.a.** - și altele
- CNDDCM** - Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă
- SIPAS** - Sistemul informațional de personalizare a actelor de studii
- ANOFM** - Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă

CAPITOLUL I

DREPTUL LA PETIȚIONARE

CE ESTE DREPTUL LA PETIȚIONARE?

Dreptul la petiționare este unul dintre drepturile fundamentale ale omului, care cuprinde dreptul persoanei (fizice/juridice) de a se adresa autorităților publice cu o cerere, propunere sau plângere scrisă, numită petiție, și obligația autorităților de a soluționa petiția în modul și în termenele stabilite de lege.

Autoritate publică se consideră orice structură organizatorică sau organ instituită/instituit prin lege sau printr-un alt act normativ, care acționează în regim de putere publică în scopul realizării unui interes public.

REGLEMENTAREA JURIDICĂ A DREPTULUI LA PETIȚIONARE

Dreptul la petiționare este un drept constituțional, fiind garantat de art. 52 și 53 din Constituția Republicii Moldova.

Regulile de exercitare a dreptului la petiționare sunt reglementate de Codul Administrativ al Republicii Moldova. Acest act normativ stabilește condițiile generale de realizare a dreptului la petiționare și se aplică în toate domeniile, cu excepția celor, care sunt reglementate prin actele normative speciale.

Spre exemplu, procedura de determinare a dizabilității, procedura de atribuire a locuințelor sociale, modul de acordare a prestațiilor de asistență socială sunt reglementate de actele normative speciale. În aceste cazuri prevederile Codului Administrativ pot fi aplicate pentru reglementarea aspectelor neacoperite de actele normative speciale, dacă nu contravin ultimilor.

ETAPELE DE REALIZARE A DREPTULUI LA PETIȚIONARE

Dreptul la petiționare este un drept complex, realizarea căruia implică necesitatea parcurgerii mai multor etape, și anume:

- depunerea petiției
- procedura administrativă
- în cazul dezacordului petiționarului cu rezultatul procedurii administrative:
 - procedura prealabilă (după caz);
 - procedura contenciosului administrativ.

1.1. DEPUNEREA PETIȚIEI

CE ESTE O PETIȚIE?

Prin petiție se înțelege orice cerere, sesizare (plângere) sau propunere adresată unei autorități publice de către o persoană fizică sau juridică.

Prin *cerere* se solicită emiterea unui act administrativ individual sau efectuarea unei operațiuni administrative.

Prin *sesizare* se informează autoritatea publică cu privire la o problemă de interes personal sau public.

Prin *propunere* se urmărește realizarea de către autoritatea publică a unor acțiuni de interes public.

CARE SUNT TERMENELE DE DEPUNERE A PETIȚIEI?

Petiția trebuie să fie depusă în termenul stabilit de actele normative.

Spre exemplu, potrivit art. 6 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 499 din 14.07.1999 privind alocațiile sociale de stat pentru unele categorii de cetățeni, cererea și actele necesare privind stabilirea alocației de dizabilitate urmează a fi depuse în termen de 60 de zile din momentul emiterii deciziei de încadrare în grad de dizabilitate. Iar conform art. 6 alin. (2) din aceeași lege, în cazul depășirii termenului respectiv, alocația se va acorda din momentul depunerii ultimului act necesar.

În cazul în care legea nu stabilește careva termene pentru înaintarea petiției, petiționarul poate exercita acest drept oricând.

Dacă petiția se referă la obligațiile asumate prin contract administrativ, petiția trebuie să fie înaintată în interiorul termenelor de prescripție a obligațiilor din contractele civile, conform legislației civile.

CUM POATE PROCEDA PETIȚIONARUL, DACĂ NU A REUȘIT SĂ DEPUNĂ PETIȚIA ÎN TERMENUL LEGAL?

Dacă petiționarul, din motive independente de voința lui, nu a putut respecta un termen legal, atunci acesta poate solicita repunerea în termen, dacă legea nu exclude expres această posibilitate.

Cererea de repunere în termen trebuie să fie depusă în termen de 15 zile de la înlăturarea impedimentului. La cerere de repunere în termen trebuie să fie anexate probele care confirmă existența unei împrejurări obiective care a împiedicat depunerea petiției în termen și, suplimentar, se recuperează acțiunile omise [n. a. se anexează și petiția].

După 6 luni de la expirarea termenului omis repunerea în termen nu mai

poate fi solicitată, iar acțiunea omisă nu mai poate fi recuperată, cu excepția cazului când acest lucru nu a fost posibil până la expirarea termenului de un an ca urmare a forței majore.

Persoanele interesate pot contesta actul/refuzul autorității publice de repunere în termen cu acțiune în contencios administrativ.

CE TREBUIE SĂ CONȚINĂ O PETIȚIE?

Petiția trebuie să conțină următoarele elemente:

- denumirea autorității publice, căreia îi este adresată petiția;
- numele și prenumele sau denumirea petiționarului;
- domiciliul sau sediul petiționarului și adresa de poștă electronică dacă se solicită răspuns pe această cale;
- obiectul petiției: se indică revendicările solicitate de petiționar (cum ar fi: emiterea unui act administrativ individual; întreprinderea unor măsuri de autoritate publică, conform competențelor stabilite de lege, inclusiv încheierea unui contract administrativ);
- motivarea: se indică normele de drept și circumstanțele de fapt, pe care petiționarul își întemeiază petiția. Circumstanțele de fapt trebuie să fie descrise clar, în ordinea cronologică, fiind totodată anexate mijloacele de probă pe care se bazează (înscrișuri, acte, certificate, hotărâri judecătorești, acte administrative, depozițiile martorilor, etc.);
- semnătura petiționarului ori a reprezentantului său legal sau împuternicit, iar în cazul petiției transmise în formă electronică – semnătura electronică.

Modelul orientativ al petiției este prezentat în Anexa nr. 1 la prezentul Ghid.

CARE SUNT MODALITĂȚILE DE DEPUNERE A O PETIȚIEI?

Petiția poate fi înaintată prin mai multe modalități, și anume:

- depusă în scris, la autoritatea publică ori expediată prin poștă sau fax;
- transmisă în formă electronică, cu respectarea cerințelor legale stabilite pentru un document electronic;
- depusă verbal, în cadrul programului de audiență, fiind consemnată într-un proces-verbal și înregistrată de către subdiviziunea sau persoana responsabilă de relațiile cu publicul din cadrul autorității publice.

CUM ARE LOC PRIMIREA SPRE EXAMINARE A PETIȚIEI?

Autoritatea publică este obligată să primească și să înregistreze imediat petiția sau alte documente depuse.

Recepționarea petiției se confirmă de către autoritatea publică prin atribuirea unui număr de înregistrare.

Autoritatea publică nu are dreptul să refuze primirea petițiilor doar din motiv că nu se consideră competentă sau pentru că ar considera petiția ca fiind inadmisibilă sau neîntemeiată.

CE SE ÎNTÂMPLĂ DACĂ PETIȚIONARUL A DEPUȘ O PETIȚIE LA O AUTORITATE PUBLICĂ INCOMPETENTĂ?

Dacă petiția ține de competența altei autorități publice, aceasta expediază originalul petiției autorității publice competente în termen de 5 (cinci) zile lucrătoare de la data înregistrării petiției, fapt despre care petiționarul este informat în scris.

ÎN CE CAZURI PETIȚIA NU VA FI EXAMINATĂ?

Autoritățile publice sunt în drept să nu examineze petiția în următoarele cazuri:

- o petiția este anonimă (din conținutul ei nu poate fi identificat numele, prenumele, adresa poștală sau electronică a petiționarului);
- o petiția conține un limbaj necenzurat sau ofensator, amenințări la securitatea națională, la ordinea publică, la viața și sănătatea persoanei oficiale, precum și a membrilor familiei acesteia;
- o petiția transmisă în forma electronică nu corespunde cerințelor legale stabilite pentru un document electronic;
- o petiția nu conține datele privind autoritatea publică, obiectul și motivarea acesteia, semnătura petiționarului sau a reprezentantului acestuia, iar petiționarul nu a înlăturat neajunsurile respective în termenul oferit de autoritatea publică.

SFATURI PRACTICE:

- o Când depuneți petiția, pregătiți două exemplare identice a acesteia.
- o În cazul în care depuneți petiția la sediul autorității publice, solicitați aplicarea numărului și datei de înregistrare pe exemplarul petiției, pe care îl veți păstra la dumneavoastră.
- o În cazul în care depuneți petiția prin poștă, fax sau poșta electronică, cereți să vă fie comunicat numărul și data de înregistrare și notați-le în exemplarul petiției care se află la dumneavoastră.
- o Solicitați funcționarului, care înregistrează petiția, să verifice dacă ați anexat toate actele necesare pentru examinarea obiectivă a adresării.
- o Indicați în petiție denumirea înscrisurilor anexate la petiție, inclusiv numărul filelor atașate.

1.2. PROCEDURA ADMINISTRATIVĂ

CE URMEAZĂ DUPĂ DEPUNEREA PETIȚIEI?

Dacă petiția nu este completă, autoritatea publică propune petiționarului să completeze petiția și să prezinte actele lipsă, stabilind un termen pentru acest scop. Dacă petiționarul înlătură neajunsurile în termenul oferit, petiția se consideră a fi depusă din ziua înregistrării ei.

Dacă petiția este îndeplinită conform cerințelor legale și este depusă la autoritatea publică competentă, aceasta din urmă este obligată să inițieze o procedură administrativă.

CE ESTE PROCEDURA ADMINISTRATIVĂ?

Procedura administrativă este activitatea autorităților publice, prin care acestea își exercită atribuțiile stabilite de lege, îndreptată spre:

- pregătirea și emiterea unui act administrativ individual
Exemplu: decizia privind oferirea ajutorului material
- pregătirea și încheierea unui contract administrativ
Exemplu: transmiterea, pe bază de contract, a locuinței sociale
- pregătirea și întreprinderea măsurilor strict de autoritate publică
Exemplu: efectuarea unui control privind respectarea legislației muncii

Pentru desfășurarea unei proceduri administrative și emiterea unui act sau realizarea unei operațiuni pot fi percepute taxe, dacă acestea sunt prevăzute de lege.

CARE SUNT TERMENELE ÎN PROCEDURA ADMINISTRATIVĂ?

Termenul general în care o procedură administrativă trebuie finalizată este de **30 de zile calendaristice**, dacă legea nu prevede altfel.

Termenul general de examinare a petiției curge începând cu:

- o data înregistrării cererii complete, cu toate actele necesare, sau
- o data la care petiția a fost transferată autorității publice competente.

Din motive justificate legate de complexitatea obiectului procedurii administrative, termenul general **poate fi prelungit cu cel mult 15 zile**. Această prelungire are efect doar dacă este comunicată în scris participanților la procedura administrativă în termen de 30 de zile, împreună cu motivele prelungirii.

În mod excepțional, când în procedura administrativă se înregistrează cazuri de complexitate deosebită care necesită timp pentru prelucrarea documentelor, autoritatea publică poate stabili un termen mai mare

pentru finalizarea procedurii administrative, care **nu va depăși 90 de zile**.

Participantul poate modifica petiția inițială sau petițiile depuse în cadrul procedurii până la finalizarea acesteia, cu excepția obiectului ei. În acest caz, termenul de finalizare a procedurii nu se modifică.

CARE SUNT ETAPELE ÎN PROCEDURA ADMINISTRATIVĂ?

Procedura administrativă cuprinde următoarele etape:

- 1) inițierea procedurii;
- 2) cercetarea stării de fapt;
- 3) soluționarea petiției;
- 4) finalizarea procedurii administrative și informarea petiționarului despre rezultatul examinării petiției.
- 5) *după caz*, reluarea procedurii administrative

INIȚIEREA PROCEDURII ADMINISTRATIVE

Autoritatea publică, concomitent cu inițierea procedurii, întocmește un dosar în format electronic sau pe suport de hârtie, care conține toate documentele și înscrisurile ce se referă la procedura respectivă.

CERCETAREA STĂRII DE FAPT

Autoritatea publică trebuie să stabilească din oficiu aspectele de fapt ale cazului care face obiectul procedurii, fără a se limita la dovezile și afirmațiile participanților.

Pentru acest scop, autoritatea publică care conduce procedura administrativă este în drept:

- să citeze orice persoană a cărei prezență este necesară în vederea derulării procedurii;
- să solicite de la participanți și de la terțe persoane, inclusiv autorități publice, prezentarea actelor, înscrisurilor și altor probe aflate în posesia lor;
- să audieze martori, experți și specialiști;
- să efectueze alte acțiuni necesare pentru investigarea stării de fapt, în limitele legii.

Participanții la procedura administrativă sânt obligați să indice asupra faptelor și probelor care le sânt cunoscute și să prezinte documentele pe care le dețin.

Participanții la procedura administrativă nu sânt obligați să prezinte acte sau alte înscrisuri care nu se mai află în posesia lor dacă autoritatea publică poate clarifica o faptă prin adresarea unei solicitări către altă autoritate publică.

Autoritatea publică le poate permite participanților să asiste la acțiunile

unui expert, la audierea verbală a martorilor și a experților/specialiștilor, precum și la cercetarea la fața locului, și să pună în cadrul acestora întrebări relevante cazului.

Autoritatea publică care conduce procedura administrativă acordă participanților la procedură accesul la dosarul administrativ. În cadrul accesului la dosar participanții își pot face notițe sau copii de pe dosar.

Costurile pentru copii le suportă fiecare participant în parte, ele fiind de 0,02 unități convenționale pentru fiecare pagină. Copiile de pe dosar în format electronic, precum și exemplarele documentelor electronice și copiile acestora sunt gratuite.

Accesul la dosarul administrativ nu este permis în cazul în care prin aceasta se afectează îndeplinirea regulamentară a sarcinilor autorității publice sau în cazul în care se urmărește protejarea unui secret ocrotit de lege ori există necesitatea protecției drepturilor participanților la procedura administrativă sau ale terților.

SOLUȚIONAREA PETIȚIEI

Autoritatea publică este obligată să soluționeze petiția potrivit competențelor sale legale și în termenul stabilit de lege.

Autoritatea publică decide conform convingerii sale libere, luând în considerare întreaga procedură administrativă, inclusiv toate probele.

Dacă circumstanțele de fapt și de drept justifică admiterea petiției, autoritatea publică, reieșind din solicitările petiționarului, în limitele competenței sale, decide asupra:

- emiterii unui act administrativ individual;
- încheierii unui contract administrativ;
- efectuării unei operațiuni administrative.

Actul administrativ individual este orice dispoziție, decizie sau altă măsură oficială întreprinsă de autoritatea publică, în limitele competenței sale, pentru reglementarea unui caz individual, cu scopul de a produce nemijlocit efecte juridice, prin nașterea, modificarea sau stingerea raporturilor juridice de drept public.

Contractul administrativ este contractul care poate da naștere, modifica sau stinge un raport juridic de drept public, în cadrul căruia autoritățile publice acționează în regim de putere publică în raport cu persoanele fizice/juridice în scopul realizării unui interes public.

Operațiunile administrative sunt manifestările de voință sau activitățile autorităților publice care nu produc ca atare efecte juridice. Operațiunile administrative pot fi contestate doar concomitent cu actul administrativ

individual, cu excepția operațiunilor administrative executorii sau îndreptate împotriva unui terț.

FINALIZAREA PROCEDURII ADMINISTRATIVE

Procedura administrativă se finalizează prin:

- efectuarea unei operațiuni administrative;
- emiterea unui act administrativ individual (cu enunțarea motivelor de fapt și de drept, care au stat la baza emiterii acestuia);
- încheierea unui contract administrativ.

Participantul care a inițiat procedura poate retrage petiția inițială până la finalizarea procedurii. Prin renunțare procedura se declară finalizată, cu excepția cazului în care există obligația continuării ei din oficiu, despre aceasta fiind informați și ceilalți participanți.

În cazul în care participantul care a inițiat procedura nu prezintă documentele sau dovezile solicitate de autoritatea publică în termenele rezonabile stabilite de aceasta și nu există temeiuri de suspendare a procedurii sau de repunere în termen, autoritatea publică poate constata renunțarea tacită la procedură. Odată cu stabilirea termenului, autoritatea publică informează participantul despre posibilitatea încetării procedurii în caz de neprezentare a documentelor sau dovezilor solicitate.

INFORMAREA PETIȚIONARULUI DESPRE REZULTATELE EXAMINĂRII PETIȚIEI

Autoritatea publică este obligată să asigure notificarea petiționarului despre rezultatele examinării petiției, folosind una dintre următoarele forme de notificare:

- notificare prin act de recunoaștere a recepționării ;
- notificare prin poștă cu act de notificare;
- notificare prin poștă cu scrisoare recomandată;
- notificare prin poștă electronică sau prin mijloace electronice de comunicație dedicate.

Înscrisul se consideră notificat în momentul, în care a ajuns la destinatar, conform actelor care probează notificarea.

Conform art. 114 din Codul Administrativ, „dacă o notificare a înscrisului, nu poate fi probată sau dacă înscrisul a ajuns cu încălcarea prevederilor obligatorii de notificare, atunci acesta se consideră notificat din momentul în care într-adevăr a ajuns la persoana care urma să fie notificată.”

Notificare prin act de recunoaștere a recepționării se efectuează de autoritatea publică, prin înmânarea înscrisului, într-un plic închis,

persoanei care urmează să fie notificată, ultima urmând să semneze un act de recunoaștere a recepționării, vizat cu data înmânării înscrisului.

Notificare prin poștă cu act de notificare se efectuează de oficiul poștal, în baza mandatului de notificare transmis de autoritatea publică. Faptul notificării se confirmă printr-un formular de notificare, completat de lucrătorul poștal.

Notificare prin poștă cu scrisoare recomandată se efectuează de oficiul poștal, prin scrisoare recomandată cu aviz de recepție. Pentru probarea notificării este suficient avizul de recepție.

Notificarea prin poșta electronică la adresa electronică a persoanei care urmează a fi notificată se efectuează prin transmiterea înscrisului de notificat în formă de document electronic, cu aplicarea semnăturii electronice de persoana responsabilă din cadrul autorității publice. Notificarea prin poșta electronică se efectuează dacă adresa poștală a fost indicată prealabil de persoana notificată. Notificarea prin poștă electronica poate fi probată prin actul de recunoaștere a recepționării, semnat cu semnătură electronică de persoana notificată.

Notificarea prin intermediul sistemelor informaționale dedicate sau al altor mijloace electronice de comunicație care permit confirmarea recepționării notificării este echivalentă cu notificarea prin poștă convențională cu scrisoare recomandată. Confirmarea recepției notificării, emisă în mod automatizat de sistemul informațional sau de alt mijloc electronic de comunicație dedicat, probează notificarea.

RELUAREA PROCEDURII ADMINISTRATIVE

Codul Administrativ prevede posibilitatea reluării procedurii administrative pentru a anula un act administrativ incontestabil (cel care nu mai poate fi contestat conform procedurilor legale existente).

Potrivit art. 170 din Codul Administrativ, la cererea persoanei afectate, autoritatea publică emitentă trebuie să decidă în privința anulării unui act administrativ individual incontestabil dacă:

- situația de fapt sau de drept care stă la baza actului administrativ s-a modificat ulterior în favoarea persoanei afectate; sau
- există probe noi care ar fi dus la o decizie mai avantajoasă pentru persoana afectată; sau
- există alte temeuri de reluare conform art. 449 lit. a), c), e) și e¹) din Codul de procedură civilă, și anume:
 - s-a constatat, prin sentință penală irevocabilă, comiterea unei infracțiuni în legătură cu actul administrativ în cauză;
 - instanța a emis o hotărâre cu privire la drepturile persoanelor care nu au fost implicate în proces;
 - s-a anulat ori s-a modificat hotărârea, sentința sau decizia instanței judecătorești care au servit drept temei pentru

- emiterea actului administrativ a căruia revizuire se cere;
- a fost aplicată o lege declarată neconstituțională de către Curtea Constituțională și la judecarea cauzei a fost ridicată excepția de neconstituționalitate, iar instanța de judecată a respins cererea privind sesizarea Curții Constituționale sau din Hotărârea Curții Constituționale rezultă că prin aceasta s-a încălcat un drept garantat de Constituție sau de tratatele internaționale în domeniul drepturilor omului.

Termenul de depunere a cererii este de 3 luni din ziua în care persoana afectată a aflat sau trebuia să afle despre temeiul pentru reluarea procedurii.

În privința cererii decide autoritatea publică competentă.

Cererea se admite numai dacă persoana afectată, în afara culpei grave, nu era în stare să revendice, în special prin cale de atac, temeiul pentru reluare în procedura anterioară.

Autoritatea publică competentă poate oricând, din oficiu, porni o procedură de anulare a unui act administrativ individual incontestabil.

Anularea actului administrativ individual are loc în condițiile art. 143-147 din Codul Administrativ.

CUM POATE PROCEDA PETIȚIONARUL ÎN CAZUL EXISTENȚEI UNOR ERORI ÎN ACTUL ADMINISTRATIV?

În cazul în care un act administrativ individual a fost emis cu erori evidente (greșeli de redactare, de calcul sau similare), petiționarul poate solicita rectificarea acestuia.

Prin rectificare autoritatea publică emitentă corectează erorile admise, fără a modifica efectele juridice ale actelor administrative individuale. Rectificarea produce efecte juridice din momentul comunicării ei participanților.

Autoritatea publică are dreptul să ceară prezentarea actului administrativ individual ce urmează a fi rectificat, inclusiv toate copiile legalizate ale acestuia care au fost eliberate.

SFATURI PRACTICE:

- Furnizați autorității publice toate actele și probele necesare. Păstrați actele, care probează depunerea lor la autoritatea publică.
- Păstrați copiile actelor, pe care le-ați furnizat autorității publice. Solicitați (în scris) copiile actelor din dosar, pe care nu le aveți.
- Urmăriți respectarea termenelor de procedură.

1.3. PROCEDURA PREALABILĂ

CE ESTE PROCEDURA PREALABILĂ?

Procedura prealabilă reprezintă o modalitate de verificare a legalității actelor administrative individuale de către autoritatea publică emitentă, inițiată prin cererea prealabilă a persoanei care își revendică drepturile încălcate prin emiterea sau respingerea emiterii unui act administrativ individual.

ÎN CE CAZURI POATE FI DEPUȘĂ CEREREA PREALABILĂ?

Persoana este în drept să depună cererea prealabilă dacă autoritatea publică a încălcat drepturile acesteia prin:

- emiterea unui act administrativ;
- respingerea emiterii unui act administrativ;
- nesoluționarea în termenul legal a unei petiții.

ÎN CE CAZURI EXAMINAREA CERERII PREALABILE NU SE EFECTUEAZĂ?

Procedura de examinare a cererii prealabile nu se efectuează dacă:

- o actul administrativ individual este emis de către Guvern, un consiliu local sau Adunarea Populară a Găgăuziei;
- o decizia cu privire la cererea prealabilă înrăutățește situația unei persoane față de situația din decizia inițială;
- o legea prevede expres adresarea nemijlocită în instanța de judecată.

În aceste cazuri, petiționarul poate contesta actul administrativ nemijlocit în instanța de judecată, în ordinea contenciosului administrativ.

CARE ESTE SCOPUL CERERII PREALABILE?

Cererea prealabilă poate fi îndreptată spre:

- anularea în tot sau în parte a unui act administrativ individual ilegal sau nul;
- emiterea unui act administrativ individual.

Odată cu depunerea cererii prealabile, petiționarul poate solicita autorității publice emitente **suspendarea executării actului administrativ individual defavorabil** până la finalizarea procedurii prealabile, dacă:

- există suspiciuni serioase și rezonabile privind legalitatea actului administrativ, sau
- există pericolul iminent de producere a unor prejudicii ireparabile prin executarea în continuare a actului administrativ.

Conform prevederilor art. 171 alin. (4) din Codul Administrativ, „dacă se depune o cerere de suspendare a executării actului administrativ individual, acesta poate fi executat doar după soluționarea cererii respective”. Astfel, depunerea cererii de suspendare are ca efect stoparea executării acestuia.

CUM ARE LOC DEPUNEREA CERERII PREALABILE?

Cererea prealabilă se depune în scris, pe suport de hârtie sau în formă de document electronic, la autoritatea publică emitentă (cea care a emis sau care a respins emiterea actului administrativ individual).

Dacă cererea prealabilă se depune la autoritatea publică ierarhic superioară, aceasta transmite neîntârziat autorității emitente cererea prealabilă. Ziua depunerii cererii la autoritatea publică ierarhic superioară se consideră ziua depunerii cererii la autoritatea publică emitentă.

Dacă nu este denumită ca atare, o cerere prealabilă nu poate fi respinsă din acest motiv dacă este clară intenția de apărare împotriva unei decizii care are ca obiect emiterea unui act administrativ individual.

Modelul orientativ al cererii prealabile este prezentat în Anexa nr. 2, modelul orientativ al cererii de suspendare a executării actului administrativ individual este prezentat în Anexa nr. 3 la prezentul Ghid.

CARE SUNT TERMENELE DE DEPUNERE A CERERII PREALABILE?

Cererea prealabilă se depune în termen de **30 de zile** de la comunicarea sau notificarea actului administrativ individual ori a respingerii petiției.

Dacă autoritatea publică nu soluționează petiția în termenul prevăzut de lege, cererea prealabilă poate fi depusă **în decursul unui an** de la expirarea termenului.

Dacă informația cu privire la exercitarea căilor de atac nu se conține în actul administrativ individual sau este indicată incorect, cererea prealabilă poate fi depusă **în termen de un an** de la comunicarea sau notificarea actului administrativ ori a respingerii petiției.

Nulitatea unui act administrativ individual poate fi invocată și **fără obligația de a respecta un termen**.

CUM POATE PROCEDA PETIȚIONARUL, DACĂ NU A REUȘIT SĂ DEPUNĂ CEREREA PREALABILĂ ÎN TERMENUL LEGAL?

Dacă petiționarul, din motive independente de voința lui, nu a reușit să depună cererea prealabilă în termenul stabilit de lege, atunci acesta poate solicita repunerea în termen, dacă legea nu exclude expres această

posibilitate.

Cererea de repunere în termen trebuie să fie depusă **în termen de 15 zile de la înlăturarea impedimentului**. La cerere de repunere în termen trebuie să fie anexate probele care confirmă existența unei împrejurări obiective care a împiedicat depunerea în termen a cererii prealabile și, suplimentar, se recuperează acțiunile omise [n. a. se anexează și cererea prealabilă].

Persoanele interesate pot contesta actul/refuzul autorității publice de repunere în termen cu acțiune în contencios administrativ.

După 6 luni de la expirarea termenului omis repunerea în termen nu mai poate fi solicitată, iar acțiunea omisă nu mai poate fi recuperată, cu excepția cazului când acest lucru nu a fost posibil până la expirarea termenului de un an ca urmare a forței majore.

Cu toate acestea, art. 208 alin. (2) din Codul Administrativ prevede:

„Dacă autoritatea publică competentă decide cu privire la cererea prealabilă, deși termenul pentru depunerea cererii prealabile nu a fost respectat, acțiunea [n.a. cererea de chemare în judecată] în contenciosul administrativ este oricum admisibilă. Această prevedere nu se aplică în cazul în care printr-un act administrativ individual este favorizat un terț.”

CUM ARE LOC SOLUȚIONAREA CERERII PREALABILE?

Cererea privind suspendarea executării actului administrativ se examinează în mod prioritar, în procedură separată.

Dacă prin cererea prealabilă se solicită și repararea prejudiciului, atunci cererea privind repararea prejudiciului se examinează de autoritatea publică emitentă în procedură administrativă separată.

Dacă anularea sau emiterea unui act administrativ individual în cadrul procedurii prealabile dezavantajează persoane terțe, atunci atragerea lor în procedură și audierea înainte de soluționarea cererii prealabile sunt obligatorii.

Dacă consideră cererea prealabilă ca fiind **admisibilă și întemeiată**, autoritatea publică emitentă anulează în tot sau în parte actul administrativ individual contestat sau emite actul administrativ individual solicitat.

Dacă respinge în tot sau în parte cererea prealabilă ca fiind **inadmisibilă**

sau **neîntemeiată**, autoritatea publică emitentă transmite dosarul administrativ cu toate actele autorității publice ierarhic superioare.

CARE ESTE ROLUL AUTORITĂȚII PUBLICE IERARHIC SUPERIOARE ÎN PROCEDURA PRELABILĂ?

Dacă autoritatea publică emitentă a respins în tot cererea prelabilă, decizia definitivă cu privire la cererea prelabilă este luată de autoritatea publică ierarhic superioară.

Dacă autoritatea publică emitentă a respins în parte cererea prelabilă, autoritatea publică ierarhic superioară soluționează doar partea respinsă a cererii prelabile.

Dacă este necesară investigarea circumstanțelor, autoritatea publică ierarhic superioară poate efectua ea însăși aceste investigații sau poate împuternici autoritatea emitentă să le efectueze.

Soluționând cererea prelabilă, autoritatea publică ierarhic superioară poate decide în sensul agravării situației participantului care a depus cererea prelabilă, dacă legea nu prevede expres altfel.

CARE ESTE TERMENUL DE EXAMINARE A CERERII PRELABILE ȘI A CERERII DE SUSPENDARE A EXECUTĂRII ACTULUI ADMINISTRATIV CONTESTAT?

Autoritatea publică emitentă soluționează cererea prelabilă în termen de **15 zile calendaristice** de la data înregistrării cererii prelabile.

Din motive justificate legate de complexitatea obiectului procedurii administrative, termenul de examinare a cererii prelabile **poate fi prelungit cu cel mult 15 zile**. Această prelungire are efect doar dacă este comunicată în scris participanților la procedura în termen de 30 de zile, împreună cu motivele prelungirii.

În mod excepțional, când se înregistrează cazuri de complexitate deosebită care necesită timp pentru prelucrarea documentelor, autoritatea publică poate stabili un termen mai mare pentru finalizarea examinării cererii prelabile, care **nu va depăși 90 de zile**.

Autoritatea publică ierarhic superioară soluționează cererea prelabilă în termen de **30 de zile calendaristice** de la data recepționării cererii prelabile și dosarului administrativ de la autoritatea publică ierarhic inferioară.

Decizia cu privire la suspendarea executării actului administrativ contestat se ia în termen de **5 zile lucrătoare** din momentul înregistrării, dacă legea nu prevede altfel.

Dacă autoritatea publică a refuzat suspendarea sau nu a soluționat cererea de suspendare în termenul legal, petiționarul poate solicita

instanței de judecată competente suspendarea executării actului administrativ individual până la înaintarea acțiunii în contencios administrativ.

SFATURI PRACTICE:

- Respectați termenele de depunere a cererii prelabile. Dacă, din motive obiective, ați omis termenul de depunere a cererii prelabile, solicitați autorității publice emitente repunerea în termen, în baza art. 65 din Codul Administrativ.

Rețineți: Dacă autoritatea publică competentă decide cu privire la cererea prelabilă, deși termenul pentru depunerea cererii prelabile nu a fost respectat, cererea de chemare în judecată va fi considerată admisibilă, cu excepția cazului în care prin actul administrativ contestat este favorizat un terț.

- Specificați în conținutul cererii prelabile faptele, expuse în ordinea cronologică, revendicările (pretențiile) dumneavoastră față de autoritatea publică emitentă și prevederile legale pe care vă întemeiați cererea. Expuneți faptele clar și concis. Evitați emoțiile.

Rețineți: Pretențiile, pe care nu le-ați specificat în cererea prelabilă, vor fi declarate inadmisibile de către instanța de judecată, conform art. 207 alin. (2) lit. f) din Codul Administrativ.

- În cazul în care contestați un act administrativ individual, concomitent cu depunerea cererii prelabile solicitați suspendarea executării acestuia.

Rețineți: Odată cu depunerea cererii de suspendare a executării actului administrativ individual, executarea acestuia se stopează de drept, până la soluționarea cererii respective de către autoritatea publică emitentă.

- În cazul în care autoritatea publică a refuzat sau nu a soluționat în termenul legal cererea privind suspendarea executării actului administrativ individual, adresați-vă în instanța de judecată competentă cu cererea privind suspendarea executării actului administrativ individual.

Rețineți: Depunerea și examinarea unei asemenea cereri se permite inclusiv și până la depunerea cererii de chemare în judecată în ordinea contenciosului administrativ. Odată cu depunerea cererii de suspendare a executării actului administrativ individual, executarea acestuia se stopează de drept, până la soluționarea cererii respective de către instanța de judecată.

- Furnizați autorității publice toate actele și probele necesare în susținerea cererii prelabile. Păstrați actele, care probează depunerea cererii prelabile și a anexelor aferente la autoritatea

publică.

- Urmăriți respectarea termenelor de examinare a cererii prelabile. În cazul nesoluționării cererii în termenul legal – adresați-vă în instanța de judecată cu o acțiune în contencios administrativ.

1.4. PROCEDURA CONTENCIOSULUI ADMINISTRATIV

CE ESTE PROCEDURA CONTENCIOSULUI ADMINISTRATIV?

Procedura contenciosului administrativ reprezintă procedura de soluționare de către instanța de judecată a unei cereri de chemare în judecată din partea persoanei care revendică încălcarea unui drept al său prin activitatea administrativă a unei autorități publice.

O acțiune (cerere de chemare în judecată) în contencios administrativ poate fi înaintată și atunci când autoritatea publică nu a soluționat în termen legal o cerere.

CARE ACTE ADMINISTRATIVE NU POT FI CONTESTATE ÎN ORDINEA CONTENCIOSULUI ADMINISTRATIV?

Nu pot fi contestate cu acțiune în contencios administrativ următoarele acte administrative:

- actele exclusiv politice ale Parlamentului, ale Președintelui Republicii Moldova și ale Guvernului;
- actele administrative cu caracter diplomatic referitoare la politica externă a Republicii Moldova;
- actele de comandament cu caracter militar.

CARE SUNT FELURILE ACȚIUNII ÎN CONTENCIOS ADMINISTRATIV?

O acțiune în contencios administrativ poate fi depusă pentru:

- anularea în tot sau în parte a unui act administrativ individual (acțiune în contestare);
- obligarea autorității publice să emită un act administrativ individual (acțiune în obligare). Acțiunea se admite numai în cazul în care reclamantul a depus anterior la autoritatea publică competentă o

cerere de emitere a actului administrativ individual;

- impunerea la acțiune, la tolerare a acțiunii sau la inacțiune (acțiune în realizare). Acțiunea se admite numai dacă reclamantul a depus anterior la autoritatea publică competentă o cerere prin care a solicitat realizarea, tolerarea sau omiterea unei acțiuni;
- constatarea existenței sau inexistenței unui raport juridic ori nulității unui act administrativ individual sau a unui contract administrativ (acțiune în constatare). Acțiunea este admisibilă numai dacă reclamantul s-a adresat anterior la autoritatea publică competentă cu cerere de constatare.
- anularea în tot sau în parte a unui act administrativ normativ (acțiune de control normativ).

CARE SUNT TERMENELE DE ÎNAINȚARE A ACȚIUNII ÎN CONTENCIOS ADMINISTRATIV?

Acțiunea în contestare și acțiunea în obligare se înaintează în decurs de **30 de zile**, dacă legea nu prevede altfel. Acest termen începe să curgă de la:

- data comunicării sau notificării deciziei cu privire la cererea prealabilă sau data expirării termenului prevăzut de lege pentru soluționarea acesteia;
- data comunicării sau notificării actului administrativ individual, dacă legea nu prevede procedura prealabilă. În cazul nesoluționării în termenul legal a unei petiții pentru care legea nu prevede procedura prealabilă, acțiunea în contencios administrativ poate fi depusă în decursul unui an de la expirarea termenului pentru soluționarea petiției.

Dacă informația cu privire la exercitarea căilor de atac nu se conține în actul administrativ individual sau în decizia cu privire la cererea prealabilă ori este indicată incorect, înaintarea acțiunii în contencios administrativ se admite **în termen de un an** de la comunicarea sau notificarea actului administrativ sau a deciziei cu privire la cererea prealabilă.

Pentru acțiunea în realizare, acțiunea în constatare și acțiunea de control normativ nu există termen de înaintare a acțiunii în contencios administrativ.

CUM POATE PROCEDA PETIȚIONARUL, DACĂ NU A REUȘIT SĂ ÎNAINȚEZE ÎN TERMENUL LEGAL ACȚIUNEA ÎN CONTENCIOS ADMINISTRATIV?

În cazul în care petiționarul, din motive independente de voința lui, nu a reușit să înainteze în termenul legal acțiunea în contencios administrativ, atunci acesta poate solicita repunerea în termen, dacă legea nu exclude expres această posibilitate.

Culpa unui reprezentant legal sau împuternicit se atribuie reprezentatului. Cererea de repunere în termen se depune **în termen de 15 zile** de la înlăturarea impedimentului. La cerere trebuie să fie anexate probele care confirmă existența unei împrejurări obiective care a împiedicat înaintarea în termen a acțiunii în contencios administrativ și, suplimentar, se recuperează acțiunile omise [n. a. se anexează și cererea de chemare în judecată în ordinea contenciosului administrativ].

După 6 luni de la expirarea termenului omis repunerea în termen nu mai poate fi solicitată, iar acțiunea omisă nu mai poate fi recuperată, cu excepția cazului când acest lucru nu a fost posibil până la expirarea termenului de un an ca urmare a forței majore.

Încheierea judecătorească prin care este respinsă cererea de repunere în termen **poate fi contestată cu recurs**.

Încheierea judecătorească de repunere în termen poate fi contestată doar odată cu hotărârea instanței de judecată.

CE TREBUIE SĂ CUPRINDĂ CEREREA DE CHEMARE ÎN JUDECATĂ ÎN ORDINEA CONTENCIOSULUI ADMINISTRATIV?

În cererea de chemare în judecată **se indică**:

- 1) instanța la care a fost depusă;
- 2) numele și prenumele sau denumirea reclamantului, domiciliul sau sediul acestuia; dacă reclamantul este o persoană juridică, se indică datele bancare și codul fiscal;
- 3) numele și prenumele reprezentantului legal sau împuternicit și adresa lui, în cazul în care cererea se depune de un reprezentant;
- 4) denumirea pârâtului în calitate de autoritate publică și sediul acesteia;
- 5) pretențiile reclamantului;
- 6) circumstanțele de fapt și de drept pe care reclamantul își întemeiază pretenția;
- 7) enumerarea tuturor probelor pe care reclamantul le deține și le poate prezenta;
- 8) datele despre respectarea procedurii prealabile, dacă o astfel de procedură este prevăzută de lege.

Cererea de chemare în judecată se semnează de reclamant sau de reprezentantul lui legal ori împuternicit.

La cererea de chemare în judecată **se anexează**:

- a) copia actului administrativ contestat și copia deciziei cu privire la cererea prealabilă, dacă legea prevede o astfel de procedură;
- b) copia actului de identitate al reclamantului persoană fizică sau extrasul din Registrul de stat al persoanelor juridice, dacă reclamantul este persoană juridică;

- c) documentul care confirmă împuternicirile reprezentantului legal sau împuternicit;
- d) copii de pe cererea de chemare în judecată și de pe toate înscrisurile anexate, într-un număr egal cu numărul de participanți la proces.

Dacă cererea de chemare în judecată nu cuprinde datele și anexele specificate mai sus, judecătorul stabilește reclamantului un termen pentru înlăturarea neajunsurilor.
Dacă reclamantul înlătură neajunsurile în termenul stabilit de instanță, cererea se consideră depusă la data inițială.

Modelul orientativ al cererii de chemare în judecată în ordinea contenciosului administrativ este prezentat în Anexa nr. 4 la prezentul Ghid.

UNDE TREBUIE SĂ FIE DEPUȘĂ CEREREA DE CHEMARE ÎN JUDECATĂ ÎN ORDINEA CONTENCIOSULUI ADMINISTRATIV?

Acțiunea în contencios administrativ se depune la judecătoria în a cărei rază teritorială își are sediul autoritatea publică care a desfășurat activitatea administrativă contestată.

Acțiunile în contencios administrativ împotriva actelor administrative normative, care nu se supun controlului de constituționalitate, se depun la Curtea de Apel în a cărei rază teritorială își are sediul autoritatea publică care a desfășurat activitatea administrativă contestată.

Acțiunile în contencios administrativ împotriva hotărârilor Consiliului Superior al Magistraturii, ale Consiliului Superior al Procurorilor, actelor emise de Banca Națională a Moldovei se depun la Curtea de Apel Chișinău.

CUM POATE FI SOLICITATĂ SUSPENDAREA EXECUTĂRII ACTULUI ADMINISTRATIV INDIVIDUAL CONTESTAT?

Suspendarea executării actului administrativ individual contestat poate fi solicitată de către reclamant instanței de judecată care examinează acțiunea de contencios administrativ, dacă:

- există suspiciuni serioase și rezonabile privind legalitatea actului administrativ, sau
- există pericolul iminent de producere a unor prejudicii ireparabile prin executarea în continuare a actului administrativ.

Reclamantul poate solicita instanței de judecată competente suspendarea executării actului administrativ individual până la înaintarea acțiunii în contencios administrativ dacă autoritatea publică investită cu soluționarea cererii prealabile a refuzat suspendarea sau nu a soluționat cererea de suspendare în termenul stabilit de lege [n.a. adică în termen de 5 zile lucrătoare din momentul înregistrării, dacă legea nu prevede altfel].

Pentru probarea faptelor invocate în susținerea cererii de suspendare a executării actului administrativ contestat, participanții, în locul prezentării probelor obișnuite, pot depune o declarație pe propria răspundere. Participantul care depune o declarație necorespunzătoare adevărului riscă răspundere penală în baza art.352/1 din Codul Penal.

Instanța de judecată decide cu privire la suspendarea executării actului administrativ individual printr-o încheiere susceptibilă de recurs, fără citirea participanților la proces. Dacă consideră necesar, instanța de judecată citează părțile pentru audiere în privința temeiniciei cererii de suspendare.

Suspendarea executării poate fi condiționată de plata unei cauțiuni, de îndeplinirea anumitor condiții sau poate fi limitată în timp.

Conform prevederilor art. 171 alin. (4) din Codul Administrativ, „dacă se depune o cerere de suspendare a executării actului administrativ individual, acesta poate fi executat doar după soluționarea cererii respective”. Prin urmare, depunerea cererii de suspendare are ca efect stoparea executării acestuia.

Instanța de judecată care examinează acțiunea în contenciosul administrativ poate modifica sau anula în orice moment încheierile privind cererile de suspendare a executării actului administrativ contestat.

Participantul la proces poate solicita modificarea sau anularea unei astfel de încheieri ca urmare a schimbării circumstanțelor sau a neinvocării acestora în procedura inițială din motive neimputabile lui.

Dacă la momentul suspendării executării actului administrativ individual de către instanța de judecată acesta este deja executat, instanța dispune, la cerere, întoarcerea executării, în măsura în care este real posibilă.

Modelul orientativ al cererii de suspendare a executării actului administrativ individual este prezentat în Anexa nr. 3 la prezentul Ghid.

CE ESTE ORDONAȚA PROVIZORIE?

Ordonanța provizorie este o măsură provizorie dispusă de instanța de judecată alta decât suspendarea actului administrativ atunci când în baza unei examinări sumare, ajunge la concluzia că:

- pretenția revendicată de reclamant este întemeiată; și

- emiterea ordonanței este necesară pentru evitarea consecințelor grave și ireparabile pentru reclamant.¹

Ordonanța provizorie se emite doar atunci când examinând acțiunea instanța constată că există argumente foarte puternice că acțiunea are șanse să fie admisă, iar dacă judecătorul nu va emite urgent ordonanța provizorie vor fi cauzate prejudicii foarte grave și care nu vor putea fi reparate.²

Pentru probarea faptelor invocate în susținerea cererii de emitere a ordonanței provizorii, participanții, în locul prezentării probelor obișnuite, pot depune o declarație pe propria răspundere. Participantul care depune o declarație necorespunzătoare adevărului riscă răspundere penală în baza art.352/1 din Codul Penal.

Instanța de judecată decide cu privire la emiterea ordonanței provizorii printr-o încheiere susceptibilă de recurs, fără citarea participanților la proces. Dacă consideră necesar, instanța de judecată citează părțile pentru audiere în privința temeiniciei cererii de suspendare.

Ordonanța provizorie poate fi condiționată de plata unei cauțiuni, de îndeplinirea anumitor condiții sau poate fi limitată în timp.

Modelul orientativ al cererii privind emiterea ordonanței provizorii este prezentat în Anexa nr. 5 la prezentul Ghid.

ÎN CE CAZURI ACȚIUNEA ÎN CONTENCIOS ADMINISTRATIV SE DECLARĂ CA FIIND INADMISIBILĂ?

Instanța verifică din oficiu dacă sunt întrunite condițiile pentru admisibilitatea unei acțiuni în contenciosul administrativ. Dacă este inadmisibilă, acțiunea în contencios administrativ se declară ca atare prin încheiere judecătorească susceptibilă de recurs.

Conform art. 207 alin. (3) din Codul Administrativ, declararea acțiunii ca inadmisibilă **exclue posibilitatea adresării repetate** în judecată a aceleiași reclamant cu aceeași acțiune în următoarele cazuri:

- există o hotărâre judecătorească definitivă cu privire la un litigiu între aceleași părți, cu același obiect și pe aceleași temeuri de drept;
- există o încheiere judecătorească prin care s-a dispus încetarea procesului în legătură cu faptul că reclamantul a renunțat la acțiune sau și-a retras acțiunea într-un litigiu între aceleași părți, cu același obiect și pe aceleași temeuri de drept sau că între părți s-a încheiat o tranzacție de împăcare;

¹ Elena Belei, Ina Jimbei: „Suspendarea executării actului administrativ vs Ordonanța provizorie”, BIZLAW// Portalul avocaturii de afaceri din Moldova, <https://www.bizlaw.md/suspendarea-executarii-actului-administrativ-vs-ordonanta-provizorie>

² ibidem

- la aceeași sau la altă instanță de judecată se examinează o acțiune între aceleași părți, cu același obiect și pe aceleași temeuri de drept;
- acțiunea a fost depusă după expirarea termenului prevăzut la art. 209 din Codul Administrativ;
- reclamantul nu poate revendica încălcarea, prin activitatea administrativă, a unui drept în sensul art. 17 din Codul Administrativ.

Potrivit art. 207 alin. (4) din Codul Administrativ, declararea acțiunii ca inadmisibilă **nu exclude posibilitatea adresării repetate** în judecată a aceluiași reclamant cu aceeași acțiune în următoarele cazuri:

- nu sunt întrunite condițiile privind respectarea procedurii prealabile, prevăzute la art. 208 din Codul Administrativ;
- acțiunea a fost depusă de o persoană fără împuterniciri în acest sens;
- cererea de chemare în judecată nu conține datele și anexele specificate în art. 211 alin. (1) și (2) și art. 212 alin. (1) din Codul Administrativ și reclamantul nu a înlăturat neajunsurile în termenul stabilit de instanța de judecată.

CUM ARE LOC EXAMINAREA LITIGIULUI ÎN CONTENCIOSUL ADMINISTRATIV?

Procedura acțiunii în contenciosul administrativ se desfășoară conform prevederilor Codului Administrativ. Suplimentar se aplică corespunzător prevederile Codului de procedura civilă, cu excepția articolelor 169–171.

Totodată, prin derogare de la prevederile Codului de Procedură Civilă, se aplică următoarele reguli:

- 1) examinarea și soluționarea acțiunii în contencios administrativ are loc în ședință publică, iar în cazuri de excepție stabilite de lege – în ședință închisă. Participanții la proces se citează; în citație se comunică locul, data și ora ședinței. Dacă participanții la proces convin de comun acord, examinarea și soluționarea acțiunii în contencios administrativ are loc în procedură scrisă;
- 2) instanța de judecată acceptă probele prezentate după termenul stabilit în faza de pregătire pentru examinarea în fond a acțiunii în contencios administrativ, numai dacă participanții la proces justifică și probează imposibilitatea prezentării probelor în termenul stabilit de instanță;
- 3) participanții la proces care s-au prezentat cel puțin o dată în ședința de judecată pe parcursul examinării acțiunii în contencios administrativ sau au efectuat acte de procedură în contextul

- examinării acțiunii în contencios administrativ nu pot invoca lipsa citației pentru efectuarea actelor de procedură la o dată ulterioară;
- 4) neprezentarea la ședința de judecată, fără motive temeinic justificate, a participanților și/sau a reprezentanților lor nu împiedică soluționarea acțiunii în contenciosul administrativ.

La examinarea acțiunii în contencios administrativ, instanța de judecată poate atrage în proces, din oficiu sau la cerere, persoane ale căror drepturi sunt afectate de litigiul în cauză. Orice terț atras în proces poate înainta atât cereri procesuale, cât și cereri de alăturare la cererea reclamantului sau pârâtului cu privire la fondul cauzei. Terțul atras în proces poate depune o cerere proprie cu privire la fondul cauzei.

Autoritățile publice sunt obligate să prezinte instanței de judecată, concomitent cu referința, dosarele administrative. La solicitarea instanței de judecată, autoritățile publice sunt obligate să prezinte suplimentar și alte documente pe care le dețin, inclusiv cele electronice, și să acorde informații. Participanții la proces pot avea acces atât la dosarele instanței de judecată, cât și la dosarele administrative prezentate acesteia, în condițiile art. 222 din Codul Administrativ.

CE SOLUȚII POATE ADOPTA INSTANȚA DE CONTENCIOS ADMINISTRATIV?

Examinând acțiunea în contencios administrativ în fond, instanța de judecată adoptă una dintre următoarele hotărâri:

- în baza unei acțiuni în contestare, anulează în tot sau în parte actul administrativ individual, precum și o eventuală decizie de soluționare a cererii prealabile, dacă acestea sunt ilegale și prin ele reclamantul este vătămat în drepturile sale;
- în baza unei acțiuni în obligare, anulează în tot sau în parte actul administrativ individual de respingere a solicitării sau o eventuală decizie adoptată în procedura prealabilă și obligă autoritatea publică să emită un act administrativ individual, dacă revendicarea pretenției reclamantului de emitere a actului este întemeiată;
- în baza unei acțiuni în realizare, obligă la acțiune, tolerare sau inacțiune, dacă o astfel de pretenție a reclamantului este întemeiată;
- în baza unei acțiuni în constatare, constată existența sau inexistența unui raport juridic ori nulitatea unui act administrativ individual sau a unui contract administrativ, dacă raportul juridic există sau, respectiv, nu există ori actul administrativ individual sau contractul administrativ este nul. Dacă la momentul anulării actului administrativ individual de către instanță acesta este deja executat, instanța dispune, la cerere,

- întoarcerea executării, în măsura în care ea este real posibilă;
- în baza unei acțiuni de control normativ, anulează în tot sau în parte actul administrativ normativ, dacă acesta este ilegal, sau constată nulitatea acestuia, dacă acesta este nul;
 - respinge acțiunea ca fiind neîntemeiată.

Conform prevederilor art. 219 alin. (3) din Codul Administrativ, instanța de judecată nu are dreptul să depășească limitele pretențiilor din acțiune, însă, totodată, nu este legată de textul cererilor formulate de participanții la proces.

CUM POT FI CONTESTATE HOTĂRÂRILE INSTANȚELOR DE CONTENCIOS ADMINISTRATIV?

Hotărârile judecătorești adoptate în contenciosul administrativ pot fi contestate cu apel, conform art. 231-240 din Codul Administrativ, iar Hotărârile Curților de Apel adoptate în calitate de prima instanță pot fi contestate cu recurs.

APELUL

Apelul se depune la instanța de judecată care a emis hotărârea contestată în termen de 30 de zile de la pronunțarea dispozitivului³ hotărârii, dacă legea nu stabilește un termen mai mic.

Instanța de judecată care a emis hotărârea contestată transmite neîntârziat apelul împreună cu dosarul judiciar, după motivarea hotărârii, instanței de apel.

Motivarea apelului (circumstanțele de fapt și prevederile legale, pe care persoana își întemeiază apelul) se prezintă la instanța de apel în termen de 30 de zile de la data notificării hotărârii motivate.

În procedura de apel nu pot fi prezentate probe noi decât dacă un participant la proces dovedește că a fost în imposibilitate să le prezinte în procedura de examinare în prima instanță și instanța de apel le admite printr-o încheiere nesusceptibilă de recurs.

Instanța de apel examinează din oficiu admisibilitatea apelului. Dacă este inadmisibil, în temeiul art. 236 din Codul Administrativ, apelul se declară ca

³ Dispozitivul este o parte a hotărârii judecătorești care cuprinde concluzia instanței judecătorești privind admiterea sau respingerea integrală sau parțială a acțiunii, repartizarea cheltuielilor de judecată, calea și termenul de atac al hotărârii. Dispozitivul nu include motivarea instanței asupra hotărârii adoptate.

atare printr-o încheiere susceptibilă de recurs.

Dacă apelantul, din motive independente de voința lui, nu a putut respecta termenul de depunere a apelului, atunci acesta **poate solicita repunerea în termen**, dacă legea nu exclude expres această posibilitate.

Cererea de repunere în termen trebuie să fie depusă **în termen de 15 zile** de la înlăturarea impedimentului. La cerere de repunere în termen trebuie să fie anexate probele care confirmă existența unei împrejurări obiective care a împiedicat depunerea apelului în termen și, suplimentar, se recuperează acțiunile omise [n. a. se anexează și cererea de apel].

După **6 luni** de la expirarea termenului omis repunerea în termen nu mai poate fi solicitată, iar acțiunea omisă nu mai poate fi recuperată, cu excepția cazului când acest lucru nu a fost posibil până la expirarea termenului de un an ca urmare a forței majore.

Încheierea instanței de apel prin care este respinsă cererea de repunere în termenul de apel sau în termenul de prezentare a motivării apelului poate fi contestată cu recurs. Încheierea instanței de apel prin care s-a făcut repunerea în termenul de apel sau în termenul de prezentare a motivării apelului poate fi contestată doar odată cu fondul.

Examinarea și soluționarea cererii de apel are loc în ședință publică, iar în cazuri de excepție stabilite de lege – în ședință închisă.

Dacă participanții la proces convin de comun acord, examinarea și soluționarea cererii de apel are loc în procedură scrisă.

Participanții la proces se citează. În citație se comunică locul, data și ora ședinței. Neprezentarea participanților la proces nu împiedică instanța de apel să decidă în privința apelului.

Conform art. 240 din Codul Administrativ, în urma examinării apelului, instanța de apel adoptă una dintre următoarele decizii:

- a) respinge apelul;
- b) casează [n.a. anulează] parțial hotărârea primei instanțe și emite o altă decizie în partea casată;
- c) casează integral hotărârea primei instanței și emite o nouă decizie.

Instanța de apel nu este în drept să trimită cauza spre rejudecare în instanța de fond.

Decizia de apel se motivează în scris în termen de 45 de zile lucrătoare de la data pronunțării.

RECURSUL

Hotărârile și Deciziile Curților de Apel (atât cele adoptate în calitate de prima instanță, cât și cele adoptate ca instanța de apel) pot fi contestate cu recurs, în termen de 30 de zile de la notificarea deciziei instanței de

apel, conform prevederilor art. 244-248 din Codul Administrativ. Recursul se depune la instanța de apel în termen de 30 de zile de la notificarea deciziei instanței de apel, dacă legea nu stabilește un termen mai mic. Instanța de apel transmite neîntârziat Curții Supreme de Justiție recursul împreună cu dosarul judiciar.

Motivarea recursului se prezintă Curții Supreme de Justiție în termen de 30 de zile de la notificarea deciziei instanței de apel. Dacă se depune împreună cu cererea de recurs, motivarea recursului se depune la instanța de apel.

Curtea Supremă de Justiție examinează din oficiu admisibilitatea cererii de recurs. Dacă este inadmisibil, conform art. 246 din Codul Administrativ, recursul se declară ca atare printr-o încheiere.

Repunerea în termenul de recurs nu se admite. Respectiv, în cazul în care recurentul nu a depus cererea de recurs în termenul stabilit de lege, recursul se declară ca fiind inadmisibil.

Curtea Supremă de Justiție examinează și soluționează recursul fără ședință de judecată. Dacă consideră necesar, Curtea Supremă de Justiție poate decide citarea participanților la proces.

Conform art. 248 din Codul Administrativ, în urma examinării recursului, Curtea Supremă de Justiție adoptă una dintre următoarele decizii:

- a) respinge recursul;
- b) casează parțial decizia instanței de apel și emite o altă decizie în partea casată;
- c) casează integral decizia instanței de apel și emite o nouă decizie;
- d) casează integral decizia instanței de apel și restituie cauza instanței de apel dacă, în baza limitelor stabilite de lege ale examinării recursului, nu poate adopta o soluție finală în acest caz.

Decizia instanței de recurs este irevocabilă din momentul emiterii și se notifică participanților în termen de 5 zile de la data emiterii. Decizia se consideră emisă din momentul plasării acesteia pe pagina web oficială a Curții Supreme de Justiție (www.csj.md).

Modelele orientative ale cererilor de apel și de recurs în ordinea contenciosului administrativ sunt prezentate în Anexele nr. 6 și nr. 7 la prezentul Ghid.

SFATURI PRACTICE:

- ✓ Respectați termenele de depunere a cererii de chemare în

judecată. Dacă, din motive obiective, ați omis termenul de depunere a cererii de chemare în judecată sau a cererii de apel, solicitați instanței repunerea în termen, în baza art. 65 din Codul Administrativ.

- ✓ Specificați în conținutul cererii faptele, expuse în ordinea cronologică, revendicările (pretențiile) dumneavoastră și prevederile legale pe care vă întemeiați cererea. Evitați emoțiile.
- ✓ În cazul în care contestați un act administrativ, concomitent cu depunerea cererii de chemare în judecată solicitați suspendarea executării acestuia.

Rețineți: Odată cu depunerea cererii de suspendare a executării actului administrativ individual, executarea acestuia se stopează de drept, până la soluționarea cererii respective.

Dacă pentru evitarea consecințelor grave și ireparabile, provocate de activitatea administrativă contestată, este necesară întreprinderea unor măsuri provizorii, altele decât suspendarea actului administrativ individual, solicitați instanței emiterea unei ordonanțe provizorii, conform art. 215 din Codul Administrativ. Indicați clar măsurile, pe care solicitați să fie întreprinse în baza ordonanței provizorii. Argumentați necesitatea întreprinderii unor asemenea măsuri și în ce măsură acestea pot preveni producerea unor consecințe grave și ireparabile pentru dumneavoastră.

- ✓ Furnizați instanței de judecată, în termenul stabilit de aceasta, toate actele și probele necesare în susținerea cererii de chemare în judecată.

Rețineți: Instanța de judecată este în drept să nu accepte probele prezentate cu încălcarea termenelor fixate pentru acest scop. Totodată, nici instanța de apel și cea de recurs nu vor accepta probele, pe care ați avut posibilitatea să le prezentați în prima instanță dar nu le-ați prezentat, fără a avea un temei obiectiv.

- ✓ Formulați solicitările în cererea de chemare în judecată astfel, încât să se coreleze cu împuternicirile corespunzătoare a instanțelor de contencios administrativ (art. 224, art. 240, art. 248 din Codul Administrativ).

Rețineți: Instanța de judecată nu are dreptul să depășească limitele pretențiilor din cererea de chemare în judecată / de apel / de recurs.

CAPITOLUL II

PROCEDURA DE DETERMINARE A DIZABILITĂȚII

CE ESTE DIZABILITATEA?

Conform definiției conținute în art. 2 al Legii nr. 60 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități din 30.03.2012, „dizabilitate” este termen generic pentru afectări /deficiențe, limitări de activitate și restricții de participare, care denotă aspectele negative ale interacțiunii dintre persoana (care are o problemă de sănătate) și factorii contextuali în care se regăsește (factorii de mediu și cei personali).

Dizabilitatea este confirmată prin certificatul de dizabilitate, în care se indică gradul limitărilor funcționale (sever, accentuat sau mediu), cauza acestora precum și termenul, pentru care dizabilitatea a fost stabilită.

CARE AUTORITATE PUBLICĂ ESTE COMPETENTĂ PENTRU DETERMINAREA DIZABILITĂȚII?

Unica autoritate publică, abilitată cu funcții în domeniul determinării gradului de dizabilitate este Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă (CNDCCM).

Cererile de determinare a dizabilității se examinează de către managerii de caz al Serviciului de determinare a gradului de dizabilitate din cadrul structurii teritoriale ale Consiliului, desemnați în baza distribuirii aleatorii a dosarelor. Consiliul dispune în total de 41 de Structuri Teritoriale.

CUM ARE LOC INIȚIEREA PROCEDURII DE DETERMINARE A DIZABILITĂȚII?

Instituția medico-sanitară inițiază procedura de trimitere a persoanelor pentru determinarea gradului de dizabilitate, prin întocmirea fișei de trimitere (F-088/e) în care vor fi reflectate rezultatele investigațiilor medicale și concluziile medicilor specialiști privind gravitatea deficiențelor funcționale ale pacientului.

Baremul de explorări medicale, necesare pentru determinarea gradului de dizabilitate, este aprobat prin Ordinul Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă nr. 164 din 04.12.2019.⁴

Întocmirea formularului F-088/e pentru determinarea gradului de dizabilitate primar/repetat se face nemijlocit la instituția medico-sanitară la care este supravegheată persoana (policlinica, spital), cu asumarea responsabilității pentru veridicitatea datelor introduse în formular.

Pentru acest scop, medicul de familie asigură înscrierea solicitantului la medicii specialiști, iar în caz de lipsă a acestora în cadrul policlinicii, să elibereze solicitantului fișa de trimitere (Formular 027/e) pentru consultația gratuită a medicilor specialiști în cadrul altor instituții medicale în vederea completării fișei de trimitere (F-088/e).

CE CUPRINDE DOSARUL DE DETERMINARE A DIZABILITĂȚII?

Dosarul pentru determinarea gradului de dizabilitate conține următoarele documente:

- În cazul copiilor:
 - cererea unuia dintre părinți sau a reprezentantului legal;
 - fișa de trimitere F-088/e;
 - formularul nr. 5, completat de Serviciul de asistență psihopedagogică / Serviciul de intervenție timpurie;
 - ancheta socială, completată de structura teritorială de asistență socială;
- În cazul adulților:
 - cererea persoanei;
 - fișa de trimitere F-088/e;
 - copiile de pe actele de studii, alte documente ce atestă instruirii, calificări, recalificări (cu excepția cazurilor în care acestea sunt înregistrate în Sistemul informațional de personalizare a actelor de studii (SIPAS));
 - informație privind serviciile oferite de către structura teritorială de ocupare a forței de muncă; și
 - ancheta socială, completată și transmisă de structura teritorială de asistență socială.

Structurile responsabile pentru întocmirea și eliberarea documentelor specificate mai sus transmit datele corespunzătoare către Consiliu prin intermediul Sistemului informațional automatizat.

În cazul lipsei interoperabilității Sistemului informațional automatizat al Consiliului cu sistemele informaționale ale acestor structuri, întocmirea și eliberarea documentelor sus menționate are loc pe suport de hârtie.

⁴ Baremul poate fi accesat la următorul link:

<https://cnddcm.msmps.gov.md/wp-content/uploads/2020/06/barem-investigatii-structuri-docx-5.pdf>

CUM ARE LOC INIȚIEREA PROCEDURII DE DETERMINARE A DIZABILITĂȚII A PERSOANELOR IMOBILIZATE?

Persoana imobilizată (cu mobilitate redusă), care solicită inițierea procedurii de determinare a dizabilității, este în drept să ceară vizita la domiciliu a medicului de familie care, la rândul său, urmează să organizeze vizita la domiciliu a specialiștilor de profil în vederea completării fișei medicale de trimitere cu datele corespunzătoare cu privire la starea de sănătate a pacientului (formular F-088/e).

Pe lângă fișa medicală de trimitere, solicitantul imobilizat (cu mobilitate redusă) urmează să solicite, inclusiv prin telefon, de la Direcția Asistență Socială două acte:

- ancheta socială;
- chestionarul de evaluare a capacităților și performanțelor în activități de participare, care se completează de către asistentul social comunitar la domiciliul persoanei.

Toate aceste acte (fișa medicală, ancheta socială și chestionarul), copia de pe actul de identitate și copia de pe actele de studii urmează a fi anexate la cererea scrisă a solicitantului privind determinarea dizabilității.

Dosarul pentru determinarea dizabilității poate fi depus la structura teritorială prin reprezentantul desemnat, pe suport de hârtie sau online (variante scanată). Împuternicirile reprezentantului desemnat se confirmă prin procură, contract de mandat sau alt act juridic corespunzător.

CUM ARE LOC INIȚIEREA PROCEDURII DE DETERMINARE A DIZABILITĂȚII A PERSOANELOR AFLATE ÎN DETENȚIE?

În cazul persoanelor aflate în detenție, completarea fișei medicale de trimitere (Formularul F-088/e) și a altor acte necesare pentru determinarea dizabilității se efectuează de către prestatorul de servicii medicale și alte structuri ale Administrației Naționale a Penitenciarelor, care oferă persoanei servicii de asistență medicală și socială, de supraveghere, după caz, de ocupare în câmpul muncii.

Cererea și setul de documente se depun la structura teritorială a Consiliului în a cărui rază se află penitenciarul, de către reprezentantul instituției penitenciare.

Suplimentar la dosar se anexează:

- demersul în scris al Administrației Naționale a Penitenciarelor;
- chestionarul de evaluare a capacităților și performanțelor în activități de participare, completat de către asistentul social din cadrul instituției penitenciare.

La solicitarea deținutului de a participa la procedura de determinare a gradului de dizabilitate, Administrația Națională a Penitenciarelor asigură escortarea și prezența acestuia la serviciul pentru determinarea gradului de dizabilitate.

CUM ARE LOC DEPUNEREA DOSARULUI DE DETERMINARE A DIZABILITĂȚII?

Dosarul pentru determinarea dizabilității urmează să fie depus la structura teritorială a Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă de la locul de domiciliu al solicitantului⁵, într-un termen ce nu va depăși 45 zile calendaristice de la data eliberării fișei de trimitere (F-088/e).

Dosarul pentru determinarea dizabilității poate fi depus *personal, prin reprezentantul desemnat, prin poștă sau online*, fiind înregistrat obligatoriu în Registrul de strictă evidență a cererilor.

Împuternicirile reprezentantului desemnat se confirmă prin procură, contract de mandat sau alt act juridic corespunzător.

Drept confirmare a recepționării dosarului, persoanei/reprezentatului desemnat i se eliberează, pe suport de hârtie sau se transmite electronic, o recipisă unde este indicată data, numărul înregistrării și persoana responsabilă din cadrul structurii teritoriale a Consiliului, care a recepționat actele.

CUM ARE LOC DETERMINAREA DIZABILITĂȚII LA COPII?

Dizabilitatea la copiii în vârstă de până la 18 ani se determină pornind de la gravitatea deficiențelor funcționale individuale exprimate în raport cu funcționarea psihosocială corespunzătoare vârstei și este de trei grade – severă, accentuată și medie.

Dizabilitatea severă se acordă copiilor care au, în raport cu vârsta, capacitatea de autoîngrijire încă neformată sau pierdută, respectiv un grad ridicat de dependență fizică sau psihică. Autonomia persoanei este foarte scăzută din cauza limitării severe în activitate. Copilul necesită îngrijire și/sau supraveghere permanentă din partea unei alte persoane.

Dizabilitatea accentuată se acordă copiilor la care incapacitatea de a desfășura activități potrivit rolului social corespunzător dezvoltării și vârstei se datorează unor limitări funcționale motorii, senzoriale, neuropsihice sau metabolice importante, rezultate din afecțiuni severe, în stadii înaintate, cu complicații ale unor organe și sisteme.

Dizabilitatea medie se acordă copiilor care au capacitatea de prestație fizică (motorie, metabolică) sau intelectuală redusă, corespunzând unei deficiențe funcționale scăzute care duce la limitare în activități în raport cu așteptările corespunzătoare vârstei.

Gradul de dizabilitate la copii se determină în baza criteriilor aprobate

⁵ Lista structurilor teritoriale a Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de muncă, inclusiv datele de contact ale acestora sunt disponibile la următorul link <https://cnddcm.gov.md/contacte/>, prin accesarea rubricii „Datele de contact a structurilor teritoriale”.

prin Ordinul comun al Ministerului Sănătății, Ministerului Muncii și Protecției Sociale⁶ și Ministerului Educației și Cercetării⁷ nr. 13/17/41 din 28 ianuarie 2013.⁸

În cazul în care copilul prezintă semne de tulburări mentale și de comportament, determinarea dizabilității are loc și în baza criteriilor aprobate prin Ordinul Ministerului Sănătății și Ministerului Muncii și Protecției Sociale⁹ Nr. 497 din 22 aprilie 2019.

CUM ARE LOC DETERMINAREA DIZABILITĂȚII LA PERSOANELE ADULTE?

Dizabilitatea la persoanele adulte se determină diferit, în dependență de vârstă și capacitatea de a munci.

În acest sens, legea distinge două grupuri de persoane, în raport cu care prevede criterii diferite de determinare a dizabilității, și anume:

- persoane adulte capabile de a munci, care nu au atins vârsta standard de pensionare;
- persoane adulte incapabile de a munci, inclusiv cele care au atins vârsta standard de pensionare.

- **Dizabilitatea la persoanele adulte capabile de a munci, care nu au atins vârsta standard de pensionare** (inclusiv cele cu vârste cuprinse între 15 și 18 ani angajate în câmpul muncii) se determină pornind de la gravitatea deficiențelor funcționale individuale exprimate în raport cu păstrarea capacității de muncă, care se evaluează în procente, cu un interval procentual de 5 puncte.

Dizabilitatea severă se determină în cazul păstrării capacității de muncă în proporție de 0–20%.

Dizabilitatea accentuată se determină în cazul păstrării capacității de muncă în proporție de 25–40%.

Dizabilitatea medie se determină în cazul păstrării capacității de muncă în proporție de 45–60%.

Persoanele cu deficiențe funcționale ușoare, având capacitatea de muncă păstrată în proporție de 65–100% sunt considerate apte de muncă și nu se încadrează în grad de dizabilitate.

- Gradul de dizabilitate la persoanele adulte se determină în baza

⁶ La momentul aprobării Ordinului, Ministerul Muncii și Protecției Sociale avea denumirea „Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei”

⁷ La momentul aprobării Ordinului, Ministerul Educației și Cercetării avea denumirea „Ministerul Educației”

⁸ Ordinul poate fi accesat la următorul link:

https://cnddcm.msmps.gov.md/wp-content/uploads/2019/11/Ordin_13_71_41.-din-28.01.2013.pdf

⁹ La momentul aprobării Ordinului, Ministerul avea denumirea „Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale”

criteriilor aprobate prin Ordinul comun al Ministerului Sănătății și Ministerului Muncii și Protecției Sociale ¹⁰ nr. 12/70 din 28.01.2013.¹¹

- Gradul de dizabilitate în urma accidentului de muncă și bolii profesionale ori în legătură de participarea la lichidarea avariei de la CAE Cernobîl și alte accidente atomice se determină în baza criteriilor aprobate prin Ordinul Ministerului Sănătății și Ministerului Muncii și Protecției Sociale¹² nr. 127 din 11.02.2020.¹³
- Gradul de dizabilitate în cazul adulților cu tulburări mentale și de comportament se determină în baza criteriilor aprobate prin Ordinul Ministerului Sănătății și Ministerului Muncii și Protecției Sociale¹⁴ nr. 497 din 22.04.2019.¹⁵

- **Dizabilitatea la persoanele adulte incapabile de a munci¹⁶, inclusiv cele care au atins vârsta standard de pensionare se determină pe baza criteriilor medico-sociale, fără stabilirea capacității de muncă în valoare procentuală.**

Această regulă nu se aplică în cazul determinării gradului de dizabilitate în urma accidentului de muncă și bolii profesionale ori în legătură de participarea la lichidarea avariei de la CAE Cernobîl și alte accidente atomice.

Gradul de dizabilitate la persoanele adulte incapabile de a munci se determină în baza criteriilor aprobate prin Ordinul comun al Ministerului Sănătății și Ministerului Muncii și Protecției Sociale¹⁷ nr. 12/70 din 28.01.2013, fără aprecierea procentului de păstrare a capacității de muncă.

¹⁰ La momentul adoptării Ordinului, Ministerul Muncii și Protecției Sociale avea denumirea „Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei”

¹¹ Ordinul nr. 12/70 din 28.01.2013 poate fi accesat la următorul link:

<https://cnddcm.msmmps.gov.md/wp-content/uploads/2020/11/ordin-comun-MS-MMPSF-nr-12-70-din-28.01.2013-Criterii-dizabilitate-1.pdf>

¹² La momentul aprobării Ordinului Ministerul avea denumirea „Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale”

¹³ Ordinul nr. 127 din 11.02.2020 poate fi accesat la următorul link:

<https://cnddcm.msmmps.gov.md/wp-content/uploads/2020/02/Ordin-127.pdf>

¹⁴ La momentul adoptării Ordinului, Ministerul avea denumirea „Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale”

¹⁵ Ordinul nr. 497 din 22.04.2019 poate fi accesat la următorul link:

<https://cnddcm.msmmps.gov.md/wp-content/uploads/2019/11/Ordin-Nr497.pdf>

¹⁶ În sensul pct. 30 din Hotărârea Guvernului nr. 357 din 18.04.2018 privind determinarea dizabilității, persoanele adulte incapabile de a munci sunt cele care, din cauza unor dereglări funcționale grave ale organismului, nu sunt capabile: să-și exercite activitatea conform calificării pe care o dețin; să exercite o altă activitate care nu necesită calificare profesională; să însușească o nouă calificare prin orientare și formare profesională prin reabilitare medicală și profesională.

¹⁷ La momentul adoptării Ordinului, Ministerul Muncii și Protecției Sociale avea denumirea „Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei”

CARE SUNT CAUZELE DIZABILITĂȚII?

Legislația în vigoare stabilește următoarele cauze ale dizabilității:

- **afecțiune generală** (dizabilitatea este stabilită ca urmare a unei afecțiuni, traume sau a unui defect organic);
- **afecțiune congenitală** (dizabilitatea este stabilită ca urmare a unei afecțiuni, traume, defect organic care au avut loc în timpul sarcinii sau la naștere, confirmate prin documente medicale);
- **afecțiune din copilărie** (dizabilitatea este stabilită ca urmare a unei afecțiuni, traume, defect organic care au avut loc până la împlinirea vârstei de 18 ani, confirmate prin documente medicale);
- **boală profesională** (dizabilitatea este stabilită în urma unei boli generate de influența sistematică a factorilor nocivi caracteristici profesiei și de condițiile de muncă caracteristice unor ramuri de producție, confirmate prin concluzia Consiliului republican de boli profesionale al Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale);
- **accident de muncă** (dizabilitatea este stabilită ca urmare a acțiunii factorilor care au produs accidentul în timpul exercitării atribuțiilor de serviciu, confirmat prin actul privind accidentul de muncă);
- **afecțiune legată de participarea la lichidarea avariei de la CAE Cernobîl sau la alte accidente atomice** (dizabilitatea este stabilită persoanelor care au participat la lichidarea consecințelor catastrofei de la CAE Cernobîl și a urmărilor ei în zona de înstrăinare sau care, ulterior, au fost supuse radiației pe teritoriile poluate cu substanțe radioactive, fapt confirmat prin documentele corespunzătoare);
- **afecțiune legată de serviciul militar sau cel special** (dizabilitatea este stabilită persoanelor care au îndeplinit serviciul militar sau special în organele apărării naționale, securității statului și ordinii publice, trecute în rezervă, și care au suportat rănire, contuzie, schilodire sau afecțiune contractată în timpul exercitării obligațiilor de serviciu militar sau special sau un accident nelegat de exercitarea obligațiilor de serviciu militar sau special).

DE CE LEGISLAȚIA REGLEMENTEAZĂ CAUZELE DIZABILITĂȚII?

Cu toate că persoanele cu dizabilități au drepturi egale, totuși volumul lor diferă în dependență de cauzele dizabilității. În special, diferențierea dizabilității în dependență de cauzele ei influențează asupra cuantumului și volumului prestațiilor sociale, acordate persoanelor cu dizabilități, precum și asupra obligațiilor terților în legătură cu cauzarea dizabilității.

CARE ESTE TERMENUL DE EXAMINARE A DOSARULUI DE DETERMINARE A DIZABILITĂȚII?

Determinarea gradului de dizabilitate primar/repetat se efectuează în

termen de până la 30 de zile lucrătoare de la înregistrarea cererii și a dosarului la structura teritorială, inclusiv în Sistemul informațional automatizat.

CE ACTE URMEAZĂ A FI ELIBERATE PETIȚIONARULUI ÎN CAZUL ÎNCADRĂRII ÎN GRAD DE DIZABILITATE?

În procesul determinării gradului de dizabilitate (primar/repetat) persoanelor cu dizabilități li se eliberează următoarele acte:

- certificatul de dizabilitate (document de strictă evidență, unde se indică gradul de dizabilitate, cauza dizabilității și termenul de încadrare în gradul de dizabilitate), și
- programul individual de reabilitare se incluziune socială (în continuare – „program”, unde se indică măsurile, ce urmează a fi întreprinse de către instituțiile responsabile pentru facilitarea incluziunii sociale a persoanei cu dizabilități).

Atât certificatul cât și programul se înregistrează în Sistemul informațional automatizat și sunt transmise de către Consiliul pentru Determinarea Dizabilității persoanei prin scrisoare recomandată, poșta electronică, portalul cetățeanului sau i se eliberează personal, la solicitarea acesteia.

Programul prevede o listă a activităților și serviciilor din domeniile medical, asistență socială, educațional și profesional, de care persoana are nevoie în procesul de incluziune socială.

Recomandările stabilite sunt bifate de către Serviciul pentru determinarea gradului de dizabilitate, iar numărul opțiunilor bifate este consemnat în Program.

Programul, precum și activitățile și serviciile specifice sunt obligatorii spre executare pentru persoanele cu dizabilități, pentru organele de stat corespunzătoare, precum și pentru întreprinderi, instituții, organizații și agenți economici, indiferent de forma de proprietate.

Autoritățile responsabile din domeniile medical, asistență socială, educațional și profesional de la locul de trai al persoanei cu dizabilități, în baza recomandărilor generale din program, urmează să stabilească, să execute și să monitorizeze activitățile și serviciile specifice pentru persoana în cauză.

CE ACTE URMEAZĂ A FI ELIBERATE PETIȚIONARULUI ÎN CAZ DE NEÎNCADRARE ÎN GRAD DE DIZABILITATE?

În cazul persoanelor care nu îndeplinesc criteriile de determinare a gradului de dizabilitate, managerul de caz din cadrul serviciului pentru

determinarea gradului de dizabilitate întocmește în Sistemul informațional automatizat decizia motivată de neîncadrare în grad de dizabilitate.

Decizia din Sistemul informațional automatizat se expediază, în termen de 3 zile, persoanei prin scrisoare recomandată, poșta electronică, portalul cetățeanului sau i se eliberează personal, la solicitarea acesteia, indicată în cererea pentru determinarea gradului de dizabilitate.

CUM POATE SĂ PROCEDEZE PETIȚIONARUL ÎN CAZUL PIERDERII SAU DETERIORĂRII ACTELOR ELIBERATE DE CONSILIU?

În cazul pierderii sau deteriorării certificatului de încadrare în grad de dizabilitate și/sau a programului individual, a altor documente administrative individuale eliberate de către Consiliu, persoana poate solicita obținerea unui duplicat.

Cererea privind eliberarea duplicatului se depune la structura teritorială a Consiliului, urmând a fi examinată de către biroul înregistrare și arhivare, care eliberează persoanei, prin scrisoare recomandată, poșta electronică, portalul cetățeanului sau personal, la solicitarea acesteia, în termen de 30 de zile, duplicatul actului administrativ individual respectiv, cu înregistrarea acestuia în Sistemul informațional automatizat.

CARE ESTE DATA STABILIRII GRADULUI DE DIZABILITATE?

În cazul persoanelor care se adresează pentru prima dată (primar) pentru determinarea gradului de dizabilitate, data stabilirii gradului de dizabilitate se consideră ziua în care a fost înregistrată cererea în Registrul de strictă evidență a cererilor și a depus dosarul complet la structura teritorială.

În cazul persoanelor care se adresează repetat pentru determinarea gradului de dizabilitate, data stabilirii gradului de dizabilitate se consideră data expirării perioadei pentru care a fost stabilit gradul de dizabilitate, indicate în certificatul de încadrare în grad de dizabilitate, cu condiția adresării și înregistrării, cu cel puțin 30 de zile lucrătoare, a cererii în Registrul de strictă evidență a cererilor și depunerii dosarului complet la structura teritorială.

PE CE TERMEN SE STABILEȘTE GRADUL DE DIZABILITATE?

Conform regulii generale, gradul de dizabilitate se stabilește pe un termen de **un an** sau, după caz, pe un termen de **6 luni**.

În cazul în care dereglările funcționale necesită o perioadă mai îndelungată de tratament și/sau reabilitare medicală, după caz, asistență socială și/sau asistență psihopedagogică (în cazul copiilor) - gradul de dizabilitate se stabilește pe un termen de **doi ani**.

La expirarea termenelor indicate mai sus, persoana urmează să inițieze

repetat procedura de determinare a dizabilității, cu cel puțin 30 de zile lucrătoare până la expirarea perioadei pentru care a fost stabilit gradul de dizabilitate, indicate în certificatul de încadrare în grad de dizabilitate.

În cazul în care, în urma evaluării repetate a dizabilității, gradul dereglărilor funcționale nu se schimbă, Consiliul eliberează un nou certificat de dizabilitate, pe un termen de 1 an sau, după caz 6 luni sau 2 ani.

ÎN CE CAZURI GRADUL DE DIZABILITATE SE STABILEȘTE FĂRĂ INDICAREA TERMENULUI?

Gradul de dizabilitate fără indicarea termenului (în cazul adulților) sau până la vârsta de 18 ani (în cazul copiilor) se stabilește primar în cazul deficiențelor funcționale individuale ce afectează ireversibil starea de sănătate.

Lista dizabilităților care afectează ireversibil starea de sănătate la copii și adulți este aprobată prin Ordinul comun al Ministerului Sănătății și a Ministerului Muncii și Protecției Sociale nr. 64/317 din 30.04.2015.¹⁸

În cazul afecțiunilor care nu sunt incluse în lista dizabilităților ce afectează ireversibil starea de sănătate, stabilirea gradului de dizabilitate fără indicarea termenului (în cazul adulților) sau până la vârsta de 18 ani (în cazul copiilor) are loc atunci, când 6 (șase) ani la rând structura teritorială a Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă menține gradul de dizabilitate determinat inițial.

CARE ESTE PROCEDURA DE CONTESTARE A DECIZIILOR DE ÎNCADRARE / NEÎNCADRARE ÎN GRADUL DE DIZABILITATE?

În cazul în care petiționarul nu este de acord cu decizia de încadrare sau de neîncadrare în grad de dizabilitate, acesta o poate contesta, în termen de **30 de zile lucrătoare** de la comunicare.

Contestația privind dezacordul cu decizia de încadrare / neîncadrare în grad de dizabilitate urmează să fie depusă personal, prin reprezentantul împuternicit, prin poștă sau online, la Consiliu sau la structura teritorială a Consiliului.

Contestația se examinează de către un alt manager de caz al Serviciului pentru determinarea gradului de dizabilitate, în termen de **30 de zile** de la data înregistrării contestației.

EXAMINAREA CONTESTAȚIEI DE CĂTRE SERVICIUL DE CONTROL

¹⁸ Ordinul poate fi accesat la următorul link:

https://ms.gov.md/sites/default/files/ordin_mmpsf_si_ms_nr_64-317_din_30.04.2015_lista_dizabilitate_fara_termen1.pdf

În caz de divergențe, dosarul va fi remis pentru examinare Serviciului de control.

Ca urmare a controlului efectuat, Serviciul de control al determinării gradului de dizabilitate emite în Sistemul informațional automatizat **decizia privind controlul determinării gradului de dizabilitate.**

Un exemplar al deciziei se expediază, în termen de 3 zile, de către biroul de înregistrare și arhivare persoanei prin scrisoare recomandată, poșta electronică, portalul cetățeanului sau i se eliberează personal, la solicitarea acesteia.

PROCEDURA DE CONTESTARE A DECIZIEI SERVICIULUI DE CONTROL

În caz de dezacord cu decizia Serviciului de control, solicitantul poate înainta în instanța de judecată o acțiune în contencios administrativ, în termen de **30 de zile** din momentul comunicării Deciziei Comisiei de Litigii.

Modelul orientativ al contestației împotriva deciziilor de încadrare/ neîncadrare în grad de dizabilitate este prezentat în Anexa nr. 8 la prezentul Ghid.

ÎN CE CAZURI PETIȚIONARUL POATE SOLICITA REPETAT DETERMINAREA GRADULUI DE DIZABILITATE?

În cazul agravării stării de sănătate, după expirarea a 3 (trei) luni de la data în care persoanei i s-a determinat gradul de dizabilitate primar/repetat, aceasta poate solicita, prin cerere, determinarea gradului de dizabilitate repetat, conform procedurii generale de determinare a dizabilității.

În asemenea cazuri, procedura de determinare a dizabilității se inițiază din nou, prin depunerea noului dosar de determinare a dizabilității la structura teritorială a CNDDCM.

SFATURI PRACTICE:

- ✓ Solicitați medicului de familie efectuarea tuturor investigațiilor necesare pentru stabilirea gradului de dizabilitate, conform Baremului de explorări medicale, aprobat prin Ordinul Consiliului Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă nr. 164 din 04.12.2019
- ✓ Furnizați structurii teritoriale a Consiliului toate actele necesare, stabilite în pct. 12 din Instrucțiunea privind determinarea gradului de dizabilitate, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 357 din 18.04.2018. Păstrați actele, care probează depunerea lor.
Rețineți: Dosarul incomplet pentru determinarea dizabilității nu va fi examinat.
- ✓ Păstrați copiile actelor (poze, xerocopii, copii scanate), pe care le-ați furnizat structurii teritoriale a Consiliului.
Rețineți: Informația conținută în actele respective va fi necesară

pentru întocmirea unei eventuale contestații asupra deciziei Consiliului.

- ✓ Respectați termenul de depunere a dosarului pentru determinarea dizabilității.

Rețineți: Dosarul administrativ depus după expirarea a 45 zile calendaristice de la data eliberării fișei de trimitere (F-088/e) nu va fi examinat.

- ✓ În caz de dezacord cu deciziile Consiliului, contestați-le în termen. Dacă, din motive obiective, ați omis termenul de depunere a contestației, solicitați Consiliului repunerea în termen, în baza art. 65 din Codul Administrativ.

Rețineți: Repunerea în termen este o măsură excepțională, fiind posibilă doar în cazul confirmării existenței unei împrejurări obiective care a împiedicat depunerea în termen a contestației.

- ✓ În cazul în care contestați încadrarea sau neîncadrarea într-un grad de dizabilitate, motivați dezacordul dumneavoastră prin referire la criteriile aprobate, care nu au fost corect aplicate de către Consiliu în procesul examinării dosarului administrativ (expertizării). Prezentați probele, care confirmă revendicările dumneavoastră.

Rețineți:

- Criteriile de determinare a dizabilității la copii în vârstă de până la 18 ani sunt aprobate prin Ordinul comun al Ministerului Sănătății, Ministerului Muncii și Protecției Sociale și Ministerului Educației și Cercetării nr. 13/17/41 din 28 ianuarie 2013;
 - Criteriile de determinare a dizabilității și capacității de muncă la persoanele adulte sunt aprobate prin Ordinul comun al Ministerului Sănătății și Ministerului Muncii și Protecției Sociale nr. 12/70 din 28.01.2013;
 - Criteriile de determinare a dizabilității la adulți și copii cu tulburări mentale și de comportament sunt aprobate prin Ordinul Ministerului Sănătății și Ministerului Muncii și Protecției Sociale nr. 497 din 22 aprilie 2019;
 - Criteriilor de determinare a procentului pierderii capacității de muncă în cazul accidentului de muncă sau a bolii profesionale, sunt aprobate prin Ordinul Ministerului Sănătății și Ministerului Muncii și Protecției Sociale nr. 127 din 11 februarie 2020.
- ✓ În cazul în care contestați termenul de încadrare într-un grad de dizabilitate, motivați dezacordul dumneavoastră prin referire la Lista dizabilităților care afectează ireversibil starea de sănătate la copii și adulți, aprobată prin Ordinul comun al Ministerului Sănătății și a Ministerului Muncii și Protecției Sociale nr. 64/317 din 30.04.2015.

1.1.

ACTELE NORMATIVE CARE REGLEMENTEAZĂ PROCEDURA DE DETERMINARE A DIZABILITĂȚII

- 1) Legea nr. 60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=130550&lang=ro#
- 2) Hotărârea Guvernului nr. 357 din 18.04.2018 cu privire la determinarea dizabilității
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122620&lang=ro#
- 3) Barem de explorări medicale, necesare pentru determinarea gradului de dizabilitate, aprobat prin Ordinul CNDDCM nr. 164 din 04.12.2019
<https://cnddcm.msmps.gov.md/wp-content/uploads/2020/06/barem-investigatii-structuri-docx-5.pdf>
- 4) Ordin comun al Ministerului Sănătății, Ministerului Muncii și Protecției Sociale și Ministerului Educației și Cercetării nr. nr. 13/17/41 din 28 ianuarie 2013 cu privire la aprobarea criteriilor de determinare a dizabilității la copii în vârstă de până la 18 ani
https://cnddcm.msmps.gov.md/wp-content/uploads/2019/11/Ordin_13_71_41.-din-28.01.2013.pdf
- 5) Ordinul comun al Ministerului Sănătății și Ministerului Muncii și Protecției Sociale nr. 12/70 din 28.01.2013 cu privire la aprobarea criteriilor de determinare a dizabilității și capacității de muncă la persoanele adulte
<https://cnddcm.msmps.gov.md/wp-content/uploads/2020/11/ordin-comun-MS-MMPSF-nr-12-70-din-28.01.2013-Criterii-dizabilitate-1.pdf>
- 6) Ordinul Ministerului Sănătății și Ministerului Muncii și Protecției Sociale nr. 497 din 22 aprilie 2019 cu privire la aprobarea Criteriilor de determinare a dizabilității la adulți și copii, compartimentul „Tulburări mentale și de comportament”
<https://cnddcm.msmps.gov.md/wp-content/uploads/2019/11/Ordin-Nr497.pdf>
- 7) Instrucțiunea privind determinarea procentului pierderii capacității de muncă, ca urmare a accidentului de muncă sau a bolii profesionale și Criteriilor de determinare a procentului pierderii capacității de muncă în cazul accidentului de muncă sau a bolii profesionale, aprobată prin Ordinul Ministerului Sănătății și Ministerului Muncii și Protecției Sociale nr. 127 din 11 februarie 2020
<https://cnddcm.msmps.gov.md/wp-content/uploads/2020/02/Ordin-127.pdf>
- 8) Ordinul comun al Ministerului Sănătății și a Ministerului Muncii și Protecției Sociale nr. 64/317 din 30.04.2015 privind aprobarea listei dizabilităților care afectează ireversibil starea de sănătate la copii și adulți.
https://ms.gov.md/sites/default/files/ordin_mmssf_si_ms_nr_64-317_din_30.04.2015_lista_dizabilitate_fara_termen1.pdf

CAPITOLUL III

PROTECȚIA SOCIALĂ A PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚII

CE ESTE PROTECȚIA SOCIALĂ?

Protecția socială este un sistem de măsuri, întreprinse de stat pentru a ajuta și sprijini cetățenii care au suferit de riscuri sociale (boala, maternitatea, dizabilitatea, bătrânețea, accidental de munca sau boala profesionala, sarcinile familiale, șomajul, etc.) sau se află într-o situație dificilă de viață și au nevoie de susținere din partea statului.

CE PRESTAȚII SOCIALE SUNT PREVĂZUTE PENTRU PERSOANELE CU DIZABILITĂȚI ȘI FAMILIILE LOR?

Persoanele cu dizabilități și familiile lor beneficiază de un spectru larg de **prestații standard** de protecție socială, precum:

- pensiile;
- alocațiile sociale de stat;
- indemnizațiile;
- ajutor de șomaj
- suportul financiar de stat;
- ajutor de șomaj
- prestațiile de asistență socială (ajutor pentru perioada rece a anului, compensație de transport, servicii sociale, asigurarea cu mijloacele ajutătoare tehnice);
- biletele de tratament sanatorial;
- locuința socială;
- înlesniri la prestarea unor categorii de servicii publice.

În funcție de *cauza dizabilității*, legislația prevede **prestații specifice** în locul sau suplimentar la unele din prestațiile standard, pentru următoarele categorii:

- prestațiile pentru persoanele cu dizabilități ca urmare a unui accident de muncă sau unei boli profesionale;
- prestațiile pentru persoanele cu dizabilități ca urmare a unei afecțiuni legate de serviciul militar sau cel special;
- prestațiile pentru persoanele cu dizabilități ca urmare a unei afecțiuni legate de participarea la lichidarea avariei de la CAE Cernobîl sau la alte accidente atomice.

3.1. PRESTAȚIILE SOCIALE STANDARD PENTRU PERSOANELE DIZABILITĂȚI

3.1.1. PENSIILE

CE TIPURI DE PENSII SE ACORDĂ PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI?

Legislația Republicii Moldova reglementează mai multe categorii de pensii. În cazul în care persoana îndeplinește condițiile pentru obținerea mai multor categorii de pensii, persoanele pot alege o singură categorie de pensie, care se acordă de la data depunerii cererii și documentelor necesare.

În Republica Moldova se acordă următoarele categorii de pensii:

- a) **pensie pentru limită de vârstă** – se stabilește la atingerea de către asigurat a vârstei standard de pensionare, cu condiția îndeplinirii stagiului minim de cotizare¹⁹ de 15 ani. Pensia pentru limită de vârstă se acordă pe viață (a se vedea Tabelul nr. 1).
- b) **pensie anticipată pentru carieră lungă** – se stabilește până la atingerea vârstei standard de pensionare persoanelor care au un stagiul de cotizare contributiv mai mare decât cel prevăzut de lege și anume: în cazul femeilor – cu 3 ani mai mare, în cazul bărbaților - cu 5 ani mai mare (a se vedea Tabelul nr. 1).
- c) **pensie de dizabilitate** – se stabilește la survenirea dizabilității, cu condiția îndeplinirii stagiului minim de cotizare, pe perioada cât durează dizabilitatea, confirmată prin certificatul de dizabilitate (a se vedea Tabelul nr. 2).
- d) **pensie de urmaș** - se stabilește în cazul decesului întreținătorului, dacă ultimul beneficia de pensie pentru limită de vârstă sau de pensie de dizabilitate ori îndeplinea condițiile pentru obținerea pensiei de dizabilitate, pe perioada cât beneficiarul se încadrează în condițiile stabilite de art. 25 din Legea 156/1998 (a se vedea Tabelul nr. 3).
- e) **pensie specială** – se stabilește pentru unele categorii de cetățeni, precum sunt deputații Parlamentului, membrii Guvernului, funcționarii publici, aleșii locali, judecători, procurori, în ordinea stabilită de legile speciale (a se vedea Tabelul nr. 1).

CE ESTE STAGIUL DE COTIZARE? CARE ESTE ROLUL LUI?

Stagiul de cotizare reprezintă suma perioadelor în care persoana a plătit cotele de contribuții de asigurări sociale prevăzute de lege, în vederea stabilirii dreptului la pensie. Stagiul de cotizare se exprimă în ani.

De durată stagiului de cotizare depinde direct nașterea dreptului la pensie. Or, una din condițiile de bază pentru stabilirea dreptului la pensie este

¹⁹ Stagiul de cotizare reprezintă suma perioadelor, în care au fost transferate contribuții la Fondul de pensii.

realizarea unui stagiu minim de cotizare, prevăzut de lege.

Dreptul la pensie nu se stabilește în cazul în care persoana a realizat un stagiu mai mic decât stagiul minim de cotizare. În asemenea cazuri, persoana are dreptul la stabilirea alocației sociale de stat.

CUM SE DETERMINĂ BAZA DE CALCUL A PENSIEI?

Baza de calcul al pensiei o constituie venitul mediu lunar asigurat din toată perioada de activitate, valorizat la momentul stabilirii pensiei.

Venitul mediu lunar asigurat se determină din suma contribuțiilor plătite în perioadele contributive, cotele de contribuții stabilite prin lege pentru aceste perioade și numărul total de luni de cotizare. Formula de calcul a venitului mediu lunar asigurat este redată în Anexa nr.1 la Legea nr. 156 din 14.10.1998.

Valorizarea reprezintă indexarea [n.a. *ajustarea*] venitului mediu lunar asigurat realizat începând cu 1 ianuarie 1999, reieșind din coeficientul de creștere a salariului mediu pe economie din perioadele contributive până la anul precedent anului de stabilire a pensiei. Coeficienții de valorizare pentru fiecare an se aprobă de Guvern în fiecare an la 1 aprilie.

CE ESTE PERIOADA ASIMILATĂ STAGIULUI DE COTIZARE? CARE ESTE ROLUL EI?

Perioada asimilată stagiului de cotizare reprezintă perioada care se include în calculul pensiei, în care persoana a desfășurat una din activitățile specificate în art. 5 alin. (1) din Legea nr. 156/1998 și nu a plătit cotele de contribuții de asigurări sociale.

Perioadele asimilate cu stagiul de cotizare se includ în formula de calcul al pensiei în următoarele mărimi:

- 1) **în mărimea salariului minim lunar pe țară la data calculării pensiei** în vederea determinării venitului mediu lunar asigurat (începând cu 1 ianuarie 1999) pentru următoarele activități necontributive:
 - perioada de îndeplinire a serviciului militar în termen sau cu termen redus;
 - perioada de rezidențiat în învățământul postuniversitar obligatoriu.
- 2) **în mărimea salariului mediu lunar pe țară la data calculării pensiei** în vederea determinării venitului mediu lunar asigurat (începând cu 1 ianuarie 1999) pentru următoarele activități necontributive:
 - perioada de îndeplinire a serviciului militar prin contract sau a altui serviciu asimilat acestuia, dacă nu este posibilă stabilirea pensiei în condițiile Legii asigurării cu pensii a militarilor și a persoanelor din corpul de comandă și din trupele organelor afacerilor interne nr. 1544-XII din 23 iunie 1993;
 - perioada de îngrijire a unui copil până la vârsta de 3 ani de către unul din părinți sau de tutore în caz de deces al ambilor părinți;
 - perioada de îngrijire a unui copil cu dizabilitate severă sub vârsta de

18 ani sau a unei persoane cu dizabilitate severă de către unul dintre părinți, de către tutore sau curator, până la angajarea în funcția de asistent personal;

- perioadele de activitate necontributive în funcția de judecător și procuror de până la 31 decembrie 2005;

CARE ESTE TERMENUL DE SOLICITARE A PENSIEI?

Cererea și toate actele necesare pentru stabilirea pensiei urmează a fi depuse în termen de **90 de zile de la data apariției dreptului la pensie**, care curge din:

- data îndeplinirii condițiilor de pensionare (în cazul pensiei pentru limită de vârstă, pensie pentru carieră lungă sau pentru pensie specială);
- data emiterii deciziei de încadrare în grad de dizabilitate (în cazul pensiei de dizabilitate);
- data decesului întreținătorului (în cazul pensiei de urmaș).

DIN CE DATĂ SE ACORDĂ DREPTUL LA PENSIE?

Dacă cererea cu actele necesare pentru stabilirea pensiei sunt depuse în interiorul termenului menționat mai sus, pensie se acordă din data apariției dreptului la pensie, și anume:

- în cazul pensiei pentru limită de vârstă, pensiei pentru carieră lungă sau pensiei speciale – din data îndeplinirii condițiilor de pensionare;
- în cazul pensiei de dizabilitate – din data emiterii deciziei de încadrare în grad de dizabilitate;
- în cazul pensiei de urmaș – din data decesului întreținătorului.

În cazul în care cererea și/sau actele necesare pentru stabilirea pensiei sunt depuse după expirarea termenului prevăzut de lege, pensia se acordă de la data prezentării ultimului act necesar.

ÎN CE TERMEN SE DECIDE ASUPRA ACORDĂRII PENSIEI?

Acordarea drepturilor la pensie sau respingerea cererii de pensionare se face prin decizie, emisă de Casa teritorială de asigurări sociale și semnată de conducătorul acesteia, în termen de **60 de zile** de la data depunerii cererii cu toate actele necesare.

CE ESTE PENSIE MINIMĂ ȘI CARE ESTE ROLUL EI?

Pensie minima este volumul stabilit anual de către Guvern pentru a asigura un nivel minim de pensie persoanelor, cărora li s-a calculat pensia în cuantum mai mic decât cuantumul pensiei minime.

Diferența dintre aceste cuanțumuri se acoperă din mijloacele bugetului de stat, sub forma unui *supliment de solidaritate*.

Astfel, în cazul în care pensia este calculată într-un cuantum mai mic decât cuantumul pensiei minime, beneficiarului i se stabilește pensia în

cuantumul pensiei minime, cu condiția că acesta a realizat un stagiu complet de cotizare.

**Începând cu 01.04.2022 cuantumul pensiei minime pentru limită de vârstă cu stagiu complet de cotizare constituie 2278,80 lei.*

CUM ARE LOC PLATA PENSIEI?

Plata pensiei se face lunar, pentru luna în curs, de către prestatorul de servicii de plată de pe teritoriul Republicii Moldova (banca, oficiul poștal, etc.) desemnat de către beneficiar.

Pensia se plătește personal titularului, tutorelui, curatorului sau mandatarului acestora. Pensia se plătește mandatarului numai la prezentarea procurii, a cărei valabilitate nu poate fi mai mare de 12 luni consecutive.

Pensia neplătită la timp beneficiarului decedat se plătește soțului supraviețuitor, părinților sau copiilor acestuia, iar în cazul lipsei acestora – persoanei care dovedește că a suportat cheltuielile ocazionate de deces. Pensia se plătește inclusiv pentru luna în care a avut loc decesul beneficiarului de pensie.

ÎN CE CAZURI POT FI EFECTUATE REȚINERI LA PENSIE?

Reținerile la pensie se efectuează în baza:

- documentelor executorii, conform Codului de executare.²⁰
- deciziilor emise de organul de asigurări sociale în vederea recuperării sumelor cu titlu de pensie plătite necuvenit beneficiarului.

Rețineri din pensia de urmaș, stabilită părintelui sau tutorelui (curatorului), pentru copii nu se efectuează, cu excepția cazurilor de încasare a sumelor plătite în plus.

CUM POT FI CONTESTATE DECIZIILE ORGANULUI TERITORIAL DE ASIGURĂRI SOCIALE?

Decizia privind stabilirea dreptului la pensie sau respingerea cererii de pensionare, privind reținerile din pensie sau încasarea sumelor plătite în plus poate fi contestată la Casa Națională de Asigurări Sociale.

În caz de dezacord cu decizia Casei Naționale de Asigurări Sociale, aceasta poate fi atacată în instanța de contencios administrativ de la sediul

²⁰ Conform prevederilor art. 106 alin. (2) din Codul de Executare, „Din salariul și din alte venituri ale debitorului pot fi reținute, în baza unui document executoriu, nu mai mult de 20%, iar în baza câtorva documente executorii, nu mai mult de 50% din cuantumul lor până la achitarea deplină a sumei urmărite.”

Potrivit art. 110 lit. I) din Codul de Executare, nu poate fi urmărită partea pensiei în mărimea cuantumului minim garantat al salariului în sectorul real (pentru anul 2021 constituie 2935 lei lunar), cu excepția cazurilor de încasare a pensiei de întreținere.

acesteia.

CE ESTE INDEXAREA PENSIILOR ȘI CUM ARE LOC?

Indexarea – este ajustarea cuantumului pensiei la nivelul creșterii anuale a indicelui prețurilor de consum.

Pensiile se indexează anual la 1 aprilie, de drept (fără a fi necesară cererea beneficiarului).

Coeficientul de indexare constituie creșterea anuală a indicelui prețurilor de consum pentru anul precedent anului indexării, fiind stabilit de către Guvern.

CE ESTE MAJORAREA PENSIILOR ȘI CUM ARE LOC?

Majorarea – este creșterea anuală a cuantumului pensiei, cu o sumă fixă stabilită de Guvern, în baza valorilor de creștere a produsului intern brut din anul precedent.

Pensiile se majorează anual la 1 aprilie, de drept (fără a fi necesară cererea beneficiarului).

CE ESTE REEXAMINAREA DREPTURILOR LA PENSIE ȘI ÎN CE CAZURI POATE FI SOLICITATĂ?

Reexaminarea drepturilor la pensie reprezintă recalcularea cuantumului pensiei stabilite anterior, la cererea beneficiarului, pentru:

- a) cazul de apariție a unor circumstanțe noi referitoare la stagiul de cotizare, venitul asigurat, ce au avut loc până la acordarea drepturilor la pensie;
- b) cazul de transferare la altă categorie de pensie.
- c) persoanele care continuă să activeze după realizarea dreptului la pensie pentru limită de vârstă / pensie de dizabilitate.

CUM ARE LOC REEXAMINAREA PENSIILOR ÎN CAZ DE TRANSFERARE LA ALTĂ CATEGORIE DE PENSIE?

Pensionarul care solicită transferul la una dintre categoriile de pensii de care a beneficiat anterior, poate opta pentru pensia stabilită anterior [*n.a.* în cuantumul stabilit inițial] luând în considerare toate indexările și recalculările efectuate până la data transferului.

CUM ARE LOC REEXAMINAREA PENSIILOR PENTRU PERSOANELE CARE CONTINUĂ SĂ ACTIVEZE DUPĂ REALIZAREA DREPTULUI LA PENSIE PENTRU LIMITĂ DE VÂRSTĂ?

Pensionarii care activează sau au activat în câmpul muncii după realizarea/reexaminarea dreptului la pensie pentru limită de vârstă, pot solicita reexaminarea pensiei **nu mai des decât o dată la doi ani**, cu condiția că pensia calculată este mai mare decât pensia aflată în plată.

Reexaminarea pensiilor pentru limită de vârstă, stabilite până la 1 ianuarie

2019, se efectuează în raport cu stagiul de cotizare acumulat după realizarea dreptului la pensie pentru limită de vârstă, conform următorului grafic:

- 1) pentru persoanele, care au realizat dreptul la pensie pentru limită de vârstă până la 01.01.1999, dreptul la reexaminarea pensiei poate fi realizat:
 - a) începând cu anul 2019 cu condiția acumulării unui stagiul de cotizare de cel puțin 15 ani după stabilirea pensiei;
 - b) începând cu 01.01.2020 2019 cu condiția acumulării unui stagiul de cotizare de la 10 până la 15 ani după stabilirea pensiei.
- 2) pentru persoanele, care au realizat dreptul la pensie pentru limită de vârstă după 01.01.1999 și până la 01.01.2019, dreptul la reexaminarea pensiei poate fi realizat:
 - a) începând cu 01.07.2020, cu condiția acumulării unui stagiul de cotizare de cel puțin 10 (zece) ani după stabilirea pensiei;
 - b) începând cu 01.01.2021, cu condiția acumulării unui stagiul de cotizare de la 7 (șapte) până la 10 (zece) ani după stabilirea pensiei;
 - c) începând cu 01.01.2022, cu condiția acumulării unui stagiul de cotizare de la 5 (cinci) până la 7 (șapte) ani după stabilirea pensiei;
 - d) începând cu 01.01.2023, cu condiția acumulării unui stagiul de cotizare de la 2 (doi) până la 5 (ani) ani după stabilirea pensiei.

CUM ARE LOC REEXAMINAREA PENSIILOR PENTRU PERSOANELE CARE CONTINUĂ SĂ ACTIVEZE DUPĂ REALIZAREA DREPTULUI LA PENSIE PENTRU DIZABILITATE?

Pensionarii care activează sau au activat în câmpul muncii după realizarea/reexaminarea dreptului la pensie pentru dizabilitate, pot solicita reexaminarea pensiei **nu mai des decât o dată la doi ani**, cu condiția că pensia calculată este mai mare decât pensia aflată în plată.

Conform Tabelului nr. 12 al Legii 156/1998, reexaminarea pensiilor de dizabilitate va avea loc conform următorului grafic:

- 1) pentru persoanele, care au realizat dreptul la pensie de dizabilitate până la 01.01.1999, dreptul la reexaminarea pensiei de dizabilitate poate fi realizat începând cu 01.01.2022, cu condiția acumulării unui stagiul de cotizare de cel puțin 2 (doi) ani după stabilirea pensiei de dizabilitate;
- 2) pentru persoanele, care au realizat dreptul la pensie de dizabilitate după 01.01.1999 și până la 01.01.2022, dreptul la reexaminarea pensiei de dizabilitate poate fi realizat:
 - a) începând cu 01.01.2023, cu condiția acumulării unui stagiul de cotizare de cel puțin 7 (șapte) ani după stabilirea pensiei de dizabilitate;
 - b) începând cu 01.01.2024, cu condiția acumulării unui stagiul de cotizare de la 2 (doi) până la 7 (șapte) ani după stabilirea pensiei

de dizabilitate.

Graficul prevăzut în Tabelul nr. 12 din Legea 156/1998 contravine prevederilor pct. 3 din hotărârea Curții Constituționale nr. 30 din 23 septembrie 2023, care stabilește: „efectele prezentei hotărâri se aplică începând cu data de 1 februarie 2022 (...)”.

Totodată, pct. 4 din hotărâre prevede că „în cazul în care Parlamentul nu va revizui Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii în conformitate cu raționamentele expuse în prezenta hotărâre până la data de 1 februarie 2022, *autoritatea competentă în materia asigurărilor sociale de stat va asigura reexaminarea dreptului la pensie de dizabilitate având în vedere considerentele prezentei hotărâri*”.

Având în vedere contradicțiile existente între prevederile Tabelului nr. 12 al Legii 156/1998 și pct. 3 - 4 al Hotărârii Curții Constituționale nr. 30 din 23.09.2021, se aplică prevederile ultimei, aceasta având forța juridică superioară.

SFATURI PRACTICE:

- ✓ Înainte de a depune cererea privind stabilirea dreptului la pensie, contactați Casa Teritorială de Asigurări Sociale în raza teritorială domiciliului dvs. pentru a afla graficul de primire a cererilor pentru stabilirea pensiei, precum și lista actelor ce urmează a fi anexate la dosar.
Rețineți: Casa Teritorială de Asigurări Sociale poate stabili un grafic intern, conform căruia primește anumite tipuri de cereri în anumite zile lucrătoare.
- ✓ Înainte de a depune cererea, pregătiți două exemplare identice a acesteia: unul – pentru a fi depus la Casa Teritorială de Asigurări Sociale, iar altul – pentru a fi păstrat la dumneavoastră. Păstrați copiile [*n.a. foto, xerocopie sau copie scanată*] actelor, pe care ați anexat la cererea privind stabilirea pensiei.
- ✓ Respectați termenele de depunere a cererii de stabilire a pensiei.
Rețineți: Cererea și actele necesare privind stabilirea pensiei urmează a fi depuse în termen de 90 de zile din momentul apariției dreptului la pensie. În cazul depășirii termenului respectiv, pensia se va acorda din momentul depunerii ultimului act necesar la Casa Teritorială de Asigurări Sociale.
- ✓ În cazul în care nu sunteți de acord cu cuantumul pensiei, depuneți o cerere prealabilă la Casa Națională de Asigurări Sociale în termen de 30 zile din momentul recepționării deciziei privind stabilirea pensiei. Concomitent cu depunerea cererii prelabile, solicitați Casei Teritoriale de Asigurări Sociale din raza teritorială a domiciliului

dumneavoastră prezentarea informației privind venitul asigurat și stagiul de cotizare realizat, în baza căruia v-a fost calculată pensia. Informația obținută poate fi folosită pentru motivarea unei eventuale cereri de chemare în judecată privind recalcularea pensiei.

Tabelul nr. 1

TIPUL PENSIEI	PENSIA PENTRU LIMITĂ DE VÂRSTĂ		
Care acte normative reglementează dreptul la pensie?	<ul style="list-style-type: none"> - Legea nr. 156 din 14.10.1998 privind sistemul public de pensii - Hotărârea Guvernului nr. 929 din 15.08.2006 pentru aprobarea Regulamentului privind modul de plată a pensiilor stabilite în sistemul public de asigurări sociale de stat, alocațiilor sociale de stat, alocațiilor lunare de stat, indemnizațiilor, plăților periodice capitalizate și suportului financiar de stat nr. 929/2006 		
Cine are dreptul la pensie?	<p>Persoanele care au atins vârsta prevăzute de lege, pentru stabilirea pensiei, cu excepția persoanelor, care îndeplinesc condițiile pentru stabilirea pensiei anticipate pentru carieră lungă.</p> <p>Conform regulii generale, vârsta standard de pensionare pentru bărbați constituie 63 ani, iar pentru femei – se stabilește conform eșalonării prevăzute în Tabelul nr. 2 din Legea 156/1998, cu condiția că au acumulat un stagiul minim de cotizare de 15 ani.</p> <p>Dacă la împlinirea vârstei standard de pensionare, solicitantul nu are stagiul minim de cotizare de 15 ani, dreptul la pensie nu se acordă. În acest caz, persoana beneficiază de dreptul la alocație socială pentru persoane vârstnice în mărime de 50% din cuantumul pensiei minime pentru limită de vârstă, stabilit anual de către Guvern.</p>		
Ce stagiul de cotizare trebuie să realizeze solicitantul?	Condițiile generale:	Condițiile speciale:	
	Stagiul minim - 15 ani, Stagiul deplin: - pentru bărbați - 34 de	Pensie anticipată pentru carieră lungă	Pensie specială
		- pentru bărbați – stagiul de cotizare cu 5 ani mai mare decât stagiul	Stagiul de cotizare este prevăzut de

	<p>ani;</p> <p>- pentru femei -conform eșalonării prevăzute în tabelul nr. 5 din Legea 16/1998 (începând cu 1 iulie 2024 stagiul deplin pentru femei va constitui 34 ani).</p>	<p>deplin stabilit de lege;</p> <p>- pentru femei - stagiul de cotizare cu 3 ani mai mare decât stagiul deplin stabilit de lege.</p> <p>!!! La calcularea stagiului de cotizare necesar acordării pensiei anticipate pentru carieră lungă nu se iau în calcul perioadele necontributive asimilate cu stagiul de cotizare.</p>	<p>legislația specială privind dreptul la pensie pentru unele categorii de cetățeni, precum: deputații Parlamentului, membrii Guvernului, funcționarii publici, aleșii locali, judecători, procurori, ș.a.</p>
--	--	---	--

Tabelul nr. 2

TIPUL PENSIEI	PENSIA DE DIZABILITATE SURVENITĂ DIN CAUZA UNEI AFECȚIUNI GENERALE
Cadrul normativ	- Legea nr. 156 din 14.10.1998 privind sistemul public de pensii - Hotărârea Guvernului nr. 929 din 15.08.2006.
Cine are dreptul la pensie?	<p>Persoana asigurată²¹ căreia, în urma expertizării de către Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă sau structurile sale teritoriale, i s-a stabilit dizabilitate din cauza:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ unei afecțiuni generale (inclusiv celei contactate în timpul sarcinii, la naștere sau în copilărie); ○ unei afecțiuni survenite în legătură cu îndeplinirea serviciului militar în termen.

²¹ Persoana asigurată este persoana care a îndeplinit condițiile minime prevăzute de lege (cele privind stagiul de cotizare, vârsta, ș.a.) pentru stabilirea și plata prestațiilor de asigurări sociale (pensii, indemnizații, compensații, etc.)

Ce stagiul de cotizare trebuie să realizeze solicitantul?

Conform prevederilor art. 20 alin. (1¹) din Legea 156/1998, în cazul persoanelor cu dizabilități severe stagiul minim de cotizare constituie 2 ani.²²

În cazul persoanelor cu dizabilități accentuate și medii, stagiul minim de cotizare se determină în raport cu vârsta la data constatării dizabilității, conform Tabelului de mai jos:

Vârsta la data constatării inițiale a dizabilității	Stagiul de cotizare (ani)
Până la 23 de ani	2
23–29 de ani	4
29–33 de ani	7
33–37 de ani	10
37–41 de ani	13
Peste 41 de ani	15

Cuquantumul pensiei de dizabilitate se calculează în raport cu gradul de dizabilitate, în baza venitului mediu lunar asigurat al beneficiarului, conform formulelor din Anexa nr. 3 la Legea nr. 156 din 14.10.1998 privind sistemul public de pensii.

În cazul încadrării în alt grad de dizabilitate, cuquantumul pensiei se determină din venitul mediu lunar asigurat luat în considerare la stabilirea inițială a pensiei, ținându-se cont de toate indexările (recalculările) efectuate anterior încadrării în alt grad de dizabilitate.

În cazul în care cuquantumul pensiei calculat în funcție de gradul de dizabilitate este mai mic decât cuquantumul pensiei minime de dizabilitate stabilit de Guvern, se acordă pensia minimă respectivă.

Pensia minimă de dizabilitate se stabilește:

- în cazul unei dizabilități severe – în valoarea de 75% din cuquantumul pensiei minime pentru limită de vârstă;
- în cazul unei dizabilități accentuate – 70% din cuquantumul pensiei minime pentru limită de vârstă;
- în cazul unei dizabilități medii – 50% din cuquantumul pensiei minime pentru limită de vârstă.

²² Prevederile art. 20 alin. (11) din Legea 156/1998 contravin dispozițiilor pct. 2 din hotărârea Curții Constituționale nr. 29 din 22.11.2018, conform cărora: „ Se recunoaște constituțional tabelul nr. 1 din alineatul (1) al articolului 20 din Legea nr. 156 din 14 octombrie 1998 privind sistemul public de pensii, în măsura în care dreptul la pensia de dizabilitate în cazul unei dizabilități severe provocate de o afecțiune generală se acordă în funcție de stagiul de cotizare efectiv realizat.” Astfel, reiese că, în cazul persoanelor cu dizabilități severe, cerința realizării unui stagiul de cotizare de cel puțin 2 ani pentru stabilirea pensiei este contrară Constituției.

**Începând cu 01.04.2022 cuantumul pensiei minime pentru limită de vârstă cu stagiul complet de cotizare constituie 2278,80 lei. Respectiv, începând cu 01.04.2022 cuantumul pensiei minime de dizabilitate constituie:*

- 1709,10 lei - în cazul unei dizabilități severe;*
- 1595,16 lei - în cazul unei dizabilități accentuate;*
- 1139,40 lei - - în cazul unei dizabilități medii.*

TIPUL PENSIEI	PENSIE DE URMAȘ
Care acte normative reglementează dreptul la pensie?	<p>- Legea nr.156/14.10.98 privind sistemul public de pensii</p> <p>- Hotărârea Guvernului nr. 929 din 15.08.2006 pentru aprobarea Regulamentului privind modul de plată a pensiilor stabilite în sistemul public de asigurări sociale de stat, alocațiilor sociale de stat, alocațiilor lunare de stat, indemnizațiilor, plăților periodice capitalizate și suportului financiar de stat.</p>
Cine are dreptul la pensie?	<p>Dreptul la pensie se acordă urmașilor întreținătorului, care beneficia de pensie pentru limită de vârstă sau de pensie de dizabilitate ori îndeplinea condițiile pentru obținerea unei pensii de dizabilitate.</p> <p>Pensia de urmaș se acordă următoarelor categorii de persoane:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) copiilor întreținătorului decedat, până la vârsta de 18 ani sau, dacă își continuă studiile în instituții de învățământ de zi (secundar, mediu de specialitate și superior), până la absolvirea acestora, fără a depăși vârsta de 23 de ani; 2) soțului supraviețuitor dacă, la momentul decesului întreținătorului sau pe parcursul a 5 ani după deces a împlinit vârsta standard de pensionare prevăzută la art.41 alin.(1) din Legea nr. 156/14.10.1994 sau a fost încadrat în grad sever sau accentuat de dizabilitate, a avut cel puțin 15 ani de căsătorie cu persoana decedată și nu s-a recăsătorit. 3) soțului supraviețuitor sau tutorelui (curatorului) care are în îngrijire copii sub vârsta de 3 ani ai întreținătorului decedat, pe perioadele de neîncadrare în muncă sau de aflare în concediu pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 3 ani.
Ce stagiul de cotizare trebuie să aibă întreținătorul?	<p>În cazul în care întreținătorul a decedat până la stabilirea pensiei pentru limită de vârstă sau a pensiei de dizabilitate, pensia de urmaș se acordă:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ dacă întreținătorul, la data decesului său, a realizat un stagiul de cotizare care i-ar fi acordat dreptul la stabilirea pensiei de dizabilitate; ▪ indiferent de durata stagiului de cotizare, dacă decesul întreținătorului a survenit în urma unui accident de muncă sau a unei boli profesionale.

3.1.2. ALOCAȚIILE SOCIALE DE STAT

CE ESTE O ALOCAȚIE SOCIALĂ DE STAT?

Alocație socială reprezintă o sumă de bani achitată lunar sau o singură dată din bugetul de stat persoanelor care nu îndeplinesc condițiile pentru obținerea dreptului la pensie, în condițiile Legii nr. 499 din 14.07.1999 privind alocațiile sociale de stat pentru unele categorii de cetățeni.

Cu titlu de excepție, alocația pentru însoțire, îngrijire și supraveghere acordă inclusiv și beneficiarilor de pensii de dizabilitate.

CINE POATE BENEFICIA DE ALOCAȚII SOCIALE DE STAT?

- persoanele cu dizabilități severe, accentuate și medii (inclusiv copiii);
- copiii care au pierdut întreținătorul;
- persoanele care au atins vârsta de pensionare.

În cazul în care persoana se încadrează în mai multe categorii, enumerate mai sus, acesta poate alege doar o singură alocație.

CE CATEGORII DE ALOCAȚII SE ACORDĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA?

- **alocație de dizabilitate** (a se vedea Tabelul nr. 4):
 - pentru persoanele cu dizabilități severe, accentuate și medii;
 - pentru persoanele cu dizabilități severe, accentuate și medii din copilărie;
 - pentru copiii cu dizabilități severe, accentuate și medii în vârstă de până la 18 ani;
- **alocație pentru îngrijire, însoțire și supraveghere** (Tabelul nr. 5):
 - pentru persoanele cu dizabilități severe din copilărie;
 - persoanele cu dizabilități severe nevăzătoare;
 - persoanele care îngrijesc, însoțesc și supraveghează un copil cu dizabilități severe în vârstă de până la 18 ani
- **alocație pentru pierderea întreținătorului** (Tabelul nr. 6)
- **alocație pentru persoane vârstnice** (Tabelul nr. 7);

UNDE URMEAZĂ SĂ VĂ ADRESAȚI PENTRU STABILIREA DREPTULUI LA ALOCAȚIE SOCIALĂ?

Alocațiile se stabilesc de către casele teritoriale de asigurări sociale din raza teritorială a domiciliului beneficiarului.

CARE ESTE TERMENUL DE SOLICITARE A ALOCAȚIEI?

Cererea și toate actele necesare pentru stabilirea alocației urmează a fi depuse în termen de:

- **60 de zile** de la data:
 - emiterii deciziei de încadrare în grad de dizabilitate - în cazul alocației de dizabilitate și alocației pentru însoțire, îngrijire și supraveghere;
 - decesului întreținătorului - în cazul alocației pentru pierderea întreținătorului;
- **30 de zile** de la data împlinirii vârstei de pensionare – în cazul alocației pentru persoane vârstnice

DIN CE DATĂ SE ACORDĂ ALOCAȚIA?

Dacă cererea cu actele necesare pentru stabilirea alocației sunt depuse în interiorul termenului menționat mai sus, alocația se acordă din data apariției dreptului la alocație, și anume:

- *în cazul alocației de dizabilitate* – din data emiterii deciziei de încadrare în grad de dizabilitate;
- *în cazul alocației pentru însoțire, îngrijire și supraveghere* – din data stabilirii alocației pentru persoanele cu dizabilități sau a pensiei de dizabilitate;
- *în cazul alocației pentru pierderea întreținătorului* – din data decesului întreținătorului.

În cazul în care cererea și/sau actele necesare pentru stabilirea alocației sunt depuse după expirarea termenelor indicate mai sus, alocația se acordă de la data prezentării ultimului act necesar.

ÎN CE TERMEN SE DECIDE ASUPRA ACORDĂRII ALOCAȚIEI?

Acordarea alocației sau respingerea cererii se face prin decizie, emisă de Casa teritorială de asigurări sociale și semnată de conducătorul acesteia, în termen de **60 de zile** de la data depunerii cererii cu toate actele necesare.

CUM ARE LOC PLATA ALOCAȚIILOR SOCIALE?

Plata alocației se face lunar, pentru luna în curs, de către prestatorul de servicii de plată de pe teritoriul Republicii Moldova (banca, oficiul poștal, etc.) desemnat de către beneficiar.

Alocația se plătește personal titularului, tutorelui, curatorului sau mandatarului beneficiarului. Alocația se plătește mandatarului numai la prezentarea procurii.

Plata alocației în perioada privațiunii de libertate se suspendă.

CARE ESTE TERMENUL DE PLATĂ A ALOCAȚIEI SOLICITATE ȘI STABILITE, DAR NEINCASATE LA TIMP?

Alocația stabilită, dar neîncasată la timp din vina beneficiarului se plătește

retroactiv pe o perioadă de cel mult 3 ani anteriori datei solicitării. Alocația neplătită la timp beneficiarului decedat se plătește soțului supraviețuitor, părinților sau copiilor acestuia, iar în cazul lipsei acestora – persoanei care dovedește că a suportat cheltuielile ocazionate de deces. Alocația se plătește inclusiv pentru luna în care a avut loc decesul beneficiarului.

Alocația neplătită la timp din vina organului care stabilește sau plătește alocația se recuperează fără nici un fel de limite în termen.

CE URMEAZĂ ÎN CAZUL ÎN CARE ALOCAȚIA A FOST PLĂTITĂ PERSOANEI NECUVENITE SAU ÎN PLUS?

Sumele plătite necuvenit cu titlu de alocație *din vina beneficiarului* (falsificarea actelor, tănuirea unor circumstanțe etc.) se recuperează de la acesta, lunar, în baza deciziei casei teritoriale de asigurări sociale în mărime ce nu depășește 20 la sută din quantumul alocației. În cazul în care plata alocației încetează, sumele plătite necuvenit se recuperează în baza hotărârii instanței de judecată.

Sumele plătite în plus *din vina organului care stabilește sau plătește alocația* nu se recuperează din contul beneficiarului. Aceste sume se percep de la persoana culpabilă, în conformitate cu legislația în vigoare.

SFATURI PRACTICE:

- ✓ Înainte de a depune cererea privind stabilirea alocației, contactați Casa Teritorială de Asigurări Sociale în raza teritorială domiciliului dvs. pentru a afla graficul de primire a cererilor, precum și lista actelor ce urmează a fi anexate la dosar.
Rețineți: Casa Teritorială de Asigurări Sociale poate stabili un grafic intern, conform căruia primește anumite tipuri de cereri în anume zile lucrătoare.
- ✓ Înainte de a depune cererea, pregătiți două exemplare identice a acesteia: unul – pentru a fi depus la Casa Teritorială de Asigurări Sociale, iar altul – pentru a fi păstrat la dumneavoastră. Păstrați copiile [*n.a. foto, xerocopie sau copie scanată*] actelor, pe care ați anexat la cererea privind stabilirea alocației.
- ✓ Respectați termenele de depunere a cererii de stabilire a alocației.
Rețineți: Cererea și actele necesare privind stabilirea alocației de dizabilitate urmează a fi depuse în termen de 60 de zile din momentul emiterii deciziei de încadrare în grad de dizabilitate. În cazul depășirii termenului respectiv, alocația se va acorda din momentul depunerii ultimului act necesar.
- ✓ Contestați refuzul de acordare a alocației la Casa Națională de Asigurări Sociale în termen de 30 de zile de la recepționarea deciziei.

Tabelul nr. 4

TIPUL PRESTAȚIEI	ALOCAȚIA DE DIZABILITATE
În ce cazuri se acordă?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ în caz de încadrare în grad de dizabilitate, confirmată prin Certificatul de dizabilitate eliberat de Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă ▪ dacă persoana nu beneficiază de dreptul la pensie de asigurări sociale și nu se află la întreținerea deplină a statului (într-o instituție de plasament)
Cine poate beneficia?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ copiii cu dizabilități ▪ persoanele adulte cu dizabilități
Pentru ce termen se acordă?	<p>Alocația se acordă pentru termenul de valabilitate a certificatului de dizabilitate.</p> <p>Dacă la expirarea termenului de valabilitate a certificatului de dizabilitate persoana nu se prezintă la reexpertizare în scopul determinării repetate a gradului de dizabilitate, plata alocației se suspendă. Reluarea plății alocației se efectuează automat în cazul în care în urma reexpertizării gradul de dizabilitate se menține.</p> <p>Dacă în urma reexpertizării gradul de dizabilitate se modifică, Casa Teritorială de Asigurări Sociale modifică automat și cuantumul alocației, conform gradului de dizabilitate actual (fără a fi necesară depunerea unei cereri suplimentare).</p> <p>Reluarea plății alocației se efectuează din ziua constatării [anterioare] a dizabilității dacă reexpertizarea a avut loc în termen de până la 3 ani după încetarea plății. În caz contrar, reluarea dreptului la alocație se efectuează din ziua reexpertizării.</p>
Care este cuantumul?	<p>Cuquantumul alocației pentru persoanele cu dizabilități constituie un anumit procent din cuantumul pensiei minime pentru persoanele cu dizabilități, stabilit anual de către Guvern, inclusiv:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ persoanelor cu dizabilități – 80% din pensia minimă corespunzătoare gradului de dizabilitate [sever, accentuat sau mediu]; ▪ persoanelor cu dizabilități severe, dacă dizabilitatea severă a fost stabilită până la vârsta de 23 de ani – 100% din pensia minimă corespunzătoare gradului sever de dizabilitate; ▪ persoanelor cu dizabilități din copilărie – 100% din pensia minimă corespunzătoare gradului de dizabilitate; ▪ copiilor cu dizabilități - 100% din pensia minimă corespunzătoare gradului de dizabilitate. <p><i>*Începând cu 01.04.2022, cuantumul pensiei minime de dizabilitate (100%) constituie:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - 1709,10 lei – pentru persoanele cu dizabilitate severă;

	<ul style="list-style-type: none"> - 1595,16 lei – pentru persoanele cu dizabilitate accentuată; - 1139,40 lei – pentru persoanele cu dizabilitate medie.
--	---

Tabelul nr. 5

TIPUL PRESTAȚIEI	ALOCAȚIA PENTRU ÎNGRIJIRE, ÎNSOȚIRE ȘI SUPRAVEGHERE
În ce cazuri se acordă?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ în caz de încadrare în grad de dizabilitate sever din copilărie sau în cazul unei dizabilități severe prin suferințe oculare, și ▪ dacă persoana încadrată în gradul sever de dizabilitate nu se află la întreținerea deplină a statului (într-o instituție de plasament) și nu beneficiază de serviciul de asistență personală.
Cine poate beneficia?	<ul style="list-style-type: none"> ✓ persoanele care îngrijesc, însoțesc și supraveghează la domiciliu un copil cu dizabilități severe în vârstă de până la 18 ani, dacă nu sunt beneficiare ale serviciului de asistență personală; ✓ persoane adulte cu dizabilități severe, care au fost încadrate în grad de dizabilitate în timpul copilăriei; ✓ persoanele cu dizabilități severe nevăzătoare.
Pentru ce termen se acordă?	<p>Alocația se acordă:</p> <ul style="list-style-type: none"> - în cazul îngrijitorilor copiilor cu dizabilități severe – până la atingerea de către copil a vârstei de 18 ani; - în cazul persoanelor cu dizabilități severe din copilărie sau a persoanelor nevăzătoare – pentru termenul de acordare a alocației de dizabilitate. <p>Dacă la expirarea termenului de valabilitate a certificatului de dizabilitate persoana nu se prezintă la reexpertizare în scopul determinării repetate a gradului de dizabilitate, plata alocației se suspendă, iar reluarea plății se efectuează automat în cazul în care în urma reexpertizării gradul de dizabilitate se menține.</p> <p>Odată cu modificarea gradului de dizabilitate plata alocației încetează.</p>
Care este cuantumul?	<p>Cuantumul alocației pentru îngrijire, însoțire și supraveghere constituie 80% din cuantumul pensiei minime pentru limită de vârstă, stabilit anual de către Guvern.</p> <p>Persoana care îngrijește, însoțește și supraveghează la domiciliu doi sau mai mulți copii cu dizabilități severe beneficiază de alocație pentru fiecare copil.</p> <p><i>*Începând cu 01.04.2022 cuantumul pensiei minime pentru limită de vârstă constituie 2278,80 lei. Respectiv, cuantumul alocației pentru îngrijire, însoțire și supraveghere, începând cu 01.04.2022 a constituit 1823,04 lei.</i></p>

Tabelul nr. 6

TIPUL PRESTAȚIEI	ALOCAȚIA PENTRU PIERDEREA ÎNTREȚINĂTORULUI
În ce cazuri se acordă?	Se acordă copiilor: <ul style="list-style-type: none"> ▪ care nu se află la întreținerea deplină a statului (într-o instituție de plasament), ▪ în cazul în care persoana decedată nu îndeplinea condițiile pentru obținerea dreptului la pensie de asigurări sociale de stat
Cine poate beneficia?	De dreptul la alocație pot beneficia: <ul style="list-style-type: none"> ▪ copiii, în vârstă de până la 18 ani, care au pierdut unul sau ambii părinți ▪ copiii în vârstă de până la 23 de ani, dacă sunt elevi și studenți ai instituțiilor de învățământ secundar, mediu de specialitate și superior, cu excepția învățământului fără frecvență
Pentru ce termen se acordă?	Alocația se acordă: <ul style="list-style-type: none"> - în cazul copiilor – până la atingerea vârstei de 18 ani; - în cazul copiilor care sunt elevi și studenți ai instituțiilor de învățământ secundar, mediu de specialitate și superior – până la absolvirea instituției de învățământ respective, dar nu mai mult decât până la împlinirea vârstei de 23 ani
Care este cuantumul?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ În cazul pierderii unui părinte, cuantumul alocației constituie 40% din cuantumul pensiei minime pentru limită de vârstă, stabilit anual de către Guvern, pentru fiecare copil. ▪ În cazul pierderii ambilor părinți, cuantumul alocației constituie 80% din cuantumul pensiei minime pentru limită de vârstă, stabilit anual de către Guvern, pentru fiecare copil. <p><i>*Începând cu 01.04.2022 cuantumul pensiei minime pentru limită de vârstă cu stagiul complet de cotizare constituie 2278,80 lei. Respectiv, începând cu 01.04.2022 cuantumul alocației pentru pierderea întreținătorului constituie:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - 911,52 lei - în cazul pierderii unui părinte; - 1823,04 lei - în cazul pierderii ambilor părinți.

Tabelul nr. 7

TIPUL PRESTAȚIEI	ALOCAȚIA PENTRU PERSOANE VÂRSTNICE
În ce cazuri se acordă?	Se acordă în cazul atingerii vârstei de pensionare. Conform regulii generale, vârsta standard de pensionare pentru bărbați constituie 63 ani, iar pentru femei – se stabilește conform eșalonării prevăzute în Tabelul nr. 2 din Legea 156/1998.
Cine poate beneficia?	De dreptul la alocație pot beneficia persoanele care: <ul style="list-style-type: none"> ▪ au atins vârsta de pensionare dar care nu au acumulat stagiul necesar de cotizare pentru stabilirea pensiei de asigurări sociale de stat (15 ani), și ▪ nu se află la întreținerea deplină a statului (într-o instituție de plasament).
Pentru ce termen se acordă?	Alocația se acordă din momentul atingerii vârstei de pensionare, pe viață.
Care este cuantumul?	Cuantumul alocației constituie 50% din cuantumul pensiei minime pentru limită de vârstă , stabilit anual de către Guvern. <i>*Începând cu 01.04.2022 cuantumul pensiei minime pentru limită de vârstă cu stagiul complet de cotizare constituie 2278,80 lei. Respectiv, începând cu 01.04.2022 cuantumul lunar al alocației pentru persoanele vârstnice constituie 1139,40 lei.</i>

3.1.3. INDEMNIZAȚIILE

CE ESTE O INDEMNIZAȚIE?

Indemnizație este o sumă de bani ce se acordă persoanei sau familiei pentru o anumită perioadă de timp în caz de producere a unor evenimente prevăzute de lege (riscul asigurat) precum: boala, traumatism, sarcina, nașterea copilului ș.a.

CE TIPURI DE INDEMNIZAȚII SE ACORDĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA:

În Republica Moldova se acordă următoarele tipuri de indemnizații:

- **indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă** stabilite persoanelor care au calitate de „asigurat” în cadrul sistemului public de asigurări sociale:
 - indemnizație pentru incapacitate temporară de muncă cauzată de boli obișnuite sau de accidente nelegate de muncă (a se vedea Tabelul nr. 8 din prezentul Ghid);
 - indemnizație pentru îngrijirea copilului bolnav (Tabelul nr. 9);
 - indemnizație pentru prevenirea îmbolnăvirilor (carantină) (Tabelul nr. 10);
 - indemnizație pentru recuperarea capacității de muncă în legătură cu protezarea ortopedică (Tabelul nr. 11);
 - indemnizație de maternitate (Tabelul nr. 12);

- **indemnizațiile adresate familiilor cu copii:**
 - indemnizația unică la nașterea copilului, persoanelor asigurate și neasigurate (Tabelul nr. 13);
 - indemnizație paternală, persoanelor asigurate (Tabelul nr. 14);
 - indemnizația lunară pentru creșterea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani, persoanelor asigurate (Tabelul nr. 15);
 - indemnizația lunară pentru îngrijirea copilului până la împlinirea vârstei de 2 ani, persoanelor neasigurate (Tabelul nr. 16);
 - indemnizația lunară de suport pentru creșterea până la vârsta de 3 ani a copiilor gemeni sau a mai mulți copii născuți dintr-o singură sarcină, persoanelor asigurate și neasigurate (Tabelul nr. 17).

UNDE URMEAȚĂ SĂ VĂ ADRESAȚI PENTRU STABILIREA ȘI CALCULAREA INDEMNIZAȚIILOR?

Stabilirea și calcularea indemnizațiilor se efectuează în baza cererii, de către:

- **casele teritoriale de asigurări sociale.** Cererea se depune conform modelului stabilit de Casa Națională de Asigurări Sociale.
- **angajator** – în cazul indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă, pentru primele 5 zile – în cazul incapacității temporare de

muncă provocate de boală sau traumatism nelegate de muncă.

CARE SUNT CONDIȚIILE DE ACORDARE A INDEMNIZAȚIILOR?

➤ **Indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă, indemnizația paternală și indemnizația pentru creșterea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani** se acordă persoanelor care:

- la momentul producerii riscului asigurat **au calitate de „asigurat”** în sistemul public de asigurări sociale. Calitate de „asigurat” au persoanele fizice, cu domiciliul sau reședința în Republica Moldova, care la momentul apariției incapacității temporare de muncă desfășoară activitatea de muncă în baza contractului individual de muncă sau a contractului de prestări servicii, pentru care la bugetul asigurărilor sociale de stat se plătesc contribuții de asigurări sociale

Persoanele asigurate au dreptul la indemnizații de asigurări sociale și în cazurile în care riscul asigurat s-a produs în perioada de probă sau în ziua concedierii.

În cazul persoanelor angajate în baza contractului individual de muncă pe durată determinată precum și în cazul lichidării unității, dreptul la prestații încetează la data încetării contractului, cu excepția dreptului la indemnizație de maternitate.

- dacă au **realizat un stagiu total de cotizare** de cel puțin 3 ani, sau dacă confirmă un stagiu de cotizare de cel puțin 9 luni în ultimele 24 de luni premergătoare datei producerii riscului asigurat.

Cu titlu de excepție, realizarea unui stagiu minim de cotizare nu este necesară pentru acordarea:

- indemnizației de maternitate pentru femeile asigurate;
- indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă cauzată de tuberculoză, de SIDA sau de o maladie oncologică.

➤ **Indemnizațiile adresate familiilor cu copii, stabilite persoanelor neasigurate** se acordă în cazul producerii riscului asigurat (nașterea copilului, îngrijirea copilului), în suma fixă, stabilită prin lege.

CUM SE DETERMINĂ BAZA DE CALCUL AL INDEMNIZAȚIILOR ACORDATE PERSOANELOR CARE AU CALITATE DE „ASIGURAT” ÎN SISTEMUL PUBLIC DE ASIGURĂRI SOCIALE?

Baza de calcul al indemnizațiilor de asigurări sociale o **constituie venitul mediu lunar asigurat** realizat în ultimele 12 luni calendaristice premergătoare lunii producerii riscului asigurat, venit din care, la data stabilirii prestației, au fost calculate și plătite contribuții.

Venitul mediu lunar asigurat se determină prin împărțirea la 12 a venitului asigurat realizat la toate unitățile în ultimele 12 luni calendaristice premergătoare lunii producerii riscului asigurat.

În cazul lipsei integrale a venitului asigurat la toate unitățile în unele și aceleași luni calendaristice sau în toate lunile **din perioada celor 12 luni calendaristice incluse în calcul, aceste luni se substituie cu același număr de luni calendaristice consecutive** imediat premergătoare perioadei incluse în calcul în care s-a realizat venit asigurat. Perioada de substituie este de cel mult 36 de luni calendaristice consecutive.

Venitul asigurat pentru lunile incluse în calcul la determinarea bazei de calcul al indemnizațiilor de asigurări sociale **nu poate depăși suma a 5 salarii medii lunare prognozate pe economie** pentru anul respectiv înmulțită la 12 sau la numărul de luni în care persoana a realizat venit asigurat.

În cazul în care asiguratul pe parcursul celor 12 luni calendaristice premergătoare lunii survenirii riscului asigurat **nu a realizat venit asigurat din motiv de concediu de maternitate și/sau concediu pentru îngrijirea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani**, cuantumul indemnizației de maternitate și al indemnizației lunare pentru creșterea copilului se stabilește din baza de calcul în al cărei temei s-au calculat aceste indemnizații pentru copilul precedent, inclusiv în cazul în care a beneficiat de anumite plăți unice pe parcursul acestor concedii.

În cazul **lipsei bazei de calcul** pentru stabilirea indemnizației pentru creșterea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani, **cuantumul indemnizației reprezintă cuantumul indemnizației minime lunare pentru creșterea copilului** în cazul persoanei asigurate, determinate în modul stabilit de Guvern.

CARE ESTE TERMENUL DE SOLICITARE A INDEMNIZAȚIILOR?

Indemnizația de asigurări sociale poate fi solicitată, în bază de acte justificative, **în termen de 12 luni** calculat de la data îndeplinirii condițiilor de stabilire a indemnizației respective.

Indemnizația pentru creșterea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani **solicitată după 12 luni** de la data nașterii copilului **se stabilește retroactiv**, dar nu mai mult decât pentru 12 luni premergătoare datei solicitării, dacă solicitarea a avut loc până la împlinirea de către copil a vârstei de 3 ani.

CARE ESTE TERMENUL DE EXAMINARE A CERERII PRIVIND STABILIREA ȘI PLATA UNDEMNIZAȚIEI?

Cererea pentru stabilirea **indemnizației** și actele necesare se examinează în termen de 30 de zile calendaristice de la data înregistrării cererii.

În cazul în care informația necesară pentru stabilirea indemnizației este incorectă/incompletă sau în cazul în care se constată lipsa unor date, termenul de examinare se extinde până la apariția informației corecte/complete, dar nu mai mult de 30 de zile.

CARE ESTE TERMENUL DE PLATĂ A INDEMNIZAȚIILOR STABILITE, DAR NEINCASATE LA TIMP?

Indemnizația solicitată și stabilită, dar neîncasată la timp se plătește retroactiv pe o perioadă de cel mult 3 ani anteriori datei solicitării.

Indemnizația neplătită la timp din vina organului care o stabilește sau o plătește se achită fără nici o limită în termen.

Indemnizația de asigurări sociale stabilită și neplătită asiguratului decedat se plătește soțului supraviețuitor, copiilor, părinților sau, în lipsa acestora, persoanei care dovedește că l-a îngrijit până la data decesului.

CARE SUNT AUTORITĂȚILE PUBLICE CU COMPETENȚA DE A SOLUȚIONA LITIGIILE PRIVIND STABILIREA, CALCULAREA ȘI PLATA PRESTAȚIILOR DE ASIGURĂRI SOCIALE?

Litigiile ce țin de stabilirea, calcularea și plata **indemnizațiilor achitate din mijloacele bugetului asigurărilor sociale de stat** se soluționează de Casa Națională de Asigurări Sociale, a cărei decizie poate fi atacată în instanța de judecată (în ordinea contenciosului administrativ).

Controlul asupra corectitudinii stabilirii, calculării și plății **indemnizațiilor achitate din mijloacele angajatorului** se exercită de Inspectoratul de Stat al Muncii, decizia căruia poate fi atacată în instanța de judecată (în ordinea contenciosului administrativ).

SFATURI PRACTICE:

- ✓ Înainte de a depune cererea privind stabilirea indemnizației, contactați Casa Teritorială de Asigurări Sociale din raza teritorială domiciliului dvs. pentru a afla graficul de primire a cererilor, precum și lista actelor ce urmează a fi anexate la dosar.
Rețineți: Autoritățile pot stabili un grafic intern, conform căruia primesc anumite tipuri de cereri în anume zile lucrătoare.
- ✓ Înainte de a depune cererea, pregătiți două exemplare identice a acesteia: unul – pentru a fi depus la Casa Teritorială de Asigurări Sociale, iar altul – pentru a fi păstrat la dumneavoastră. Păstrați copiile [*n.a. foto, xerocopie sau copie scanată*] actelor, pe care ați anexat la cererea privind stabilirea prestațiilor de asigurări sociale.
- ✓ Respectați termenele de depunere a cererii de stabilire a indemnizațiilor.
Rețineți: Cererea și actele necesare privind stabilirea indemnizațiilor, depuse cu întârziere pot conduce la imposibilitatea încasării retroactive a acestora pentru o perioadă mai mare de 12 luni, calculate din momentul înregistrării cererii cu actele necesare.
- ✓ În cazul în care nu sunteți de acord cu cuantumul indemnizației pentru concediul medical, stabilit de angajator, adresați-vă la Inspectoratul Teritorial al Muncii din raza teritorială a sediului angajatorului dumneavoastră cu solicitarea de a efectua un control privind corectitudinea stabilirii, calculării și plății indemnizației. Decizia Inspectoratului Teritorial al Muncii poate fi contestată în instanța de judecată, în ordinea contenciosului administrativ.
- ✓ În cazul în care nu sunteți de acord cu cuantumul indemnizației acordate de către Casa Teritorială de Asigurări Sociale, depuneți o cerere prealabilă la Casa Națională de Asigurări Sociale în termen de 30 zile, calculat din data recepționării deciziei privind acordarea indemnizației.
- ✓ Concomitent cu depunerea cererii prelabile, solicitați Casei Teritoriale de Asigurări Sociale din raza teritorială a domiciliului dumneavoastră prezentarea informației privind venitul asigurat și stagiul de cotizare realizat, în baza căruia v-a fost calculată indemnizația de asigurări sociale. Informația obținută poate fi folosită pentru motivarea unei eventuale cereri de chemare în judecată privind contestarea cuantumului indemnizației acordate.

TIPUL PRESTAȚIEI	INDEMNIZAȚIA PENTRU INCAPACITATE TEMPORARĂ DE MUNCĂ CAUZATĂ DE BOLI OBIȘNUITE SAU DE ACCIDENTE NELEGATE DE MUNCĂ
În ce cazuri se acordă?	În caz de îmbolnăvire sau traumatism, în baza certificatului de concediu medical.
Cine poate beneficia?	<p><i>Asigurații</i>, care au un stagiu total de cotizare de cel puțin 3 ani sau care confirmă un stagiu de cotizare de cel puțin 9 luni în ultimele 24 de luni premergătoare concediului medical, doar dacă pierd venitul asigurat pentru întreaga perioadă a concediului medical la toate unitățile în care desfășoară activități. Indemnizația se acordă inclusiv și în cazul în care incapacitatea temporară de muncă a survenit în timpul concediului de odihnă anual.</p> <p><i>Șomerii</i>, în perioada de acordare a ajutorului de șomaj, cu condiția suspendării acestuia, pentru o perioadă de până la 30 de zile în cursul unui an calendaristic.</p> <p>Indemnizația nu se acordă pentru zilele în care asiguratul s-a aflat în concediu neplătit la toate unitățile, pentru perioada suspendării contractului individual de muncă și altor contracte în vederea executării de lucrări sau prestării de servicii, în perioada în care asiguratul se află în concediu pentru îngrijirea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani și nu și-a reluat activitatea de muncă.</p>
Pentru ce termen se acordă?	<p>Pe perioada aflării în concediu medical, dar nu mai mult de 180 de zile în cursul unui an calendaristic, care poate fi prelungit cu cel mult 30 de zile.</p> <p>În cazul femeilor gravide - pe perioada aflării în concediu medical, fără restricții.</p> <p>În caz de tuberculoză, SIDA și maladie oncologică – perioada aflării în concediu medical nu poate depăși un an pe parcursul ultimilor 2 ani.</p> <p>În cazul în care persoana nu a fost recuperată la expirarea perioadei pentru care se acordă indemnizație pentru incapacitate temporară de muncă, medicul curant propune încadrarea în grad de dizabilitate. În acest caz, indemnizația se plătește până la data la care persoanei i s-a stabilit grad de dizabilitate, fără a se depăși perioada maximă pentru care se acordă indemnizație.</p>
Care este cuantumul?	<p>Pentru primele 5 zile - din contul angajatorului - în proporție de 75% din salariul mediu al angajatului.</p> <p>Din contul bugetului asigurărilor sociale, din baza de calcul stabilită, în proporție de:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 60% în cazul unui stagiu de cotizare de până la 5 ani; ▪ 70% în cazul unui stagiu de cotizare cuprins între 5 și 8 ani; ▪ 90% în cazul unui stagiu de cotizare de peste 8 ani; ▪ 100% în caz de tuberculoză, SIDA sau de maladie oncologică.

TIPUL PRESTAȚIEI	INDEMNIZAȚIA PENTRU ÎNGRIJIREA COPILULUI BOLNAV
În ce cazuri se acordă?	În cazul îmbolnăvirii copilului, fapt confirmat prin certificat de concediu medical.
Cine poate beneficia?	<p>Dreptul la indemnizație se stabilește asiguraților care au un stagiu total de cotizare de cel puțin 3 ani sau care confirmă un stagiu de cotizare de cel puțin 9 luni în ultimele 24 de luni premergătoare concediului medical pentru îngrijirea copilului bolnav.</p> <p>Indemnizația se acordă, opțional, mamei, tatălui sau tutorelui, sau, în caz de imposibilitate a acestora - opțional, altui membru de familie asigurat, bunicului, buncii copilului bolnav:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ până la împlinirea vârstei de 10 ani; ▪ până la împlinirea vârstei de 18 ani - în cazul copilului care suferă de maladie oncologică și al copilului cu dizabilitate pentru afecțiuni intercurrente²³, inclusiv pentru perioada tratamentului balneosanatorial. <p>Indemnizația se acordă persoanelor asigurate, doar dacă pierd venitul asigurat pentru întreaga perioadă a concediului medical la toate unitățile în care desfășoară activități. Indemnizația se acordă inclusiv și în cazul în care incapacitatea temporară de muncă a survenit în timpul concediului de odihnă anual.</p> <p>Indemnizația nu se acordă pentru zilele în care asiguratul s-a aflat în concediu neplătit la toate unitățile, pentru perioada suspendării contractului individual de muncă și altor contracte în vederea executării de lucrări sau prestării de servicii, pentru perioada beneficierii de indemnizație pentru creșterea/îngrijirea acestui copil.</p>
Pentru ce termen se acordă?	Pentru un caz de îmbolnăvire a copilului indemnizația se acordă pentru perioada în care copilul necesită îngrijire, dar nu mai mult de 14 zile calendaristice – în caz de tratament în condiții de ambulatoriu și de cel mult 30 zile calendaristice – în caz de tratament în staționar, dar nu mai mult de 60 zile calendaristice, cumulative într-un an calendaristic pentru fiecare copil.
Care este quantumul?	Se acordă din prima zi, din contul bugetului asigurărilor sociale, din baza de calcul al indemnizației în proporție de: <ul style="list-style-type: none"> ▪ 60% în cazul unui stagiu de cotizare de până la 5 ani; ▪ 70% în cazul unui stagiu de cotizare cuprins între 5 și 8 ani; ▪ 90% în cazul unui stagiu de cotizare de peste 8 ani; ▪ 100% în caz de tuberculoză, SIDA sau de maladie oncologică.

²³ Afecțiune intercurrentă este o afecțiune care apare în alte condiții decât cele normale de apariție sau care complică o afecțiune deja existentă.

TIPUL PRESTAȚIEI	INDEMNIZAȚIA PENTRU PREVENIREA ÎMBOLNĂVIRILOR (CARANTINĂ)
În ce cazuri se acordă?	Se stabilește asiguratului căruia i s-a instituit carantina cu interzicerea de a continua activitatea, pe durata stabilită prin certificat de concediu medical.
Cine poate beneficia?	Indemnizația se acordă <i>asiguraților</i> care au un stagiu total de cotizare de cel puțin 3 ani sau care confirmă un stagiu de cotizare de cel puțin 9 luni în ultimele 24 de luni premergătoare datei plasării în carantină. Indemnizația se acordă doar dacă persoana pierde venitul asigurat pentru întreaga perioadă a concediului medical la toate unitățile în care desfășoară activități. Indemnizația se acordă inclusiv și în cazul în care persoana este plasată în carantină a survenit în timpul concediului de odihnă anual. Indemnizația nu se acordă pentru zilele în care asiguratul s-a aflat în concediu neplătit la toate unitățile, pentru perioada suspendării contractului individual de muncă și altor contracte în vederea executării de lucrări sau prestării de servicii, în perioada în care asiguratul se află în concediu pentru creșterea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani și nu și-a reluat activitatea de muncă.
Pentru ce termen se acordă?	Pe perioada aflării în concediu medical, dar nu mai mult de 180 de zile în cursul unui an calendaristic.
Care este quantumul?	Se acordă din prima zi, din contul bugetului asigurărilor sociale, din baza de calcul al indemnizației în proporție de: <ul style="list-style-type: none"> ▪ 60% în cazul unui stagiu de cotizare de până la 5 ani; ▪ 70% în cazul unui stagiu de cotizare cuprins între 5 și 8 ani; ▪ 90% în cazul unui stagiu de cotizare de peste 8 ani; ▪ 100% în caz de tuberculoză, SIDA sau de maladie oncologică.

TIPUL PRESTAȚIEI	INDEMNIZAȚIA PENTRU RECUPERAREA CAPACITĂȚII DE MUNCĂ ÎN LEGĂTURĂ CU PROTEZARE ORTOPEDICĂ
În ce cazuri se acordă?	Indemnizația se acordă în cazul în care asiguratul este internat în staționar pentru protezare și/sau pentru intervenție ortopedică, pe toată perioada de aflare în staționar.
Cine poate beneficia?	<p>- <i>asigurații</i> care au un stagiu total de cotizare de cel puțin 3 ani sau care confirmă un stagiu de cotizare de cel puțin 9 luni în ultimele 24 de luni premergătoare internării în staționar în vederea protezării.</p> <p>Indemnizația se acordă doar în cazul pierderii venitului asigurat pentru întreaga perioadă a concediului medical la toate unitățile în care desfășoară activități. Indemnizația se acordă inclusiv și în cazul în care incapacitatea temporară de muncă a survenit în timpul concediului de odihnă anual plătit (de bază sau suplimentar). Concediul anual de odihnă se prelungește cu durata incapacității de muncă care a survenit în timpul concediului.</p> <p>Indemnizația nu se acordă pentru zilele în care asiguratul s-a aflat în concediu neplătit la toate unitățile, pentru perioada suspendării contractului individual de muncă și altor contracte în vederea executării de lucrări sau prestării de servicii, în perioada în care asiguratul se află în concediul pentru îngrijirea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani și nu și-a reluat activitatea de muncă.</p>
Pentru ce termen se acordă?	Indemnizația se stabilește pe toată perioada de aflare în staționar.
Care este quantumul?	<p>Se acordă din prima zi, din contul bugetului asigurărilor sociale, din baza de calcul al indemnizației în proporție de:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 60% în cazul unui stagiu de cotizare de până la 5 ani; ▪ 70% în cazul unui stagiu de cotizare cuprins între 5 și 8 ani; ▪ 90% în cazul unui stagiu de cotizare de peste 8 ani; ▪ 100% în caz de tuberculoză, SIDA sau de maladie oncologică.

TIPUL PRESTAȚIEI	INDEMNIZAȚIA DE MATERNITATE
În ce cazuri se acordă?	Indemnizația se acordă în temeiul certificatului medical pe suport de hârtie, la a 30-a săptămână de sarcină. În cazul sarcinilor cu 3 sau mai mulți feți – la a 24-a săptămână de sarcină.
Cine poate beneficia?	<p>De indemnizația de maternitate pot beneficia:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ femeile asigurate și șomerele, indiferent de stagiul de cotizare ▪ soțiile (care la data acordării concediului de maternitate nu sunt angajate în câmpul muncii sau nu realizează venit asigurat) aflate la întreținerea soților care confirmă un stagiul total de cotizare de până la 3 ani sau de cel puțin 9 luni realizat în ultimele 24 de luni premergătoare datei acordării concediului de maternitate. ▪ persoanele asigurate care au adoptat un copil nou-născut sau a instituit tutela nemijlocit în maternitate. <p>În cazul acordării concediului de maternitate în perioada concediului pentru îngrijirea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani, persoana îndreptățită va beneficia de ambele indemnizații (de maternitate și de creștere a copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani).</p>
Pe ce termen se acordă?	<p>Indemnizația se acordă:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ pe o perioadă de 126 zile calendaristice, începând cu a 30-a săptămână de sarcină; ○ în cazul nașterilor complicate ori a nașterii a doi copii – de 140 zile calendaristice; ○ în cazul sarcinilor cu 3 sau mai mulți feți, indemnizația de maternitate se acordă integral la a 24-a săptămână de sarcină, pe o perioadă de 182 zile calendaristice. ○ persoanei asigurate care a adoptat un copil nou-născut sau a instituit tutela nemijlocit în maternitate – se acordă din ziua adopției (luării sub tutelă) și până la expirarea a 56 zile calendaristice din ziua nașterii copilului, iar în cazul adopției sau instituirii tutelei nemijlocit din maternitate asupra a doi sau mai mulți copii concomitent – se acordă din ziua adopției (instituirii tutelei) și până la expirarea a 70 zile calendaristice din ziua nașterii copiilor. <p>În cazul nașterii premature și în cazul în care copilul se naște mort indemnizația de maternitate se acordă pentru perioada concediului medical confirmat prin certificat de concediu medical.</p> <p>În cazul înregistrării căsătoriei după acordarea concediului de maternitate, indemnizația de maternitate se stabilește din data înregistrării căsătoriei și până la expirarea concediului de maternitate.</p>
Care este cuantumul?	Cuantumul lunar al indemnizației este de 100% din baza de calcul stabilită pentru acordarea indemnizațiilor, care se calculează și se

plătește pentru zile calendaristice.

Tabelul nr. 13

TIPUL PRESTAȚIEI	INDEMNIZAȚIA UNICĂ LA NAȘTEREA COPILULUI
În ce cazuri se acordă?	Indemnizația se acordă: <ul style="list-style-type: none">▪ în cazul nașterii copilului, dacă copilul s-a născut viu;▪ cu respectarea cumulativă a următoarelor condiții:<ul style="list-style-type: none">✓ copilul a fost înregistrat la subdiviziunea competentă a Agenției Servicii Publice;✓ indemnizația a fost solicitată cel târziu în termen de 12 luni de la nașterea copilului;✓ solicitantul nu a beneficiat de același tip de indemnizație și pentru aceeași perioadă pe teritoriul altui stat (în cazul în care copilul s-a născut pe teritoriul altui stat).
Cine poate beneficia?	Indemnizația se acordă mamei (indiferent dacă este sau nu este asigurată), iar în cazul decesului ei - reprezentantului legal al copilului.
Pe ce termen se acordă și care este cuantumul?	Indemnizația se acordă odată, separat pentru nașterea fiecărui copil [n.a. dacă s-a născut viu], inclusiv în cazul gemenilor. Cuantumul indemnizației unice la nașterea copilului se aprobă anual de Guvern. Cuantumul indemnizației se stabilește în mărimea în vigoare la data nașterii copilului. <i>* Conform Anexei nr. 1 la Hotărârea Guvernului nr. 1478 din 15.11.2002 cu privire la indemnizațiile adresate familiilor cu copii, începând cu 01.01.2022 cuantumul indemnizației unice la nașterea copilului constituie 10068 lei.</i>

TIPUL PRESTAȚIEI	INDEMNIZAȚIA PATERNALĂ (PENTRU PERSOANELE ASIGURATE)
În ce cazuri se acordă?	<p>Indemnizația se acordă:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ tatălui copilului nou-născut ▪ cu respectarea cumulativă a următoarelor condiții: <ul style="list-style-type: none"> ➤ dacă tatăl activează în baza unui contract de muncă/prestări servicii: <ul style="list-style-type: none"> - i s-a acordat, la cerere, concediu paternal la toate unitățile în care desfășoară activități în primele 56 de zile de la data nașterii copilului; - a solicitat stabilirea indemnizației paternale în termen de 12 de luni de la data nașterii copilului; - a realizat un venit asigurat în ultimele 3 luni premergătoare lunii nașterii copilului. ➤ dacă tatăl activează în calitate de liber-profesionist ce practică activitate în sectorul justiției (avocat, notar, executor judecătoresc, administrator autorizat, mediator), indemnizația se stabilește fără condiția aflării în concediu paternal, dacă acesta: <ul style="list-style-type: none"> - a solicitat stabilirea indemnizației paternale în termen de 12 luni de la data nașterii copilului; - a achitat taxa fixă a contribuțiilor de asigurări sociale de stat obligatorii stabilită începând cu 1 ianuarie 2021 cel puțin o lună în ultimele 3 luni calendaristice premergătoare lunii nașterii copilului.
Cine poate beneficia?	<p><i>Tatăl asigurat</i> care are un stagiu total de cotizare de cel puțin 3 ani sau care confirmă un stagiu de cotizare de cel puțin 9 luni în ultimele 24 de luni premergătoare datei nașterii copilului.</p>
Pe ce termen se acordă și care este cuantumul?	<p>Indemnizația se acordă odată, pentru o perioadă de 14 zile calendaristice.</p> <p>În cazul nașterii copiilor gemeni (tripleți, cvadrupleți etc.) se acordă o singură indemnizație paternală.</p> <p>Baza de calcul a indemnizației paternale constituie 100% din venitul mediu lunar asigurat realizat la toate unitățile în care desfășoară activități în ultimele 3 luni premergătoare lunii nașterii copilului.</p> <p>Venitul mediu lunar se determină prin împărțirea venitului asigurat realizat la unitatea de la toate unitățile în care desfășoară activități la numărul de luni în care acesta a fost realizat în ultimele 3 luni calendaristice premergătoare lunii nașterii copilului.</p> <p>Indemnizația paternală se calculează și se plătește pentru zile calendaristice. Venitul asigurat pentru o zi calendaristică se determină prin împărțirea venitului mediu lunar asigurat la numărul de zile calendaristice din luna pentru care se plătește indemnizația.</p>

TIPUL PRESTAȚIEI	INDEMNIZAȚIA LUNARĂ PENTRU CREȘTEREA COPILULUI PÂNĂ LA ÎMPLINIREA VÂRSTEI DE 3 ANI (PENTRU PERSOANELE ASIGURATE)
În ce cazuri se acordă?	<p>Îndemnizația se acordă în cazul aflării în concediu pentru îngrijirea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani.</p> <p>În cazul încetării contractului individual de muncă pe durată determinată, precum și în cazul lichidării unității în perioada aflării în concediu pentru îngrijirea copilului până la împlinirea vârstei de 3 ani, dreptul la indemnizația pentru creșterea copilului se menține și după încetarea contractului, cu condiția că asiguratul nu se angajează la o altă unitate.</p> <p>Mama sau tata care, după acordarea concediului pentru îngrijirea copilului, își reia activitatea, se angajează, desfășoară activități în scopul obținerii de venit sau se eliberează înainte de expirarea concediului pentru îngrijirea copilului are dreptul la indemnizație lunară.</p>
Cine poate beneficia?	<p>Asigurații care au un stagiu total de cotizare de cel puțin 3 ani sau care confirmă un stagiu de cotizare de cel puțin 9 luni în ultimele 24 de luni premergătoare datei nașterii copilului.</p> <p>De indemnizație lunară pentru creșterea copilului beneficiază, la cerere, opțional: unul dintre părinți, bunelul, bunica, o altă rudă care se ocupă nemijlocit de îngrijirea copilului, precum și tutorele, dacă sunt persoane asigurate și îndeplinesc condițiile de realizare a stagiului de cotizare de cel puțin 3 ani sau de cel puțin 9 luni în ultimele 24 de luni premergătoare datei nașterii copilului.</p> <p>În cazul copiilor gemeni, tripleți sau multipleți, de dreptul la indemnizație pentru creșterea copilului beneficiază, la cerere, opțional concomitent două persoane asigurate, enumerate mai sus.</p>
Pe ce termen se acordă și care este cuantumul?	<p>Indemnizația se acordă lunar, pentru fiecare copil, conform uneia din următoarele opțiuni, la alegerea asiguratului:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ de la data acordării concediului pentru îngrijirea copilului și până la data împlinirii vârstei de 3 ani a copilului – în cuantum de 30% din baza de calcul, sau ▪ de la data acordării concediului pentru îngrijirea copilului și până la data împlinirii vârstei de 2 ani și 2 luni a copilului – în cuantum de : <ul style="list-style-type: none"> ▪ 60% din baza de calcul, până la împlinirea vârstei de 1 an, și ▪ 30% din baza de calcul, din ziua următoare celei de împlinire a vârstei de 1 an și până la împlinirea vârstei de 2 ani și 2 luni a copilului. ▪ din ziua adoptării hotărârii privind încuviințarea adopției sau dispoziției privind instituirea tutelei – în cazul adopției sau instituirii tutelei.

Tabelul nr. 16

TIPUL PRESTAȚIEI	INDEMNIZAȚIA LUNARĂ PENTRU ÎNGRIJIREA COPILULUI PÂNĂ LA ÎMPLINIREA VÂRSTEI DE 2 ANI (PENTRU PERSOANELE NEASIGURATE)
În ce cazuri se acordă?	Indemnizația se acordă: <ul style="list-style-type: none"> ▪ în cazul nașterii copilului /copiilor până la vârsta de 2 ani; ▪ unuia din părinți, care de fapt îngrijește copilul/copiii, dacă ambii părinți nu sunt încadrați în muncă
Cine poate beneficia?	Unul din părinții copilului, pentru perioada de până la atingerea de către copil a vârstei de 2 ani.
Pe ce termen se acordă și care este cuantumul?	<p>Indemnizația se plătește lunar, până la împlinirea vârstei de 2 ani. Dreptul la indemnizație se acordă începând cu:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>ziua următoare datei expirării concediului de maternitate</i> – în cazul persoanelor care au beneficiat de indemnizație de maternitate și nu întrunesc condițiile pentru stabilirea indemnizației pentru creșterea copilului ca persoană asigurată; ▪ <i>nașterii copilului</i> – în cazul în care persoana neasigurată nu beneficiază de dreptul la indemnizație de maternitate. ▪ <i>ziua adoptării hotărârii privind încuviințarea adopției</i> – în cazul adopției copilului; ▪ <i>ziua emiterii dispoziției privind instituirea tutelei</i> – în cazul instituirii tutelei. <p>În cazul decesului copilului, indemnizația se acordă în baza certificatului de deces, pe perioada de viață a copilului, cu condiția adresării în termen de 12 luni de la nașterea copilului. În cazul în care indemnizația respectivă a fost solicitată mai târziu de termenul indicat, aceasta se stabilește retroactiv, dar nu mai mult decât pentru 12 luni premergătoare datei adresării.</p> <p>Cuantumul indemnizației se aprobă anual de Guvern. Cuantumul indemnizației se stabilește în mărimea în vigoare la data nașterii copilului.</p> <p><i>* Conform Anexei nr. 2 la Hotărârea Guvernului nr. 1478 din 15.11.2002 cu privire la indemnizațiile adresate familiilor cu copii, începând cu 01.01.2022 cuantumul indemnizației lunare pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 2 ani constituie 740 lei.</i></p>

TIPUL PRESTAȚIEI	INDEMNIZAȚIA LUNARĂ DE SUPTOR PENTRU CREȘTEREA PÎNĂ LA VÂRSTA DE 3 ANI A COPIILOR GEMENI SA A MAI MULȚI COPII NĂSCUȚI DINTR-O SINGURĂ SARCINĂ
În ce cazuri se acordă?	<p>Indemnizația se acordă în cazul:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ nașterii dintr-o singură sarcină a cel puțin 2 copii vii, sau ▪ adopției sau instituirii tutelei asupra copiilor gemeni sau mai multor copii născuți dintr-o singură sarcină , ▪ pentru fiecare copil născut viu, ▪ cu condiția înregistrării copiilor la subdiviziunea competentă a Agenției Servicii Publice; ▪ cu condiția că a fost solicitată în termen de 12 luni de la data nașterii copiilor. Dacă indemnizația respectivă a fost solicitată mai târziu – aceasta se stabilește retroactiv, dar nu mai mult decât pentru 12 luni premergătoare datei adresării, cu condiția că a fost solicitată în termen de 3 ani de la data nașterii copiilor.
Cine poate beneficia?	<p>Dreptul la indemnizație se stabilește:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ unuia dintre părinți sau, în cazul adopției sau instituirii tutelei – unuia dintre părinții adoptivi sau tutorelui, ▪ indiferent dacă persoana care solicită indemnizația are calitate de asigurat. <p>Plata indemnizației se păstrează chiar dacă beneficiarul desfășoară activitatea de muncă.</p>
Pe ce termen se acordă și care este cuantumul?	<p>Indemnizația se acordă lunar, pentru fiecare copil, până la împlinirea vârstei de 3 ani.</p> <p>Dreptul la indemnizație se acordă începând cu:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ data nașterii copiilor - unuia dintre părinți; ✓ data adoptării hotărârii privind încuviințarea adopției – unuia din părinții adoptivi, în cazul adopției; ✓ data emiterii dispoziției privind instituirea tutelei – tutorelui. <p>Plata indemnizației încetează:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ în cazul decesului copilului, pentru copilul decedat; ▪ în cazul în care, în urma decesului copilului/copiilor, în familie rămâne unul dintre copiii născuți dintr-o singură sarcină; ▪ în cazul decăderii beneficiarului din drepturile părintești sau al plasamentului copiilor într-un serviciu social, care le asigură întreținerea deplină din partea statutului. <p>Cuquantumul indemnizației, pentru fiecare copil, constituie 50% din mărimea indemnizației lunare pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 2 ani, prevăzut pentru persoanele neasigurate, la data nașterii copilului.</p>

**Începând cu 01.01.2022, cuantumul lunar al indemnizației pentru un copil constituie 370 lei.*

3.1.4. AJUTOR DE ȘOMAJ

CE ESTE AJUTORUL DE ȘOMAJ?

Ajutorul de șomaj reprezintă o sumă de bani, acordată lunar persoanei înregistrate cu statut de **șomer**, care, în ultimele 12 luni din ultimele 24 de luni calendaristice premergătoare datei înregistrării cu statut de șomer, a realizat venituri din care s-au plătit contribuții în sistemul public de asigurări sociale.

Conform art. 34 alin. (2) din Legea nr. 60/2012, recomandările Consiliului pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă nu îngădesc dreptul persoanei cu dizabilități de a obține statutul de șomer și de a beneficia de măsuri de ocupare a forței de muncă, *indiferent de capacitatea de muncă păstrată*, determinată de către Consiliu sau structurile sale teritoriale.

Poate beneficia de ajutorul de șomaj persoana cu dizabilități, care:

- are vârsta cuprinsă între 16 ani și vârsta stabilită pentru obținerea dreptului la pensie pentru limită de vârstă;
- nu are un loc de muncă;
- nu studiază la o formă de învățământ cu frecvență;
- caută activ un loc de muncă atât în mod individual, cât și prin intermediul subdiviziunii teritoriale și este disponibilă să înceapă activitatea de muncă;
- este înregistrată cu statut de șomer la subdiviziunea teritorială a Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă (în continuare – ANOFM).

Pot beneficia de ajutor de șomaj inclusiv și persoanele cu dizabilități titulare de pensie de dizabilitate, pensie de urmaș sau de alocație de dizabilitate.

CUM ARE LOC ACORDAREA AJUTORULUI DE ȘOMAJ?

Ajutorul de șomaj se acordă în baza cererii scrise a șomerului, adresate subdiviziunii teritoriale a Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM).

Decizia de stabilire a dreptului la ajutor de șomaj se emite de către subdiviziunea teritorială a ANOFM, iar cuantumul și perioada de plată a ajutorului de șomaj se stabilesc de către casa teritorială de asigurări sociale.

Condițiile de stabilire, cuantumul și perioada de plată a ajutorului de șomaj sunt

descrie în Capitolul IV, subcapitolul 4.1.1 al prezentului Ghid.

3.1.5. SUPORTUL FINANCIAR DE STAT

CE ESTE SUPORTUL FINANCIAR DE STAT?

Suportul financiar de stat este o sumă de bani, stabilită prin lege, care se acordă suplimentar unor categorii de beneficiari de pensii și alocații sociale de stat, în condițiile Legii nr. 147 din 17.07.2014 pentru modificarea și completarea unor acte legislative.

CINE ARE DREPTUL LA STABILIREA SUPORTULUI FINANCIAR DE STAT?

Suportul financiar de stat se acordă:

- beneficiarilor de alocații sociale de stat, cu excepția alocației pentru îngrijire, însoțire și supraveghere;
- beneficiarilor de pensii, stabilite în perioada dintre 01.07.2014 – 01.01.2017, cu condiția că cuantumul pensiei nu depășește 1500 lei;

CARE ESTE CUANTUMUL SUPORTULUI FINANCIAR DE STAT?

Suportul financiar de stat pentru beneficiarii de alocații sociale de stat se acordă lunar, pe perioada acordării alocației sociale, în cuantum de:

- **180 lei** - pentru persoane cu dizabilități severe, beneficiare de alocație de dizabilitate;
- **120 lei** – pentru persoane cu dizabilități accentuate, beneficiare de alocație de dizabilitate;
- **100 lei** – pentru persoane cu dizabilități medii beneficiare de alocație de dizabilitate, beneficiarii de alocație pentru persoane vârstnice, beneficiarii de alocație pentru pierderea întreținătorului.

CUM ARE LOC ACORDAREA SUPORTULUI FINANCIAR DE STAT?

Acordarea suportului financiar de stat se efectuează concomitent cu acordarea pensiei / alocației sociale de stat, de către casele teritoriale de asigurări sociale din raza teritorială de la domiciliul beneficiarului.

Suspendarea și reluarea plății suportului financiar de stat se efectuează concomitent cu suspendarea/reluarea plății pensiei, alocației sociale de stat conform legislației.

Pata suportului financiar de stat se efectuează prin intermediul prestatorului de servicii de plată de pe teritoriul Republicii Moldova (banca, oficiul poștal, etc.) desemnat de către beneficiar.

3.1.6. PRESTAȚIILE DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ

CE ESTE ASISTENȚĂ SOCIALĂ?

Asistență socială este un complex de măsuri, organizate și realizate de autoritățile administrației publice centrale și locale, precum și de alte organe sau organizații ale societății civile, în vederea prevenirii și depășirii situațiilor de dificultate a persoanelor sau a familiilor și asigurării integrării lor sociale.

CARE SUNT FORMELE DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ?

Asistența socială se acordă sub formă de:

- **prestații sociale** – sume de bani, acordate unor categorii de persoane/familii în vederea prevenirii și depășirii situațiilor de dificultate.
- **servicii sociale** – ansamblu de măsuri și activități realizate pentru a satisface necesitățile sociale ale persoanei/familiei în vederea depășirii unor situații de dificultate, de prevenire a marginalizării și excluziunii sociale primare, specializate și cu specializare înaltă).

CARE SUNT MODALITĂȚILE DE ACESARE A ASISTENȚEI SOCIALE?

Asistența socială se acordă:

- la cererea solicitantului, sau
- în baza referirii, făcute de alte autorități/instituții/organizații, sau
- din oficiu, de către structura teritorială de asistență socială.

CUM ARE LOC ACORDAREA PRESTAȚIILOR ȘI SERVICIILOR SOCIALE?

Dreptul la acordarea prestațiilor și serviciilor sociale **se stabilește de către structura teritorială de asistență socială** din subordinea autorităților publice locale de nivelul II (raion, mun. Bălți, mun. Chișinău, UTA Găgăuzia), din raza teritorială de la locul de trai al beneficiarului.

!!! Schimbarea de către beneficiar a locului de trai într-o altă unitate administrativ teritorială de nivelul II (raion, mun. Bălți, mun. Chișinău, UTA Găgăuzia) duce la încetarea acordării prestațiilor și serviciilor stabilite.

Prin urmare, pentru a beneficia în continuare de prestațiile și serviciile sociale după schimbarea locului de trai într-o altă unitate administrativ teritorială de nivelul II, beneficiarul trebuie să se adreseze la structura teritorială de asistență socială de la noul loc de trai în vederea stabilirii prestațiilor și serviciilor sociale.

Serviciile sociale la noul loc de trai se acordă în limita locurilor disponibile, conform ordinii de înregistrare, de către prestatorii de servicii publici sau privați (contractați de structura teritorială de asistență socială.)

Asistența socială se **acordă în baza consimțământului** liber exprimat al

persoanei care necesită sprijin și are discernământ sau al reprezentantului ei legal.

Tipul prestațiilor și serviciilor sociale, care urmează a fi acordate solicitantului, se stabilesc în mod individual, **în baza evaluării necesităților persoanei/familiei** de aceste prestații/servicii, confirmate prin ancheta socială și prin alte acte constatatoare.

Persoana sau familia are **dreptul să fie informată** asupra condițiilor de acordare a asistenței sociale, asupra rezultatelor privind evaluările necesităților individuale, asupra datei de constituire a dreptului la asistență socială și asupra modalității de primire a ei.

CE TIPURI DE PRESTAȚII DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ SE ACORDĂ PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI?

Persoanele cu dizabilități și familiile lor beneficiază de următoarele prestații:

- ajutor social (a se vedea Tabelul nr. 18 din prezentul Ghid);
- ajutor pentru perioada rece a anului (Tabelul nr. 19);
- compensație pentru serviciile de transport (Tabelul nr. 20);
- facilități fiscale și vamale la importul unui mijloc de transport, destinat pentru transportarea persoanelor cu dizabilități ale aparatului locomotor, în schimbul compensației de transport (Tabelul nr. 21).

CE TIPURI DE SERVICII SOCIALE SE ACORDĂ PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI?

Legislația Republicii Moldova reglementează mai multe tipuri de servicii sociale, destinate persoanelor cu dizabilități, precum:

- Serviciul protezare și ortopedie (Tabelul nr. 22)
- „Suport monetar adresat familiilor/persoanelor defavorizate ” (Tabelul nr. 23)
- „Îngrijire socială la domiciliu” (a se vedea Tabelul nr. 24)
- „Asistența personală” (Tabelul nr. 25)
- „Cantina de ajutor social” (Tabelul nr. 26)
- „Intervenție timpurie” (Tabelul nr. 27)
- „Echipa mobilă” (Tabelul nr. 28)
- „Centrul de zi pentru persoane cu dizabilități” (Tabelul nr. 29)
- Servicii sociale de plasament pentru copiii și pentru adulții cu dizabilități (Tabelul nr. 30), ș.a.

În pofida faptului că legislația Republicii Moldova permite crearea și prestarea diverselor tipuri de servicii sociale, totuși nu toate serviciile enumerate mai sus se prestează de facto.

!!! Tipul și volumul serviciilor sociale prestate persoanelor cu dizabilități **diferă de la un raion la altul și deseori nu acoperă necesitățile reale ale persoanelor în aceste servicii.**

Calitatea serviciilor prestate este evaluată periodic și la necesitate de către Inspekția Socială, din oficiu, sau la sesizarea beneficiarului sau reprezentantului legal al acestuia.

Tabelul nr. 18

TIPUL PRESTAȚIEI	AJUTORUL SOCIAL
Cadrul normativ	Legea nr. 133 din 13.06.2008 cu privire la ajutorul social
Cine poate beneficia?	<p>De dreptul la ajutor social beneficiază familiile defavorizate în cazul în care toți membrii adulți ai acesteia se încadrează în cel puțin una dintre următoarele situații:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ au atins vârsta necesară pentru stabilirea pensiei pentru limită de vârstă; ✓ sunt persoane încadrate în gradul de dizabilitate; ✓ sunt șomeri înregistrați la agenția teritorială pentru ocuparea forței de muncă și nu refuză participarea la activitățile de interes comunitar; ✓ se află în perioada dintre săptămâna a 30-a de sarcină și săptămâna a 12-a după naștere în cazul în care copilul se naște mort sau moare în perioada concediului postnatal, ori îngrijește un copil până la vârsta de 3 ani; ✓ îngrijesc un membru/membri ai familiei care, din motive de sănătate, necesită îngrijire din partea unei terțe persoane; ✓ realizează venituri provenite din salarizare, cu timp integral sau parțial, din activitatea de antreprenorial sau din activități legate de folosirea terenurilor agricole din extravilanul localităților; ✓ au activat în calitate de zilieri conform condițiilor stabilite de Guvern. <p>La determinarea dreptului la ajutor social și/sau la ajutor pentru perioada rece a anului se exclud membrii familiilor care:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nu locuiesc la adresa la care își au domiciliul, fapt confirmat

	<p>prin ancheta socială;</p> <ul style="list-style-type: none"> - execută o pedeapsă privativă de libertate; - satisfac serviciul militar în termen; - se află la întreținerea statului (în plasament).
<p>Care sunt condițiile de acordare a prestației?</p>	<p>Dreptul la ajutor se stabilește familiei sau persoanei [solitare]:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ dacă indicatori de bunăstare a familiei conform evaluării efectuate de structura teritorială de asistență socială nu depășesc punctajul stabilit de lege [din 01.01.2022 punctajul-limită constituie 94,10 puncte], ▪ dacă venitul lunar global al familiei nu depășește venitul lunar minim garantat. Familia trebuie să întrunească ambele condiții concomitent, pentru a beneficia de aceste tipuri de plăți sociale. Nivelul venitul lunar minim garantat diferă de la o familie la altă, fiindcă se determină în dependență de numărul membrilor de familie și statutul lor (copil, copil cu dizabilitate, adult cu dizabilitate). <p><i>*Pentru situația din 01.04.2022, nivelul veniturii lunar minim garantat, stabilit de Guvern constituie 1363 lei.</i></p> <p>Cuquantumul veniturii lunar minim garantat pentru fiecare membru al familiei se stabilește după cum urmează:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) 100% din venitul lunar minim garantat pentru solicitant; b) 70% din venitul lunar minim garantat pentru fiecare alt membru adult al familiei; c) 75 % din venitul lunar minim garantat pentru fiecare copil; d) plus 30% din venitul lunar minim garantat pentru fiecare adult încadrat într-un grad de dizabilitate; e) plus 50% din venitul lunar minim garantat pentru fiecare copil cu dizabilitate; f) plus 10% din venitul lunar minim garantat, dacă persoana încadrată într-un grad de dizabilitate este unicul adult din familie. <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 10px 0;"> <p><i>Calcularea veniturii lunar minim garantat al familiei care pretinde la stabilirea ajutorului social se face prin sumarea cotelor stabilite pentru fiecare membru al familiei, iar rezultatul obținut se înmulțește la cuquantumul veniturii minim garantat stabilit de Guvern [1363 lei].</i></p> </div> <p><i>Spre exemplu, pentru o familie din 3 persoane: un adult (solicitant – 100%), un adult cu dizabilitate (70%+30%) și un copil (75%), venitul lunar minim garantat se calculează în felul următor: (100%+70%+30%+75%)*1363 lei = 3748 lei.</i></p>
<p>Pe ce termen se acordă și care</p>	<p>Ajutorul social se stabilește pe un termen de un an, iar în cazul familiilor formate dintr-un singur membru pensionar sau cu</p>

este cuantumul?	<p>dizabilitate severă – pe 2 ani. Ajutorul social se acordă începând cu luna în care a fost înregistrată cererea de acordare a ajutorului social la structura teritorială de asistență socială.</p> <p>Termenul de luare a deciziei privind acordarea ajutorului social nu va depăși 20 de zile lucrătoare de la data înregistrării cererii.</p> <p>Cuquantumul ajutorului social se stabilește ca diferență dintre venitul lunar minim garantat al familiei și venitul global al familiei.</p> <p><i>Spre exemplu, dacă venitul mediu lunar al familiei din 3 persoane (un adult, un adult cu dizabilitate și un copil), constituie 2000 lei, atunci cuquantumul ajutorului social va constitui 1748 lei (3748-2000=1748).</i></p> <p>În cazul creșterii veniturilor salariale ale familiei, aceasta trebuie să raporteze schimbarea venitului în 3 luni din momentul intervenirii schimbărilor. În acest caz, cuquantumul ajutorului social urmează a fi revizuit sau plata ajutorului social va înceta.</p> <p>Deciziile privind acordarea, neacordarea, modificarea ori încetarea dreptului la ajutor social, precum și cele privind recuperarea sumelor încasate nejustificat, pot fi contestate în instanța de contencios administrativ, fără respectarea procedurii prealabile.</p>
-----------------	---

Tabelul nr. 19

TIPUL PRESTAȚIEI	AJUTORUL PENTRU PERIOADA RECE A ANULUI
Cadrul normativ	Legea nr. 133 din 13.06.2008 cu privire la ajutorul social
Cine poate beneficia?	<p>Ajutorul pentru perioada rece a anului se stabilește:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ familiilor defavorizate beneficiare de ajutor social conform prevederilor prezentei legi; ▪ familiilor solicitante de ajutor social care au un venit global mediu lunar mai mare decât venitul lunar minim garantat conform legislației și mai mic decât nivelul venitului lunar minim garantat majorat de 2,2 ori. <p><i>Spre exemplu, o familie din 3 persoane (un adult, un adult cu dizabilitate și un copil) poate beneficia de ajutor pentru perioada rece a anului dacă venitul global mediu lunar nu depășește 8245.6 lei.</i></p> <p><i>(3748 x 2,2= 8245.6 lei, unde 3748 lei reprezintă venitul lunar minim garantat al familiei, calculat conform Legii nr. 133/2008 cu privire la ajutorul social)</i></p>
Pe ce termen se acordă și care este cuantumul?	<p>Ajutorul pentru perioada rece a anului se acordă pentru lunile noiembrie – martie a anului curent. Ajutorul se acordă începând cu luna în care cererea cu toate actele necesare a fost înregistrată la structura teritorială de asistență socială.</p> <p>Termenul de luare a deciziei privind acordarea ajutorului social nu va depăși 20 de zile lucrătoare de la data înregistrării cererii.</p>

	<p>Cuquantumul ajutorului pentru perioada rece a anului se stabilește anual de către Guvern.</p> <p><i>*În perioada 1 noiembrie 2021 – 31 martie 2022 cuantumul ajutorului pentru perioada rece a anului a constituit 700 lei lunar.</i></p> <p>Deciziile privind acordarea, neacordarea ori încetarea dreptului la ajutor pentru perioada rece a anului, precum și cele privind recuperarea sumelor încasate nejustificat, pot fi contestate în instanța de contencios administrativ, fără respectarea procedurii prealabile.</p>
--	--

Tabelul nr. 20

TIPUL PRESTAȚIEI	COMPENSAȚIA PENTRU SERVICIILE DE TRANSPORT
Cadrul normativ	Hotărârea Guvernului nr. 1413 din 27.12.2016 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de stabilire și plată a compensației pentru serviciile de transport
Cine poate beneficia?	<p>Au dreptul la compensație:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ persoanele cu dizabilități severe și accentuate; ▪ copiii cu dizabilități (severe, accentuate și medii) în vârstă de până la 18 ani; ▪ persoanele care însoțesc o persoană cu dizabilitate severă sau un copil cu dizabilități (severe, accentuate și medii) în vârstă de până la 18 ani; ▪ persoanele cu dizabilități locomotorii (severe, accentuate și medii), cetățeni ai Republicii Moldova sau cetățeni străini care au domiciliul legal în Republica Moldova și se află în evidența structurilor teritoriale de asistență socială de la locul de trai, cu condiția prezentării concluziei privind necesitatea deservirii cu transport, eliberate de către Consiliul National pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă.
Pe ce termen se acordă și care este cuantumul?	<p>Compensația se acordă trimestrial (odată la 3 luni), pe perioada încadrării persoanei în una din situațiile de mai sus.</p> <p>În cazul apariției dreptului la compensație, aceasta se stabilește din luna apariției acestui drept, cu condiția prezentării documentelor necesare în termen de 60 de zile de la data apariției dreptului. În caz</p>

	<p>contrar, compensația se stabilește din luna prezentării documentelor.</p> <p>În cazul în care beneficiarii își schimbă locul de trai, plata compensației se suspendă la locul precedent și se reia, prin decizia organului abilitat, la noul loc de trai.</p> <p>În cazul în care beneficiarul cu dizabilități locomotorii utilizează facilitățile fiscale și vamale la importul unui mijloc de transport, destinat pentru transportarea persoanelor cu dizabilități ale aparatului locomotor, plata compensației se stopează din trimestrul următor celui în care a beneficiat de scutirea, până la împlinirea termenului de 5 ani.</p> <p>Cuquantumul compensației pentru un trimestru constituie:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 180 de lei - pentru persoanele adulte cu dizabilități accentuate; ▪ 360 de lei - pentru persoanele cu dizabilități severe și copiii cu dizabilități (severe, accentuate, medii) în vârstă de până la 18 ani, care include și compensația pentru persoanele care le însoțesc pe acestea. ▪ 200 de lei – acordate suplimentar persoanelor cu dizabilități locomotorii (inclusiv copiilor cu dizabilități locomotorii în vârstă de până la 18 ani).
--	--

Tabelul nr. 21

TIPUL PRESTAȚIEI	FACILITĂȚI FISCALE ȘI VAMALE LA IMPORTUL UNUI MIJLOC DE TRANSPORT, DESTINAT PENTRU TRANSPORTAREA PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI ALE APARATULUI LOCOMOTOR, ÎN SCHIMBUL COMPENSAȚIEI DE TRANSPORT
Cadrul normativ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Legea nr. 60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități ▪ Hotărârea Guvernului nr. 474 din 20.04.2016 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de aplicarea facilităților fiscale și vamale la importul mijloacelor de transport cu destinație specială ▪ Hotărârea Guvernului nr. 1413 din 27.12.2016 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de stabilire și plată a compensației pentru serviciile de transport
Cine poate beneficia?	<p>Au dreptul la facilități persoanele cu dizabilități ale aparatului locomotor, care se încadrează în condițiile pentru stabilirea compensației pentru serviciile de transport.</p> <p>În schimbul compensației de transport, persoanele cu dizabilități ale aparatului locomotor beneficiază de dreptul de a importa, o dată la 5 ani, cu scutire de drepturi de import, un mijloc de transport destinat transportării lor, clasificat la poziția tarifară 8703 (cu capacitatea cilindrică a motorului de până la 2500 cm³ inclusiv), indiferent de</p>

	termenul de exploatare.
Care este procedura de acordare a facilităților?	<p>Persoana cu dizabilități locomotorii adresează o cerere structurii teritoriale de asistență socială de la locul de trai prin care solicită renunțarea la compensațiile de transport.</p> <p>Structura teritorială de asistență socială, în termen de până la 3 zile lucrătoare, eliberează certificatul privind solicitarea beneficiarului de a renunța la compensații în schimbul facilităților fiscale și vamale respective.</p> <p>Pentru a beneficia de facilitățile fiscale și vamale, solicitantul sau reprezentantul acestuia prezintă la organul vamal setul de acte, indicate în pct. 17 al Regulamentului aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 474 din 20.04.2016.</p> <p>În cazul neprezentării documentelor specificate la pct.17 din Regulamentul sus nominalizat, facilitățile fiscale și vamale nu se acordă, iar restituirea ulterioară a sumelor de drepturi de import încasate de către organul vamal nu se efectuează.</p> <p>După beneficierea de facilitățile fiscale și vamale și înmatricularea mijlocului de transport, beneficiarul prezintă obligatoriu, în termen de până la 3 zile lucrătoare, la structura teritorială de asistență socială de la locul de trai copia de pe certificatul de înmatriculare. În baza certificatului prezentat, plata compensației de transport se stopează.</p>

Tabelul nr. 22

TIPUL SERVICIULUI	„SERVICIUL DE PROTEZARE ȘI ORTOPEDIE”
Cadrul normativ	Hotărârea Guvernului nr. 567 din 26.07.2011 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de asigurare a unor categorii de cetățeni cu mijloace ajutătoare tehnice
Cine poate beneficia?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ persoanele cu dizabilități locomotorii (din rândul persoanelor cu dizabilități severe, accentuate și medii, indiferent de cauza dizabilității); veteranii muncii și de război; pensionarilor pentru limită de vârstă (cu excepția încălțăminte speciale); copiilor cu dizabilități și copiilor cu probleme ale aparatului locomotor în vârstă de până la 18 ani) – în mod gratuit; ▪ persoanele cu alte tipuri de dizabilități severe și accentuate - cu reducere a prețului de 50 %.
Ce servicii include și cum se prestează?	<p>Serviciul este instituit în vederea oferirii suportului necesar pentru a facilita accesul persoanelor cu dizabilități la următoarele servicii prestate de Centrul Republican Experimental Protezare, Ortopedie și Reabilitare (în continuare CREPOR):</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ asigurarea cu sisteme protetice ale membrilor superioare și

	<p>inferioare (protezare) sau, la cererea beneficiarului, finanțarea protezării peste hotarele Republicii Moldova, în mărimea costului protezei analogice confecționate în Republica Moldova;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ asigurarea cu încălțăminte ortopedică; ▪ asigurarea cu mijloace ajutătoare tehnice; ▪ mijloace ajutătoare pentru hernii abdominale (brâuri, centuri, bandaje), ortezele, sistemele ortopedice pentru coloana vertebrală și pentru membrele superioare și inferioare; ▪ mijloacele ajutătoare de mers (pentru persoane cu dizabilități locomotorii): cârjele și bastoanele. <p>Serviciul se prestează de către felcer-protezist angajat în cadrul structurii teritoriale de asistență socială, care îndeplinește următoarele funcții:</p> <ul style="list-style-type: none"> - evidența persoanelor cu dizabilități locomotorii din teritoriu; - evidența persoanelor care necesită și au dreptul la serviciul protetic-ortopedic gratuit. - asigură evidența persoanelor care necesită a fi asigurate cu fotolii rulante și contribuie la perfectarea documentelor respective pentru asigurare și le prezintă la CREPOR; - efectuează deservirea, consultarea, informarea, instruirea solicitanților aflați la evidența CREPOR. - monitorizează asigurarea solicitanților cu fotolii rulante și cu mijloacele ajutătoare tehnice.
--	---

Tabelul nr. 23

TIPUL SERVICIULUI	„SUPPORT MONETAR ADRESAT FAMILIILOR / PERSOANELOR DEFAVORIZATE”
Cadrul normativ	Hotărârea Guvernului nr. 716 din 18.07.2018 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social de suport monetar adresat familiilor/persoanelor defavorizate
Cine poate beneficia și în ce cazuri se acordă?	<p>De serviciul „Suportul monetar” poate beneficia:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ familia/persoana socialmente vulnerabile, aflată în situații de dificultate, dacă întrunește cumulativ următoarele condiții: <ul style="list-style-type: none"> ✓ este în situație de dificultate confirmată în baza rezultatelor evaluării necesităților de către echipa multidisciplinară; ✓ membrii familiei/persoanei defavorizate sunt cetățeni ai Republicii Moldova sau, după caz, străini specificați în art. 2 alin. (1) din Legea nr. 274/2011 privind integrarea străinilor în Republica Moldova, domiciliați pe teritoriul acesteia; ✓ familia/persoana nu beneficiază/nu a beneficiat pe parcursul unui an în curs de ajutor bănesc în cadrul Serviciului social sprijin pentru familiile cu copii și nu se află

	<p>în serviciu social de plasament de durată.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ familia beneficiară de ajutor social și/sau ajutor pentru perioada rece a anului, pentru necesitățile menționate în acordul de cooperare semnat de către beneficiar și structura teritorială de asistență socială. <p>Suportul monetar se acordă pentru:</p> <ul style="list-style-type: none"> - reparația locuinței și/sau reparația/construcția sobei, - adaptarea locuinței la necesitățile familiei/persoanei defavorizate, - procurarea combustibilului pentru prepararea hranei și pentru încălzire în sezonul rece, - procurarea mobilierului adaptat la necesități, - alte necesități stabilite în planul individualizat de asistență. <p>Stabilirea dreptului de acordare/neacordare a suportului monetar se realizează în baza ordinului șefului structurii teritoriale de asistență socială.</p>
Pe ce termen se acordă și care este cuantumul?	<p>Suportul monetar se acordă o singură dată pe parcursul anului în curs, prin următoarele modalități:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ printr-o singură plată; ▪ printr-o plată lunară, pentru o perioadă determinată, dar nu mai mare de 6 luni. <p>Cuquantumul sumar al suportului monetar nu va depăși 6000 lei. În cazul plăților lunare pentru o perioadă determinată, dar nu mai mare de 6 luni, suma plății lunare va fi calculată proporțional numărului de luni și cuantumului suportului monetar.</p>

Tabelul nr. 24

TIPUL SERVICIULUI	„ÎNGRIJIRE SOCIALĂ LA DOMICILIU”
Cadrul normativ	Hotărârea Guvernului nr. 1034 din 31.12.2014 cu privire la aprobarea Regulamentului-cadru al Serviciului de îngrijire socială la domiciliu și a Standardelor minime de calitate
Cine poate beneficia?	De serviciile gratuite ale Serviciului beneficiază persoanele vârstnice care au atins vârsta standard de pensionare și persoanele cu dizabilități adulte (inclusiv străinii care cad sub incidența art. 2 alin. (1) din Legea nr. 274/2011 privind integrarea străinilor în Republica Moldova), care: <ul style="list-style-type: none"> ▪ nu au copii, sau ▪ au copii majori inapți de muncă, sau ▪ care locuiesc separat de copiii majori apți de muncă obligați, conform legislației, să-i întrețină și să-i îngrijească, dar care, din anumite considerente justificate, nu-și pot realiza obligațiile.

	<p>Persoanele care nu se încadrează în condițiile enumerate mai sus, beneficiază de Serviciul respectiv contra plată.</p>
<p>Pe ce termen se acordă și ce servicii include?</p>	<p>Serviciul se acordă pentru termenul stabilit în Acordul de prestări servicii, încheiat între beneficiar și prestator de serviciu.</p> <p>Îngrijirea socială se acordă la domiciliul beneficiarului, de către de către o persoană care a beneficiat de instruire specială, numit „lucrător social”, implicând acordarea următoarelor servicii:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ consiliere (comunicare, informare, îndrumare); ▪ suport pentru: <ul style="list-style-type: none"> - procurarea, din mijloacele financiare ale beneficiarului, a produselor alimentare, a mărfurilor de uz casnic și a medicamentelor; - prepararea hranei, hrănirea, livrarea prânzurilor calde (după caz); - plata, din mijloacele financiare ale beneficiarilor, a unor servicii comunale; - îngrijirea locuinței și a gospodăriei; - predarea și ridicarea obiectelor de uz casnic și a hainelor la/de la spălătorie, curățătorie chimică, reparație; - realizarea igienei personale; - organizarea procesului de adaptare a locuinței la nevoile persoanei; - antrenarea beneficiarului în activități sociale și culturale; - menținerea/facilitarea comunicării cu rudele și prietenii; - organizarea procesului de procurare și transportare, din mijloacele financiare ale beneficiarului, a combustibilului la domiciliu; după caz, încălzirea sobelor.

Tabelul nr. 25

TIPUL SERVICIULUI	„ASISTENȚA PERSONALĂ”
Cadrul normativ	Hotărârea Guvernului nr. 314 din 23.05.2012 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social „Asistență personală” și a Standardelor minime de calitate
Cine poate beneficia?	<p>Serviciul se acordă persoane cu dizabilități severe, inclusiv copii cu dizabilități severe, în cazul îndeplinirii cumulative a următoarelor condiții de eligibilitate:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ instituția responsabilă de determinarea dizabilității i-a recomandat servicii de îngrijire permanentă din partea altei persoane; ▪ nu beneficiază de servicii în cadrul unor instituții rezidențiale (nu este la întreținerea deplină a statului) sau de servicii de îngrijire socială la domiciliu oferite de lucrătorul social;

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ nu beneficiază de alocație pentru îngrijire și/sau însoțire, supraveghere; ▪ în cadrul evaluării complexe, echipa multidisciplinară de specialiști determină că solicitantul se află în cel puțin în una dintre următoarele situații: <ul style="list-style-type: none"> ✓afectarea gravă sau lipsa mobilității generale a persoanei, însoțită de afectarea gravă sau lipsa motricității fine a mâinii – persoana nu este capabilă, fără suportul din partea altei persoane, să stea pe șezute, să se ridice în picioare, și să meargă, să se transfere dintr-un loc în altul (scaun cu roțile, pat, scaun, WC, cadă etc.) și, totodată, nu reușește să realizeze acțiuni coordonate pentru a ridica, manipula și menține obiecte folosind mâna și degetele; ✓prezența unui comportament problematic cu frecvență zilnică – persoana prezintă manifestări care deranjează prin faptul că sunt neobișnuite și repetate, perturbă activitatea altor persoane, sunt considerate rușinoase și inacceptabile, prezintă pericol pentru persoană și/sau pentru cei din jur (își provoacă durere fizică sie și sau altor persoane; distruge lucruri; vorbește singură; are accese spontane de furie, râs, plâns; are mișcări bizare și repetitive ale corpului; se dezbracă în public; etc.); ✓lipsa abilităților de autoîngrijire și interacțiune socială în cazul persoanelor cu dizabilități mintale – persoana nu este capabilă, fără suportul din partea altei persoane, să realizeze activități de igienă personală, precum și activități instrumentale privind rutina zilnică (pregătirea și servirea hranei, curățenie, spălatul rufelor, efectuarea cumpărăturilor, gestionarea banilor, folosirea transportului public, accesarea diferitor servicii medicale, educaționale, sociale etc.); ✓afectarea gravă sau lipsa văzului – persoana nu este capabilă, fără suportul din partea altei persoane, să realizeze activități instrumentale privind rutina zilnică și nu se orientează în afara locuinței.
<p>Pe ce termen se acordă și ce servicii include?</p>	<p>Asistența personală se acordă copiilor cu dizabilități severe – până la atingerea vârstei de 18 ani, iar persoanelor adulte – pe perioada încadrării beneficiarului în condițiile de eligibilitate.</p> <p>Asistența personală se prestează la domiciliul beneficiarului, de către o persoană care a beneficiat de instruire specială (inclusiv rudă apropiată a beneficiarului), numit „asistent personal”. Un singur beneficiar, în funcție de necesitățile sale, poate fi deservit de mai mulți asistenți personali concomitent.</p> <p>Asistentul personal acordă următoarelor servicii:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ servicii de îngrijire personală – igienă personală, alimentație,

	<p>îmbrăcare și dezbrăcare etc.;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ mobilitate – deplasare în cadrul locuinței și în afara acesteia, ridicare și așezare, transfer, manipularea scaunului rulant etc.; ▪ sarcini menajere de bază – suport pentru prepararea hranei, curățenie, spălatul hainelor, procurarea alimentelor și produselor, achitarea facturilor etc.; ▪ participare la viața socială – suport pentru deplasare în exterior și comunicarea cu ceilalți, acces la serviciile comunitare, recreere, viața culturală și asociativă, educație și activitate de muncă; ▪ supraveghere și îndrumare – ajutor pentru a se orienta în timp și spațiu, a-și asigura propria securitate, a-și dirija comportamentul său în relațiile cu ceilalți. <p>Poate fi angajată în funcția de <i>asistent personal</i> orice persoană, inclusiv unul din membrii familiei/rudele beneficiarului, dacă:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ are vârsta minimă de 18 ani; ✓ nu a fost condamnată pentru săvârșirea unei infracțiuni care ar face-o incompatibilă cu exercitarea ocupației de asistent personal; ✓ are capacitate deplină de exercițiu; ✓ starea de sănătate corespunde cerințelor funcției ocupate. <div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> <p>Poate fi angajat în calitate de asistent personal inclusiv și părintele copilului cu dizabilități severe, care beneficiază de concediu de maternitate sau de concediu parțial plătit pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 3 ani.</p> </div> <p>În <i>perioada concediului</i> asistentului personal sau în cazurile în care acesta nu își poate îndeplini temporar atribuțiile, prestatorul de Serviciu este obligat să-i asigure beneficiarului un înlocuitor al asistentului personal sau un alt tip de serviciu corespunzător.</p>
--	---

Tabelul nr. 26

TIPUL SERVICIULUI	„CANTINA DE AJUTOR SOCIAL”
Cadrul normativ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Legea nr. 81 din 28.02.2003 privind cantinele de ajutor social ▪ Hotărârea Guvernului nr. 1246 din 16.10.2003 despre aprobarea Regulamentului-tip cu privire la funcționarea cantinelor de ajutor social
Cine poate beneficia?	<p>De serviciile cantinelor de ajutor social beneficiază următoarele categorii de persoane, a căror venituri lunare pentru anul precedent constituie 1-2 pensii minime pentru limită de vârstă:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ persoanele care au atins vârsta de pensionare (fără domiciliu, fără susținători legali, fără venituri sau cu venituri mici);

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ persoanele cu dizabilități; ▪ copiii până la vârsta de 18 ani (din familiile cu mulți copii, din cele monoparentale și din alte familii considerate socialmente vulnerabile în baza anchetei sociale întocmite de organele teritoriale de asistență socială). <p><i>Listele persoanelor care beneficiază de serviciile cantinelor de ajutor social sunt întocmite de organele teritoriale de asistență socială, în comun cu reprezentanții organizațiilor de veterani și ai altor organizații obștești, și sunt aprobate de primării.</i></p>
Ce servicii prestează cantinele de ajutor social?	<p>Cantinele de ajutor social prestează următoarele servicii sociale:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ prepararea și servirea zilnică a unei mese de persoană (de obicei a prânzului); ▪ aprovizionarea, contra cost, de la sediul cantinei, cu produse agroalimentare de bază la prețurile lor de achiziție; ▪ transportarea gratuită la domiciliu a hranei pentru persoanele care, din motive obiective (constatate în ancheta socială), nu se pot deplasa la sediul cantinei; ▪ prepararea și distribuirea hranei prin centrele mobile de deservire. <p>Hrana se distribuie, de regulă, la sediul cantinei de ajutor social sau prin intermediul centrelor mobile de deservire instituite în acest scop.</p> <p>Baza materială necesară funcționării cantinelor de ajutor social și controlul activității acestora se asigură de către autoritățile administrației publice locale.</p> <p>Finanțarea cantinelor de ajutor social se efectuează din contul Fondului de susținere a populației, al sponsorilor, al organizațiilor neguvernamentale, filantropice și religioase, al altor persoane juridice și fizice.</p>

Tabelul nr. 27

TIPUL SERVICIULUI	„INTERVENȚIE TIMPURIE”
Cadrul normativ	Hotărârea Guvernului nr. 816 din 30.06.2016 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea serviciilor de intervenție timpurie și a standardelor minime de calitate pentru serviciile de intervenție timpurie.
Cine poate beneficia?	<p>Serviciul se acordă:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ copiilor cu vârsta de până la 3 ani cu tulburări de dezvoltare (la care se atestă o întârziere în dezvoltarea unuia sau mai multor parametri legați de dezvoltarea fizică, cognitivă,

	<p>motorie, comunicativă, socială, emoțională, senzorială, de adaptare) sau cu risc pentru apariția acestora, și</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ părinților sau unui alt reprezentant legal / îngrijitor al copilului
Pe ce termen se acordă și ce servicii include?	<p>Serviciul se acordă pentru termenul stabilit în planul individual de abilitare/reabilitare timpurie a copilului și de suport al familiei, plan elaborat de către echipa interdisciplinară a prestatorului de servicii, în parteneriat cu părinții/alt reprezentant legal.</p> <p>Prestatorii de servicii de intervenție timpurie sunt instituțiile medico-sanitare și organizațiile specializate acreditate în domeniul prestării serviciilor de intervenție timpurie.</p> <p>Tipurile serviciilor prestate includ:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ identificarea și diagnosticul timpuriu; ▪ evaluarea/reevaluarea dezvoltării copilului și familiei; ▪ screening-ul [controlul] auzului și al văzului; ▪ kinetoterapie, masaj, poziționare; ▪ instruirea familiei în utilizarea dispozitivelor medicale speciale (orteze, verticalizatoare etc.); ▪ stimularea timpurie a comunicării, limbajului (servicii logopedice); ▪ consultații de nutrițiole, inclusiv instruirea familiei în vederea unei alimentări adecvate, prescrierea dietelor speciale; ▪ ergoterapie/terapie ocupațională; ▪ activități psihopedagogice; ▪ instruirea familiei pentru sporirea capacităților parentale; ▪ consiliere psihologică pentru familie, ș.a. <p>Serviciile sunt oferite în cadrul instituțiilor medico-sanitare și la domiciliul beneficiarului de către echipe interdisciplinare. Componenta minimă a unei echipe interdisciplinare include: medic pediatru, neurolog pediatru sau reabilitolog, psiholog/psihopedagog, logoped, fiziokinetoterapeut sau asistent medical în reabilitare, asistent medical, asistent social.</p> <p>Echipa interdisciplinară poate fi completată, în funcție de nivel și resursele disponibile, cu alți specialiști necesari.</p>

Tabelul nr. 28

TIPUL SERVICIULUI	„ECHIPA MOBILĂ”
Cadrul normativ	Hotărârea Guvernului nr. 722 din 22.09.2011 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social „Echipă mobilă” și a standardelor minime de calitate.
Cine poate beneficia?	<p>Serviciul se acordă:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ persoanelor adulte cu dizabilități accentuate sau severe, ▪ care prezintă riscul înalt de abandon și instituționalizare,

	<p>confirmat prin formularul unificat de evaluare complexă,</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ în baza acordului scris al beneficiarului sau al reprezentantului legal al acestuia pentru prestarea Serviciului, după caz al familiei beneficiarului și altor persoane implicate în procesul de incluziune a acestuia; ▪ în baza documentării de către asistentul social comunitar a profilului beneficiarului, în conformitate cu Managementul de caz. <p>Selectarea persoanelor eligibile pentru prestarea Serviciului se efectuează de echipa multidisciplinară - grupul de specialiști (asistent social comunitar, lucrător social, medic de familie, educator, pedagog, psiholog, psihiatru, logoped etc.), în baza evaluării complexe, realizate de asistentul social comunitar.</p>
<p>Pe ce termen se acordă și ce servicii include?</p>	<p>Serviciul se acordă pentru termenul stabilit în Acordul de prestări servicii, încheiat între beneficiar și prestator de serviciu.</p> <p>Serviciul se prestează în scopul îmbunătățirii calității vieții beneficiarului prin servicii de consiliere, recuperare și reabilitarea psihosocială, în vederea creșterii gradului de autonomie personală, de prevenire a instituționalizării și incluziune socială.</p> <p>Beneficiarii sunt asistați și sprijiniți la domiciliu de personalul Serviciului pentru a duce o viață pe cât posibil independentă în comunitate, în conformitate cu planul individualizat de asistență și necesitățile acestora.</p>

TIPUL SERVICIULUI	„CENTRUL DE ZI PENTRU PERSOANE CU DIZABILITĂȚI”
Cadrul normativ	Hotărârea Guvernului nr. 569 din 19.11.2019 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social „Centrul de zi pentru persoane cu dizabilități și a Standardelor minime de calitate
Cine poate beneficia?	Serviciul este acordat persoanelor cu dizabilități care locuiesc în comunitate/familie și, din cauza unor circumstanțe de orice natură, au abilități sociale reduse, capacitate scăzută de autodeservire, necesitând supraveghere, asistare și suport pe parcursul zilei.
Ce servicii include și pe ce termen se acordă?	<p>Centrul este amenajat și dotat conform standardelor minime de calitate, iar serviciile se prestează în regim de zi.</p> <p>În cadrul Centrului pot fi prestate următoarele tipuri de servicii:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ activități ocupaționale, distractive, culturale, sportive; ▪ asistență pentru respectarea igienei personale; ▪ kinetoterapie și administrarea medicamentelor prescrise de către medicii specialiști; ▪ terapie ocupațională și dezvoltarea abilităților; ▪ alimentație. <p>În cadrul Centrului pot fi prestate și alte servicii, în funcție de necesitățile identificate ale beneficiarilor, dacă acestea corespund scopului și obiectivelor Centrului.</p> <p>Identificarea și referirea persoanelor cu dizabilități în Centru se efectuează și de către asistentul social comunitar și/sau alți specialiști din cadrul structurilor teritoriale de asistență socială.</p> <p>Admiterea persoanei în serviciu are loc în baza cererii beneficiarului sau a reprezentantului legal al acestuia, cu actele necesare, depuse la directorul Centrului.</p> <p>După admiterea solicitantului în Centru, asistentul social/psihopedagogul din cadrul Centrului, împreună cu asistentul social comunitar și echipa multidisciplinară, efectuează evaluarea complexă a necesităților acestuia, în scopul identificării problemelor, al stabilirii necesităților și al elaborării planului individualizat de asistență al beneficiarului.</p> <p>În cadrul Centrului de zi, serviciile se acordă într-un volum și și pentru perioada stabilită în planului individualizat de asistență.</p>

TIPUL SERVICIULUI	SERVICIILE DE PLASAMENT PENTRU PERSOANE CU DIZABILITĂȚI ²⁴		
Denumirea serviciului	Beneficiari	Servicii acordate	Cadrul legal
Centrul de plasament pentru copiii cu dizabilități	copiii cu dizabilități în vârstă de până la 18 ani cu limitări de ordin senzorial (auz, vedere), fizic/locomotor, mintal/de intelect, psihic și de comportament, care au nevoie de îngrijire și suport special și care, temporar sau definitiv sunt privați de mediul său familial, sau nu pot fi lăsați în acest mediu, pentru respectarea drepturilor acestora. Serviciul se acordă numai în cazul în care s-au epuizat toate formele de protecție pentru menținerea copilului în mediul familial.	<ul style="list-style-type: none"> - găzduirea - întreținerea, - tratamentul, - recuperarea, - educația, - joaca, - evaluarea, - integrarea socială, - servicii auxiliare care au ca finalitate (re)integrarea familială și socială a copiilor cu dizabilități. <p>Plasamentul copilului are loc pe un termen de până la 6 luni, cu posibilitatea prelungirii acestuia în baza evaluării situației copilului.</p>	Hotărârea Guvernului nr. 823 din 04.07.2008 privind aprobarea Standardelor minime de calitate pentru serviciile sociale prestate în centrele de plasament pentru copii cu dizabilități
Respiro <i>*Serviciul este organizat separat pentru beneficiari copii și adulți.</i>	persoanele cu dizabilități severe care au nevoie de îngrijire, suport special și supraveghere permanentă din partea altor persoane. Serviciul se acordă în cadrul unor centre specializate sau altor tipuri de servicii sociale, pentru ca familiile, rudele	<ul style="list-style-type: none"> - găzduirea, - întreținerea - tratament - recuperarea - suport, îngrijire și supraveghere 24 de ore 	Hotărârea Guvernului nr. 413 din 14.06.2012 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social

²⁴ Notă: În prezent, la nivel republican se prestează serviciile de plasament pentru persoane vârstnice și persoane cu dizabilități, de către instituțiile publice gestionate de Agenția Națională Asistență Socială. Aceste servicii se prestează în mun. Chișinău și în comuna Cocieri, raionul Dubăsari în baza Regulamentelor aprobate prin Ordinul Ministrului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale nr. 1289 din 30.12.2020. Standardele minime de calitate pentru serviciile respective sunt aprobate prin același Ordin. Guvernul deocamdată nu a dezvoltat standarde minime de calitate pentru acest tip de servicii.

	sau alte persoane care le îngrijesc să poată beneficia de un repaus de maximum 30 de zile pe an.		„Respiro “și a Standardelor minime de calitate
Casa comunitară pentru persoane cu dizabilități <i>*Serviciul este organizat separat pentru beneficiari copii și adulți.</i>	persoane cu dizabilități severe, care necesită protecție, îngrijire și suport specializat continuu în raport cu vârsta și dezvoltarea lor și care nu pot fi plasate în familia biologică / extinsă sau într-un alt serviciu de protecție socială pentru asigurarea îngrijirii permanente a acestora, dacă starea lor de sănătate nu pune în pericol integritatea celorlalți beneficiari ai Serviciului. Într-o locuință pot fi plasați în același timp de la 4 până la 6 beneficiari.	<ul style="list-style-type: none"> - cazarea, asigurarea condițiilor minime de trai și a condițiilor igienico-sanitare; - dezinstituționalizarea și prevenirea instituționalizării; - protecția, supravegherea, asistența medicală, îngrijirea și suportul permanent; - dezvoltarea abilităților de autoservire și de autonomie; - asigurarea accesului beneficiarilor la serviciile din comunitate și dezvoltarea relațiilor cu comunitatea. 	Hotărârea Guvernului nr. 885 din 28.12.2015 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social „Casă comunitară” și a standardelor minime de calitate
Locuința protejată	persoana cu dizabilități mintale care, în urma unei tulburări psihice (boli mintale sau deficiențe mintale), conștientizează și își dirijează acțiunile, nu este declarată de către instanța de judecată ca incapabilă, a împlinit vârsta de 18 ani, nu dispune de locuință sau necesită îmbunătățirea condițiilor de trai și care, cu suport periodic, poate duce o viață independentă în comunitate.	<ul style="list-style-type: none"> - cazarea, asigurarea condițiilor minime de trai pentru garantarea integrității fizice și psihice; - dezinstituționalizarea și prevenirea instituționalizării; - îngrijire și suport în comunitate; - dezvoltarea deprinderilor de autoservire; - facilitarea accesului la servicii de orientare și formare profesională 	Hotărârea Guvernului nr. 711 din 09.08.2010 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social „Locuință protejată” și a Standardelor minime de calitate.

3.1.7. BILETELE DE TRATAMENT SANATORIAL

Persoanele cu dizabilități pot obține biletul de tratament sanatorial în baza mai multor temeuri, și anume:

- în calitate de persoane asigurate în sistemul public de asigurări sociale (a se vedea Tabelul nr. 31 din prezentul Ghid);
- în calitate de beneficiari de pensii și alocații sociale de stat (Tabelul nr. 32);
- în calitate de veterani ai muncii (Tabelul nr. 32).

Persoana care îndeplinește condițiile pentru obținerea biletului de tratament în temeiul mai multor acte normative sau care se raportează la două sau mai multe categorii de beneficiari are dreptul la un bilet, la alegere, în baza unui singur temei.

Biletul de tratament poate fi eliberat doar în cazul în care solicitantul prezintă certificatul prin care se confirmă că acesta nu a beneficiat de bilet în ultimii trei ani în temeiul altor acte normative.

UNDE URMEAZĂ SĂ VĂ ADRESAȚI PENTRU A SOLICITA ACORDAREA BILETELOR DE TRATAMENT SANATORIAL?

Pentru a beneficia de biletele de tratament sanatorial, solicitantul urmează să se adreseze:

- în cazul persoanelor asigurate – la comitetul sindical sau, în cazul lipsei organizației sindicale, la împuternicitul administrației unității economice (angajatorului);
- în cazul beneficiarilor de pensii și alocații sociale de stat – la structurile teritoriale de asistență socială de la locul de trai al solicitantului;
- în cazul veteranilor muncii – la casele teritoriale de asigurări sociale de la locul de trai al solicitantului.

TIPUL BILETULUI	BILET DE TRATAMENT BALNEOSANATORIAL PENTRU PERSOANELE ASIGURATE
Cadrul normativ	Hotărârea Guvernului nr. 290 din 19.04.2010 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la prestațiile în sistemul public de asigurări sociale pentru prevenirea îmbolnăvirilor și recuperarea capacității de muncă a asiguraților prin tratament balneosanatorial
Cine poate beneficia?	De biletele de tratament pot beneficia persoanele asigurate [n.a. persoane care desfășoară activitatea de muncă și pentru care se plătesc contribuții de asigurări sociale]. Asigurații, care desfășoară activități în mai multe unități economice (prin cumul), își pot realiza dreptul la tratament balneosanatorial numai la locul de muncă de bază. La repartizarea biletelor, se acordă prioritate asiguraților care: <ul style="list-style-type: none"> ▪ au pneumofibroze drept consecință a COVID-19 în primele 9 luni după boală; ▪ au suportat accident de muncă sau sunt afectați de boală profesională; ▪ persoanelor cu dizabilități, angajate în câmpul muncii; ▪ donatorilor de sânge; ▪ persoanelor supuse presiunilor și ulterior reabilitate; ▪ mamelor cu mulți copii.
Care este periodicitatea acordării biletelor și costul lor?	Asiguratului i se eliberează conform rândului, cel mult un bilet o dată la trei ani consecutivi, cu excepția asiguraților care: <ul style="list-style-type: none"> - au suferit infarct miocardic acut; - au fost operați în caz de boală ulceroasă a stomacului sau duodenului, sau în caz de extirpare a vezicii biliare. Dreptul la bilet se acordă o dată în primele 9 luni după boală – asiguraților care au pneumofibroze drept consecință a COVID-19, peste rând, indiferent dacă solicitantul a beneficiat anterior de bilet. Biletele se acordă: <ul style="list-style-type: none"> ▪ gratuit, pentru asigurații care au suferit infarct miocardic acut, au fost operați în caz de boală ulceroasă a stomacului sau duodenului, sau în caz de extirpare a vezicii biliare. ▪ cu achitarea de către beneficiar a 15-20% din costul biletului – pentru celelalte categorii de asigurați.
Unde are loc tratamentul?	Tratamentul se organizează în instituțiile specializate de profil, desemnate câștigătoare în urma concursului de achiziții, realizat de Casa Națională de Asigurări Sociale. Biletele se repartizează asiguraților în stațiunea balneosanatorială sau în instituția specializată de reabilitare, profilul căreia corespunde cu profilul recomandat de medicul de familie.

TIPUL BILETULUI	BILET DE TRATAMENT SANATORIAL PENTRU BENEFICIARII DE PENSII ȘI ALOCAȚII SOCIALE
Cadrul normativ	Hotărârea Guvernului nr. 372 din 06.05.2010 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de evidență și distribuire a biletelor de reabilitare/recuperare acordate pensionarilor și beneficiarilor de alocații sociale de stat
Cine poate beneficia?	<ul style="list-style-type: none"> ▪ persoanele (adulte) cu dizabilități, beneficiare de pensii / alocații; ▪ persoanele (adulte) cu dizabilități severe care, potrivit concluziei CNDDCM, necesită ajutor permanent din partea altei persoane – beneficiază de bilet de tip „ÎNSOȚITOR”.²⁵ <p>!!! Pensionarii și beneficiarii de alocații, aflați la întreținerea deplină a statului în aziluri și instituții de plasament temporar sau permanent nu beneficiază de dreptul la asigurarea cu bilete.</p>
Care este periodicitatea acordării biletelor și costul lor?	<p>Biletul se eliberează de către structura teritorială de asistență socială, după expirarea termenului de 3 ani de la data depunerii cererii cu actele necesare.</p> <p>Cu titlu de excepție, biletele se acordă peste rând, indiferent de faptul dacă anterior au beneficiat de bilet în ordinea obișnuită, următoarelor categorii de persoane:</p> <ul style="list-style-type: none"> - persoanelor care au suportat infarct miocardic acut/repetat sau ictus cerebral primar/repetat, în primele 6 luni după incident; - persoanelor care au pneumofibroze drept consecință a COVID-19, în primele 9 luni după boală. <p>Biletele se acordă:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ gratuit – persoanelor cu dizabilități severe sau accentuate, neangajate în câmpul muncii; ▪ cu o reducere de 70% din cost: <ul style="list-style-type: none"> - persoanelor cu dizabilități severe sau accentuate, angajate în câmpul muncii; - persoanelor cu dizabilități medii, neangajate în câmpul muncii; - beneficiarilor biletului de tip „ÎNSOȚITOR”. ▪ cu o reducere de 30% din cost: <ul style="list-style-type: none"> - persoanelor cu dizabilități medii beneficiare de pensii sau de alocații sociale de stat, angajate în câmpul muncii.
Unde are loc tratamentul?	<p>Tratamentul sanatorial are loc în următoarele instituții se stat:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Centrul de reabilitare a persoanelor vârstnice și persoanelor cu dizabilități (adulte) „Speranța”, or. Vadul lui Vodă;

²⁵ Însoțitor poate fi orice persoană care a atins vârsta de 18 ani și este aptă să ofere servicii de supraveghere, suport și îngrijire a beneficiarului pe perioada reabilitării/recuperării.

	<ul style="list-style-type: none"> Centrul de reabilitare a invalizilor și pensionarilor „Victoria” al Republicii Moldova, or. Sergheevca, Ucraina.
--	--

Tabelul nr. 33

TIPUL BILETULUI	BILET DE TRATAMENT SANATORIAL PENTRU VETERANII MUNCII, PERSOANE CU DIZABILITĂȚI
Cadrul normativ	Hotărârea Guvernului nr. 190 din 17.03.2010 pentru aprobarea Regulamentului privind condițiile, modul de asigurare, evidență și distribuire a biletelor de tratament sanatorial acordate veteranilor
Cine poate beneficia?	De bilete de tratament beneficiază persoanele cu dizabilități din rândul persoanelor care : <ul style="list-style-type: none"> au fost decorate cu ordine și medalii, sau s-au învrednicit de titluri onorifice ale Republicii Moldova sau ale fostei U.R.S.S. ori de distincții departamentale, și au realizat o vechime în muncă de cel puțin 30 de ani în cazul femeilor și 35 de ani în cazul bărbaților, dacă nu sunt angajate și nu desfășoară activitate de antreprenariat sub diferite forme (cu excepția deținătorilor de terenuri agricole) și dacă în ultimele șase luni premergătoare lunii în care a fost eliberat biletul nu au desfășurat activitate de întreprinzător.
Care este periodicitatea acordării biletelor și costul lor?	Biletul se eliberează de către casa teritorială de asigurări sociale, gratuit, după expirarea termenului de 3 ani de la data depunerii cererii cu actele necesare. Cu titlu de excepție , biletele se acordă [gratuit] persoanelor care au pneumofibroze drept consecință a COVID-19, în primele 9 luni după boală, dacă nu au beneficiat de bilet de tratament sanatorial prin intermediul altor structuri.
Unde are loc tratamentul?	Tratamentul are loc în centrele de reabilitare ale Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale și în alte instituții de acest tip.

3.1.8. LOCUINȚA SOCIALĂ

CE ESTE LOCUINȚA SOCIALĂ?

Locuință socială reprezintă locuință acordată în folosință temporară, contra plată lunară, persoanelor / familiilor care necesită protecție socială, în localitatea în care aceștia au reședință sau domiciliu.

Locuințele sociale aparțin domeniului public al unităților administrativ-teritoriale și **nu pot fi transmise în proprietate altor persoane sau trecute în alt tip de locuințe.**

Locuințele sociale se constituie prin realizarea de construcții noi, precum și prin procurarea și reabilitarea unor construcții existente. Pentru construcția locuințelor sociale, autoritățile administrației publice locale și centrale alocă, după necesitate, terenuri disponibile.

CARE SUNT CONDIȚIILE DE OBTINERE A LOCUINȚEI SOCIALE?

Pentru a beneficia de locuința socială, persoana / familie trebuie să întrunească cumulativ următoarele condiții:

- venitul lunar pentru fiecare membru al familiei nu depășește minimul de existență stabilit pe țară;
- nu are în proprietate locuință în Republica Moldova și peste hotarele ei, teren pentru construcția de locuințe, terenuri cu altă destinație sau casă construită în întovărășirile pomicole, precum și nu a înstrăinat o locuință în ultimii 5 ani în Republica Moldova;
- nu a beneficiat din partea statului și a autorităților administrației publice locale de credite preferențiale și susținere exprimată prin materiale de construcție sau prin asistență financiară;
- nu a participat la privatizarea locuințelor, loturilor pentru construcție, terenurilor pomicole, caselor individuale, obținute anterior de la stat;
- întrunește una dintre următoarele condiții suplimentare:
 - dispune, în fondul public de locuințe, pentru fiecare membru al familiei de o suprafață locuibilă totală sub norma minimă stabilită pentru suprafața locuibilă totală a locuinței sociale;
 - locuiește într-o locuință din fondul public de locuințe care nu corespunde exigențelor tehnice și sanitare stabilite pentru locuință, fapt confirmat printr-un raport tehnic eliberat de organul public abilitat.

În caz de deces al persoanei care se afla la evidență în comun cu familia sa, membrii familiei acesteia au dreptul să se afle la evidență pentru îmbunătățirea condițiilor locative dacă se mențin temeiurile enumerate mai sus.

CE CATEGORII DE PERSOANE DISPUN DE DREPTUL PRIORITAR DE A PRIMI LOCUINȚA SOCIALĂ?

De dreptul prioritar de a primi locuință socială în condițiile alin. (1) dispun:

- persoanele cu dizabilități severe care nu sunt angajate în câmpul muncii în legătură cu starea sănătății;
- persoanele care îngrijesc minori cu dizabilități severe;
- familiile tinere, în sensul Legii nr. 279-XIV din 11 februarie 1999 cu privire la tineret, care nu dispun de o locuință;
- familiile în care s-au născut tripleți, cvadrupleți sau mai mulți copii născuți simultan;
- copiii orfani care au împlinit vârsta de majorat și nu au beneficiat de locuință din partea statului.

CARE ESTE PROCEDURA DE SOLICITARE ȘI DE ATRIBUIRE A LOCUINȚELOR SOCIALE?

Cererile persoanelor care solicită locuințe sociale, cu toate actele necesare²⁶, urmează a fi depuse la **consiliul raional/consiliul local în care solicitanții au domiciliu sau reședință**.

Cererea depusă se înregistrează în registrul de evidență a persoanelor care solicită locuințele sociale.

În baza cererii și actelor depuse, **Comisia consultativă pentru domeniul locuințelor**, pe lângă consiliul raional/consiliul local, formează dosarul, examinează și prezintă consiliilor locale/raionale propuneri privind:

- luarea în evidență a persoanelor care au nevoie de locuințe sociale;
- atribuirea locuințelor sociale persoanelor înscrise în lista ordinii de succesiune;
- atribuirea locuințelor către persoanele ale căror locuințe au fost avariate sau demolate în urma calamităților naturale produse în localitatea în care se aflau;
- scoaterea din evidență a persoanelor în temeiul art. 12 din Legea nr. 75 din 30 aprilie 2015 cu privire la locuințe;
- examinarea altor chestiuni ce țin de domeniul locuințelor aflate în gestiunea autorităților administrației publice locale.

Locuințele **se acordă** persoanelor **potrivit ordinii de succesiune, stabilite în Registrul de evidență** a persoanelor care solicită locuințe sociale, ținându-se cont de data luării în evidență și de limita locuințelor disponibile în localitatea respectivă.

Ordinea de succesiune se stabilește într-o listă, care se aprobă de către primarul localității/președintele raionului.

²⁶ Lista actelor necesare pentru examinarea cererii de atribuire a locuinței sociale este stabilită în pct. 20 – pct. 22 al Regulamentului privind evidența, modul de atribuire și folosire a locuințelor sociale, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 447 din 19.06.2017. Textul Regulamentului poate fi accesat la următorul link: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=110051&lang=ro#

Persoanele care au dreptul prioritar de a primi locuință socială se includ în liste separate pentru fiecare categorie de persoane. În cazul în care beneficiarul se raportează la două sau mai multe categorii de persoane beneficiare, ordinea de succesiune se stabilește în baza unei categorii, la latitudinea lui.

Propunerile comisiei asupra chestiunilor privind evidența persoanelor care solicită locuință socială și atribuirea locuințelor se examinează de către consiliul local/consiliul raional cu adoptarea unei decizii, **în termen de cel mult 2 luni** de la data luării în evidență.

Locuințele sociale **se atribuie în folosință** persoanelor sau familiilor luate în evidență **în temeiul deciziei consiliului local/consiliul raional**, fapt care se aduce la cunoștința solicitanților în scris în termen de 15 zile de la ziua adoptării deciziei.

Transmiterea locuinței în folosința solicitantului se efectuează în baza **contractului de locațiune**, încheiat în temeiul deciziei consiliului local/consiliul raional privind atribuirea locuinței sociale.

Contractul de locațiune a locuinței sociale se încheie între proprietarul locuinței sau autoritatea abilitată și locatar **în termen de 30 de zile de la emiterea deciziei** corespunzătoare a autorității administrației publice locale, **pe un termen de până la 5 ani**.

Termenul contractului **poate fi prelungit pe un nou termen de 5 ani** în cazul în care se mențin condițiile de obținere a locuinței sociale, fapt ce va fi dovedit prin acte corespunzătoare, care urmează să fie prezentate la autoritatea abilitată cu cel puțin 6 luni înainte de expirarea valabilității contractului.

CUM SE REPARTIZEAZĂ LOCUINȚELE SOCIALE ÎNTRE DIFERITE CATEGORII DE PERSOANE ELIGIBILE?

Locuințele sociale se oferă reprezentanților categoriilor eligibile în următoarele proporții:

10% – persoanelor cu dizabilități severe;

15% – familiilor care întrețin minori cu dizabilități severe;

50% – familiilor tinere, în sensul Legii nr. 215 din 29 iulie 2016 cu privire la tineret, care nu dispun de o locuință;

15% – familiilor în care s-au născut tripleți, cvadrupleți sau mai mulți copii simultan;

10% – tinerilor cărora li s-a stabilit statut de copil rămas fără ocrotire părintească până la vârsta de 18 ani sau până la dobândirea/atribuirea capacității de exercițiu depline și care nu au beneficiat de locuință din partea statului.

CARE SUNT CERINȚELE TEHNICE FAȚĂ DE LOCUINȚELE SOCIALE ATRIBUITE?

Norma suprafeței locuibile pentru locuința socială se stabilește în mărime de **9 m²** și **10 m²** în cazul persoanelor care utilizează permanent un fotoliu rulant, pentru fiecare persoană, iar surplusul suprafeței nu poate depăși 12 m² pentru o familie.

Persoanelor în etate și persoanelor cu dizabilități, la solicitare, li se acordă locuințe la etaje inferioare.

La acordarea în locațiune a locuințelor sociale nu se admite instalarea într-o cameră a persoanelor de sexe diferite cu vârsta de peste 9 ani, cu excepția soților.

Nu se permite instalarea persoanelor în locuințele sociale eliberate din casele avariate și din alte clădiri neadaptate pentru domiciliere, care urmează să fie demolate ori trecute în categoria celor nelocuibile.

CUM ARE LOC FOLOSIREA LOCUINȚELOR SOCIALE?

Folosirea locuințelor sociale se efectuează conform condițiilor stipulate în contractul de locațiune.

Locatarul locuinței sociale este obligat **să plătească pentru folosirea acesteia și pentru serviciile comunale și necomunale** conform termenului stabilit în contractul de locațiune sau datei indicate în factura eliberată, dar nu mai târziu de data de 30 a lunii în care e primită factura.

Plata pentru chirie se percepe reieșind din suprafața totală a locuinței închiriate și în baza tarifului pentru închirierea locuințelor, stabilit în temeiul metodologiei aprobate de către Guvern.

Locatarii care au datorii la achitarea chiriei sau **se eschivează timp de 6 luni de la plata** acesteia sunt evacuați din locuința socială respectivă în temeiul hotărârii instanței de judecată.

Locatarii **nu au dreptul să transmită în sublocațiune sau să schimbe destinația spațiului închiriat**, sub sancțiunea rezilierii contractului de locațiune și a suportării eventualelor daune aduse locuinței și/sau clădirii.

Prejudiciul cauzat de **folosirea neconformă a încăperilor** sau de încălcarea prevederilor legislației sau ale contractului de locațiune este reparat de către locatar și poate servi drept temei pentru rezilierea contractului.

Titularul contractului de locațiune a locuinței sociale este **obligat să comunice** primăriei/consiliului raional, în termen de 30 de zile, **orice modificare a venitului lunar al familiei** acestuia, sub sancțiunea rezilierii contractului. În cazurile în care venitul lunar al familiei s-a modificat, autoritatea administrației publice locale va opera, în termen de 30 de zile, modificarea chiriei.

3.1.9. ÎNLESNIRI LA PRESTAREA UNOR CATEGORII DE SERVICII PUBLICE

Conform prevederilor Anexei nr. 3 la Hotărârea Guvernului nr. 966 din 22.12.2020 cu privire la serviciile prestate de către Agenția Servicii Publice, persoanele cu dizabilități beneficiază **în mod gratuit** de următoarele categorii de servicii publice:

- a) serviciile de stare civilă;
- b) serviciile de eliberare a buletinului de identitate (inclusiv a celui provizoriu);
- c) serviciile de eliberare a pașaportului cetățeanului Republicii Moldova;
- d) serviciul de deplasare a oficiului mobil;
- e) serviciile de eliberare a permisului de conducere (inclusiv a celui provizoriu);
- f) serviciile de eliberare a certificatului de înmatriculare pentru vehicul;
- g) serviciile de eliberare a extraselor din resursele informaționale ale Agenției Servicii Publice.

A) Serviciile de stare civilă (certificarea nașterii/decesului, căsătoriei, divorțului, schimbării numelui și/sau prenumelui) se prestează în mod gratuit persoanelor cu dizabilități severe, accentuate și medii, cu excepția serviciilor „Organizarea ceremoniilor de oficiere solemnă a căsătoriilor” și „Utilizarea transportului auto al Agenției Servicii Publice pentru deplasarea angajatului la locul prestării serviciului de oficiere solemnă a căsătoriei în afara sediului serviciului stare civilă”.

Cererea pentru prestarea serviciilor de stare civilă, în mod gratuit, se examinează *în termenul maximal stabilit pentru prestarea serviciului respectiv.*

Cu titlu de excepție, cererea se examinează în termen de:

- *până la 10 zile lucrătoare* - în cazul copiilor cu dizabilități și copiilor cu vârsta sub un an care vor pleca la reabilitare, recuperare sau la tratament medical peste hotarele Republicii Moldova, în baza demersului eliberat de Ministerul Muncii și Protecției Sociale sau în baza demersului instituției medicale.
- *o zi lucrătoare* - în cazul cererii pentru obținerea certificatelor de stare civilă pe numele copiilor cu vârsta sub un an, internați în instituția medicală respectivă, care necesită tratament medical urgent peste hotarele Republicii Moldova.

B) Serviciile de eliberare a buletinului de identitate (inclusiv a celui provizoriu²⁷) se prestează în mod gratuit persoanelor cu dizabilitate severă, accentuată sau medie, la schimbarea²⁸ buletinului de identitate, inclusiv a celui provizoriu.

Pentru persoanele imobilizate, la cerere, prestarea serviciilor de eliberare a actelor de identitate ale cetățeanului Republicii Moldova are loc prin intermediul serviciului de deplasare a oficiului mobil, în mod gratuit.

Cererea pentru prestarea serviciului de eliberare a buletinului de identitate al cetățeanului Republicii Moldova în mod gratuit se examinează în termenul maximal, stabilit pentru prestarea serviciului respectiv.

Cu titlu de excepție, cererea pentru preschimbarea buletinului de identitate de generația II, pe motivul înregistrării la domiciliu pe altă adresă ori modificării, completării sau rectificării adresei de domiciliu, se examinează în termen de 1 zi lucrătoare, cu achitarea tarifului, stabilit pentru prestarea serviciului de eliberare a buletinului de identitate în termenul maximal.

C) Serviciile de eliberare a pașaportului cetățeanului Republicii Moldova se prestează în mod gratuit următoarelor categorii:

- *persoanelor cu dizabilitate severă, accentuată și medie, precum și beneficiarilor de pensii pentru limită de vârstă, în cazul în care:*
 - ✓ vor pleca la reabilitare sau la recuperare peste hotarele Republicii Moldova, în baza certificatului confirmativ eliberat de către structurile teritoriale de asistență socială cu cel mult 60 de zile înainte de eliberarea biletului gratuit pentru reabilitare sau recuperare peste hotarele Republicii Moldova;
 - ✓ vor pleca la tratament medical peste hotarele Republicii Moldova, în baza demersului eliberat de Ministerul Sănătății cu cel mult 60 de zile înainte de eliberarea trimerii la tratament;
- *copiilor cu dizabilități și copiilor cu vârsta sub 1 an, care vor pleca la reabilitare, recuperare sau la tratament medical peste hotarele Republicii Moldova, în baza demersului eliberat de Ministerul Sănătății sau în baza demersului instituției medicale în cazul copiilor cu vârsta sub 1 an, internați în instituția medicală respectivă care necesită tratament medical urgent peste hotarele Republicii Moldova;*

²⁷ Buletinul provizoriu se eliberează în cazul în care solicitantul nu dispune de documentele necesare pentru eliberarea buletinului de identitate.

²⁸ În sensul Hotărârii Guvernului nr. 966 din 22.12.2020, noțiunea de schimbare a buletinului de identitate, inclusiv a celui provizoriu, nu prevede eliberarea buletinului de identitate în schimbul documentului valabil, deteriorat, declarat pierdut sau furat.

- *copiilor cu dizabilități* care vor pleca peste hotarele Republicii Moldova la studii conform acordului interguvernamental sau interministerial, în temeiul confirmării eliberate de Ministerul Educației și Cercetării.

Pentru persoanele cu dizabilități severe și pentru copiii cu vârsta de până la 1 an, la cerere, prestarea serviciilor de eliberare a pașaportului cetățeanului Republicii Moldova are loc prin intermediul serviciului de deplasare a oficiului mobil, în mod gratuit.

D) Serviciul de deplasare a oficiului mobil – este destinat unor categorii de persoane, care din cauza stării precare a sănătății, nu se pot deplasa a Centrele Multifuncționale pentru a accesa serviciile Agenției Servicii Publice.

Serviciul de deplasare a oficiului mobil se prestează, în mod gratuit, în următoarele cazuri:

- pentru prestarea serviciilor de *eliberare a actelor de identitate* ale cetățeanului Republicii Moldova persoanelor imobilizate;
- pentru prestarea serviciului de *eliberare a pașaportului* cetățeanului Republicii Moldova persoanei cu dizabilitate severă, care va pleca la reabilitare, recuperare sau la tratament medical peste hotarele Republicii Moldova, în baza certificatului confirmativ eliberat de către structurile teritoriale de asistență socială sau în baza demersului eliberat de Ministerul Sănătății;
- pentru prestarea serviciului de *eliberare a pașaportului cetățeanului Republicii Moldova copilului cu vârsta sub 1 an*, care va pleca la tratament medical peste hotarele Republicii Moldova, în baza demersului eliberat de Ministerul Sănătății sau în baza demersului instituției medicale respective.

Comanda serviciului Oficiului mobil poate fi efectuată prin:

- ✓ apel telefonic la numărul unic al Call – Centrului (022) 25-70-70, 14 909
- ✓ cererea electronică depusă on-line (www.e-services.md);
- ✓ cererea depusă la orice serviciu eliberare a actelor de identitate

Actele de identitate perfectate urmează a fi ridicate la sediul Centrului Multifuncțional.

În cazul în care solicitantul nu poate să se deplaseze la Centrul Multifuncțional pentru ridicarea actului de identitate comandat, acesta poate solicita livrarea prin intermediul Oficiului mobil la adresa solicitată, cu condiția că acesta dispune de înregistrare la domiciliu sau reședință și se află în raza municipiului Chișinău, municipiile Bălți și Comrat și în alte localități din componența municipiului Chișinău.

Pentru comanda serviciului de livrare a unui set de documente la adresa de destinație, solicitantul urmează să achite costul acestuia conform tarifelor stabilite prin reglementările interne ale Instituției publice „Agenția Servicii Publice” (în prezent, prețul serviciului în sectoarele municipiului Chișinău, în municipiile Bălți și Comrat constituie 60 de lei, iar în alte localități din componența municipiului Chișinău – 100 de lei).

- E) Serviciile de eliberare a permisului de conducere (inclusiv a celui provizoriu)** se acordă în mod gratuit, în termenul maximal stabilit pentru prestarea serviciului respectiv, persoanelor cu dizabilitate severă, accentuată sau medie, care au în posesie vehicule destinate deplasării/transportării acestora, la importul vehiculelor respective.
- F) Serviciile de eliberare a certificatului de înmatriculare pentru vehicul (inclusiv a celui provizoriu)** se acordă în mod gratuit, în termenul maximal stabilit pentru prestarea serviciului respectiv, persoanelor cu dizabilitate severă, accentuată sau medie care au în posesie vehicule destinate deplasării/transportării acestora, la importul acestora, în conformitate cu legislația.
Serviciile se acordă la cererea personală sau prin reprezentant împuternicit prin procură autenticată de notar sau de alte persoane abilitate prin lege cu astfel de funcție
- G) Serviciile de eliberare a extraselor din resursele informaționale ale Agenției Servicii Publice** pe suport de hârtie se prestează în mod gratuit, pe suport de hârtie, persoanelor cu dizabilitate severă, accentuată sau medie, precum și beneficiarilor de pensii pentru limită de vârstă. Serviciul se acordă în termenul maximal stabilit pentru prestarea serviciului respectiv. Serviciul se prestează la cererea personală sau prin reprezentant împuternicit prin procură autenticată de notar sau de alte persoane abilitate prin lege cu astfel de funcție.

1.5. PRESTAȚIILE SOCIALE SPECIFICE PENTRU UNELE CATEGORII DE PERSOANE CU DIZABILITĂȚI

1.5.1. PRESTAȚIILE SOCIALE SPECIFICE PENTRU PERSOANELE CU DIZABILITĂȚI CA URMARE A UNUI ACCIDENT DE MUNCĂ SAU UNEI BOLI PROFESIONALE

În capitolul precedent au fost descrise prestațiile standard de protecție socială, de care persoanele cu dizabilități se bucură în ordinea generală. Unele categorii de persoane, în dependență de cauza survenirii dizabilității, beneficiază de *prestații specifice*, în locul sau suplimentar la prestațiile acordate în ordinea generală.

Persoanele cu dizabilități ca urmare a unui accident de muncă beneficiază de următoarele categorii de prestații specifice:

- pensie de dizabilitate (a se vedea Tabelul nr. 34 din prezentul Ghid);
- indemnizația pentru incapacitatea temporară de muncă (Tabelul nr. 35);
- asigurarea cursurilor de restabilire a calificării sau de recalificare și indemnizația pe durata cursurilor de restabilire a calificării sau de recalificare (Tabelul nr. 36);
- indemnizația pentru transferarea temporară la o altă muncă (Tabelul nr. 37);
- indemnizația de dizabilitate (Tabelul nr. 38).
- indemnizația de deces (Tabelul nr. 39)

UNDE URMEAZĂ SĂ VĂ ADRESAȚI PENTRU STABILIREA DREPTULUI LA PRESTAȚIILE ENUMERATE MAI SUS?

Stabilirea și plata pensiilor și indemnizațiilor ca urmare a accidentului de muncă sau a unei boli profesionale se efectuează de către **structurile teritoriale ale Casei Naționale de Asigurări Sociale** din mijloacele bugetului asigurărilor sociale de stat.

Stabilirea și plata indemnizației pentru incapacitate temporară de muncă pentru 20 de zile calendaristice, calculate de la data pierderii temporare a capacității de muncă se efectuează de către **angajatorul** la care s-a produs accidentul de muncă sau s-a constatat îmbolnăvirea profesională, din mijloacele proprii ale angajatorului.

TIPUL PRESTAȚIEI	PENSIA DE DIZABILITATE CA URMARE A UNUI ACCIDENT DE MUNCĂ SAU A UNEI BOLI PROFESIONALE
În ce cazuri se acordă?	Pensia se acordă în cazul încadrării în gradul de dizabilitate a persoanei ca urmare a unui accident de muncă sau a unei boli profesionale.
Cine poate beneficia?	Pensia se acordă indiferent de durata stagiului de cotizare, persoanelor care au calitate de „asigurat”, și anume: <ul style="list-style-type: none"> ▪ cetățenilor Republicii Moldova, cetățenilor străini și apatrizilor care desfășoară activitate pe teritoriul Republicii Moldova, în bază de contract individual de muncă, încheiat cu un angajator din Republica Moldova; ▪ cetățenilor Republicii Moldova care desfășoară activitate în străinătate, în baza dispoziției legale a unui angajator din Republica Moldova; ▪ persoanelor care desfășoară activitate în funcții electivă sau sunt numite în autoritățile publice, pe durata mandatului, ale căror drepturi și obligații sunt asimilate cu cele ale salariaților.
Pentru ce termen se acordă?	Pensia se stabilește pe perioada menținerii dizabilității, fapt confirmat prin certificatul de dizabilitate.
Care este cuantumul?	<p>Cuantumul pensiei de dizabilitate se calculează în raport cu gradul de dizabilitate, în baza venitului mediu lunar asigurat al beneficiarului, conform formulelor din Anexa nr. 3 la Legea nr. 156 din 14.10.1998 privind sistemul public de pensii.</p> <p>În cazul încadrării în alt grad de dizabilitate, cuantumul pensiei se determină din venitul mediu lunar asigurat luat în considerare la stabilirea inițială a pensiei, ținându-se cont de toate indexările (recalculările) efectuate anterior încadrării în alt grad de dizabilitate.</p> <p>În cazul în care cuantumul pensiei calculat în funcție de gradul de dizabilitate este mai mic decât cuantumul pensiei minime de dizabilitate stabilit de Guvern, se acordă pensia minimă respectivă.</p> <p>Pensia minimă de dizabilitate se stabilește:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ în cazul unei dizabilități severe – în valoarea de 75% din cuantumul pensiei minime pentru limită de vârstă; ▪ în cazul unei dizabilități accentuate – 70% din cuantumul pensiei minime pentru limită de vârstă; ▪ în cazul unei dizabilități medii – 50% din cuantumul pensiei minime pentru limită de vârstă. <p><i>*Începând cu 01.04.2022 cuantumul pensiei minime pentru limită de vârstă cu stagiu complet de cotizare constituie 2278,80 lei. Respectiv, începând cu 01.04.2022 cuantumul pensiei minime de dizabilitate constituie:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - 1709,10 lei - în cazul unei dizabilități severe; - 1595,16 lei - în cazul unei dizabilități accentuate;

- 1139,40 lei - - în cazul unei dizabilități medii.

Tabelul nr. 35

TIPUL PRESTAȚIEI	INDEMNIZAȚIA PENTRU INCAPACITATE TEMPORARĂ DE MUNCĂ CAUZATĂ DE UN ACCIDENT DE MUNCĂ SAU DE O BOALĂ PROFESIONALĂ
Cadrul normativ	Legea nr. 756 din 24.12.1999 asigurării pentru accidente de muncă și boli profesionale
În ce cazuri se acordă?	În caz de îmbolnăvire sau traumatism, ca urmare a unui accident de muncă confirmat prin certificat de concediu medical și documentele de cercetare a accidentului de muncă sau de constatare a îmbolnăvirii profesionale, întocmite de autoritățile competente.
Cine poate beneficia?	Indemnizația se acordă indiferent de durata stagiului de cotizare, persoanelor care au calitate de „asigurat”, și anume: <ul style="list-style-type: none">▪ cetățenilor Republicii Moldova, cetățenilor străini și apatrizilor care desfășoară activitate pe teritoriul Republicii Moldova, în bază de contract individual de muncă, încheiat cu un angajator din Republica Moldova;▪ cetățenilor Republicii Moldova care desfășoară activitate în străinătate, în baza dispoziției legale a unui angajator din Republica Moldova;▪ persoanelor care desfășoară activitate în funcții electivă sau sunt numite în autoritățile publice, pe durata mandatului, ale căror drepturi și obligații sunt asimilate cu cele ale salariaților.
Pentru ce termen se acordă?	Pe perioada aflării în concediu medical, dar nu mai mult de 180 de zile în cursul unui an calendaristic, care poate fi prelungit cu cel mult 30 de zile (în caz de posibilitate a recuperării medicale și profesionale). Medicul curant decide, după caz, prelungirea concediului medical pentru continuarea programului de recuperare, cu menținerea dreptului la indemnizație pentru incapacitate temporară de muncă, reluarea activității la același loc de muncă sau la un alt loc de muncă ori propune, în modul stabilit de legislație, încadrarea într-un grad de dizabilitate. În situația în care asiguratul a fost încadrat într-un grad de dizabilitate până la expirarea termenului de 180 de zile calendaristice, indemnizația se va acorda până la data la care i s-a stabilit gradul de dizabilitate.
Care este cuantumul?	<ul style="list-style-type: none">▪ 100% din salariul mediu al angajatului (salariațului) - pentru primele 20 de zile calendaristice, calculate de la data pierderii temporare a capacității de muncă – se plătește de către angajatorul la care s-a produs accidentul de muncă;▪ 100% din baza de calcul al indemnizațiilor de asigurări sociale - din a 21-a zi calendaristică – se plătește de către Casa

Națională de Asigurări Sociale, din mijloacele bugetului asigurărilor sociale de stat.

Tabelul nr. 36

TIPUL PRESTAȚIEI	ASIGURAREA CURSURILOR DE RESTABILIRE A CALIFICĂRII SAU DE RECALIFICARE ȘI PLATA INDEMNIZAȚIEI PE DURATA CURSURILOR DE RESTABILIRE A CALIFICĂRII SAU DE RECALIFICARE
Cadrul normativ	Legea nr. 756 din 24.12.1999 asigurării pentru accidente de muncă și boli profesionale
În ce cazuri se acordă?	În caz de: <ul style="list-style-type: none"> ▪ reducere a capacității de muncă ca urmare a unui accident de muncă sau a unei boli profesionale; ▪ dacă solicitantul nu și-a pierdut complet capacitatea de muncă, dar care, ca urmare a unui accident de muncă sau a unei boli profesionale, nu mai poate desfășura activitatea conform calificării.
Cine poate beneficia?	Indemnizația se acordă indiferent de durata stagiului de cotizare, persoanelor care au calitate de „asigurat”, și anume: <ul style="list-style-type: none"> ▪ cetățenilor Republicii Moldova, cetățenilor străini și apatrizilor care desfășoară activitate pe teritoriul Republicii Moldova, în bază de contract individual de muncă, încheiat cu un angajator din Republica Moldova; ▪ cetățenilor Republicii Moldova care desfășoară activitate în străinătate, în baza dispoziției legale a unui angajator din Republica Moldova; ▪ persoanelor care desfășoară activitate în funcții electivă sau sunt numite în autoritățile publice, pe durata mandatului, ale căror drepturi și obligații sunt asimilate cu cele ale salariaților.
Care este quantumul prestațiilor acordate?	Casa Națională de Asigurări Sociale preia în sarcina sa următoarele cheltuieli: <ul style="list-style-type: none"> ▪ costul deplin al cursurilor de restabilire a calificării sau de recalificare; ▪ plata indemnizației pe durata cursurilor de restabilire a calificării sau de recalificare. Indemnizația se acordă lunar și constituie 70% din salariul lunar asigurat al asiguratului pe luna premergătoare lunii în care s-a produs accidentul de muncă sau a fost constatată boala profesională. <p>!!! Indemnizația se acordă numai în cazul în care asiguratul nu beneficiază, pe durata cursurilor de restabilire a calificării sau de recalificare, de indemnizație pentru incapacitate temporară de muncă sau de pensie de dizabilitate.</p> <p>Indemnizația se acordă doar cu condiția că asiguratul respectă</p>

	dispozițiile asigurătorului cu privire la instituția unde urmează a se desfășura cursurile de restabilire a calificării sau de recalificare și programul de instruire.
--	--

Tabelul nr. 37

TIPUL PRESTAȚIEI	INDEMNIZAȚIA PENTRU TRANSFERAREA TEMPORARĂ LA O ALTĂ MUNCĂ DIN CAUZA UNUI ACCIDENT DE MUNCĂ SAU UNEI BOLI PROFESIONALE
Cadrul normativ	Legea nr. 756 din 24.12.1999 asigurării pentru accidente de muncă și boli profesionale
În ce cazuri se acordă?	Indemnizația se acordă în cazul în care asigurații care, fiind transferați temporar la altă muncă din cauza unui accident de muncă sau unei boli profesionale, au un salariu asigurat inferior salariului mediu lunar asigurat pe ultimele 6 luni premergătoare lunii în care s-a produs accidentul de muncă sau a fost constatată îmbolnăvirea profesională. Indemnizația se stabilește pe baza actelor care confirmă această transferare.
Cine poate beneficia?	Indemnizația se acordă indiferent de durata stagiului de cotizare, persoanelor care au calitate de „asigurat”, și anume: <ul style="list-style-type: none"> ▪ cetățenilor Republicii Moldova, cetățenilor străini și apatrizilor care desfășoară activitate pe teritoriul Republicii Moldova, în bază de contract individual de muncă, încheiat cu un angajator din Republica Moldova; ▪ cetățenilor Republicii Moldova care desfășoară activitate în străinătate, în baza dispoziției legale a unui angajator din Republica Moldova; ▪ persoanelor care desfășoară activitate în funcții electivă sau sunt numite în autoritățile publice, pe durata mandatului, ale căror drepturi și obligații sunt asimilate cu cele ale salariaților.
Pentru ce termen se acordă?	Indemnizația se acordă asiguratului, de către structurile teritoriale ale Casei Naționale de Asigurări Sociale din mijloacele bugetului asigurărilor sociale de stat, pe baza actelor care confirmă această transferare, pe un termen de cel mult 90 de zile.
Care este cuantumul?	Cuantumul indemnizației constituie diferența dintre salariul mediu lunar asigurat al asiguratului pe ultimele 6 luni premergătoare lunii în care s-a produs accidentul de muncă sau a fost constatată îmbolnăvirea profesională și salariul lunar asigurat al asiguratului la noul loc de muncă.

TIPUL PRESTAȚIEI	INDEMNIZAȚIA DE DIZABILITATE CA URMARE A UNUI ACCIDENT DE MUNCĂ SAU A UNEI BOLI PROFESIONALE
Cadrul normativ	Legea nr. 756 din 24.12.1999 asigurării pentru accidente de muncă și boli profesionale
În ce cazuri se acordă?	Indemnizația de dizabilitate se acordă asiguraților care, ca urmare a unui accident de muncă sau a unei boli profesionale, și-au pierdut, total sau cu cel puțin 35%, capacitatea de muncă.
Cine poate beneficia?	Indemnizația se acordă indiferent de durata stagiului de cotizare, persoanelor care au calitate de „asigurat”, și anume: <ul style="list-style-type: none"> ▪ cetățenilor Republicii Moldova, cetățenilor străini și apatrizilor care desfășoară activitate pe teritoriul Republicii Moldova, în bază de contract individual de muncă, încheiat cu un angajator din Republica Moldova; ▪ cetățenilor Republicii Moldova care desfășoară activitate în străinătate, în baza dispoziției legale a unui angajator din Republica Moldova; ▪ persoanelor care desfășoară activitate în funcții electivă sau sunt numite în autoritățile publice, pe durata mandatului, ale căror drepturi și obligații sunt asimilate cu cele ale salariaților.
Pentru ce termen se acordă?	Indemnizația se acordă lunar pe toată perioada în care persoana beneficiază de pensie de dizabilitate din sistemul public de asigurări sociale. Beneficiarul indemnizației la care se presupune că există potențial recuperator are obligația să urmeze programul individual de recuperare stabilit de medicul expert desemnat de Casa Națională de Asigurări Sociale. Nerespectarea programului individual de recuperare, din motive nejustificate, atrage suspendarea plății indemnizației de dizabilitate.
Care este cuantumul?	În funcție de gradul de dizabilitate al asiguratului, cuantumul indemnizației constituie: <ul style="list-style-type: none"> ▪ pentru asiguratul cu dizabilități severe sau accentuate – diferența dintre $\frac{2}{3}$ din salariul mediu lunar asigurat al asiguratului pe ultimele 6 luni premergătoare lunii în care s-a produs accidentul de muncă sau a fost constatată îmbolnăvirea profesională și cuantumul pensiei de dizabilitate a acestuia; ▪ pentru asiguratul cu dizabilități medii - se determină procentual, din indemnizația stabilită pentru persoanele cu dizabilități severe sau accentuate , corespunzător gradului de reducere a capacității de muncă. Indemnizația de dizabilitate se indexează anual la 1 aprilie, conform coeficientului de indexare stabilit anual de Guvern.

TIPUL PRESTAȚIEI	INDEMNIZAȚIA DE DECES CA URMARE A UNUI ACCIDENT DE MUNCĂ SAU A UNEI BOLI PROFESIONALE
Cadrul normativ	Legea nr. 756 din 24.12.1999 asigurării pentru accidente de muncă și boli profesionale
În ce cazuri se acordă?	Indemnizația se acordă în cazul decesului asiguratului, ca urmare a unui accident de muncă sau a unei boli profesionale.
Cine poate beneficia?	De indemnizația de deces beneficiază: <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>copiii asiguratului care, la momentul decesului acestuia:</i> <ul style="list-style-type: none"> ▪ au vârsta de până la 18 ani sau au împlinit această vârstă, dar fără a depăși vârsta de 23 de ani, dacă își continuă studiile la instituții de învățământ secundar, mediu de specialitate și superior, cursuri de zi; ▪ sunt încadrați într-un grad de dizabilitate, indiferent de vârstă; ▪ <i>soțul asiguratului, care la momentul decesului acestuia:</i> <ul style="list-style-type: none"> ▪ este încadrat într-un grad de dizabilitate; ▪ a atins vârsta de pensionare; ▪ <i>soțul sau unul din părinții asiguratului decedat, sau o altă persoană care, la momentul decesului asiguratului, nu lucrează și are în îngrijire copii ai asiguratului sub vârsta de 3 ani.</i>
Pentru ce termen se acordă?	Indemnizația se acordă o singură dată, în sumă fixă, corespunzător numărului și categoriei persoanelor aflate în întreținerea asiguratului. Plata indemnizației se face de către structurile teritoriale ale Casei Naționale de Asigurări Sociale din mijloacele bugetului asigurărilor sociale de stat.
Care este cuantumul?	➤ în cazul copiilor aflați la întreținerea asiguratului: <ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>pentru un copil</u> - echivalentul a 5 salarii, calculate ca medie a salariului lunar asigurat al asiguratului decedat pe ultimele 6 luni premergătoare lunii în care s-a produs accidentul de muncă sau a fost constatată îmbolnăvirea profesională, dar nu mai puțin de 5 salarii medii lunare pe economie pentru anul premergător anului în care s-a produs cazul asigurat; ▪ <u>pentru doi copii</u> - echivalentul a 8 salarii, calculate ca medie a salariului lunar asigurat al asiguratului decedat pe ultimele 6 luni premergătoare lunii în care s-a produs accidentul de muncă sau a fost constatată îmbolnăvirea profesională, dar nu mai puțin de 8 salarii medii lunare pe economie pentru anul premergător anului în care s-a produs cazul asigurat, pentru doi copii; ▪ <u>pentru trei sau mai mulți copii</u> - echivalentul a 12 salarii, calculate ca medie a salariului lunar asigurat al asiguratului

decedat pe ultimele 6 luni premergătoare lunii în care s-a produs accidentul de muncă sau a fost constatată îmbolnăvirea profesională, dar nu mai puțin de 12 salarii medii lunare pe economie pentru anul premergător anului în care s-a produs cazul asigurat.

- **pentru soțul asiguratului care, la momentul decesului acestuia, este încadrat într-un grad de dizabilitate sau a atins vârsta de pensionare** - echivalentul a 3 salarii, calculate ca medie a salariului lunar asigurat al asiguratului decedat pe ultimele 6 luni premergătoare lunii în care s-a produs accidentul de muncă sau a fost constatată îmbolnăvirea profesională, dar nu mai puțin de 3 salarii medii lunare pe economie pentru anul premergător anului în care s-a produs cazul asigurat;
- **pentru soțul sau unul din părinții asiguratului decedat, sau o altă persoană care, la momentul decesului asiguratului, nu lucrează și are în îngrijire copii ai asiguratului sub vârsta de 3 ani** - echivalentul a 3 salarii, calculate ca medie a salariului lunar asigurat al asiguratului decedat pe ultimele 6 luni premergătoare lunii în care s-a produs accidentul de muncă sau a fost constatată îmbolnăvirea profesională, dar nu mai puțin de 3 salarii medii lunare pe economie pentru anul premergător anului în care s-a produs cazul asigurat.

Persoana care se regăsește în mai multe din situațiile prevăzute mai sus, va beneficia de indemnizația stabilită numai pentru una din aceste situații.

Suma totală a indemnizațiilor acordate nu poate depăși echivalentul a 24 salarii medii lunare pe economie.

În situația în care suma totală a indemnizațiilor de deces este mai mare decât limita indicată mai sus, indemnizația acordată fiecărei persoane în drept se reduce proporțional, cu excepția copiilor victimei, pentru care cuantumul indemnizației nu se reduce.

1.5.2. PRESTAȚIILE SOCIALE SPECIFICE PENTRU PERSOANELE CU DIZABILITĂȚI CA URMARE A SERVICIULUI MILITAR SAU A CELUI SPECIAL

CE ESTE DIZABILITATEA CAUZATĂ DE SERVICIUL MILITAR SAU CEL SPECIAL?

Dizabilitatea cauzată de serviciul militar sau cel special este stabilită persoanelor care au îndeplinit serviciul militar sau special în organele apărării naționale, securității statului și ordinii publice, trecute în rezervă, care au suportat:

- rănire, contuzie, schilodire sau afecțiune contractată în perioada celui de-al Doilea Război Mondial;
- rănire, contuzie, schilodire sau afecțiune contractată în timpul exercitării atribuțiilor de serviciu în zonele în care s-au desfășurat acțiuni de luptă;
- rănire, contuzie, schilodire în perioada antrenării de către organele puterii locale la strângerea munițiilor și a tehnicii militare, la deminarea teritoriului și a obiectelor în anii celui de-al Doilea Război Mondial și în perioada de după acțiunile de luptă pentru apărarea integrității teritoriale și independenței Republicii Moldova;
- rănire, contuzie, schilodire sau afecțiune contractată în timpul acțiunilor de luptă pe teritoriul altor state;
- rănire, contuzie, schilodire sau afecțiune contractată în timpul acțiunilor de luptă pentru apărarea integrității teritoriale și independenței Republicii Moldova;
- rănire, contuzie, schilodire sau afecțiune contractată la lichidarea consecințelor avariei de la CAE Cernobil;
- rănire, contuzie, schilodire sau afecțiune contractată în timpul exercitării obligațiilor de serviciu militar sau special;
- schilodire în accident nelegat de exercitarea obligațiilor de serviciu militar sau special.

CARE SUNT PRESTAȚIILE SOCIALE SPECIFICE PENTRU PERSOANELE CU DIZABILITĂȚI CA URMARE A SERVICIULUI MILITAR SAU A CELUI SPECIAL?

Persoanele cu dizabilități ca urmare a unei afecțiuni legate de serviciul militar sau cel special, beneficiază de următoarele prestații specifice:

- pensie de dizabilitate ca urmare a serviciului militar sau cel special (a se vedea Tabelul nr. 40 din prezentul Ghid);
- ajutor material anual (Tabelul nr. 41);
- bilete de tratament sanatorial pentru persoanele cu dizabilități de pe urma războiului (Tabelul nr. 42).
- compensația bănească în locul билетelor de tratament sanatorial pentru

persoanele cu dizabilități de pe urma războiului (Tabelul nr. 43).

Tabelul nr. 40

TIPUL PRESTAȚIEI	PENSIA DE DIZABILITATE SURVENITĂ DIN CAUZA UNEI AFECȚIUNI LEGATE DE SERVICIUL MILITAR SAU CEL SPECIAL	
Cadrul normativ	- Legea asigurării cu pensii a militarilor și a persoanelor din corpul de comandă și din trupele organelor afacerilor interne 1544 din 23.06.1993; - Hotărârea Guvernului nr. 929 din 15.08.2006.	
Cine poate beneficia?	Militarii, persoanele din corpul de comandă și din trupele organelor afacerilor interne, precum și funcționarii publici cu statut special din sistemul administrației penitenciare, a căror dizabilitate a survenit: <ul style="list-style-type: none"> ▪ în timpul îndeplinirii serviciului sau cel mult după trei luni de la eliberare din serviciu, sau ▪ după expirarea acestui termen, dacă a fost cauzată de o rănire, contuzie, schilodire sau afecțiune contractată în perioada îndeplinirii serviciului. 	
	Persoane cu dizabilități de pe urma războiului	Persoane cu dizabilități, cu excepția militarilor în termen
	în cazul în care dizabilitatea este cauzată de: 1) rănire, contuzionare sau schilodire în legătură cu îndeplinirea îndatoririlor de serviciu militar în perioada: <ul style="list-style-type: none"> - celui de al doilea război mondial; - lichidării urmărilor catastrofei de la Cernobîl; - îndeplinirii altor îndatoriri de serviciu militar (de serviciu). 	în cazul în care dizabilitatea este cauzată de: 1) o schilodire în accident nelegat de îndeplinirea îndatoririlor de serviciu militar (de serviciu);

	<p>2) afecțiuni legate de:</p> <ul style="list-style-type: none"> - aflare pe front, în detașamente și formațiuni de partizani, în organizații și grupe ilegale în cel de al doilea război mondial; - participare la lichidarea urmărilor catastrofei de la Cernobîl ; - participare acțiuni de luptă în timp de pace. 	<p>2) o afecțiune contractată în perioada îndeplinirii serviciului.</p>
<p>Ce stagiu de cotizare trebuie să realizeze solicitantul?</p>	<p>Pensia de dizabilitate ca urmare a unei afecțiuni legate de serviciul militar sau cel special se stabilește de casa teritorială de asigurări sociale, indiferent de durata stagiului de cotizare, iar mărimea ei se determină reieșind din mărimea soldei (câștigului), conform art. 22 al Legii asigurării cu pensii a militarilor și a persoanelor din corpul de comandă și din trupele organelor afacerilor interne, nr. 1544 din 23.06.1993.</p>	

Tabelul nr. 41

TIPUL PRESTAȚIEI	AJUTOR MATERIAL ANUAL PENTRU PERSOANELE CU DIZABILITĂȚI CA URMARE A SERVICIULUI MILITAR SAU A CELUI SPECIAL
<p>Cadrul normativ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Legea Fondului de susținere a populației nr. 827 din 18.02.2000; - Hotărârea Guvernului nr. 159 din 14.02.2018 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de stabilire și plată a ajutorului material anual.
<p>Cine poate beneficia?</p>	<p>Beneficiază de dreptul la ajutor material anual următoarele categorii de cetățeni ai Republicii Moldova:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ persoanele cu dizabilități de pe urma acțiunilor de luptă din Afganistan și familiile (soții și unul dintre părinți; în cazul părinților aflați în divorț, cuantumul stabilit, la cerere, se împarte între ei în părți egale) ale participanților căzuți la datorie în acțiunile de luptă din Afganistan; ▪ persoanele cu dizabilități de pe urma acțiunilor de luptă pentru apărarea integrității teritoriale și independenței Republicii Moldova și familiile (soții și unul dintre părinți; în cazul părinților aflați în divorț, cuantumul stabilit, la cerere, se împarte între ei în părți egale) ale participanților căzuți la datorie în acțiunile de luptă pentru apărarea integrității teritoriale și independenței Republicii Moldova; ▪ persoanele cu dizabilități de pe urma celui de-al Doilea Război Mondial
<p>Pentru ce termen se acordă?</p>	<p>Ajutorul material se acordă printr-o plată unică, pe parcursul anului în curs.</p>
<p>Care este</p>	<p>Ajutorul material anual este acordat de către Agenția Națională</p>

cuantumul?	<p>Asistență Socială prin intermediul prestatorului de servicii de plată (poștă, bancă, etc.) din mijloacele Fondului de susținere a populației.</p> <p>Solicitarea de acordare a ajutorului material anual se efectuează prin depunerea actelor confirmative de către persoanele care se încadrează în una dintre categoriile de beneficiari la structura teritorială de asistență socială de la locul de trai.</p> <p>Cuantumul ajutorului material anual constituie:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 1000 lei – pentru persoanele cu dizabilități de pe urma acțiunilor de luptă din Afganistan și familiile lor, persoanele cu dizabilități de pe urma acțiunilor de luptă pentru apărarea integrității teritoriale și independenței Republicii Moldova și familiile lor; ▪ 10000 lei - pentru persoanele cu dizabilități de pe urma celui de-al Doilea Război Mondial; <p>În cazul în care beneficiarul nu a solicitat ajutorul material anual în decurs de 3 luni consecutiv din luna transferării mijloacelor financiare, dreptul la ajutor material anual pentru anul respectiv se stopează, iar beneficiarul nu mai are dreptul la plata acestuia.</p>
------------	--

Tablelul nr. 42

TIPUL PRESTAȚIEI	BILETELE DE TRATAMENT SANATORIAL PENTRU PERSOANELE CU DIZABILITĂȚI DE PE URMA RĂZBOIULUI
Cadrul normativ	<ul style="list-style-type: none"> - Legea nr.190 din 08.05.2003 cu privire la veterani; - Hotărârea Guvernului nr. 190 din 17.03.2010 pentru aprobarea Regulamentului privind condițiile, modul de asigurare, evidență și distribuire a biletelor de tratament sanatorial acordate veteranilor
Cine poate beneficia?	<p>De bilete de tratament beneficiază persoanele cu dizabilități de pe urma războiului – persoanele a căror dizabilitate este cauzată de rănire, contuzie, schilodire sau de o afecțiune contractată în perioada celui de-al doilea război mondial sau a acțiunilor de luptă în timp de pace, și anume:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ persoanele care au îndeplinit obligațiunile legate de serviciul militar sau cel special și care au fost încadrate în grad de dizabilitate în urma rănirii, contuziei, schilodirii sau a unei afecțiuni contractate în timpul celui de-al doilea război mondial în zonele în care s-au desfășurat acțiunile de luptă; ▪ persoanele din corpul de comandă și soldații din organele afacerilor interne, din Centrul National Anticorupție, din sistemul administrației penitenciare și colaboratorii organelor securității statului, care au fost încadrați în grad de dizabilitate în urma rănirii, contuziei, schilodirii sau a unei afecțiuni contractate în timpul exercitării atribuțiilor de serviciu în zonele în care s-au desfășurat acțiunile de luptă; ▪ persoanele care au fost încadrate în grad de dizabilitate în urma rănirii, contuziei, schilodirii, contractate în timpul acțiunilor de

	<p>luptă pentru apărarea integrității teritoriale și independenței Republicii Moldova, precum și persoanele antrenate de organele puterii locale la strângerea munițiilor și a tehnicii militare, la deminarea teritoriului și a obiectelor în anii celui de-al doilea război mondial și în perioada de după acțiunile de luptă pentru apărarea integrității teritoriale și independenței Republicii Moldova;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ militarii care au participat la acțiunile de luptă și persoanele care au deservit contingente militare active aflate în alte state și care au fost încadrați în grad de dizabilitate în urma rănirii, contuziei, schilodirii sau a unei afecțiuni contractate în timpul acțiunilor de luptă.
Care este periodicitatea acordării biletelor?	<p>Biletele se acordă gratuit, o dată în an, de către Casa Națională de Asigurări Sociale, în baza cererii depuse la casa teritorială.</p> <p>Persoana cu dizabilități severe, în baza concluziei CNDDCM, beneficiază și de bilet de tip „Însoțitor”, care la fel se acordă gratuit.</p>
Unde are loc tratamentul?	<p>Tratamentul are loc în centrele de reabilitare ale Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale și în alte instituții de acest tip.</p>

Tabelul nr. 43

TIPUL PRESTAȚIEI	<p>COMPENSAȚIA BĂNEASCĂ ÎN LOCUL BILETELOR DE TRATAMENT SANATORIAL GRATUIT PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI DE PE URMA RĂZBOIULUI</p>
Cadrul normativ	<ul style="list-style-type: none"> - Legea nr.190 din 08.05.2003 cu privire la veterani; - Hotărârea Guvernului nr. 190 din 17.03.2010 pentru aprobarea Regulamentului privind condițiile, modul de asigurare, evidență și distribuire a biletelor de tratament sanatorial acordate veteranilor; - Hotărârea Guvernului nr. 868 din 28.07.2004 despre aprobarea Regulamentului cu privire la modul de stabilire și de plată a compensației bănești în locul biletelor de tratament sanatorial gratuit invalizilor de război.
Cine poate beneficia?	<p>De bilete de tratament beneficiază:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ persoanele recunoscute ca persoane cu dizabilități de pe urma războiului, conform Anexei nr. 1 la Regulamentul aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 868 din 28.07.2004; ▪ militarii, persoanele din corpul de comandă și soldații din organele afacerilor interne, din sistemul penitenciar și colaboratorii organelor securității statului, care au fost încadrați în grad de dizabilitate în urma rănirii, contuziei, schilodirii sau a unei afecțiuni contractate în timpul exercitării atribuțiilor de serviciu.
Care este periodicitatea	<p>Compensația se acordă o dată la doi ani consecutivi, în locul biletelor de tratament sanatorial gratuit.</p>

<p>acordării compensației și cuantumului ei?</p>	<p>Dreptul la compensație se stabilește în baza cererii depuse la Casa Națională de Asigurări Sociale.</p> <p>Ziua adresării pentru acordarea compensației se consideră ziua depunerii cererii cu toate actele necesare, stabilite conform pct. 7 al Regulamentului aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 868 din 28.07.2004.</p> <p>Compensația bănească se stabilește după expirarea a doi ani calendaristici (1 ianuarie - 31 decembrie) de la data apariției dreptului respectiv.</p> <p>Cuantumul compensației se stabilește anual de către Consiliul de Administrație al Casei Naționale de Asigurări Sociale și se coordonează cu Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale.</p> <p><i>*În anul 2022, mărimea compensației bănești în locul biletelor de tratament sanatorial gratuit a fost stabilită în cuantum de 6990 lei, pentru dreptul nefolosit în anii 2020-2021.</i></p>
--	---

1.5.3. PRESTAȚIILE SOCIALE SPECIFICE PENTRU PERSOANELE CU DIZABILITĂȚI CA URMARE A PARTICIPĂRII LA LICHIDAREA AVARIEI DE LA CAE CERNOBÎL SAU ALTE ACCIDENTE ATOMICE

CE ESTE DIZABILITATEA CAUZATĂ DE PARTICIPAREA LA LICHIDAREA AVARIEI DE LA CAE CERNOBÎL SAU ALTE ACCIDENTE ATOMICE?

Dizabilitatea cauzată de participarea la lichidarea avariei de la CAE Cernobîl sau alte accidente atomice este stabilită persoanelor care:

- au participat la lichidarea consecințelor catastrofei de la CAE Cernobîl și a urmărilor ei în zona de înstrăinare, sau care,
- au fost supuse radiației pe teritoriile poluate cu substanțe radioactive.

CARE SUNT PRESTAȚIILE SOCIALE SPECIFICE PENTRU PERSOANELE CU DIZABILITĂȚI CA URMARE A AVARIEI DE LA CAE CERNOBÎL SAU ALTE ACCIDENTE ATOMICE?

Persoanele cu dizabilități ca urmare a avariei de la CAE Cernobîl sau a altor accidente atomice beneficiază de următoarele prestații specifice:

- pensie de dizabilitate ca urmare a avariei de la CAE Cernobîl sau a altor accidente atomice (a se vedea Tabelul nr. 44 din prezentul Ghid);
- alocația pentru îngrijire, însoțire și supraveghere (Tabelul nr. 45);

- compensația unică pentru prejudiciul adus sănătății (Tabelul nr. 46);
- ajutor material anual unic pentru însănătoșire (Tabelul nr. 47);
- ajutor material anual din Fondul de Susținere a Populației (Tabelul nr. 48);
- asigurarea cu produse și suplimente alimentare care contribuie la eliminarea din organism a radionuclizilor, sau plata compensației bănești lunare în locul produselor și suplimentelor alimentare respective (Tabelul nr. 49);
- biletele de tratament balneo-sanatorial pentru persoanele care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl (Tabelul nr. 50);
- compensație bănească în locul biletelor de tratament balneo-sanatorial (Tabelul nr. 51);
- compensație unică familiilor ce și-au pierdut întreținătorul în urma catastrofei de la C.A.E. Cernobîl (Tabelul nr. 52).

TIPUL PRESTAȚIEI	PENSIE DE DIZABILITATE CA URMARE A AVARIEI DE LA CAE CERNOBÎL SAU A ALTOR ACCIDENTE ATOMICE
Cadrul normativ	<ul style="list-style-type: none"> - Legea nr. 909 din 30.01.1992 privind protecția socială a cetățenilor care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl. - Legea nr.156 din 14.10.98 privind sistemul public de pensii
Cine poate beneficia?	<p>Persoanele:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ a căror dizabilitate a survenit ca urmare a lichidării consecințelor avariei de la C.A.E. Cernobîl și a urmărilor ei în zona de înstrăinare; ▪ care s-au îmbolnăvit de boală actinică sau au devenit persoane cu dizabilități în urma: <ul style="list-style-type: none"> - experiențelor nucleare, - avariilor cu radiație ionizantă și a consecințelor lor la obiectivele atomice civile sau militare.
Ce stagiul de cotizare trebuie să realizeze solicitantul?	<p>Dreptul la pensie de dizabilitate se stabilește în mărimea recuperării daunei reale, indiferent de durata stagiului de cotizare.</p> <p>Pensia se calculează din câștig și din indemnizația de întreținere, majorate pentru lucrul în zona de înstrăinare, dar care vor constitui cel puțin două salarii medii lunare pe țară pe anul precedent anului intrării în vigoare Legii nr. 909 din 30.01.1992, valorizate în modul stabilit de Legea nr. 156 din 14.10.1998 privind sistemul public de pensii.</p> <p>Stabilirea, calcularea și plata pensiei se efectuează de casa teritorială de asigurări sociale de la locul de trai al beneficiarului.</p>

TIPUL PRESTAȚIEI	ALOCAȚIA PENTRU ÎNGRIJIRE, ÎNSOȚIRE ȘI SUPRAVEGHERE
Cadrul normativ	Legea nr. 909 din 30.01.1992 privind protecția socială a cetățenilor care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl.
În ce cazuri se acordă?	Alocația se acordă: <ul style="list-style-type: none"> - persoanei imobilizate la pat, încadrate în gradul sever de dizabilitate, - dacă nu se află la întreținerea deplină a statului sau nu beneficiază de serviciul de asistență personală.
Cine poate beneficia?	Alocația se acordă persoanelor cu dizabilități a căror dizabilitate este în legătură cauzală cu catastrofa de la Cernobîl, dintre care fac parte: <ul style="list-style-type: none"> ▪ persoanele care au participat la lichidarea urmărilor avariei în zona de înstrăinare sau la alte lucrări la C.A.E. Cernobîl; ▪ persoanele care au venit în anul 1986 din zona de înstrăinare și au primit cetățenia Republicii Moldova. ▪ persoanele (temporar îndreptate sau trimise în delegație) care au participat în anii 1988-1990 la lucrările de lichidare a urmărilor avariei de la C.A.E. Cernobîl, în zona de înstrăinare, care au îndeplinit lucrări de lichidare a urmărilor avariei în cauză în zona de înstrăinare.
Pentru ce termen se acordă?	Alocația se acordă lunar, pentru perioada de încadrare în gradul sever de dizabilitate. Cererea privind acordarea alocației se depune la casa teritorială de asigurări sociale de la locul de trai al beneficiarului. În cazul în care cererea a fost depusă ulterior lunii în care a apărut dreptul la alocația pentru îngrijire, însoțire și supraveghere, stabilirea și plata acesteia se efectuează și retroactiv din luna apariției dreptului, dar nu mai mult de 6 luni precedente lunii depunerii cererii. Dacă la expirarea termenului de valabilitate a certificatului de dizabilitate persoana nu se reexpertizează în scopul determinării repetate a gradului de dizabilitate, plata alocației se suspendă, iar reluarea plății se efectuează automat în cazul în care în urma reexpertizării gradul de dizabilitate se menține. Odată cu modificarea gradului de dizabilitate plata alocației încetează.
Care este cuantumul?	Cuantumul lunar al alocației pentru îngrijire, însoțire și supraveghere constituie 80% din cuantumul pensiei minime pentru limită de vârstă , stabilit anual de către Guvern. <i>*Începând cu 01.04.2022 cuantumul pensiei minime pentru limită de vârstă constituie 2278,80 lei. Respectiv, cuantumul alocației pentru îngrijire, însoțire și supraveghere, începând cu 01.04.2022 a constituit 1823,04 lei.</i>

TIPUL PRESTAȚIEI	COMPENSAȚIA UNICĂ PENTRU PREJUDICIUL ADUS SĂNĂȚĂȚII
Cadrul normativ	Legea nr. 909 din 30.01.1992 privind protecția socială a cetățenilor care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl.
În ce cazuri se acordă?	Compensația se acordă în cazul încadrării în grad de dizabilitate ca urmare a participării la lichidarea consecințelor catastrofei de la Cernobîl și la experiențele nucleare, avariilor cu radiație ionizantă și a consecințelor lor la obiectivele atomice civile și militare.
Cine poate beneficia?	<p>De compensație beneficiază persoanele cu dizabilități din rândul:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ persoanelor (trimise temporar sau în delegație) care au participat la lichidarea consecințelor avariei în zona de înstrăinare sau la alte lucrări de la C.A.E. Cernobîl; ▪ militarilor, salariaților din cadrul organelor afacerilor interne, supușilor serviciului militar, recrutați în cantonamente speciale, cei care și-au satisfăcut în această perioadă serviciul în Forțele Armate, în trupe și organele Comitetului de Stat pentru Securitate, în trupele de interne și cele de căi ferate, în alte formațiuni, fiind antrenați la lucrări de lichidare a consecințelor avariei în zona de înstrăinare sau la alte lucrări de la C.A.E. Cernobîl; ▪ persoanelor care au venit în 1986 din zona moartă sau din zona de strămutare, a căror dizabilitate a fost stabilită ca fiind cauzată de catastrofa de la Cernobîl și care au primit cetățenia Republicii Moldova; ▪ persoanelor care s-au îmbolnăvit de boală actinică sau au fost încadrate în gradul de dizabilitate, în urma experiențelor nucleare, avariilor cu radiație ionizată și a consecințelor lor la obiectivele atomice civile sau militare. <p>Compensația se plătește tuturor persoanelor cu dizabilități, indiferent de data stabilirii dizabilității.</p>
Pentru ce perioadă se acordă și care este cuantumul?	<p>Compensația se acordă o singură dată.</p> <p>Compensația unică se stabilește în mărimea unui salariu mediu lunar pe republică, pe luna premergătoare lunii în care s-au adresat pentru acordarea compensației, pentru fiecare procent de pierdere a capacității profesionale de muncă.</p> <p>Suma calculată pentru fiecare beneficiar se plătește pe parcursul a 4 ani în rate a câte 25 % anual.</p> <p>Stabilirea, calcularea și plata compensației se efectuează de către casa teritorială de asigurări sociale de la locul de trai al beneficiarului.</p>

Tabelul nr. 47

TIPUL PRESTAȚIEI	AJUTOR MATERIAL ANUAL UNIC PENTRU ÎNSĂNĂTOȘIRE
Cadrul normativ	Legea nr. 909 din 30.01.1992 privind protecția socială a cetățenilor care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl.
În ce cazuri se acordă?	Ajutorul se acordă în cazul încadrării în grad de dizabilitate ca urmare a participării la lichidarea consecințelor catastrofei de la Cernobîl și la experiențele nucleare, avariilor cu radiație ionizantă și a consecințelor lor la obiectivele atomice civile și militare.
Cine poate beneficia?	De ajutorul anual pentru însănătoșire beneficiază persoanele cu dizabilități din rândul: <ul style="list-style-type: none"> ▪ persoanelor (trimise temporar sau în delegație) care au participat la lichidarea consecințelor avariei în zona de înstrăinare sau la alte lucrări de la C.A.E. Cernobîl; ▪ militarilor, salariaților din cadrul organelor afacerilor interne, supușilor serviciului militar, recrutați în cantonamente speciale, cei care și-au satisfăcut în această perioadă serviciul în Forțele Armate, în trupe și organele Comitetului de Stat pentru Securitate, în trupele de interne și cele de căi ferate, în alte formațiuni, fiind antrenați la lucrări de lichidare a consecințelor avariei în zona de înstrăinare sau la alte lucrări de la C.A.E. Cernobîl; ▪ persoanelor care au venit în 1986 din zona moartă sau din zona de strămutare, a căror dizabilitate a fost stabilită ca fiind cauzată de catastrofa de la Cernobîl și care au primit cetățenia Republicii Moldova; ▪ persoanelor care s-au îmbolnăvit de boală actinică sau au fost încadrate în gradul de dizabilitate în urma experiențelor nucleare, avariilor cu radiație ionizată și a consecințelor lor la obiectivele atomice civile sau militare.
Pentru ce perioadă se acordă și care este cuantumul?	Ajutorul se acordă o dată în an. Cuantumul ajutorului constituie: <ul style="list-style-type: none"> - două salarii medii lunare pe republică, stabilite pentru anul precedent – în cazul persoanelor cu dizabilități severe și accentuate; - 1,5 salarii medii lunare pe republică, stabilite pentru anul precedent – în cazul persoanelor cu dizabilități medii. Stabilirea, calcularea și plata ajutorului se efectuează de către casa teritorială de asigurări sociale de la locul de trai al beneficiarului.

TIPUL PRESTAȚIEI	AJUTOR MATERIAL ANUAL DIN FONDUL DE SUSȚINERE A POPULAȚIEI
Cadrul normativ	<p>- Legea Fondului de susținere a populației nr. 827 din 18.02.2000; - Hotărârea Guvernului nr. 159 din 14.02.2018 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de stabilire și plată a ajutorului material anual.</p>
Cine poate beneficia?	<p>Beneficiază de dreptul la ajutor material anual următoarele categorii de cetățeni ai Republicii Moldova:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ persoanele cu dizabilități a căror dizabilitate este cauzată de participarea la lichidarea consecințelor avariei de la C.A.E. Cernobîl în <i>timpul îndeplinirii serviciului militar ori special</i>; ▪ persoanele care s-au îmbolnăvit de boală actinică sau au devenit cu dizabilități în urma experiențelor nucleare, avariilor cu radiație ionizantă și a consecințelor acestora la obiectivele atomice civile sau militare în <i>timpul îndeplinirii serviciului militar ori special</i>; ▪ familiile (soții și unul dintre părinți; în cazul părinților aflați în divorț, cuantumul stabilit, la cerere, se împarte între ei în părți egale) ale participanților la lichidarea consecințelor avariei de la C.A.E. Cernobîl decedați.
Pentru ce termen se acordă și care este cuantumul?	<p>Ajutorul material se acordă printr-o plată unică, pe parcursul anului în curs.</p> <p>Cuquantumul ajutorului material constituie 1000 lei pe an.</p> <p>Ajutorul material anual este acordat de către Agenția Națională Asistență Socială prin intermediul prestatorului de servicii de plată (poștă, bancă, etc.) din mijloacele Fondului de susținere a populației.</p> <p>Solicitarea de acordare a ajutorului material anual se efectuează prin depunerea actelor confirmative de către persoanele care se încadrează în una dintre categoriile de beneficiari la structura teritorială de asistență socială de la locul de trai.</p>

TIPUL PRESTAȚIEI	ASIGURAREA CU PRODUSE ȘI SUPLIMENTE ALIMENTARE CARE CONTRIBUIE LA ELIMINAREA DIN ORGANISM A RADIONUCLIZILOR, SAU PLATA COMPENSAȚIEI BĂNEȘTI LUNARE ÎN LOCUL PRODUSELOR ȘI SUPLIMENTELOR ALIMENTARE RESPECTIVE
Cadrul normativ	<ul style="list-style-type: none"> - Legea nr. 909 din 30.01.1992 privind protecția socială a cetățenilor care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl; - Hotărârea Guvernului nr. 575 din 02.09.1992 cu privire la acordarea de înlesniri colaboratorilor subdiviziunilor de risc deosebit, care s-au îmbolnăvit de boala actinică sau au devenit persoane cu dizabilități.
Cine poate beneficia?	<p>De produsele și suplimentele alimentare beneficiază persoanele care s-au îmbolnăvit și au suferit de boală actinică cauzată de avaria de la C.A.E. Cernobîl, precum și persoanele cu dizabilități a căror dizabilitate e în legătură cauzală cu catastrofa de la Cernobîl, dintre care fac parte:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ persoanele (temporar îndreptate sau trimise în delegație) care au participat la lichidarea urmărilor avariei în zona de înstrăinare sau la alte lucrări la C.A.E. Cernobîl; ▪ militarii, lucrătorii organelor afacerilor interne, supușii militari recrutați în cantonamente speciale, cei care și-au satisfăcut în perioada dată serviciul în Forțele Armate, în trupele și organele Comitetului pentru Securitatea Statului, în trupele de interne și cele de căi ferate, în alte formațiuni și au fost atrași la lucrări de lichidare a urmărilor avariei în zona de înstrăinare sau la alte lucrări la C.A.E. Cernobîl; ▪ persoanele care au venit în anul 1986 din zona de înstrăinare și au primit cetățenia Republicii Moldova; ▪ persoanele (temporar îndreptate sau trimise în delegație) care au participat în anii 1986-1987 la lucrările de lichidare a urmărilor avariei de la C.A.E. Cernobîl, în zona de înstrăinare, precum și militarii, lucrătorii organelor afacerilor interne, supușii militari recrutați în cantonamente speciale, cei care și-au satisfăcut în această perioadă serviciul în Forțele Armate, în trupele și organele Comitetului pentru Securitatea Statului, în trupele de interne și cele de căi ferate, în alte formațiuni militare și care au îndeplinit lucrări de lichidare a urmărilor avariei în cauză în zona de înstrăinare; ▪ persoanele (temporar îndreptate sau trimise în delegație) care au participat în anii 1988-1990 la lucrările de lichidare a urmărilor avariei de la C.A.E. Cernobîl, în zona de înstrăinare, precum și militarii în cantonamente speciale, cei care și-au satisfăcut în această perioadă serviciul în Forțele Armate, în trupele și

	<p>organele Comitetului pentru Securitatea Statului, în trupele de interne și în cele de căi ferate, în alte formațiuni militare și care au îndeplinit lucrări de lichidare a urmărilor avariei în cauză în zona de înstrăinare;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ persoanele care s-au îmbolnăvit de boală actinică sau au devenit persoane cu dizabilități în urma experiențelor nucleare, avariilor cu radiație ionizantă și a consecințelor lor la obiectivele atomice civile sau militare.
<p>Pentru ce perioadă se acordă și care este valoarea prestației?</p>	<p>Persoanele care se încadrează în una din categoriile enumerate mai sus, beneficiază lunar de:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ produse și suplimente alimentare, ce contribuie la eliminarea din organism a radionuclizilor, conform normelor stabilite de Guvern²⁹, sau, ▪ în locul produselor și suplimentelor alimentare – de o compensație bănească lunară în condițiile stabilite de Guvern. Compensația se indexează în condițiile art. 13 din Legea nr. 156/1998 privind sistemul public de pensii. <p>Stabilirea, calcularea și plata compensației lunare se efectuează de către casa teritorială de asigurări sociale de la locul de trai al beneficiarului, la cererea acestuia.</p> <p><i>*Cuantumul lunar al compensației, conform indexării din 01.04.2022 constituie 988,68 lei.</i></p>

²⁹ Cu toate că legea, încă de la 30 ianuarie 1992, prevedea asigurarea participanților la lichidarea consecințelor catastrofei de la Cernobil cu produse alimentare ce contribuie la eliminarea din organism a radionuclizilor, realizarea în practică a acestei prevederi nu este posibilă și până în prezent din cauza lipsei unei Hotărâri ai Guvernului care ar reglementa normele și mecanismul de asigurare a beneficiarilor cu produsele și suplimentele alimentare respective. Astfel, în practică, persoanele care au suferit de pe urma avariei de la C.A.E Cernobil pot opta doar pentru compensația lunară în locul produselor și suplimentelor alimentare respective.

TIPUL PRESTAȚIEI	BILETUL DE TRATAMENT SANATORIAL PENTRU PERSOANELE CARE AU AVUT DE SUFERIT DE PE URMA CATASTROFEI DE LA CERNOBÎL
Cadrul normativ	<ul style="list-style-type: none"> - Legea nr. 909 din 30.01.1992 privind protecția socială a cetățenilor care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl; - Hotărârea Guvernului nr. 1152 din 13.10.2008 pentru aprobarea Regulamentului privind modul de asigurare cu bilete gratuite de tratament în instituțiile balneo-sanatoriale și de plată a compensației bănești, în schimbul biletelor, persoanelor care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl și colaboratorilor subdiviziunilor de risc deosebit, care s-au îmbolnăvit de boală actinică sau au devenit persoane cu dizabilități.
Cine poate beneficia?	<p>Biletul gratuit de tratament balneosanatorial, se acordă:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>persoanelor cu dizabilități a căror dizabilitate este în legătură cauzală cu catastrofa de la Cernobîl, inclusiv:</i> <ul style="list-style-type: none"> - persoanele care au participat la lichidarea urmărilor avariei în zona de înstrăinare sau la alte lucrări la C.A.E. Cernobîl; - persoanele care au venit în anul 1986 din zona de înstrăinare și au primit cetățenia Republicii Moldova. - persoanele (temporar îndreptate sau trimise în delegație) care au participat în anii 1988-1990 la lucrările de lichidare a urmărilor avariei de la C.A.E. Cernobîl, în zona de înstrăinare, care au îndeplinit lucrări de lichidare a urmărilor avariei în cauză în zona de înstrăinare. ▪ <i>copiilor născuți după 26 aprilie 1986, până la atingerea vârstei de 18 ani, unul din părinții cărora a avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl, precum și copiii evacuați din zona de înstrăinare.</i> ▪ <i>colaboratorii subdiviziunilor de risc deosebit, care s-au îmbolnăvit de boala actinică sau au devenit persoane cu dizabilități, din rândul militarilor și angajaților civili din rândurile Forțelor Armate ale fostei U.R.S.S., ale trupelor și organelor Ministerului Securității Naționale, trupelor interne, trupelor de căi ferate și ale altor formațiuni militare, din rândurile personalului de conducere și efectivului de trupă din cadrul organelor afacerilor interne, care au participat nemijlocit la:</i> <ul style="list-style-type: none"> - experimentarea armei nucleare în atmosferă și a substanțelor radioactive de luptă, la aplicațiile în cadrul cărora a fost folosită o astfel de armă, până la data încetării reale a acestor experiențe și aplicații; - experimentări subterane ale armei nucleare în condițiile unor niveluri de radiație depășite și ale altor factori distructivi ai armei nucleare;

	<ul style="list-style-type: none"> - asamblarea armei nucleare (efectivele unor subdiviziuni); - lichidarea avariilor la instalațiile nucleare ale navelor de suprafață și submarinelor, precum și la alte obiective militare; - experimentări subterane ale armei nucleare, la executarea și asigurarea lucrărilor de colectare și îngropare a substanțelor radioactive.
<p>Pentru ce perioada se acordă biletul și care este costul acestuia?</p>	<p>Biletul se acordă anual, în mod gratuit.</p> <p>Cererea privind asigurarea cu biletele de tratament se depune la casa teritorială de asigurări sociale de la locul de trai al beneficiarului, până la data de 31 decembrie a anului în curs.</p> <p>În cazul prezentării documentelor după expirarea termenului de 31 decembrie a anului în curs, eliberarea biletului pentru anul respectiv nu se efectuează.</p>
<p>Unde are loc tratamentul?</p>	<p>Beneficiarii sunt asigurați cu bilete la instituțiile balneo-sanatoriale aflate pe teritoriul republicii, precum și la sanatoriile amplasate pe teritoriul Ucrainei: „Moldova” (Truscaveț), „Sănătatea”, „Serghei Lazo” și „Zolotaia niva” (Sergheevca) de către Casa Națională de Asigurări Sociale.</p> <p>Profilul instituției pentru care se eliberează biletul trebuie să corespundă indicațiilor medicale prescrise beneficiarului.</p> <p>Perioada de tratament neutilizată de către beneficiar, indiferent de motiv, nu i se restituie și nu i se compensează sub nici o formă.</p>

TIPUL PRESTAȚIEI	COMPENSAȚIE BĂNEASCĂ ÎN SCHIMBUL BILETULUI DE TRATAMENT SANATORIAL PENTRU PERSOANELE CARE AU AVUT DE SUFERIT DE PE URMA CATASTROFEI DE LA CERNOBÎL
Cadrul normativ	<p>- Legea nr. 909 din 30.01.1992 privind protecția socială a cetățenilor care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl;</p> <p>- Hotărârea Guvernului nr. 1152 din 13.10.2008 pentru aprobarea Regulamentului privind modul de asigurare cu bilete gratuite de tratament în instituțiile balneo-sanatoriale și de plată a compensației bănești, în schimbul biletelor, persoanelor care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl și colaboratorilor subdiviziunilor de risc deosebit, care s-au îmbolnăvit de boală actinică sau au devenit persoane cu dizabilități.</p>
În ce cazuri se acordă?	<p>Compensația se acordă în cazul în care:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ nu este posibilă procurarea și acordarea biletului conform profilului instituției balneosanatoriale recomandate, sau ▪ există contraindicații medicale privind tratamentul balneosanatorial.
Cine poate beneficia?	Compensația se acordă, în locul biletului de tratament, persoanelor eligibile pentru obținerea biletului gratuit de tratament balneosanatorial.
Pentru ce perioadă se acordă și care este valoarea compensației?	<p>Compensația se acordă pentru anul, în care solicitantul nu a beneficiat de tratament balneo-sanatorial, începând cu trimestrul doi al anului în curs.</p> <p>Compensația se acordă în baza cererii depuse, până la data de 31 decembrie a anului în curs, la casa teritorială de asigurări sociale de la locul de trai al beneficiarului.</p> <p>În cazul prezentării documentelor după expirarea termenului de 31 decembrie a anului în curs, plata compensației bănești pentru anul respectiv nu se efectuează.</p> <p>Compensația bănească se acordă în mărimea costului mediu al unui bilet, stabilit anual de către Consiliul de Administrație al Casei Naționale de Asigurări Sociale.</p> <p><i>*În anul 2022, mărimea compensației a constituit:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - 7760 lei – pentru persoanele adulte; - 7526 lei – pentru copiii cu vârsta de la 14 ani până la 18 ani; - 5898 lei – pentru copiii cu vârsta de la 7 ani până la 14 ani; - 3763 lei – pentru copiii cu vârsta de la 4 ani până la 7 ani.

TIPUL PRESTAȚIEI	COMPENSAȚIE UNICĂ FAMILIILOR CARE ȘI-AU PIERDUT ÎNTREȚINĂTORUL ÎN URMA CATASTROFEI DE LA C.A.E. CERNOBÎL
Cadrul normativ	<ul style="list-style-type: none"> - Legea nr. 909 din 30.01.1992 privind protecția socială a cetățenilor care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl; - Hotărârea Guvernului nr. 1152 din 13.10.2008 pentru aprobarea Regulamentului privind modul de asigurare cu bilete gratuite de tratament în instituțiile balneo-sanatoriale și de plată a compensației bănești, în schimbul biletelor, persoanelor care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl și colaboratorilor subdiviziunilor de risc deosebit, care s-au îmbolnăvit de boală actinică sau au devenit persoane cu dizabilități.
În ce cazuri se acordă?	<p>Compensația se acordă în cazul decesului întreținătorului, dacă acesta din urmă se încadra în una dintre următoarele situații:</p> <ul style="list-style-type: none"> - au participat la lichidarea urmărilor avariei în zona de înstrăinare sau la alte lucrări la C.A.E. Cernobîl; - au venit în anul 1986 din zona de înstrăinare și au primit cetățenia Republicii Moldova. - au participat în anii 1986-1987 la lucrările de lichidare a urmărilor avariei de la C.A.E. Cernobîl și în zona de înstrăinare. - au participat în anii 1988-1990 la lucrările de lichidare a urmărilor avariei de la C.A.E. Cernobîl, în zona de înstrăinare, precum și militarii în cantonamente speciale, cei care și-au satisfăcut în această perioadă serviciul în Forțele Armate, în trupele și organele Comitetului pentru Securitatea Statului, în trupele de interne și în cele de căi ferate, în alte formațiuni militare și care au îndeplinit lucrări de lichidare a urmărilor avariei în cauză în zona de înstrăinare.
Cine poate beneficia?	<p>Compensația se acordă:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ soților (soțiilor) care nu s-au recăsătorit; ▪ copiilor până la atingerea vârstei de 18 ani, iar în cazul în care aceștia își continuă studiile în instituții de învățământ la cursurile de zi - până la absolvirea instituției respective, însă cel mult până la atingerea vârstei de 23 de ani.
Pentru ce perioadă se acordă și care este valoarea compensației?	<p>Compensația se acordă o singură dată.</p> <p>Compensația se stabilește în baza cererii depuse, la casa teritorială de asigurări sociale de la locul de trai al solicitantului.</p> <p>Compensația bănească se acordă în mărimea a 15 salarii medii lunare pe republică, stabilite pentru anul precedent decesului întreținătorului.</p>

ACTELE NORMATIVE CARE REGLEMENTEAZĂ PROTECȚIA SOCIALĂ A PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

- 1) Legea nr. 60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=130550&lang=ro#
- 2) Legea nr. 156 din 14.10.1998 privind sistemul public de pensii
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131027&lang=ro#
- 3) Legea nr. 489 din 08.07.1999 privind sistemul public de asigurări sociale
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=121297&lang=ro
- 4) Legea nr. 289 din 22.07.2004 privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115077&lang=ro
- 5) Hotărârea Guvernului nr. 1478 din 15.11.2002 cu privire la indemnizațiile adresate familiilor cu copii
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128141&lang=ro
- 6) Hotărârea Guvernului nr. 1245 din 15.11.2016 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la condițiile de stabilire, modul de calcul și de plată a indemnizației paternale
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122925&lang=ro
- 7) Legea nr. 147 din 17.07.2014 pentru modificarea și completarea unor acte legislative
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=92801&lang=ro
- 8) Legea nr. 290 din 16.12.2016 pentru modificarea și completarea unor acte legislative
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=105768&lang=ro
- 9) Legea nr. 547 din 25.12.2003 asistenței sociale
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=107485&lang=ro
- 10) Hotărârea Guvernului nr. 800 din 01.08.2018 pentru aprobarea pachetului minim de servicii sociale și modificarea Regulamentului cu privire la modul de stabilire și plată a ajutorului material
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=108968&lang=ro
- 11) Legea nr. 133 din 13.06.2008 cu privire la ajutorul social
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=119366&lang=ro
- 12) Hotărârea Guvernului nr. 1413 din 27.12.2016 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de stabilire și plată a compensației pentru serviciile de transport
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=114033&lang=ro
- 13) Hotărârea Guvernului nr. 474 din 20.04.2016 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de aplicarea facilităților fiscale și vamale la importul mijloacelor de transport cu destinație specială
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=119575&lang=ro&
- 14) Hotărârea Guvernului nr. 567 din 26.07.2011 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de asigurare a unor categorii de cetățeni cu mijloace ajutătoare tehnice
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=22541&lang=ro

- 15) Hotărârea Guvernului nr. 716 din 18.07.2018 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social de suport monetar adresat familiilor/persoanelor defavorizate
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=108851&lang=ro
- 16) Hotărârea Guvernului nr. 1034 din 31.12.2014 cu privire la aprobarea Regulamentului-cadru al Serviciului de îngrijire socială la domiciliu și a Standardelor minime de calitate
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=67500&lang=ro
- 17) Hotărârea Guvernului nr. 314 din 23.05.2012 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social „Asistență personală” și a Standardelor minime de calitate
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=103165&lang=ro
- 18) Legea nr. 81 din 28.02.2003 privind cantinele de ajutor social
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=108191&lang=ro
- 19) Hotărârea Guvernului nr. 1246 din 16.10.2003 despre aprobarea Regulamentului-tip cu privire la funcționarea cantinelor de ajutor social
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=104911&lang=ro#
- 20) Hotărârea Guvernului nr. 722 din 22.09.2011 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social „Echipă mobilă” și a standardelor minime de calitate
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=22714&lang=ro
- 21) Hotărârea Guvernului nr. 816 din 30.06.2016 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea serviciilor de intervenție timpurie și a standardelor minime de calitate pentru serviciile de intervenție timpurie
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=93683&lang=ro
- 22) Hotărârea Guvernului nr. 824 din 04.07.2008 privind aprobarea Standardelor minime de calitate pentru serviciile sociale prestate în centrele de plasament pentru copii cu dizabilități
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=69595&lang=ro
- 23) Hotărârea Guvernului nr. 569 din 19.11.2019 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social „Centrul de zi pentru persoane cu dizabilități și a Standardelor minime de calitate”
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=119233&lang=ro
- 24) Hotărârea Guvernului nr. 885 din 28.12.2015 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social „Casă comunitară” și a standardelor minime de calitate
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=119941&lang=ro
- 25) Hotărârea Guvernului nr. 711 din 09.08.2010 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social „Locuință protejată” și a Standardelor minime de calitate
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=103325&lang=ro
- 26) Hotărârea Guvernului nr. 413 din 14.06.2012 pentru aprobarea Regulamentului-cadru privind organizarea și funcționarea Serviciului social „Respiro “și a Standardelor minime de calitate
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=103171&lang=ro&

- 27) Ordinul Ministrului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale nr. 1289 din 30.12.2020 cu privire la aprobarea Regulamentelor de organizare și funcționare a centrelor de plasament pentru persoane vârstnice și persoane cu dizabilități din gestiunea Agenției Naționale Asistență Socială și a Standardelor minime de calitate
<https://www.anas.md/wp-content/uploads/2021/01/Ordin-MSMPS-nr.-1289-din-30.12.2020.pdf>
- 28) Hotărârea Guvernului nr. 290 din 19.04.2010 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la prestațiile în sistemul public de asigurări sociale pentru prevenirea îmbolnăvirilor și recuperarea capacității de muncă a asiguraților prin tratament balneosanatorial
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=123119&lang=ro#
- 29) Hotărârea Guvernului nr. 372 din 06.05.2010 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de evidență și distribuire a biletelor de reabilitare/recuperare acordate pensionarilor și beneficiarilor de alocații sociale de stat
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=128811&lang=ro#
- 30) Hotărârea Guvernului nr. 190 din 17.03.2010 pentru aprobarea Regulamentului privind condițiile, modul de asigurare, evidență și distribuire a biletelor de tratament sanatorial acordate veteranilor
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=125040&lang=ro
- 31) Legea nr. 75 din 30 aprilie 2015 cu privire la locuințe
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=126035&lang=ro#
- 32) Hotărârea Guvernului nr. 447 din 19.06.2017 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la evidența, modul de atribuire și folosire a locuințelor sociale
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=99511&lang=ro
- 33) Legea nr. 756 din 24.12.1999 asigurării pentru accidente de muncă și boli profesionale
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=121298&lang=ro#
- 34) Legea asigurării cu pensii a militarilor și a persoanelor din corpul de comandă și din trupele organelor afacerilor interne 1544 din 23.06.1993
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122917&lang=ro
- 35) Hotărârea Guvernului nr. 929 din 15.08.2006 pentru aprobarea Regulamentului privind modul de plată a pensiilor stabilite în sistemul public de asigurări sociale de stat, alocațiilor sociale de stat, alocațiilor lunare de stat, indemnizațiilor, plăților periodice capitalizate și suportului financiar de stat
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=130611&lang=ro#
- 36) Legea Fondului de susținere a populației nr. 827 din 18.02.2000
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=111451&lang=ro
- 37) Hotărârea Guvernului nr. 159 din 14.02.2018 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de stabilire și plată a ajutorului material anual
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=130536&lang=ro#
- 38) Legea nr.190 din 08.05.2003 cu privire la veterani
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=130488&lang=ro#
- 39) Hotărârea Guvernului nr. 868 din 28.07.2004 despre aprobarea Regulamentului cu privire la modul de stabilire și de plată a compensației bănești în locul biletelor de tratament sanatorial gratuit invalizilor de război

- https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=124833&lang=ro
- 40) Legea nr. 909 din 30.01.1992 privind protecția socială a cetățenilor care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=126360&lang=ro#
- 41) Hotărârea Guvernului nr. 575 din 02.09.1992 cu privire la acordarea de înlesniri colaboratorilor subdiviziunilor de risc deosebit, care s-au îmbolnăvit de boală actinică sau au devenit persoane cu dizabilități
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=127410&lang=ro
- 42) Hotărârea Guvernului nr. 1152 din 13.10.2008 pentru aprobarea Regulamentului privind modul de asigurare cu bilete gratuite de tratament în instituțiile balneo-sanatoriale și de plată a compensației bănești, în schimbul biletelor, persoanelor care au avut de suferit de pe urma catastrofei de la Cernobîl și colaboratorilor subdiviziunilor de risc deosebit, care s-au îmbolnăvit de boală actinică sau au devenit persoane cu dizabilități
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=126527&lang=ro#

CAPITOLUL IV

DREPTUL PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI LA MUNCĂ

CARE SUNT FORMELE DE ANGAJARE A PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI?

Persoanele cu dizabilități se încadrează în muncă conform pregătirii lor profesionale și a capacității lor de muncă, atestate prin certificatul de încadrare în grad de dizabilitate și conform recomandărilor conținute în programul individual de reabilitare și incluziune socială, emis de CNDDCM. Angajarea persoanei cu dizabilități în muncă se realizează în următoarele forme:

- la întreprinderi, instituții și organizații în condiții obișnuite;
- la domiciliu;
- la întreprinderi specializate;
- la întreprinderile sociale de inserție.

ÎNCADRAREA ÎN MUNCĂ A PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI LA ÎNTREPRINDERI, INSTITUȚII ȘI ORGANIZAȚII ÎN CONDIȚII OBIȘNUITE

Pentru a asigura integrarea în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități, angajatorii întreprind următoarele măsuri specifice:

- proiectarea și adaptarea locurilor de muncă astfel încât acestea să devină accesibile persoanelor cu dizabilități³⁰;
- adaptarea rezonabilă a locului de muncă;
- furnizarea de noi tehnologii și dispozitive de asistență, de instrumente și echipamente care să permită persoanelor cu dizabilități obținerea și menținerea locului de muncă;
- furnizarea de instruire și a sprijinului adecvat pentru aceste persoane, fiindu-le oferită acomodarea rezonabilă a condițiilor și a regimului de muncă.

MUNCA LA DOMICILIU A PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

Persoanele cu dizabilități pot practica munca la domiciliu.

Persoanele cu dizabilități angajate la domiciliu beneficiază din partea angajatorului de transportul la și de la domiciliu al materiilor prime și

³⁰ Conform prevederilor art. 56¹ alin. (5) din Codul Contravențional, „Neîndeplinirea și nerespectarea normativelor privind integrarea în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități prin amenajarea și adaptarea rezonabilă a locurilor de muncă se sancționează cu amendă de la 240 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.”

materialelor necesare în activitate și al produselor finite, precum și de adaptare rezonabilă, după caz.

Autoritățile administrației publice locale urmează să acorde facilități persoanelor cu dizabilități în practicarea muncii la domiciliu, precum și în deschiderea unor întreprinderi individuale.

ÎNCADRAREA ÎN MUNCĂ A PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI LA ÎNTREPRINDERI SPECIALIZATE ȘI ÎNTREPRINDERI SOCIALE DE INSERȚIE

Societățile și asociațiile obștești ale persoanelor cu dizabilități pot crea întreprinderi specializate și/sau întreprinderi sociale de inserție³¹ care angajează în muncă persoane cu dizabilități.

Întreprinderile specializate și întreprinderile sociale de inserție se scutesc de impozite și taxe conform legislației în vigoare.

Statul subvenționează parțial procurarea utilajului și a materiei prime, crearea locurilor de muncă, de asemenea compensează parțial contribuțiile de asigurări sociale de stat achitate de către întreprinderile specializate ale Societății Invalizilor din Republica Moldova, Societății Orbilor din Republica Moldova și Asociației Surzilor din Republica Moldova, precum și de către întreprinderile sociale de inserție al căror capital social este deținut în proporție de 100% de societățile și asociațiile obștești ale persoanelor cu dizabilități, create pentru realizarea scopurilor statutare proprii, în cadrul cărora 50% și mai mult din numărul total al lucrătorilor angajați sunt persoane cu dizabilități. Mijloacele financiare respective sunt aprobate anual prin legea bugetului de stat.

Întreprinderile specializate ale asociațiilor obștești ale persoanelor cu dizabilități și întreprinderile sociale de inserție, în colaborare cu agențiile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă, întreprind, după caz, măsuri pentru identificarea și plasarea angajaților acestor întreprinderi în condiții de muncă obișnuite, conform legislației.

CARE SUNT GARANȚIILE LEGALE PENTRU ASIGURAREA DREPTULUI LA MUNCĂ A PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI ȘI FAMILIILOR LOR?

Legislația muncii prevede următoarele garanții pentru asigurarea exercitării dreptului la muncă în condițiile de egalitate cu ceilalți:

- **pentru persoanele cu dizabilități** (a se vedea subcapitolul 4.1.):
 - măsuri de ocupare a forței de muncă;
 - garanții privind asigurarea condițiilor de muncă egale și echitabile (acomodarea locului de muncă, durata maximă a timpului de

³¹ Întreprinderile sociale de inserție sunt întreprinderi sociale [acele întreprinderi constituite de asociații obștești, fundații, culte religioase, instituții private și/sau persoane fizice care desfășoară activități de antreprenariat social în vederea soluționării unor probleme sociale de interes comunitar] care au ca scop crearea locurilor de muncă și încadrarea, în mod prioritar, a persoanelor din categoriile defavorizate ale populației.

- muncă, garanții privind condițiile de exercitare a unor categorii de muncă; durata minimă a timpului de odihnă, garanții privind remunerarea egală a muncii egale);
- garanții oferite persoanelor cu dizabilități în caz de reducere sau lichidare a statelor de personal;
 - garanții oferite salariaților în caz de boală profesională sau accident de muncă.
- **pentru salariații care îngrijesc de un copil/copii cu dizabilități** (a se vedea subcapitolul 4.2.):
- garanții privind durata timpului de muncă;
 - garanții privind durata timpului de odihnă;
 - garanții privind condițiile de exercitare a unor categorii de muncă;
 - garanții în caz de reducere a statelor de personal;
 - garanții pentru salariații încadrați în muncă în calitate de asistent personal.

UNDE URMEAZĂ SĂ VĂ ADRESAȚI ÎN CAZ DE ÎNCĂLCARE A DREPTULUI LA MUNCĂ?

În caz de încălcare de către angajator a obligațiilor sale față de salariat, acesta din urmă poate să sesizeze Inspekția Teritorială de Muncă în vederea exercitării unui control al respectării legislației muncii.

Totodată, salariatul este în drept înainte de o acțiune în instanța de judecată pentru a solicita restabilirea în drepturile încălcate și/sau repararea prejudiciului material și moral cauzat.

Cererea privind soluționarea litigiului individual de muncă se depune în instanța de judecată:

- în termen de **3 luni** de la data când salariatul a aflat sau trebuia să afle despre încălcarea dreptului său;
- în termen de **3 ani** de la data apariției dreptului respectiv al salariatului, în situația în care obiectul litigiului constă în plata unor drepturi salariale sau de altă natură, ce i se cuvin salariatului.

Salariații sau reprezentanții acestora care se adresează în instanțele de judecată cu cereri de soluționare a litigiilor și conflictelor de muncă sunt scutiți de plata cheltuielilor judiciare (a taxei de stat și a cheltuielilor legate de judecarea pricinii).

Angajatorul este obligat să execute imediat, conform Codului de procedură civilă, hotărârea (decizia) instanței de judecată despre restabilirea drepturilor salariatului ce decurg din raporturile de muncă și din alte raporturi legate nemijlocit de acestea.

4.1. GARANȚIILE PRIVIND EXERCITAREA DREPTULUI LA MUNCĂ PENTRU PERSOANELE CU DIZABILITĂȚI

4.1.1. MĂSURILE DE OCUPARE A FORȚEI DE MUNCĂ

CE REPREZINTĂ MĂSURILE DE OCUPARE A FORȚEI DE MUNCĂ?

Măsurile de ocupare a forței de muncă reprezintă un complex de măsuri îndreptate spre facilitarea angajării în câmpul muncii a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă.

Măsurile de ocupare a forței de muncă sunt reglementate în Legea nr. 105 din 14.06.2018 cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj (în continuare – Legea nr. 105/2018), iar implementarea acestor măsuri este realizată de către Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă (în continuare – ANOFM) și subdiviziunile ei teritoriale.

Măsurile de promovare a ocupării forței de muncă furnizate de ANOFM sunt destinate șomerilor și persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă.

CE CATEGORII DE PERSOANE POT OBȚINE STATUT DE ȘOMER?

Șomer este considerată persoana aflată în căutarea unui loc de muncă, care întrunește cumulativ următoarele condiții:

- are o vârstă cuprinsă între 16 ani și vârsta stabilită pentru obținerea pensiei (*prin derogare de la această prevedere, pot avea calitate de șomeri inclusiv și persoanele care exercită dreptul la pensie de urmaș sau la pensie de dizabilitate*);
- nu are un loc de muncă, și anume:
 - nu este angajată în baza contractului individual de muncă sau a contractului de prestări servicii;
 - nu deține o patentă de întreprinzător individual;
 - nu este fondator, asociat sau administrator al unei persoane juridice cu scop lucrativ sau nu este întreprinzător individual, cu excepția celor aflate în proces de insolvență, lichidare, inactive, fapt confirmat prin mențiunile respective în Registrul de stat al unităților de drept, Programul Integrat de Gestionare a Dosarelor sau sistemele informaționale ale Serviciului Fiscal de Stat.
- nu studiază la o formă de învățământ cu frecvență;
- caută activ un loc de muncă atât în mod individual, cât și prin intermediul subdiviziunii teritoriale a ANOFM și este disponibilă să înceapă activitatea de muncă;
- este înregistrată cu statut de șomer la subdiviziunea teritorială a

ANOFM.

Conform art. 34 alin. (2) din Legea nr. 60/2012, recomandările Consiliului pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă nu îngăduiesc dreptul persoanei cu dizabilități de a obține statutul de șomer și de a beneficia de măsuri de ocupare a forței de muncă, *indiferent de capacitatea de muncă păstrată*, determinată de către Consiliu sau structurile sale teritoriale.

PE CE TERMEN SE ACORDĂ STATUTUL DE ȘOMER ȘI ÎN CE CAZURI ÎNCETEAZĂ?

Statutul de șomer se acordă pe o perioadă nedeterminată și încetează din momentul neîncadrării în cel puțin una din condițiile enumerate mai sus, care au determinat acordarea acestui statut.

Statutul de **șomer încetează** și în următoarele cazuri:

- stabilirea pensiei pentru limită de vârstă sau altei categorii de pensie, cu excepția pensiei de urmaș și pensiei de dizabilitate;
- constatarea pierderii totale a capacității de muncă;
- aplicarea arestării preventive sau arestării la domiciliu;
- executării hotărârii judecătorești de condamnare la pedeapsa cu închisoare sau de aplicare a măsurilor de constrângere cu caracter medical;
- dobândirea sau încercarea de a obține statutul de șomer sau ajutorul de șomaj prin înșelăciune;
- neprezentarea neîntemeiată la subdiviziunea teritorială, la care este înregistrat, mai mult de 60 de zile calendaristice de la data ultimei vizite;
- decesului;
- începerea concediului de maternitate;
- începerea îndeplinirii obligației militare;
- confirmarea de către șomer a plecării peste hotare în scop de muncă;
- refuzul neîntemeiat a două locuri de muncă corespunzătoare, oferite de subdiviziunea teritorială la care este înregistrat;
- refuzului neîntemeiat de a participa la măsurile active de ocupare a forței de muncă;
- înmatricularea la o formă de învățământ cu frecvență;
- neinformarea subdiviziunii teritoriale la care este înregistrat despre orice schimbare a condițiilor ce au determinat acordarea statutului de șomer, în termen de 3 zile lucrătoare de la apariția schimbării.

CARE SUNT OBLIGAȚIILE ȘOMERULUI?

Persoana înregistrată cu statut de șomer, *sub riscul pierderii acestui statut*, este obligată să respecte condițiile următoare:

- ✓ să se prezinte lunar, conform programării, la subdiviziunea teritorială la care este înregistrată, precum și la solicitarea acesteia, pentru a primi

- sprijin în vederea încadrării în muncă;
- ✓ să participe la interviuri cu angajatorii în legătură cu perspectivele de angajare, organizate de subdiviziunea teritorială sau din propria inițiativă;
- ✓ să participe la măsurile active de ocupare a forței de muncă;
- ✓ să accepte locul de muncă corespunzător.

CE MĂSURI DE OCUPARE A FORȚEI DE MUNCĂ SE PRESTEAZĂ POPULAȚIEI?

Măsurile de ocupare a forței de muncă includ:

- a) servicii de ocupare a forței de muncă;
- b) măsuri active pentru ocuparea forței de muncă
- c) asigurare de șomaj (ajutor de șomaj).

A) SERVICIILE DE OCUPARE A FORȚEI DE MUNCĂ

Serviciile de ocupare a forței de muncă reprezintă servicii prin care se asigură conexiunea dintre cererea și oferta de muncă, la nivel local și național, în scopul promovării și sprijinirii ocupării forței de muncă.

Persoanele cu dizabilități pot beneficia de următoarele servicii de ocupare a forței de muncă:

- informare privind piața muncii;
- ghidare în carieră;
- intermedierea muncii;
- reabilitare profesională a persoanelor cu dizabilități;
- angajarea asistată.

Prestarea serviciilor de ocupare a forței de muncă se asigură de către ANOFM, prin intermediul subdiviziunilor sale teritoriale.

INFORMAREA PRIVIND PIAȚA MUNCII

Subdiviziunile teritoriale ale ANOFM oferă angajatorilor și persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă informații cu privire la:

- cererea și oferta de muncă, înregistrate la Agenția Națională;
- serviciile și măsurile în vederea plasării în câmpul muncii;
- condițiile de acces la serviciile și măsurile de ocupare a forței de muncă;
- calificările și abilitățile persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă înregistrate la subdiviziunile teritoriale;
- locurile de muncă vacante înregistrate la Agenția Națională și condițiile de ocupare a acestora;
- metodele de căutare a unui loc de muncă;
- situația și tendințele ocupaționale pe piața muncii.

Subdiviziunile teritoriale ale ANOFM înregistrează locurile de muncă vacante și condițiile de ocupare a acestora, precum și persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă.

Informarea privind piața muncii se realizează la solicitarea persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă și angajatorilor, precum și din oficiu. Informarea profesională din oficiu se realizează prin plasarea informațiilor pe pagina web oficială a ANOFM, prin realizarea campaniilor de informare, prin editarea și distribuirea de materiale informative.

GHIDAREA ÎN CARIERĂ

Ghidarea în carieră are drept scop susținerea persoanei aflate în căutarea unui loc de muncă în identificarea oportunităților educaționale și profesionale.

Ghidarea în carieră include:

- *informare cu privire la profesii și specificul pieței muncii* (urmărește sprijinirea persoanei în vederea corelării intereselor profesionale cu solicitările pieței muncii);
- *autocunoaștere* (sprijinirea persoanei în evaluarea și autoevaluarea personalității în vederea corelării abilităților, aptitudinilor, studiilor și a experienței cu interesele profesionale);
- *consultanță în elaborarea instrumentelor de marketing personal* (suport și informare în elaborarea curriculumului vitae, scrisorii de intenție și pentru susținerea unui interviu pentru integrare în câmpul muncii);
- *consultanță pentru decizia de carieră* (sprijinirea persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă în vederea luării deciziei privind propria carieră).

INTERMEDIEREA MUNCII

Intermedierea muncii constă în mijlocirea, de către subdiviziunile teritoriale ale ANOFM, între eventualii angajați și angajatori în vederea satisfacerii cererilor ambelor părți și stabilirii unor raporturi de muncă.

Intermedierea muncii se realizează prin:

- oferirea de informații privind locurile de muncă vacante și condițiile de ocupare a acestora prin publicarea, afișarea, organizarea de târguri ale locurilor de muncă;
- preselecția candidaților corespunzător cerințelor locurilor de muncă oferite și în concordanță cu pregătirea, aptitudinile, experiența și cu interesele acestora;
- intermedierea electronică care are drept scop punerea automată în corespondență a cererilor și ofertelor de locuri de muncă prin intermediul tehnologiilor informaționale.

REABILITAREA PROFESIONALĂ A PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

Reabilitarea profesională este un serviciu care are drept scop restabilirea, recuperarea sau compensarea funcțiilor dereglate ale organismului și capacității de muncă a persoanelor cu dizabilități.

Se direcționează la reabilitarea profesională șomerii cu dizabilități, în

temeiul cererii depuse la subdiviziunea teritorială a ANOFM, conform modelului aprobat prin ordin al directorului ANOFM.

Pot beneficia de serviciile de reabilitare profesională persoanele cu dizabilități care sunt înregistrați la subdiviziunile teritoriale ale ANOFM în calitate de **șomeri** și cărora **li se recomandă încadrarea în câmpul muncii și reabilitarea profesională** conform programului individual de reabilitare și incluziune socială elaborat de către CNDDCM.

Reabilitarea profesională cuprinde un complex de măsuri medicale, profesionale, sociale și pedagogice care includ:

- diagnosticarea persoanei cu dizabilități;
- identificarea necesităților de intervenție;
- recuperarea sau compensarea funcțiilor dereglate ale organismului și a capacității de muncă necesare pentru integrarea efectivă în câmpul muncii;
- favorizarea integrării sociale, inclusiv profesionale, a persoanei cu dizabilități.

Serviciile de reabilitare profesională se prestează în cadrul instituțiilor/centrelor de reabilitare profesională specializate, contractate de ANOFM, în baza trimiterii eliberate de subdiviziunea teritorială a ANOFM.

Șomerii cu dizabilități pot beneficia gratuit de servicii de reabilitare profesională o singură dată într-un interval de 24 de luni consecutive.

ANGAJAREA ASISTATĂ

Angajarea asistată este un serviciu social, care are drept scop asigurarea accesului, obținerea și păstrarea unui loc de muncă remunerat pe piața muncii de către persoanele cu dizabilități.

Serviciile de angajare asistată se prestează persoanelor cu dizabilități, care:

- sunt înregistrate cu statut de șomeri la subdiviziunea teritorială a ANOFM;
- li se recomandă încadrarea în câmpul muncii și beneficierea de servicii de angajare asistată, conform programului individual de reabilitare și incluziune socială. Persoanele cu dizabilități cărora nu le-a fost recomandată beneficierea de servicii de angajare asistată prezintă doar o confirmare suplimentară de la Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă;
- se află în evidență la ANOFM mai mult de 6 luni și nu au fost angajate.

Serviciile de angajare asistată se prestează în mod gratuit șomerilor cu dizabilități de către prestatorii privați de servicii de angajare asistată, acreditați în modul stabilit de Guvern, în baza trimiterii eliberate de subdiviziunea teritorială a ANOFM.

Angajarea asistată este un proces flexibil, fiind constituită din următoarele

cinci etape:³²

- 1) **stabilirea contactului și implicarea beneficiarului.** La această etapă se stabilește primul contact între prestator și beneficiar, i se oferă informațiile accesibile și actualizate privind serviciile de angajare asistată, se efectuează documentarea cazului și evaluarea complexă a beneficiarului. Evaluarea se realizează în baza fișei de evaluare, conform Ghidului metodologic privind angajarea asistată.
- 2) **elaborarea profilului vocațional.** La această etapă se identifică motivațiile beneficiarului, interesele și atitudinile față de muncă, resursele și nevoile de asistență, fiind formulate obiective realiste de dezvoltare a carierei, conform Ghidului metodologic privind angajarea asistată.
- 3) **identificarea locului de muncă.** La această etapă are loc instruirea beneficiarului privind identificarea ofertelor de muncă și metodele de depunere a cererii pentru un loc de muncă; identificarea ofertelor de muncă și analiza posturilor potrivite în corespundere cu abilitățile și capacitățile persoanei; depunerea CV-ului prin stabilirea metodelor optime de aplicare la oferta de muncă identificată; monitorizarea continuă telefonică și electronică a beneficiarului privind situația sa actuală, posturile de muncă identificate și cerințele de aplicare.
- 4) **implicarea angajatorului.** La această etapă prestatorul de servicii de angajare asistată facilitează contactul beneficiarului cu angajatorul prin apeluri telefonice, demersuri și stabilirea întâlnirilor/interviului de angajare; acordă angajatorului asistență informațională referitor la particularitățile dizabilității și necesitățile persoanei, prin discuții cu angajatorul sau specialistul în resurse umane (după caz, specialistul în securitate și sănătate în muncă) privind specificul dizabilității persoanei și necesitățile ei în muncă; însoțește persoana la interviu și îi acordă suportul necesar în timpul interviului; asistă la desfășurarea stagiului profesional/de ucenicie pentru a determina dacă locul de muncă respectiv este potrivit beneficiarului.
- 5) **asistența la locul de muncă și monitorizarea post-angajare.** La această etapă angajatorul, beneficiarul și prestatorul de servicii de angajare asistată discută și stabilesc clar condițiile privind asistența ulterioară ce urmează a fi acordată după angajare. Prestatorul de servicii de angajare asistată acordă sprijin doar în cazul în care suportul disponibil la locul de muncă sau din partea angajatorului este insuficient pentru a satisface nevoile beneficiarului. Asistența la locul de muncă nu va depăși 6 luni, cu reducerea treptată a asistenței acordate până la obținerea independenței de către beneficiar.
Asistență poate fi acordată sub formă de:

³² În funcție de necesitățile și abilitățile persoanelor cu dizabilități, ordinea celor 5 etape poate fi modificată, iar unele etape – omise.

- consultanță pentru angajator privind adaptarea locului de muncă și posibilitatea de subvenționare;
- realizarea vizitelor de monitorizare la locul de muncă al beneficiarului, cu permisiunea angajatorului;
- asistarea persoanei la locul de muncă, prin acordarea sprijinului în realizarea atribuțiilor de serviciu (la necesitate);
- implicarea în situații de conflict/soluționarea situațiilor conflictuale generate pe parcursul perioadei de muncă;
- sensibilizarea colectivului privind dizabilitatea și necesitățile persoanei, prin oferirea asistenței informaționale colectivului privind manifestările dizabilității și necesitățile persoanei (la necesitate);
- monitorizarea post angajare/comunicarea cu beneficiarul după angajare în vederea prevenirii abandonului locului de muncă și a eliminării dificultăților apărute pe parcursul activității profesionale.

Serviciile de angajare asistată sunt compatibile cu măsurile de subvenționare a locurilor de muncă și subvențiile pentru crearea sau adaptarea locurilor de muncă pentru persoanele cu dizabilități, fiind acordate separat.

B) MĂSURILE ACTIVE PENTRU OCUPARE A FORȚEI DE MUNCĂ

Măsurile active pentru ocupare a forței de muncă se adresează șomerilor și angajatorilor și sunt acordate în scopul creșterii șanselor de ocupare a forței de muncă, fie prin crearea de noi locuri de muncă, fie prin înlesnirea accesului la locurile de muncă vacante.

Persoanele cu dizabilități beneficiază de următoarele măsuri active pentru ocupare a forței de muncă:

- formarea profesională;
- crearea și/sau rezervarea locurilor de muncă pentru persoanele cu dizabilități;
- suportul pentru crearea sau adaptarea locului de muncă;
- subvenționarea locurilor de muncă;
- stimularea mobilității forței de muncă;
- subvenționarea cheltuielilor de transport pentru persoanele cu dizabilități severe și accentuate

FORMAREA PROFESIONALĂ A PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

Serviciile de formare profesională se prestează persoanelor cu dizabilități vederea formării și dezvoltării abilităților, competențelor și aptitudinilor necesare pentru încadrarea în câmpul muncii.

Formarea profesională se realizează prin:

- cursuri de calificare, recalificare, perfecționare și specializare;

- instruirea la locul de muncă în cadrul unității;
- stagiul profesional.

Serviciile de orientare și formare profesională sunt oferite de subdiviziunile teritoriale ale ANOFM conform programului individual de reabilitare și incluziune socială a persoanei cu dizabilități. Formarea profesională se realizează de către furnizorii de servicii de formare profesională, publici sau privați, autorizați provizoriu sau acreditați în conformitate cu actele normative în domeniul educației și selectați anual de către ANOFM, conform legislației în domeniul achizițiilor publice.

Cursuri de calificare, recalificare, perfecționare și specializare se prestează șomerilor care nu pot fi încadrați în câmpul muncii din lipsa locurilor de muncă corespunzătoare.

Cursurile de formare profesională se acordă de către furnizorii de cursuri de formare profesională, în baza contractului de instruire încheiat între Agenția Națională și șomer.

Pentru cursurile de formare profesională a șomerilor se acoperă, conform modului aprobat de către Guvern, următoarele cheltuieli aferente:

- de instruire;
- de cazare, în proporție de 20% din salariul mediu lunar pe economie pentru anul precedent, pentru fiecare lună de închiriere;
- de transport, în cazul direcționării șomerului la cursuri de formare profesională în altă localitate decât cea în care își are domiciliul;
- pentru bursă.

Șomerii înmatriculați la cursurile de formare profesională beneficiază de o *bursă lunară neimpozabilă*, în cuantum de 15% din salariul mediu lunar pe economie pentru anul precedent, care se acordă proporțional frecvenței la cursurile de formare profesională.

Șomerii pot beneficia gratuit de un singur curs de formare profesională, într-un interval de 24 de luni consecutive.

Instruirea la locul de muncă în cadrul unității se organizează pentru șomerii care nu au o profesie sau meserie ori au o profesie sau meserie care nu este solicitată pe piața muncii locală, direcționați de către subdiviziunea teritorială, în baza contractului între angajator, furnizorul de servicii de formare profesională, șomer și ANOFM.

Instruirea la locul de muncă întrunește următoarele condiții:

- se organizează de către subdiviziunea teritorială a ANOFM în colaborare cu furnizorii de servicii de formare profesională publici sau privați, autorizați provizoriu sau acreditați în conformitate cu actele normative în domeniul educației, care au acorduri de colaborare

- privind instruirea la locul de muncă încheiate cu angajatorii;
- pregătirea teoretică a șomerului-cursant se realizează de către furnizorul de servicii de formare profesională și include cel mult 20% din volumul total de ore destinate programului de formare profesională;
- instruirea practică a șomerului-cursant se realizează de către angajator și include minimum 80% din volumul total de ore destinate programului de formare profesională;
- la procesul de evaluare și certificare a competențelor șomerului-cursant participă angajatorul.

Contractul privind instruirea la locul de muncă poate să conțină obligația șomerului de a activa în cadrul unității după finalizarea instruirii.

Șomerul antrenat în instruirea la locul de muncă (șomer-cursant) beneficiază din partea ANOFM de:

- o bursă lunară neimpozabilă, în cuantum de 15% din salariul mediu lunar pe economie pentru anul precedent;
- cheltuielile de cazare în proporție de 20% din salariul mediu lunar pe economie pentru anul precedent, pentru fiecare lună de închiriere, în baza declarației personale a șomerului-cursant;
- cheltuielile de transport, conform tarifelor aprobate, care nu pot depăși 20% din salariul mediu lunar pe economie pentru anul precedent.

Angajatorul care asigură instruirea la locul de muncă a șomerului-cursant, la solicitarea depusă în formă scrisă la ANOFM, beneficiază pe toată durata instruirii de o *subvenție lunară egală cu 30% din salariul mediu lunar pe economie pentru anul precedent.*

Instruirea la locul de muncă în cadrul unității se poate acorda o singură dată pentru fiecare perioadă în care persoana este înregistrată cu statut de șomer.

Stagiul profesional se organizează pentru șomerii înregistrați la subdiviziunile teritoriale ale ANOFM, care nu au vechime în muncă în profesia/meseria deținută și care nu pot fi angajați în câmpul muncii din motivul lipsei experienței profesionale.

Se direcționează la stagii profesionale șomerii care sunt apți pentru prestarea muncii în profesia/meseria/ocupația pentru care urmează să fie realizat stagiul profesional și care au beneficiat de servicii de ghidare în carieră și au recomandare pentru antrenarea în stagii profesionale.

Stagiul profesional se realizează în cadrul unităților de drept public sau privat care au informat subdiviziunile teritoriale ale ANOFM despre disponibilitatea de participare la măsura de stagiul profesional.

Contractul privind stagiul profesional poate să conțină obligația șomerului de a activa în cadrul unității după finalizarea stagiului.

Durata stagiilor profesionale se stabilește de angajator în funcție de disponibilitate și nu poate depăși 4 luni.

Șomerii pot beneficia gratuit de stagiul profesional în profesia deținută doar o singură dată.

Șomerul antrenat în stagiul profesional (șomer-stagiar) beneficiază de:

- o bursă lunară neimpozabilă, în cuantum de 15% din salariul mediu lunar pe economie pentru anul precedent și i se acoperă corespunzător următoarele cheltuieli:
- cheltuielile de cazare, în proporție de 20% din salariul mediu lunar pe economie pentru anul precedent, pentru fiecare lună de închiriere;
- cheltuielile de transport, în cazul direcționării șomerului la stagiul profesional în altă localitate decât cea în care își are domiciliul, conform tarifelor aprobate, care nu pot depăși 20% din salariul mediu lunar pe economie pentru anul precedent.

Angajatorul care asigură stagiul profesional al șomerului-stagiar, la solicitarea depusă în formă scrisă la ANOFM, beneficiază pe toată durata stagiului de o subvenție lunară egală cu 30% din salariul mediu lunar pe economie pentru anul precedent.

Stagiul profesional se finalizează prin evaluarea șomerului-stagiar și eliberarea de către angajator a confirmării privind antrenarea în stagiul profesional și competențele practice dobândite, conform modelului aprobat prin ordin al directorului ANOFM.

CREAREA ȘI/SAU REZERVAREA LOCURILOR DE MUNCĂ PENTRU PERSOANELE CU DIZABILITĂȚI

Conform prevederilor art. 34 alin. (4) din Legea nr. 60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, „angajatorii, indiferent de forma de organizare juridică, care conform schemei de încadrare a personalului au 20 de angajați și mai mult, creează sau rezervează locuri de muncă și angajează în muncă persoane cu dizabilități într-un procent de cel puțin 5 la sută din numărul total de salariați. Totodată, angajatorii asigură evidența cererilor (a documentelor anexate la acestea) ale persoanelor cu dizabilități care s-au adresat pentru a fi angajate în muncă într-un registru separat de strictă evidență, care va conține înregistrări privind deciziile de angajare sau refuz, cauzele refuzului, contestațiile etc.”

Încălcarea de către angajatori, pe parcursul unui an financiar, a obligațiilor privind crearea/rezervarea și angajarea persoanelor cu dizabilități la locurile de muncă rezervate se sancționează cu amendă de la 240 la 300 de unități convenționale, în conformitate cu art. 56¹ alin. (3) din Codul Contravențional al Republicii Moldova.

Angajatorii sunt obligați să informeze subdiviziunea teritorială a ANOFM despre:

- locurile de muncă create și/sau rezervate pentru angajarea persoanelor cu dizabilități, în termen de 5 zile de la data la care au fost create/rezervate;
- ocuparea de către persoanele cu dizabilități a locurilor de muncă care au fost create/rezervate, în termen de 3 zile de la data la care au fost ocupate.

Necomunicarea Agenției teritoriale pentru ocuparea forței de muncă de către angajatori, în termenul stabilit de legislație, a informației privind locurile de muncă rezervate pentru angajarea în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități, precum și a informației privind angajările persoanelor cu dizabilități efectuate la locurile de muncă rezervate, se sancționează cu amendă de la 180 la 210 de unități convenționale, în conformitate cu art. 56¹ alin. (4) din Codul Contravențional al Republicii Moldova.

SUPORTUL PENTRU CREAREA SAU ADAPTAREA LOCULUI DE MUNCĂ

Angajatorii care conform prevederilor art. 34 din nr. 60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități **crează locuri de muncă sau adaptează locurile de muncă existente și care angajează** în bază de contract individual de muncă, pe o perioadă nedeterminată sau determinată, **cu o durată de cel puțin 18 luni, șomerii cu dizabilități**, pot beneficia de subvenții acordate pentru crearea sau adaptarea locurilor de muncă pentru persoanele cu dizabilități.

Subvențiile pentru crearea sau adaptarea locurilor de muncă pentru persoanele cu dizabilități se acordă la cererea angajatorilor persoane fizice sau juridice de drept public sau de drept privat.

Prin crearea și adaptarea locurilor de muncă noi pentru persoanele cu dizabilități se înțelege:

- creșterea numărului mediu de persoane angajate în baza contractului individual de muncă pe durată nedeterminată sau pe durată determinată de cel puțin 18 luni (efectivul de salariați), conform statului de personal, în comparație cu statul de personal în vigoare la data depunerii cererii,
- și adaptarea locurilor de muncă a persoanelor cu dizabilități prin:
 - ✓ utilizarea cu echipamente, dispozitive și tehnologii de acces;
 - ✓ angajarea personalului de suport³³;

³³ Nu se compensează angajatorului cheltuielile legate de personalul de suport în cazul în care persoana cu dizabilități beneficiază de asistent personal sau de servicii de angajare asistată.

✓ adaptarea spațiului, ținând cont de necesitățile individuale ale persoanei cu dizabilități, pentru îndeplinirea atribuțiilor de serviciu.
Data creării sau adaptării locului de muncă se consideră ziua angajării persoanei cu dizabilități direcționate de subdiviziunea teritorială.

Subvenția se acordă angajatorilor de către ANOFM pentru a compensa:

- **50%** din costurile necesare creării sau adaptării locului de muncă suportate de către angajator – în cazul angajării persoanelor cu dizabilități medii;
- **75%** din costurile necesare creării sau adaptării locului de muncă suportate de către angajator – în cazul angajării persoanelor cu dizabilități accentuate și severe

Mărimea subvenției **nu poate depăși cuantumul a 10 salarii medii lunare pe economie pentru anul precedent** pentru fiecare loc de muncă creat sau adaptat.

Angajatorul nu poate beneficia de subvenție în cazul angajării unui șomer care a fost eliberat din cadrul unității sale în ultimele 6 luni calendaristice premergătoare datei solicitării subvenției.

** Subvențiile pentru crearea sau adaptarea locurilor de muncă pentru persoanele cu dizabilități, la solicitare, pot fi acordate concomitent cu subvenționarea locului de muncă.*

Angajatorul este obligat să păstreze locul de muncă creat sau adaptat **cel puțin 18 de luni**. În cazul concedierii sau demisiei persoanei cu dizabilități înaintea expirării termenului respectiv, angajatorul este obligat să angajeze, cel puțin pentru perioada restantă, alt șomer cu dizabilități, direcționat de subdiviziunea teritorială.

În cazul lichidării înainte de termen a locului de muncă creat sau adaptat, angajatorul restituie, în baza deciziei ANOFM a sumei de bani în cuantum de:

- **100%** din subvenție – în cazul în care locul de muncă a fost lichidat în primele 9 luni de la ziua creării sau adaptării acestuia, cu excepția cazurilor în care temei pentru lichidarea locului de muncă l-a constituit desfacerea contractului individual de muncă urmare a încălcării disciplinei de muncă, constatată conform actelor normative în vigoare, sau a rezultatului nesatisfăcător al perioadei de probă;
- **50%** din subvenție – în cazul în care locul de muncă a fost lichidat în perioada de la 10 până la 18 luni de la ziua creării sau adaptării acestuia.

Controlul privind menținerea locului de muncă se efectuează de către subdiviziunea teritorială a ANOFM.

SUBVENȚIONAREA LOCURILOR DE MUNCĂ

Subvenționarea locurilor de muncă este o măsură activă de ocupare a forței de muncă adresată angajatorilor, prin care se realizează compensarea parțială a salariului persoanei angajate.

Subvențiile se acordă la cererea angajatorilor care angajează pe o perioadă nedeterminată sau determinată, cu o durată de cel puțin 12 luni, șomeri cu dizabilități direcționați de către subdiviziunea teritorială.

Mărimea lunară al subvenției acordate constituie **80% din cuantumul salariului angajatului, dar nu mai mult de 50% din salariul mediu lunar pe economie** pentru anul precedent.

Subvenția se acordă pe un termen de 6 luni, pentru fiecare șomer angajat.

Angajatorul are dreptul să primească subvenții pentru fiecare persoană angajată doar o singură dată într-o perioadă de 36 de luni consecutive.

Angajatorul nu poate beneficia de subvenție în cazul angajării unui șomer care a fost eliberat din cadrul unității sale în ultimele 6 luni calendaristice premergătoare datei solicitării subvenției.

Angajatorul care angajează șomerul cu dizabilități este **obligat să mențină raporturile de muncă** cu persoana angajată pe o perioada de **cel puțin 12 luni** de la data încheierii perioadei în care a primit subvenția.

Angajatorul care desface, din inițiativă proprie, contractul individual de muncă cu persoana angajată înainte de termenul respectiv, este obligat să restituie subvențiile primite pentru aceasta, cu excepția cazurilor în care temei pentru desfacerea contractului individual de muncă l-a constituit încălcarea disciplinei de muncă, constatată conform actelor normative în vigoare, sau rezultatul nesatisfăcător al perioadei de probă.

STIMULAREA MOBILITĂȚII FORȚEI DE MUNCĂ

Șomerul care acceptă locul de muncă selectat și propus de către subdiviziunea teritorială a ANOFM și se angajează cu contract individual de muncă într-o altă localitate decât localitatea unde locuiește efectiv beneficiază de o **indemnizație unică de încadrare** în cuantum egal cu un **salariu mediu lunar** pe economie pentru anul precedent.

Indemnizația unică de încadrare reprezintă sumă neimpozabilă și se acordă o singură dată pentru fiecare perioadă în care persoana este înregistrată cu statut de șomer.

Indemnizația se acordă indiferent de tipul contractului de muncă (pe perioada determinată/nedeterminată) și durata timpului de muncă (normală/ redusă/pe fracțiune de normă).

Pot beneficia de indemnizație **șomerii înregistrați** la subdiviziunea teritorială în conformitate cu legislația, care **se angajează pentru o perioadă de cel puțin 6 luni**, la un loc de muncă vacant înregistrat și selectat de subdiviziunea teritorială a ANOFM.

Nu au dreptul de a beneficia de indemnizație șomerii care beneficiază de transport gratuit asigurat de către angajatori sau cărora le sunt compensate cheltuielile de transport pentru deplasarea din localitățile în care locuiesc efectiv în localitățile unde se află locurile de muncă la care au fost angajați.

Pentru solicitarea indemnizației unice de încadrare, șomerii depun la subdiviziunea teritorială a ANOFM unde sunt înregistrați **cererea privind acordarea indemnizației unice de încadrare, în termen de 5 zile lucrătoare de la data angajării în câmpul muncii**, conform modelului aprobat prin ordin al directorului ANOFM.

Cererile depuse mai târziu de 5 zile lucrătoare de la data angajării în câmpul muncii **nu se examinează**.

SUBVENȚIONAREA CHELTUIELILOR DE TRANSPORT PENTRU PERSOANELE CU DIZABILITĂȚI SEVERE ȘI ACCENTUATE

Persoana cu dizabilități șomeră care se angajează într-o altă localitate decât localitatea unde locuiește efectiv, beneficiază pe toată durata angajării de o subvenție lunară neimpozabilă, pentru acoperirea cheltuielilor de transport.

Subvenția **se acordă persoanelor cu dizabilități accentuate sau severe** care:

- sunt înregistrate la subdiviziunile teritoriale cu statut de **șomer**;
- se angajează la un loc de muncă propus de către subdiviziunea teritorială a ANOFM sau identificat în mod individual, situat **într-o altă** localitate decât localitatea unde locuiește efectiv. În cazul în care persoana a identificat un loc de muncă în mod individual, aceasta beneficiază de subvenție, cu condiția că anterior datei angajării a fost înregistrată cu statut de șomer la una dintre subdiviziunile teritoriale ale ANOFM.

Subvenția acordată are drept scop acoperirea cheltuielilor de transport (tur-retur) pentru deplasarea la locul de muncă aflat într-o altă localitate decât localitatea unde locuiește efectiv persoana cu dizabilități accentuate sau severe înregistrată cu statut de șomer, indiferent de tipul transportului, în baza distanței în km, care **nu depășește 30 km (tur-retur)**.

Quantumul subvenției se calculează în baza distanței dintre cele două localități, coeficientul stabilit (în lei) pentru 1 km distanță și zile efectiv lucrate pe parcursul lunii, conform formulei stabilite în Anexa nr. 10¹ la

Hotărârea Guvernului nr. 1276 din 26.12.2018 pentru aprobarea procedurilor privind accesul la măsurile de ocupare a forței de muncă.

Subvenția se acordă indiferent de tipul contractului de muncă (pe perioada determinată/nedeterminată) și durata timpului de muncă (normală/redușă/pe fracțiuni de normă).

Subvenția nu se acordă în următoarele cazuri:

- pentru compensarea cheltuielilor de transport pentru asistentul personal;
- pentru compensarea cheltuielilor de transport persoanele cu dizabilități care:
 - o beneficiază de transport gratuit asigurat de către angajatori;
 - o sau cărora le sunt compensate cheltuielile de transport pentru deplasare;
 - o se angajează în cadrul aceleiași unități la care au activat în ultimele 6 luni calendaristice premergătoare datei înregistrării cu statut de șomer.

Cererea privind acordarea subvenției și actele necesare **urmează a fi depuse** la subdiviziunea teritorială la care a fost înregistrat cu statut de șomer, în termen de **30 de zile lucrătoare de la data angajării în câmpul muncii, dar nu mai târziu de ultima zi a lunii calendaristice în care a avut loc angajarea.**

Cererile depuse mai târziu de ultima zi a lunii calendaristice în care a avut loc angajarea nu se examinează.

C) ASIGURAREA DE ȘOMAJ (AJUTOR DE ȘOMAJ)

Asigurare de șomaj reprezintă o măsură pasivă de ocupare a forței de muncă care are rolul de a asigura, în caz de șomaj, o persoană asigurată în sistemul public de asigurări sociale, aptă de muncă, dar care, din motive prevăzute de lege, nu poate presta o muncă potrivit pregătirii sale, și se realizează prin punerea la dispoziția acesteia, pentru o perioadă determinată, a ajutorului de șomaj.

CE CATEGORII DE PERSOANE POT BENEFICIA DE AJUTOR DE ȘOMAJ?

Ajutorul de șomaj se acordă în baza cererii de stabilire a ajutorului de șomaj depuse de către șomer la subdiviziunea teritorială a ANOFM.

Dreptul la **ajutorul de șomaj** se stabilește șomerului care întrunește cumulativ următoarele condiții:

- nu realizează venituri din activități de muncă la momentul stabilirii ajutorului de șomaj;
- a activat și a realizat un stagiu de cotizare în sistemul public de asigurări sociale de stat de cel puțin 12 luni în ultimele 24 de luni

calendaristice premergătoare datei înregistrării cererii privind acordarea ajutorului de șomaj;

- nu refuză un loc de muncă corespunzător sau să participe la măsurile active de ocupare a forței de muncă oferite de subdiviziunea teritorială a ANOFM conform planului individual de angajare a șomerului.

Pot beneficia de ajutor de șomaj inclusiv și persoanele cu dizabilități titulare de pensie de dizabilitate, pensie de urmaș sau de alocație de dizabilitate.

CUM ARE LOC STABILIREA ȘI PLATA AJUTORULUI DE ȘOMAJ?

Ajutorul de șomaj se acordă în baza cererii scrise a șomerului, adresate subdiviziunii teritoriale a ANOFM.

Decizia de stabilire a dreptului la ajutor de șomaj se emite de către subdiviziunea teritorială a ANOFM, iar cuantumul și perioada de plată a ajutorului de șomaj se stabilesc de către casa teritorială de asigurări sociale.

CARE ESTE CUANTUMUL AJUTORULUI DE ȘOMAJ?

Cuantumul ajutorului de șomaj se stabilește în funcție de circumstanțele în care persoana a încetat activitatea de muncă, după cum urmează:

- **50% din venitul mediu lunar asigurat** al persoanei, realizat în ultimele 12 luni din ultimele 24 de luni calendaristice premergătoare datei înregistrării cu statut de șomer – în cazul încetării activității de muncă ca urmare a lichidării sau încetării activității angajatorului, reducerii numărului sau a statelor de personal ori în cazul decesului, declarării decedat sau dispărut fără veste, prin hotărârea instanței de judecată, a angajatorului persoană fizică;
- **40% din venitul mediu lunar asigurat** al persoanei realizat în ultimele 12 luni din ultimele 24 de luni calendaristice premergătoare datei înregistrării cu statut de șomer – în cazul încetării activității de muncă în alte circumstanțe.

Cuantumul lunar al ajutorului de șomaj nu poate depăși cuantumul salariului mediu lunar pe economie pentru anul precedent datei stabilirii dreptului la ajutor de șomaj.

În cazul în care cuantumul lunar al ajutorului de șomaj depășește cuantumul salariului mediu lunar pe economie pentru anul precedent, ajutorul de șomaj se stabilește în cuantumul salariului mediu lunar pe economie pentru anul precedent.

CUM SE DETERMINĂ BAZA DE CALCUL AL AJUTORULUI DE ȘOMAJ?

Baza de calcul al ajutorului de șomaj, din care urmează a fi determinat cuantumul ajutorului de șomaj, reprezintă venitul mediu lunar asigurat.

Venitul mediu lunar asigurat constituie venitul realizat la toate unitățile [locurile de muncă] în ultimele 12 luni din ultimele 24 de luni calendaristice premergătoare datei înregistrării cu statut de șomer, împărțit la 12.

În baza de calcul al veniturii medii lunare asigurate se includ 12 luni consecutive în care a fost realizat venit asigurat din ultimele 24 de luni calendaristice premergătoare datei înregistrării cu statut de șomer.

În cazul în care șomerul, în unele și aceleași luni calendaristice, în ultimele 12 luni din ultimele 24 de luni calendaristice nu are realizat venit asigurat, indiferent de motive, lunile respective se includ în calcul cu venit zero („0”).

Pentru șomerii care s-au aflat în concediul pentru îngrijirea copilului, baza de calcul al ajutorului de șomaj constituie venitul mediu lunar asigurat realizat în ultimele 12 luni din ultimele 24 de luni calendaristice premergătoare începerii concediului de maternitate, după caz, începerii concediului pentru îngrijirea copilului, perioadă în care a fost realizat venit asigurat.

CARE ESTE PERIOADA DE PLATĂ A AJUTORULUI DE ȘOMAJ?

Perioada de plată a ajutorului de șomaj este diferențiată în funcție de stagiul de cotizare, după cum urmează:

- 5 luni calendaristice, în cazul unui stagiu de cotizare³⁴ cuprins între cel puțin 12 luni și 10 ani;
- 7 luni calendaristice, în cazul unui stagiu de cotizare cuprins între 10 și 15 ani;
- 9 luni calendaristice, în cazul unui stagiu de cotizare de peste 15 ani.

CARE SUNT OBLIGAȚIILE ȘOMERULUI PE PERIOADA ACORDĂRII AJUTORULUI DE ȘOMAJ?

Șomerul, pe perioada acordării ajutorului de șomaj, are următoarele obligații:

- să se prezinte lunar, conform programării, la subdiviziunea teritorială a ANOFM la care este înregistrat, precum și la solicitarea acesteia, pentru a primi sprijin în vederea încadrării în muncă;
- să comunice, în termen de 3 zile lucrătoare, subdiviziunii teritoriale a ANOFM la care este înregistrat, cauza neprezentării la subdiviziunea teritorială conform programării;
- să comunice, în termen de 3 zile lucrătoare, subdiviziunii teritoriale a ANOFM la care este înregistrat, orice modificare a condițiilor ce au

³⁴ Constituie stagiul de cotizare perioadele în care persoana a plătit contribuții de asigurări sociale în sistemul public de asigurări sociale din Republica Moldova.

condus la acordarea statutului de șomer.

ÎN CE CAZURI ARE LOC SUSPENDAREA PLĂȚII AJUTORULUI DE ȘOMAJ?

Suspendarea plății ajutorului de șomaj are loc în următoarele condiții:

- pe perioada concediului medical (în acest caz perioada de plată a ajutorului de șomaj se prelungește cu perioada concediului medical neplătit);
- pe perioada angajării temporare, până la 3 luni, a șomerilor beneficiari de ajutor de șomaj, cu condiția prezentării în termen de cel mult 5 zile lucrătoare de la data angajării a dovezii care confirmă acest fapt (copia contractului individual de muncă, copia ordinului (hotărârii, dispoziției, deciziei) cu privire la angajare (în acest caz perioada de plată a ajutorului de șomaj se prelungește pe perioada suspendării);
- după expirarea a 3 zile de la data în care beneficiarul ar trebui să se prezinte, conform programării, la subdiviziunea teritorială a ANOFM la care este înregistrată pentru a primi sprijin în vederea încadrării în muncă.

Plata ajutorului de șomaj se suspendă de către Casa Națională de Asigurări Sociale în mod automatizat, în baza datelor din deciziile de suspendare a ajutorului de șomaj emise de către subdiviziunile teritoriale ale ANOFM.

CUM ARE LOC RESTABILIREA PLĂȚII AJUTORULUI DE ȘOMAJ DUPĂ SUSPENDAREA DISPUSĂ?

Restabilirea plății ajutorului de șomaj după suspendarea dispusă se face în baza cererii depuse de către șomer la subdiviziunea teritorială a ANOFM în termen de până la 30 de zile calendaristice de la data încetării situației care a condus la suspendare.

În cazul în care suspendarea plății ajutorului de șomaj a avut loc din cauza neprezentării lunare a șomerului, conform programării, la subdiviziunea teritorială a ANOFM pentru a primi sprijin în vederea încadrării în muncă, restabilirea plății ajutorului de șomaj se face în baza cererii depuse de către șomer la subdiviziunea teritorială a ANOFM în termen de până la 60 de zile calendaristice de la data ultimei vizite la subdiviziunea teritorială.

ÎN CE CAZURI ARE LOC ÎNCETAREA PLĂȚII AJUTORULUI DE ȘOMAJ?

Încetarea plății ajutorului de șomaj are loc în următoarele situații:

- în cazul expirării perioadei de acordare a ajutorului de șomaj;
- în cazul pierderii statutului de șomer;
- în cazul începerii concediului de maternitate;
- în cazul restabilirii în funcția deținută, în temeiul hotărârii definitive a instanței de judecată;
- în cazul constatării uneia dintre circumstanțele care nu ar fi permis acordarea ajutorului de șomaj;
- în cazul refuzului șomerului să participe la măsurile active de ocupare a

- forței de muncă sau să accepte locul de muncă corespunzător;
- în cazul încadrării în câmpul muncii, conform repartizării subdiviziunii teritoriale sau în mod individual, cu excepția angajării temporare până la 3 luni;
 - în cazul constatării, în urma controlului de stat al activității de întreprinzător, că persoana realizează muncă nedeclarată;
 - în cazul decesului beneficiarului.

4.1.2. GARANȚII PRIVIND ASIGURAREA CONDIȚIILOR DE MUNCĂ EGALE ȘI ECHITABILE PENTRU PERSOANELE CU DIZABILITĂȚI

Legislația muncii prevede următoarele garanții privind asigurarea condițiilor de muncă egale și echitabile pentru persoanele cu dizabilități:

- a) garanții privind prevenirea discriminării și asigurarea egalității persoanelor cu dizabilități în exercitarea dreptului la muncă;
- b) adaptarea rezonabilă a locurilor de muncă;
- c) reglementarea timpului de muncă a salariaților cu dizabilități;
- d) retribuirea muncii salariaților cu dizabilități;
- e) reglementarea timpului de odihnă a salariaților cu dizabilități.

A) GARANȚII PRIVIND PREVENIREA DISCRIMINĂRII ȘI ASIGURAREA EGALITĂȚII ÎN EXERCITAREA DREPTULUI LA MUNCĂ

Legislația Republicii Moldova garantează persoanelor cu dizabilități exercitarea dreptului la muncă în condițiile de egalitate cu ceilalți, fără discriminare.

Atât Codul Muncii cât și Legea nr. 121 din 25.05.2012 cu privire la asigurarea egalității (în continuare – Legea nr. 121/2012) interzice orice deosebire, excludere, restricție sau preferință pe criteriul de dizabilitate, care au drept efect limitarea sau subminarea egalității de șanse sau tratament a persoanelor cu dizabilități la angajare sau concediere, în activitatea nemijlocită și în formarea profesională.

În acest sens, **se consideră discriminatorii** următoarele acțiuni ale angajatorului:

- plasarea anunțurilor de angajare cu indicarea condițiilor și criteriilor care exclud sau favorizează anumite persoane;
- refuzul neîntemeiat de angajare a persoanei;
- refuzul neîntemeiat de admitere a unor persoane la cursurile de calificare profesională;
- remunerarea inegală pentru același tip și/sau volum de muncă;
- distribuția diferențiată și neîntemeiată a sarcinilor de lucru, fapt ce rezultă din acordarea unui statut mai puțin favorabil unor persoane;
- hărțuirea³⁵;
- orice altă acțiune care contravine prevederilor legale.

Refuzul de angajare, de admitere la cursurile de calificare profesională sau de promovare a persoanelor este considerat neîntemeiat dacă:

- se solicită prezentarea unor documente suplimentare față de cele legal stabilite;
- se pretinde că persoana nu corespunde unor cerințe care nu au

³⁵ Hărțuirea persoanelor cu dizabilități în câmpul muncii reprezintă o manifestare de către angajator a oricărui comportament, bazat pe criteriu de dizabilitate, care duce la crearea unui cadru intimidant, ostil, degradant, umilitor sau ofensator la locul de muncă.

- nimic în comun cu calificarea profesională solicitată pentru exercitarea profesiei;
- se solicită corespunderea cu oricare alte cerințe ilegale.

Cu titlu de excepție, **nu se consideră discriminare** următoarele fapte:

- orice deosebire, excludere, restricție sau preferință în privința unui anumit loc de muncă dacă, prin natura specifică a activității în cauză sau a condițiilor în care această activitate este realizată, există anumite cerințe profesionale esențiale și determinante, care nu permit exercitarea muncii respective de către unele categorii de persoane;
- tratamentul diferențiat bazat pe religia sau convingerile unei persoane atunci când religia sau convingerile constituie o cerință profesională esențială, legitimă și justificată, în cazul activităților de muncă în cadrul cultelor religioase.

Acțiunile discriminatorii ale angajatorului față de persoanele cu dizabilități se sancționează, conform prevederilor art. 54² alin. (1) din Codul Administrativ, cu amendă de la 60 la 84 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 120 la 210 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere, cu amendă de la 210 la 270 de unități convenționale aplicată persoanei juridice.

Hârțuirea persoanelor cu dizabilități, adică manifestarea de către angajator a oricărui comportament, bazat pe criteriu de dizabilitate, care duce la crearea unui cadru intimidant, ostil, degradant, umilitor sau ofensator la locul de muncă se sancționează, conform prevederilor art. 54² alin. (2) din Codul Administrativ, cu amendă de la 78 la 90 de unități convenționale aplicată persoanei fizice, cu amendă de la 150 la 240 de unități convenționale aplicată persoanei cu funcție de răspundere cu sau fără privarea, în ambele cazuri, de dreptul de a deține anumite funcții sau de dreptul de a desfășura o anumită activitate pe un termen de la 3 luni la un an.

B) ADAPTAREA REZONABILĂ A LOCULUI DE MUNCĂ

Pentru a asigura persoanei cu dizabilități condițiile de muncă egale și echitabile, angajatorii au obligația de a adapta locul de muncă la necesitățile individuale ale persoanei respective.

Adaptarea locului de muncă poate avea loc prin:

- adaptarea spațiului necesar pentru îndeplinirea atribuțiilor de serviciu;
- furnizarea de noi tehnologii și dispozitive de asistență, de instrumente și echipamente care să permită persoanelor cu dizabilități obținerea și menținerea locului de muncă;

- furnizarea de instruire și a sprijinului adecvat pentru aceste persoane
- angajarea personalului de suport.

În sensul Legii nr. 60/2012, adaptarea rezonabilă reprezintă *modificările și ajustările necesare și adecvate, care nu impun un efort disproporționat sau nejustificat atunci când este necesar, pentru a permite persoanelor cu dizabilități să se bucure sau să-și exercite, în condiții de egalitate cu ceilalți, toate drepturile și libertățile fundamentale ale omului.*

Din definiția legală a noțiunii de „adaptare rezonabilă” reiese că **angajatorul încalcă obligația de adaptare rezonabilă** în cazul în care:

- **refuză o ajustare/modificare** a locului/condițiilor de muncă, **care este necesară** pentru exercitarea muncii în condițiile de egalitate cu ceilalți, și
- **ajustarea/modificarea** locului/condițiilor de muncă la necesitățile persoanei cu dizabilități **nu implică un efort disproporționat sau nejustificat** din partea angajatorului.

Prin urmare, angajatorul nu este obligat să efectueze ajustări/modificări ale locului/condițiilor de muncă atunci când asemenea ajustări/modificări nu sunt necesare și solicită un efort disproporționat din partea angajatorului.

Angajatorii care au suportat cheltuielile pentru adaptarea locurilor de muncă la necesitățile persoanelor cu dizabilități au **dreptul la subvenție**³⁶, în cuantum de 50% din costurile necesare adaptării locului de muncă – în cazul angajării persoanelor cu dizabilități medii și 75% din costurile necesare creării sau adaptării locului de muncă – în cazul angajării persoanelor cu dizabilități accentuate și severe.

Neîndeplinirea și nerespectarea normativelor în vigoare privind integrarea în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități prin amenajarea și adaptarea rezonabilă a locurilor de muncă pentru a asigura accesul și folosirea acestora de către persoanele cu dizabilități se sancționează cu amendă de la 240 la 300 de unități convenționale aplicată persoanei juridice, conform art. 56¹ alin. (5) din Codul Contravențional.

C) REGLEMENTAREA TIMPULUI DE MUNCĂ A SALARIAȚILOR CU DIZABILITĂȚI

Salariații cu dizabilități beneficiază de garanții suplimentare cu privire la norma timpului de muncă, stabilite în art. 38 din Legea nr. 60/2012.

³⁶ Condițiile de acordare a subvenției pentru adaptarea locului de muncă sunt descrise în subcapitolul 4.1.1 al prezentului Ghid, pagina ...

Pentru persoanele cu dizabilități severe și accentuate, în cazul în care ele nu beneficiază de facilități mai mari, se stabilește o **durată redusă a timpului de muncă, de 30 de ore pe săptămână**, cuantumul retribuirii muncii fiind egal cu cel stabilit pentru salariații cu durată normală a timpului de muncă.

Angajatorii, de comun acord cu comitetele sindicale, au dreptul de a reduce normele de muncă pentru persoanele cu dizabilități, fără diminuarea drepturilor salariale și a altor drepturi prevăzute de legislația în vigoare.

Durata zilnică a timpului de muncă pentru persoanele cu dizabilități se stabilește conform certificatului medical, în limitele duratei zilnice normale a timpului de muncă.

Se permite, **cu acordul scris al salariatului cu dizabilități severe/accentuate**, prestarea următoarelor tipuri de muncă (dacă aceste munci nu le sunt contraindicate de medic):

- munca suplimentară³⁷;
- munca în zilele de repaus săptămânal (în zilele de sâmbătă și duminică);
- munca pe timp de noapte (prestată între orele 22.00 și 6.00);
- munca în zilele de sărbătoare nelucrătoare (munca prestată în zilele de: 1 ianuarie; 7 și 8 ianuarie; 8 martie; prima și a doua zi de Paște conform calendarului bisericesc; ziua de luni la o săptămână după Paște; 1 mai; 9 mai; 27 august; 31 august; 25 decembrie; ziua Hramului bisericii din localitatea respectivă, declarată în modul stabilit de consiliul local al municipiului, orașului, comunei, satului);
- trimiterea în deplasare;
- munca în tură continuă³⁸.

Angajatorul este obligat să informeze în scris salariații menționați despre dreptul lor de a refuza prestarea muncilor enumerate mai sus.

D) RETRIBUIREA MUNCII SALARIAȚILOR CU DIZABILITĂȚI

Legislația muncii garantează dreptul salariaților cu dizabilități la retribuirea egală pentru același tip și/sau volum de muncă.

³⁷ *Munca suplimentară* este munca prestată în afara duratei de 30 de ore pe săptămână - pentru persoanele cu dizabilități severe și accentuate și 40 de ore pe săptămână – pentru persoanele cu dizabilități medii.

³⁸ *Munca în tură continuă* reprezintă o formă specifică de desfășurare a procesului de muncă în afara localității în care domiciliază salariații, în cadrul căreia nu poate fi asigurată revenirea lor zilnică la locul permanent de trai.

În funcție de specificul activității și condițiile economice concrete, angajatorii aplică, pentru organizarea salarizării, sistemul tarifar și/sau sistemele netarifare de salarizare.

Sistemul tarifar de salarizare presupune retribuirea muncii în baza grilelor de salarii ale funcției aprobate pentru fiecare categorie (clasă) de calificare a muncitorilor și specialiștilor. Tarifarea lucrărilor și acordarea categoriilor (claselor) de calificare muncitorilor și specialiștilor se efectuează în conformitate cu îndrumările tarifare de calificare a profesiilor sau specialităților și funcțiilor. Componenta principală și obligatorie a sistemului tarifar este *salariul tarifar pentru categoria I de calificare (de salarizare)*³⁹ a rețelei tarifare, care servește drept bază pentru stabilirea salariilor tarifare și salariilor funcției concrete.

Sistemul netarifar de salarizare reprezintă modalități de diferențiere a salariilor în dependență de performanțele individuale și/sau colective și funcția deținută de salariat. Criteriile și normele de evaluare a performanțelor profesionale individuale ale salariatului se stabilesc de către angajator, prin negociere cu reprezentanții salariaților. Stabilirea cuantumului salariului pentru fiecare salariat în cadrul sistemelor netarifare de salarizare se efectuează de către angajator. Drept limită minimă și garanție a statului servește cuantumul minim garantat al salariului în sectorul real⁴⁰.

Alegerea sistemului de salarizare în cadrul unității se efectuează de către angajator după consultarea reprezentanților salariaților.
Sistemul și condițiile de retribuire a muncii salariaților din sectorul bugetar se stabilesc prin lege.

CARE SUNT MODALITĂȚILE DE RETRIBUIRE A MUNCII?

Atât în sistemul tarifar, cât și în sistemele netarifare de salarizare **munca este retribuită** după una dintre următoarele modalități:

- **pe unitate de timp** - retribuirea salariaților are loc în dependență de numărul de ore/zile lucrate.
- **în acord** - retribuirea angajaților are loc pe baza rezultatelor ce se obțin în muncă, concretizate în bunuri materiale, servicii, informații, operații, stipulate în contractul de muncă. Această formă stimulează interesul salariaților să producă mai mult într-o unitate de timp, pentru a încasa un salariu mai mare.

³⁹ Salariul tarifar pentru categoria I de calificare în sectorul real se stabilește la nivel ramural și de unitate în modul prevăzut de Legea salarizării nr. 847/2002.

⁴⁰ Începând cu 1 aprilie 2022, cuantumul minim garantat al salariului în sectorul real (la întreprinderi, organizații, instituții cu autonomie financiară, indiferent de tipul de proprietate și forma de organizare juridică, în continuare – unități) se stabilește în mărime de 20,71 lei pe oră sau 3 500 de lei pe lună, calculat pentru un program complet de lucru în medie de 169 de ore pe lună.

CE ESTE SALARIUL MINIM GARANTAT?

Legislația muncii garantează salariaților un nivel minim de salarizare, cu condiția executării de către ei a obligațiilor (normelor) de muncă în orele de program stabilite de legislația în vigoare.

Salariul minim reprezintă mărimea minimă a retribuției evaluată în monedă națională, mărime stabilită de către stat pentru o muncă simplă, necalificată, sub nivelul căreia angajatorul nu este în drept să plătească pentru norma de muncă pe lună sau pe oră îndeplinită de salariat.

În salariul minim nu se includ adaosurile, sporurile, plățile de stimulare și compensare.

Cuquantumul salariului minim **este obligatoriu** pentru toți angajatorii persoane juridice sau fizice care utilizează munca salariată, indiferent de tipul de proprietate și forma juridică de organizare. Acest cuquantum nu poate fi diminuat nici prin contractul colectiv de muncă, nici prin contractul individual de muncă.

** Începând cu 1 aprilie 2022, cuquantumul minim garantat al salariului în sectorul real (la întreprinderi, organizații, instituții cu autonomie financiară, indiferent de tipul de proprietate și forma de organizare juridică, în continuare – unități) se stabilește în mărime de **20,71 lei pe oră** sau **3 500 de lei pe lună**, calculat pentru un program complet de lucru în medie de 169 de ore pe lună.*

CUM ARE LOC STABILIREA ȘI PLATA SALARIULUI?

Condițiile de retribuire a muncii, inclusiv salariul funcției sau cel tarifar, suplimentele, premiile și ajutoarele materiale (în cazul în care acestea fac parte din sistemul de salarizare al unității), precum și periodicitatea achitării plăților sunt stabilite în contractul individual de muncă.

Introducerea noilor condiții de retribuire a muncii sau modificarea celor existente se permite numai printr-un acord suplimentar semnat de părți. Acordul suplimentar este parte integrantă a contractului individual de muncă.

Reducerea salariilor prevăzute în contractele individuale de muncă, contractele colective de muncă și/sau convențiile colective nu se admite înainte de expirarea unui an de la data stabilirii lor.

Plata salariilor este efectuată de angajator în mod prioritar față de alte plăți, inclusiv în caz de insolvabilitate a unității.

CUM ARE LOC RETRIBUIREA MUNCII PRESTATE DE PERSOANELE CU

DIZABILITĂȚI SEVERE ȘI ACCENTUATE?

Cuquantumul retribuirii muncii prestate de persoanele cu dizabilități severe și accentuate se stabilește în valoare egală cu cel stabilit pentru salariații cu durata normală a timpului de muncă.

Pentru persoanele cu dizabilități severe și accentuate (dacă aceștia nu beneficiază de înlesniri mai mari) se stabilește o durată redusă a timpului de muncă de 30 de ore pe săptămână, fără diminuarea drepturilor salariale.

CUM ARE LOC RETRIBUIREA MUNCII SUPLIMENTARE?

Retribuirea muncii suplimentare (muncii prestate în afara duratei de 30 de ore pe săptămână - pentru persoanele cu dizabilități severe și accentuate și 40 de ore pe săptămână – pentru persoanele cu dizabilități medii) se efectuează în felul următor:

- în cazul retribuirii muncii pe unitate de timp (cu salariu tarifar sau cu salariul funcției), munca suplimentară, pentru primele două ore, se retribuește în mărime de cel puțin **1,5 salarii de bază** stabilite salariatului pe unitate de timp, iar pentru orele următoare - cel puțin în **mărime dublă**.
- în cazul retribuirii muncii în acord cu aplicarea sistemului tarifar de salarizare, pentru munca suplimentară se plătește un adaos de cel puțin **50 % din salariul tarifar** al salariatului de categoria respectivă, remunerat pe unitate de timp pentru primele 2 ore, și în mărime de cel puțin **100% din acest salariu tarifar** – pentru orele următoare, iar cu aplicarea sistemelor netarifare de salarizare – de 50 la sută pentru primele 2 ore și, respectiv, 100 la sută din cuantumul minim garantat al salariului pe unitate de timp în sectorul real – pentru orele următoare.

CUM ARE LOC RETRIBUIREA MUNCII PRESTATE ÎN ZILELE DE REPAUS ȘI ÎN ZILELE DE SĂRBĂTOARE NELUCRĂTOARE?

Salariații care prestează muncă în zilele de repaus săptămânal (în zilele de sâmbătă și duminică), precum și cei care muncesc în zilele de sărbătoare nelucrătoare ⁴¹, suplimentar la plata salariului mediu pentru zilele respective, beneficiază de o **compensație** în mărime de:

- cel puțin în mărime dublă a tarifului în acord – în cazul salariaților care lucrează în acord;
- cel puțin în mărimea dublă a salariului pe oră sau pe zi – în cazul salariaților a căror muncă este retribuită în baza salariilor tarifare pe oră sau pe zi;

⁴¹ Conform prevederilor art. 111 alin. (1) din Codul Muncii, se consideră munca în zilele de sărbătoare nelucrătoare - munca prestată în zilele de: 1 ianuarie; 7 și 8 ianuarie; 8 martie; prima și a doua zi de Paște conform calendarului bisericesc; ziua de luni la o săptămână după Paște; 1 mai; 9 mai; 27 august; 31 august; 25 decembrie; ziua Hramului bisericii din localitatea respectivă, declarată în modul stabilit de consiliul local al municipiului, orașului, comunei, satului.

- cel puțin în mărimea unui salariu pe unitate de timp sau a remunerației de o zi peste salariu – în cazul salariaților a căror muncă este retribuită cu salariu lunar, dacă munca în ziua de repaus sau cea de sărbătoare nelucrătoare a fost prestată în limitele normei lunare a timpului de muncă;
- cel puțin în mărime dublă a salariului pe unitate de timp sau a remunerației de o zi peste salariu – în cazul salariaților a căror muncă este retribuită cu salariu lunar, dacă munca a fost prestată peste norma lunară.

La cererea scrisă a salariatului care a prestat munca în zi de repaus sau în zi de sărbătoare nelucrătoare, angajatorul poate să-i acorde o altă zi liberă care nu va fi retribuită.

CUM ARE LOC RETRIBUIREA MUNCII DE NOAPTE?

Pentru munca prestată în program de noapte (între orele 22.00 – 06.00) se stabilește un **adaos în mărime de cel puțin 0,5 din salariul de bază** pe unitate de timp stabilit salariatului.

CUM ARE LOC RETRIBUIREA TIMPULUI DE STAȚIONARE?

Retribuirea timpului de staționare⁴² produsă din cauze ce nu depind de angajator sau salariat, cu excepția perioadei șomajului tehnic⁴³, se efectuează în mărime de cel puțin **2/3 din salariul de bază** pe unitate de timp stabilit salariatului, **dar nu mai puțin decât în mărimea unui salariu minim** pe unitate de timp, stabilit de legislația în vigoare, pentru fiecare oră de staționare.

În caz de staționare produsă din vina angajatorului, cu excepția perioadei șomajului tehnic, angajatorul este obligat să-i compenseze salariatului salariul pe care acesta nu l-a primit.

Salariatul din vina căruia s-a produs staționarea nu este remunerat pentru orele de staționare.

E) REGLEMENTAREA TIMPULUI DE ODIHNĂ A SALARIAȚILOR CU DIZABILITĂȚI

Legislația muncii garantează persoanelor cu dizabilități timpul de odihnă în condițiile de egalitate cu ceilalți salariați.

În dependență de tipul și gradul de dizabilitate, legislația prevede unele

⁴² Staționarea reprezintă imposibilitatea temporară a continuării activității de producție de către unitate, de către o subdiviziune (subdiviziuni) interioară a acesteia, de către un salariat sau un grup de salariați.

⁴³ Șomajul tehnic reprezintă imposibilitatea temporară a continuării activității de către angajator, unitate sau de către o subdiviziune interioară a acesteia: a) pentru motive economice obiective; b) ca urmare a declarării stării de urgență, de asediu și de război; c) ca urmare a restricțiilor impuse în starea de urgență în sănătate publică. În perioada șomajului tehnic, salariații beneficiază lunar de o indemnizație ce nu poate fi mai mică de 50 % din salariul lor de bază, cu excepția cazurilor de suspendare a contractului individual de muncă.

facilități speciale privind exercitarea dreptului la odihnă.

CARE ESTE DURATA CONCEDIILOR ANUALE (PLĂTITE) ALE PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI?

Tuturor salariaților li se acordă anual un concediu de odihnă plătit, cu o durată minimă de **28 de zile calendaristice**, cu excepția zilelor de sărbătoare nelucrătoare.

Pentru **persoanele cu dizabilități severe** angajate în muncă, în cazul în care acestea nu beneficiază de facilități mai mari, se stabilește un concediu anual cu o durată de **40 de zile calendaristice**, iar pentru **persoanele cu dizabilități accentuate** – un concediu anual cu o durată de **32 de zile calendaristice**.

Concediul de odihnă pentru primul an de muncă se acordă salariaților după expirarea a 6 luni de muncă la unitatea respectivă.

CARE ESTE DURATA CONCEDIILOR NEPLĂTITE ALE PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI?

La solicitarea persoanei cu dizabilități, angajatorul îi poate acorda un concediu fără plată cu o durată de până la 60 de zile calendaristice.

Din motive familiale și din alte motive întemeiate, în baza unei cereri scrise, salariatului i se poate acorda, cu consimțământul angajatorului, un concediu neplătit cu o durată de până la 120 de zile calendaristice, în care scop se emite un ordin (dispoziție, decizie, hotărâre).

CARE ESTE DURATA CONCEDIULUI MEDICAL PLĂTIT?

Concediul medical plătit se acordă tuturor salariaților și ucenicilor în baza certificatului medical eliberat potrivit legislației în vigoare.

Durata concediului medical se stabilește în baza certificatului de concediu medical, dar nu mai mult de 180 de zile în cursul unui an calendaristic, care poate fi prelungit cu cel mult 30 de zile.

Pe perioada concediului medical salariatul beneficiază de indemnizația pentru incapacitatea temporară de muncă (achitată de angajator în primele 5 zile, și de CNAS – pentru următoarele zile).

Condițiile de stabilire și plată a indemnizației pentru incapacitate temporară sunt descrise în Tabelul nr. 8 din prezentul Ghid.

4.1.3. GARANȚII OFERITE PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI ÎN CAZ DE REDUCERE SAU LICHIDARE A STATELOR DE PERSONAL

DREPTUL PREFERENȚIAL AL PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI DE A FI LĂSAȚI LA LUCRU

În caz de reducere a numărului sau a statelor de personal, de dreptul preferențial de a fi lăsați la lucru beneficiază salariații cu o calificare și productivitate a muncii mai înaltă.

În cazul unei egale calificări și productivități a muncii, de dreptul preferențial de a fi lăsați la lucru au:

- persoanele cu dizabilități de pe urma războiului și membrii familiilor militarilor căzuți sau dispăruți fără urmă;
- persoanele cu dizabilități în privința cărora este stabilit raportul de cauzalitate dintre survenirea dizabilității și avaria de la C.A.E. Cernobîl, participanții la lichidarea consecințelor avariei de la C.A.E. Cernobîl în zona de înstrăinare în anii 1986-1990.
- salariații cu obligații familiale, care întrețin două sau mai multe persoane și/sau o persoană cu dizabilități.

SERVICII DE PRECONCEDIERE

Serviciile de preconcediere se acordă de către subdiviziunile teritoriale ale ANOFM persoanelor preavizate în legătură cu lichidarea unității, reducerea numărului sau a statelor de personal și includ:

- o punerea la dispoziție a informațiilor cu privire la:
 - prevederile legale referitoare la asigurarea de șomaj, serviciile și măsurile active de ocupare a forței de muncă, precum și acordarea acestora;
 - locurile de muncă vacante înregistrate;
- o instruirea în modalitățile de căutare a unui loc de muncă;
- o oferirea posibilităților de formare profesională.

Pentru facilitarea procesului de desfășurare a serviciilor de preconcediere, angajatorul este obligat, în termenele stabilite de Codul muncii, să informeze, în scris, subdiviziunea teritorială în a cărei circumscripție își are sediul unitatea despre posibila disponibilizare a fiecărui salariat în parte.

În cazul unei decizii a instanței de judecată privind declararea stării de insolvență, angajatorul este obligat să informeze, în scris, în maximum 5 zile de la data emiterii hotărârii judecătorești, subdiviziunea teritorială în a cărei circumscripție își are sediul unitatea despre personalul ce urmează a fi concediat.

Angajatorul este obligat să asigure condițiile necesare pentru furnizarea de către subdiviziunea teritorială a serviciilor de preconcediere conform procedurii stabilite.

4.1.4. GARANȚII OFERITE SALARIAȚILOR ÎN CAZ DE BOALĂ PROFESIONALĂ SAU ACCIDENT DE MUNCĂ

Conform prevederilor Legii securității și sănătății în muncă nr.186 din 10 iulie 200, angajatorul poartă răspundere materială pentru prejudiciile cauzate angajaților de accidente de muncă sau afecțiunile profesionale.

Prin **accident de muncă** se înțelege un eveniment care a produs vătămarea violentă a organismului salariatului ca urmare a acțiunii unui factor de risc propriu unui element al sistemului de muncă și care a condus la pierderea temporară sau permanentă a capacității de muncă ori la decesul salariatului, survenit în timpul îndeplinirii sarcinii de muncă sau obligațiilor de serviciu. Accidentele grave și mortale produse la locul de muncă se cercetează de inspectorii de muncă din cadrul Inspecțiilor teritoriale a muncii, iar cele cu incapacitate temporară de muncă – de comisia angajatorului.

În caz de producere a accidentului de muncă, angajatorul va comunica imediat (prin telefon sau prin orice alt mijloc de comunicare) despre acest fapt Inspectoratului de Stat al Muncii, Casei Naționale de Asigurări Sociale și, după caz, organului ierarhic superior, organului sindical de ramură sau interramural, iar în cazurile de intoxicație acută - Agenției Naționale pentru Sănătate Publică.

În cazul producerii accidentelor grave și/sau mortale, angajatorul este obligat să asigure accesul inspectorului de muncă la locul producerii accidentului și suplimentar să informeze subdiviziunea teritorială a poliției în a cărei rază s-a produs accidentul.

În toate cazurile în care Inspectoratul de Stat al Muncii a aflat despre producerea unui accident, acesta are obligația să se autosesizeze.

Prin boală (intoxicație) profesională se înțelege boală apărută în urma acțiunii factorilor nocivi legate de activitatea de muncă asupra sănătății salariatului, care a provocat pierderea temporară sau permanentă a capacității de muncă.

Stabilirea diagnosticului de boală (intoxicație) profesională ține de competența Centrului republican de boli profesionale, în conformitate cu Lista bolilor profesionale, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 1282 din 29.11.2016 pentru aprobarea Regulamentului sanitar privind modul de cercetare și stabilire a diagnosticului de boală (intoxicație) profesională.

Pe lângă despăgubirile pentru prejudiciul material și moral, care urmează a fi plătite conform prevederilor art. 2028 din Codul Civil, **angajatorul este obligat:**

- să plătească o indemnizație unică în legătură cu producerea accidentului de muncă sau îmbolnăvire profesională;
- să plaseze în câmpul muncii persoanele care și-au pierdut capacitatea de muncă ca urmare a accidentului de muncă sau a bolii profesionale.

OBLIGAȚIILE ANGAJATORULUI PRIVIND PLATA INDEMNIZAȚIEI UNICE

Lucrătorului căruia i s-a evaluat procentul capacității de muncă păstrată ca urmare a unui accident de muncă sau a unei boli profesionale i se plătește, din contul unității care poartă vina pentru accidentul de muncă sau pentru boala profesională, pe lângă despăgubirea stabilită de lege, o indemnizație unică, luând-se ca bază **salariul mediu lunar pe țară, pentru fiecare procent de pierdere a capacității de muncă**, dar nu mai puțin de un salariu anual al accidentatului.

În caz de deces al lucrătorului în urma unui accident de muncă sau a unei boli profesionale, unitatea care poartă vina pentru accidentul de muncă sau pentru boala profesională repară prejudiciul material persoanelor care au dreptul la aceasta, în modul și în mărimea stabilită de lege, și, în plus, le plătește, din contul mijloacelor proprii, o indemnizație unică, luând-se ca bază salariul mediu anual al celui decedat, înmulțit la numărul anilor compleți pe care acesta nu i-a trăit până la vârsta de 62 de ani, dar nu mai puțin de 10 salarii medii anuale.

OBLIGAȚIILE ANGAJATORULUI PRIVIND PLASAREA ÎN CÂMPUL MUNCII A PERSOANELOR CARE ȘI-AU PIERDUT CAPACITATEA DE MUNCĂ

Angajatorul **este obligat să repartizeze locurile de muncă disponibile ori să creeze locuri de muncă noi** pentru a plasa în câmpul muncii persoanele care și-au pierdut parțial capacitatea de muncă în urma unui accident de muncă la angajatorul respectiv sau care au contractat o boală profesională în urma căreia au fost recunoscute drept persoane cu dizabilități.

Conform recomandărilor Consiliului sau structurilor sale teritoriale, persoana cu dizabilități este plasată în câmpul muncii la angajatorul în a cărui întreprindere/instituție aceasta și-a pierdut parțial capacitatea de muncă.

În cazul în care lipsesc condițiile pentru continuarea activității de muncă a persoanelor care și-au pierdut parțial capacitatea de muncă la același angajator, plasarea lor în câmpul muncii se realizează prin intermediul agențiilor teritoriale pentru ocuparea forței de muncă și asociațiilor obștești ale persoanelor cu dizabilități.

4.2. GARANȚIILE PRIVIND EXERCITAREA DREPTULUI LA MUNCĂ PENTRU SALARIAȚII CARE ÎNGRIJESC DE UN COPIL/COPII CU DIZABILITĂȚI

Salariații care îngrijesc de copiii cu dizabilități (severe, accentuate și medii) beneficiază de următoarele garanții privind exercitarea dreptului la muncă:

- a) facilități privind prestarea unor categorii de muncă;
- b) facilități privind timpul de odihnă.

A) FACILITĂȚI PRIVIND PRESTAREA UNOR CATEGORII DE MUNCĂ

Se permite, **cu acordul scris al salariatului care are un copil/copii cu dizabilități**, prestarea următoarelor tipuri de muncă:

- munca suplimentară⁴⁴;
- munca în zilele de repaus săptămânal (în zilele de sâmbătă și duminică);
- munca pe timp de noapte (prestată între orele 22.00 și 6.00);
- munca în zilele de sărbătoare nelucrătoare (munca prestată în zilele de: 1 ianuarie; 7 și 8 ianuarie; 8 martie; prima și a doua zi de Paște conform calendarului bisericesc; ziua de luni la o săptămână după Paște; 1 mai; 9 mai; 27 august; 31 august; 25 decembrie; ziua Hramului bisericii din localitatea respectivă, declarată în modul stabilit de consiliul local al municipiului, orașului, comunei, satului);
- trimiterea în deplasare;
- munca în tură continuă⁴⁵.

Angajatorul este obligat să informeze în scris salariații menționați despre dreptul lor de a refuza prestarea muncilor enumerate mai sus.

B) FACILITĂȚI PRIVIND TIMPUL DE ODIHNĂ

ACORDAREA DE ZILE LIBERE

Unuia dintre părinții (tutorelui, curatorului) care educă un copil cu dizabilități i se va acorda suplimentar, în baza unei cereri scrise, **o zi liberă pe lună**, cu menținerea salariului mediu din contul angajatorului.

Unuia dintre părinți sau tutorelui copiilor cu dizabilități înscrși într-o unitate de învățământ, în cazul suspendării procesului educațional în regim cu prezență fizică, cu consimțământul angajatorului, se acordă **zile libere**

⁴⁴ *Munca suplimentară* este munca prestată în afara duratei de 30 de ore pe săptămână - pentru persoanele cu dizabilități severe și accentuate și 40 de ore pe săptămână – pentru persoanele cu dizabilități medii.

⁴⁵ *Munca în tură continuă* reprezintă o formă specifică de desfășurare a procesului de muncă în afara localității în care domiciliază salariații, în cadrul căreia nu poate fi asigurată revenirea lor zilnică la locul permanent de trai.

pentru supravegherea copiilor pe toată durata suspendării procesului educațional în regim cu prezență fizică, cu achitarea unei indemnizații egale cu cel puțin 50% din salariul de bază al salariatului, achitată din contul angajatorului.

FACILITĂȚI PRIVIND ACORDAREA CONCEDIILOR ANUALE

Tuturor salariaților li se acordă anual un concediu de odihnă plătit, cu o durată minimă de **28 de zile calendaristice**, cu excepția zilelor de sărbătoare nelucrătoare.

Unuia dintre părinții care au un copil cu dizabilități li se acordă, în baza unei cereri scrise, un concediu de odihnă anual suplimentar plătit cu durată de **4 zile calendaristice**.

Părinților care au un copil cu dizabilități concediile de odihnă anuale li se acordă în perioada de vară sau, în baza unei cereri scrise, în orice altă perioadă a anului.

ACORDAREA CONCEDIILOR NEPLĂTITE

Unuia dintre părinții care au un copil cu dizabilități li se acordă anual, în baza unei cereri scrise, un concediu neplătit cu o durată de cel puțin 14 zile calendaristice. Acest concediu poate fi alipit la concediul de odihnă anual sau poate fi folosit aparte (în întregime sau divizat) în perioadele stabilite de comun acord cu angajatorul.

Din motive familiale și din alte motive întemeiate, în baza unei cereri scrise, salariatului i se poate acorda, cu consimțământul angajatorului, un concediu neplătit cu o durată de până la 120 de zile calendaristice, în care scop se emite un ordin (dispoziție, decizie, hotărâre).

La cererea unuia dintre părinți sau tutorelui copiilor cu dizabilități, angajatorul este obligat să-i acorde concediu pentru îngrijirea copilului cu dizabilități cu durată de până la 2 ani. În acest caz, contractul individual de muncă se suspendă.

SFATURI PRACTICE:

- ✓ Dacă sunteți în căutarea unui loc de muncă, adresați-vă la orice subdiviziune teritorială a Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă pentru a solicita înregistrarea cu statutul de șomer.
Rețineți: Din momentul obținerii statutului de șomer, persoanele cu dizabilități pot beneficia de toate măsurile de ocupare a forței de muncă prevăzute de legislație, prin intermediul subdiviziunii teritoriale a ANOFM la care este înregistrat.
- ✓ În cazul în care ați pierdut locul de muncă, înregistrați-vă cât de curând posibil cu statut de șomer și solicitați acordarea ajutorului de șomaj.
Rețineți: Ajutorul de șomaj se acordă șomerilor, care au activat și au realizat un stagiul de cotizare în sistemul public de asigurări sociale de stat de cel puțin 12 luni în ultimele 24 de luni calendaristice premergătoare datei înregistrării cererii privind acordarea ajutorului de șomaj.
- ✓ În cazul în care v-ați angajat la un loc de muncă aflat într-o altă localitate decât localitatea în care locuiți efectiv, adresați-vă la subdiviziunea teritorială a ANOFM pentru a beneficia de indemnizația unică și subvenția lunară pentru cheltuielile de transport. Respectați termenele pentru depunerea cererilor, și anume: pentru acordarea indemnizației unice – 5 zile lucrătoare de la data angajării, pentru acordarea subvenției pentru cheltuielile de transport – 30 de zile lucrătoare de la data angajării, dar nu mai târziu de ultima zi a lunii calendaristice în care a avut loc angajarea.
Rețineți: Indemnizația se acordă cu condiția depunerii cererilor respective în termenele indicate mai sus. Cererile depuse cu depășirea termenului nu vor fi examinate.
- ✓ În cazul în care ați găsit un loc de muncă – nu acceptați prestarea muncii fără încheierea contractului individual de muncă. Păstrați la dumneavoastră originalul contractului și toate acordurile adiționale la contract, pentru a vă apăra drepturile ce reies din raporturile de muncă.
Rețineți: În lipsa contractului individual de muncă veți fi nevoiți să demonstrați prin alte probe existența raporturilor de muncă între dumneavoastră și angajator. Respectiv, vă va fi mai dificil să vă apărați drepturile încălcate.
- ✓ În cazul în care angajatorul încalcă prevederile legislației muncii și a contractului individual de muncă, sesizați Inspekția teritorială a muncii în vederea efectuării unui control inopinat. Totodată, puteți apăra drepturile încălcate în instanța de judecată.
Rețineți: Instanța de judecată va examina cererea dumneavoastră

cu condiția că ați depus-o în termenul legal, și anume: în termen de **3 luni** de la data când ați aflat sau trebuia să aflați despre încălcarea dreptului dumneavoastră. În situația în care obiectul litigiului constă în plata unor drepturi salariale sau de altă natură – cererea de chemare în judecată poate fi depusă în termen de **3 ani** de la data apariției dreptului respectiv.

- ✓ Respectați normele privind sănătatea și securitatea a muncii pentru a preveni îmbolnăvirea profesională sau producerea unui accident de muncă.

Rețineți: În cazul îmbolnăvirii profesionale sau producerii accidentului de muncă, angajatorul repară prejudiciul cauzat doar dacă se demonstrează vinovăția acestuia privind nerespectarea cerințelor de sănătate și securitate în muncă.

- ✓ În caz de producere a unui accident de muncă – sesizați imediat Inspekția teritorială a muncii pentru a documenta cazul. Inspekția poate fi sesizată în scris, prin telefon sau prin orice alt mijloc disponibil.

Rețineți: Comunicarea întârziată despre producerea accidentului de muncă poate îngreuna obținerea probelor și cercetarea obiectivă și justă a accidentului.

- ✓ În cazul în care ați fost diagnosticat/ă cu o afecțiune, care se regăsește în Lista bolilor profesionale, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 1282 din 29.11.2016, adresați-vă la Centrul Republican de boli profesionale pentru cercetarea cauzelor îmbolnăvirii dumneavoastră.

ACTELE NORMATIVE CARE REGLEMENTEAZĂ DREPTUL LA MUNCĂ A PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI

- 1) Legea nr. 60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=130550&lang=ro#
- 2) Codul Muncii nr. 154 din 28.03.2003
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131266&lang=ro#
- 3) Legea nr. 105 din 14.06.2018 cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=130921&lang=ro#
- 4) Hotărârea Guvernului nr. 1276 din 26.12.2018 pentru aprobarea procedurilor privind accesul la măsurile de ocupare a forței de muncă
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131504&lang=ro#
- 5) Legea securității și sănătății în muncă, nr. 186 din 10.07.2008
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=124963&lang=ro#
- 6) Hotărârea Guvernului nr. 1282 din 29.11.2016 pentru aprobarea Regulamentului sanitar privind modul de cercetare și stabilire a diagnosticului de boală (intoxicație) profesională
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=102609&lang=ro
- 7) Hotărârea Guvernului nr. 1361 din 22.12.2005 pentru aprobarea Regulamentului privind modul de cercetare a accidentelor de muncă
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=125198&lang=ro#
- 8) Hotărârea Guvernului nr. 513 din 11.08.1993 despre aprobarea Regulamentului cu privire la plata de către întreprinderi, organizații și instituții a indemnizației unice pentru pierderea capacității de muncă sau decesul angajatului în urma unui accident de muncă sau unei afecțiuni profesionale
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=83948&lang=ro#